

KAMPÜSTEN ÖĞRENCİ TOPLULUKLARI

Hakan YÜCEL & Umur YEDİKARDEŞ

KAMPÜSTEN ÖĞRENCİ TOPLULUKLARI

Üniversite, Siyaset ve Değerler

Yazarlar: Hakan Yücel & Umut Yedikardeş

Kapak Çizim: Elif Gürlek

Yayın Tarihi: Kasım 2021

"KAMPÜSTEN ÖĞRENCİ TOPLULUKLARI: Üniversite, Siyaset ve Değerler" çalışması Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarlara ait olup, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği'nin kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

Hakan Yücel, Galatasaray Üniversitesi öğretim üyesidir. 2006 yılında Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales (EHESS)'de, "Une identité générationnelle-territoriale?: les jeunes d'origine alévie du quartier Gazi d'Istanbul [Mekânsal-kuşaksal bir kimlik mi? İstanbul Gazi mahallesi Alevi gençleri]" başlıklı doktora tezini savunarak sosyoloji alanında doktor unvanı kazandı. Hâlen Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Hakan Yücel'in gençlik sosyolojisi, kent sosyolojisi, popüler kültür, toplumsal hareketler ve azınlık kimlikleri alanlarında araştırmaları bulunmaktadır.

E-posta: hakanyucel1970@gmail.com

Umur Yedikardeş, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden mezun oldu. Agos ve Cumhuriyet gazetelerinde çalıştı. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Kentsel Planlama programında yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir. Gençlik, kent, mekân ve azınlık kimlikleri üzerine çalışmalarına devam etmektedir.

E-posta: umur7kardes@gmail.com

KISALTMALAR	4
SUNUŞ	5
ÇALIŞMAYA KATILAN ÖĞRENCİ TOPLULUKLARI	8
EN SIK KULLANILAN KELİMELER VE İLİŞKİLENMELER	13
GİRİŞ	15
Üniversite Gençliği.....	15
Boğaziçi Direnişi.....	17
Gençlik, Toplumsal Kuşak ve Gençlik Mitleri.....	18
Araştırmanın Yaklaşımı, Yöntemi, Evreni ve Sahası.....	21
KISA BİR DEĞERLENDİRME	24
Kutuplaşan Türkiye'de Toplum ve Gençlik.....	28
Karma Odak Grup Tartışmaları Üzerine.....	29
KAMPÜSTEN DAYANIŞMALAR	30
En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler.....	32
Nasıl Bir Üniversite?.....	33
Kampüste Siyaset.....	44
Kurumsal Siyaset ve Gençlik.....	51
KAMPÜSTEN HAK MÜCADELELERİ: FEMİNİST VE KUİR HAREKET	54
En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler.....	57
Nasıl Bir Üniversite?.....	58
Kampüste Siyaset.....	69
Kurumsal Siyaset ve Gençlik.....	77
KAMPÜSTEN ALTERNATİF SİYASİ BİRLİKTELİKLER	83
En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler.....	85
Nasıl Bir Üniversite?.....	86
Kampüste Siyaset.....	97
Kurumsal Siyaset ve Gençlik.....	104
KAMPÜSTEN HAK TALEPLERİ: ÇEVRE, KENT VE İNSAN HAKLARI	109
En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler.....	111
Nasıl Bir Üniversite?.....	112
Kampüste Siyaset.....	122
Kurumsal Siyaset ve Gençlik.....	128
KUTUPLAŞAN TÜRKİYE'DE TOPLUM VE GENÇLİK	133
GENÇLİK VE SİYASET BAĞLAMINDA KARMA ODAK GRUP TARTIŞMALARI	143
Gençlik ve Siyaset Alanı (Karma Odak Grup 1).....	145
Gençlik ve Siyaset Alanı (Karma Odak Grup 2).....	154
NE YAPMALI?	162

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
CİTÖK	: Cinsel Tacizi Önleme Komisyonu
GSÜ	: Galatasaray Üniversitesi
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
İHAK	: İnsan Hakları ve Anayasa Hukuku Araştırmaları Kulübü
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KYK	: Kredi Yurtlar Kurumu
MEKİK	: Metropolitan Kentsel İncelemeler Kulübü
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSGSÜ	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OHAL	: Olağanüstü Hal
ÖGB	: Özel Güvenlik Birimi
ÖTK	: Öğrenci Temsilciler Kurulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

Türkiye bir dönüşüm yaşamaktadır. Gençler, araştırmalarda dinamik bir toplumsal grubu oluşturduğundan ve değişimlerden en çok etkilenen kesim olarak ön plana çıktığından, yaşanan bu dönüşümün yönünü en iyi kavrayabileceğimiz toplumsal grubun gençlik ve özellikle toplumsal grup büyüklüğü açısından üniversite gençliği olduğunu düşünüyoruz. Bu çalışma, üniversite öğrenci nüfusunun 8 milyon 240 bin olduğu bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu büyük nüfus ilişkiler dönemi içinde yaşayan ve önemli potansiyel taşıyan bir toplumsal kuşağı oluşturmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin nüfusu hızla artmaktayken, üniversite yönetimleri de gitgide daha otoriter ve hiyerarşik dolayısıyla öğrenci katılımına daha kapalı hale gelmektedir. Çalışmaya ilham veren ve bugün hala devam eden Boğaziçi Direnişi; iktidara ve atanmış rektörlere karşı özerk, özgür ve demokratik üniversite mücadelesi veren gençlerin tepkisini ve nasıl bir üniversite istediklerini göstermektedir. Boğaziçi Dayanışması'nın, Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin ve akademisyenlerinin öncü olduğu eylemler, Boğaziçi Direnişi olarak tanımlanmaktadır. Biz de 2021 Ocak ayından beri devam eden protestolara çalışmamızda, üniversite bileşenlerinin mücadelesinde kullandığı Boğaziçi Direnişi adlandırmasıyla yer verdik.

Diğer yandan Türkiye'de hem "gençlik miti" oluşturan iktidarın gençler üzerinde kurduğu baskı artmakta, gençler "bizim"/"bizden olmayan" gençler olarak ayrı değerlendirilmekte, kurumsal siyaset gençlerle iletişim kuramamakta, gençliği tanımamakta ve gençliğin artan taleplerine yeterince cevap verememektedir. Kurumsal siyaset, gençleri özne olarak görmediği ve gençlerin sesini duyuramadığı gibi gençleri karar alma süreçlerine de katmamaktadır. Muhalefet partileri dahil olmak üzere kurumsal siyasetle gençler arasındaki uçurum açılmaktadır.

Oysa gençlerin yaşadıkları bu sorunlara karşı geçmişe göre daha güçlü bir özne olma mücadelesi verdiğini görmekteyiz. Bu mücadelenin kurumsal siyaset alanında kendine yer bulamaması gençlerin kapsayıcı ve yaratıcı yeni bir siyaset yapma biçimi ve farklılıkları tanıyıp kutuplaşmayı eleştiren yeni bir siyaset dili geliştirmesine neden olmaktadır. Bu bakımdan kampüs değerleri ve talepleri siyaset alanından hatta toplumdan ayrılmaktadır. Başka bir deyişle, gençliğin siyaset alanından önde gittiğini ve hızlı bir dönüşüm geçirdiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bir yandan artan sorunlar öte yandan kampüslerde oluşan yeni değerler ve demokratik birliktelikler; gelecekte başka bir üniversitenin ve daha demokratik bir toplumun olabileceğini düşündürmektedir.

2021 yılında gerçekleştirilen bu çalışma, farklı alanlardaki ve farklı yapıdaki kampüs örgütlenmeleri içindeki gençlerle yapılan odak grup görüşmelerine dayanmakta ve üniversite gençliğinin nasıl bir üniversite ve nasıl bir kampüs istediğini, siyaset alanı ile gençlik ilişkisini nasıl yorumlandığını ve nasıl bir Türkiye’de yaşamayı hayal ettiğini gençlere sorarak, gençliğin sorunlarını ve taleplerini görünür kılmayı hedeflemektedir. Bu amaçla ayrıca bir rehber kitap hazırlayarak; saha çalışmasının esasını özgün tasarımlarla 10 başlık ve 40 görüşme alıntısıyla yansıttık.

Bu çalışmayı, *özgür ve katılımcı üniversite* mücadelesi veren gençlere ithaf ediyoruz.

Hakan YÜCEL & Umur YEDİKARDEŞ

Bu çalışma Friedrich Ebert Stiftung Derneği'nin finansal desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya destek veren Friedrich Ebert Stiftung Derneği Program Yöneticisi İlke Gökdemir, rapor kapağının ve tasarım kitapçığının çizimlerini yapan Elif Gürlek ve raporun son okumasını gerçekleştiren Meltem İnci'ye teşekkür ederiz.

Çalışmaya katılarak bize yardımcı olan; Boğaziçi Dayanışması, GSÜ Dayanışması, ODTÜ Dayanışması, Ege Öğrenci Dayanışması, Kampüs Cadıları, Üniversiteli Kadın Kolektifi, Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu, GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü, Gri Bölge, Arayüz Kampanyası, Öğrenci Kolektifleri, Öğrenci Faaliyeti, Eko-Öğrenci Hareketi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu, MSGSÜ Mekik, M.Ü. İnsan Hakları ve Anayasa Kulübü Araştırmaları Kulübü'ne teşekkür ederiz. Bize güvendikleri, toplantılara zaman ayırdıkları, tartışma konularını samimiyet ve ciddiyet içinde ele aldıkları için kendilerine müteşekkirimiz. Bu çalışma onların katkıları olmadan gerçekleşmezdi.

Boğaziçi Dayanışması

Boğaziçi Dayanışması, Şubat 2020’de okul yemekhanesine gelen zamlara karşı protesto örgütlenme çalışmalarının bir parçası olarak kuruldu. Yemekhane boykotu sonrasında öğrencilerin, dayanışma ağına ve taleplerini duyurmak için bağımsız bir araca olan ihtiyaçları daha da görünür olmuştu ki; pandemi döneminde yapılan sosyal medya eylemleriyle Dayanışma’ya olan rağbet arttı. Dayanışma, Ocak 2021’de “Olay BOUN’dan ibaret değil” diyerek kayyum karşıtı eylemlerin örgütlenmesinde uzun süre konuya dair politik odak konumunda oldu. Boğaziçi Dayanışması, temsiliyetini daha da genişletmek için Ekim 2021’de kendini feshederek Boğaziçi Öğrenci Meclisi’ni kurmuştur.

Galatasaray Üniversitesi Dayanışması

Galatasaray Üniversitesi Dayanışması, Ocak 2021 tarihinde kurulmuştur. Dayanışma, Galatasaray Üniversitesi’nin tüm bileşenlerini kapsarken, esas olarak öğrenciler ve mezunlar tarafından yürütülmüştür. Galatasaray Üniversitesi Dayanışması’nın kuruluşu ise Boğaziçi Üniversitesi’ne atanan kayyum rektör Melih Bulu’ya gösterilen tepkilere dayanmaktadır. Galatasaray Üniversitesi’nde çalışan Fransız akademisyenlerine getirilen B2 Türkçe şartı nedeniyle daha aktif olmuştur. Üniversitemiz üzerinden yapılmaya çalışılan bu siyasi misilleme, Galatasaray Üniversitesi bileşenlerinin dayanışmaya katılımını ve desteğini arttırmıştır. Galatasaray Üniversitesi Dayanışması hem kendi üniversitesinin hem diğer üniversitelerin bileşenleriyle etkileşime geçerek; akademiye özgür ve demokratik bir hale getirmeyi amaçlamaktadır.

ODTÜ Dayanışması

ODTÜ Dayanışması, ODTÜ yereli ve çevresinde, doğrudan demokrasiyi ve dayanışmacı tutumu esas alarak, yatay ve hiyerarşisiz bir şekilde örgütlenen bir öğrenci ve gençlik öz-örgütlenmesidir. Bir öğrenci ve gençlik öz-örgütlenmesi olması sebebiyle öğrenci ve bilhassa gençlik meselelerine eğilmekle birlikte, kendisini tüm tahakküm ve sömürü biçimlerinin karşısında konumlandırır. ODTÜ Dayanışması Boğaziçi Direnişi’nin ilk zamanlarında, bağımsız kişilerin de daha özgür kampüsler yaratma amacı doğrultusundaki mücadeleye ve kolektif eyleyşe dahil olabileceği, bireylerin ve grupların iradelerini çoğunluğun iradesi içerisinde eritmek durumunda kalmadan bir araya gelip örgütlü bir şekilde hareket etme imkânı bulabilecekleri bir mecranın ihtiyaç olarak tespit edilmesi üzerine kurulmuştur.

*Çalışmaya katılan öğrenci topluluklarının yazıları kendileri tarafından yazılmıştır. Sadece Üniversiteli Kadın Kolektifi’nin tanıtımı <https://www.feministuniversite.com/ukk-nedir/> adresinden alınmıştır. Üniversiteli Kadın Kolektifi rapor yazım aşamasında Üniversiteli Feminist Kolektif’ine dönüşmüştür.

Ege Öğrenci Dayanışması

Ege Öğrenci Dayanışması, Boğaziçi Üniversitesi'ne 12. Cumhurbaşkanı kararıyla kayyum rektör olarak Melih Bulu'nun atanmasının ardından başlayan öğrenci direnişinin Ege Üniversitesi özelinde bir yansıması olarak 2021 Ocak kuruldu. Yalnızca Boğaziçi Üniversitesi'nde değil memleketin neredeyse bütün üniversitelerinde olduğu gibi Ege Üniversitesi'nde de öğrenciler AKP eski milletvekili kayyum rektör Necdet Budak'a karşı seslerini birlikte yükselttiler. "Atanmış değil seçilmiş rektör" şiarıyla dayanışan öğrenciler, talepleri kabul edilene ve üniversitenin kendi özneleri kendi rektörlerini seçene kadar dayanışmayı sürdürecekler.

Kampüs Cadıları

Kampüs Cadıları, 2013 Gezi İsyanı'ndan bu yana üniversitelerde, fakültelerde, hayatın her alanında; cinsiyetçiliğe, şiddete, tacize, cinsiyetçi eğitime, erkek egemenliğine karşı mücadele eden bağımsız bir kadın örgütüdür. Kadın olmaktan dolayı yaşadığımız tüm sorunlara karşı, kadın dayanışması ile mücadele ağırları örüyor. Tek seferlik ve düzenli atölyeler; paneller, bilinç yükseltme çalışmaları, kitap tartışmaları, öz savunma atölyeleri gibi birçok farklı çalışma biçimleriyle yan yana geliyoruz. Düzenli olarak dört sayfalık bültenler ve üç ayda bir Feminerva isimli feminist dergimizi (Feminerva artık online feminerva.com) çıkarıyoruz. Pandemi süreci boyunca çalışmalarımıza online ve yüz yüze olarak devam ediyoruz.

Üniversiteli Kadın Kolektifi

Üniversiteli Kadın Kolektifi, kadına yönelik her türlü tacize, tecavüze, şiddete, cinsiyetçiliğe, mizojiniye, eril tahakküme, ikinci sınıf yurttaş muamelesine ve üniversiteli kadınların yurttan, amfide, sokakta karşılaştıkları sorunlara karşı bir araya gelip buna karşı basın açıklamalarıyla, podcastlerle, atölyelerle, yayınlarla, film gösterimleriyle ve toplantılarla bizim adımıza belirlenen çizgileri aşmaya ve örülen duvarları yıkmak için mücadele eder.

Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu

Hacettepe Üniversitesi'nin en renkli öğrenci topluluğu Kuir Araştırmaları Topluluğu, 2014 senesinden beri faaliyetlerini öncelikli olarak Beytepe kampüsünde sürdürmekte. Son yıllardaysa kentin geneline yayılan etkinlikler düzenlemektedir. Bu sayede Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin ve Ankara'daki üniversite öğrencilerinin sosyalleşebileceği ve kendilerine güvenli alanlar inşa edebileceği mekânlar yaratır. Namı diğer Queer Deer, kampüs içerisinde ve dışında LGBTİ+'ların yani lezbiyen, gey, biseksüel ve transların varlığını görünür kılmayı, homofobiden, bifobiden, transfobiden arınmış bir üniversite deneyimi sunmayı amaçlar. Toplumsal cinsiyet, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimler gibi konularda panel, söyleşi, seminer, okuma, film gösterimi, atölye çalışması gibi etkinlikler düzenleyerek faaliyet alanı yaratır.

Galatasaray Üniversitesi Kuir Çalışmalar Kulübü

Galatasaray Üniversitesi Kuir Çalışmalar Kulübü 30 Eylül 2013 tarihinde kurularak, Türkiye’de bir üniversite çatısı altında kurulan ilk resmi Kuir kulübü olmuştur. Galatasaray Üniversiteli LGBTQİA+lar olarak, kampüste bir çatı altında birleşmek, dayanışmak, kendimiz için güvenli alanları yaratmak ihtiyacıyla bir araya geldik. Kurulduğumuz günden bu yana maruz kaldığımız ayrımcılık ve şiddeti gündeme taşımak, kendimizi ve içinde bulunduğumuz toplumu dönüştürebileceğimiz araçlar üzerine çalışmak, bu alana dair akademik ve pratik tartışmalar yürütmek için çabalıyoruz. Bu amaçlarla içe dönük veya dışarıya açık atölyeler ve etkinlikler yürütüyoruz.

Gri Bölge

Kutuplaşmanın artmasına ve insanların birbirleriyle temas kurabileceği kamusal alanların yok olmasına karşın harekete geçmek isteyen bir grup genç tarafından 2020 yılının Mart ayında başlatılmıştır bir inisiyatiftir. Amacı Türkiye gibi çeşitlilik açısından zengin bir ülkede insanların, özellikle gençlerin, birbirlerini tanıma ve konuşma taleplerini karşılamaktır. Bu kapsamda açık ve kapalı toplantılar organize eden Gri Bölge, gençleri ilgilendiren birçok konuda da yuvarlak masa toplantıları düzenleyerek kamusal tartışma alanına katkıda bulunmaktadır.

Arayüz Kampanyası

Arayüz Kampanyası, üniversite öğrencisi bir grup genç tarafından temsil eksikliğine dikkat çekmek ve bu eksikliğin yarattığı sorunlarla örgütlü bir şekilde mücadele etmek amacıyla 19 Mayıs 2020’de başlatıldı. Kampanya, geliştirmiş olduğu çözüm metodolojisiyle önce gençlerden sorunları toplamakta, ardından bu sorunların yaygınlığını ve bu sorunlardan etkilenen grupları tespit etmek için anketler hazırlayıp bunları genç gruplar üzerinde uygulamaktadır. Ardından çıkan verilerle raporlar oluşturup kamuoyunu bilgilendirmektedir. Kurduğu çözüm masalarıyla bu sorunlara yönelik politika önerileri üretmektedir. Son aşamada ise bu sorunları çözüm önerileriyle birlikte ilgililere sunarak çözüm için toplumsal baskı kurgulamaktadır. Tüm bunların yanı sıra genç temsilin artırılması için siyasi partilere ve kamuoyuna yönelik çeşitli mekanizmalarla baskı yapmaktadır. Bu bağlamda çalışmalarına devam etmektedir.

Öğrenci Kolektifleri

14 Nisan 2006 tarafından Öğrenci Kolektifleri kendi tanımlamalarıyla; "Üniversitelilerin dayanışma içinde mücadele ettiği bağımsız öğrenci örgütüdür. Üniversitelilerin yaşadığı sorunla ve üniversite dışındaki hayata üniversiteli aydın kimliğinin bilinci ve sorumluluğuyla müdahale eder. Tamamen üniversiteliler tarafından oluşur. AKP'nin üniversitelerdeki piyasacı ve gerici, cinsiyetçi dönüşümüne karşı, üniversitelerini ve memleketini savunur. Kolektif sadece siyasal alanda değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve bilimsel alanlarda da faaliyetler yürüten, üniversitenin öz örgütüdür."

Öğrenci Faaliyeti

Öğrenci Faaliyeti 17 Nisan 2017 tarihinde yayınladığı deklarasyon ile kuruluşunu ilan etmiştir. Öğrenci Faaliyeti olarak bütün amacımız; hem politik hem maddi anlamda kendi öz gücüne güvenen bir öğrenci hareketini var ederek, sömürünün olmadığı özgür, eşit ve adaletli bir ülkeyi yaratma mücadelesinde taş üstüne taş koymaktır. Sorumluluğumuz eşitsizliğe maruz kalan, sömürülen, zulme uğrayan her kimse onun yanında yer almak ve üniversitesinde, işyerinde, mahallesinde ezilen herkesin mücadele etmesi için çaba göstermek.

Eko-Öğrenci Hareketi

2019 Eylül ayında kurulan Eko-Öğrenci Hareketi;

- Amfilerden, sınıflardan, ekolojik krize karşı yükseltelen bir isyan bayrağıdır.
- Ekolojik krizin temel sebebinin, kapitalist sistem ve küreselleşme politikaları olduğunu bilir.
- Bireysel olarak yapabileceklerimizin ötesine geçmek, birbirimizin teorik ve pratik gelişimini arttırabilmek ve mücadele hattında çok daha fazla etkili olabilmek için örgütlü mücadeleyi esas alır.
- Her türlü tahakkümden ve sömürüden beslenen egemenlere karşı ezilenlerin mücadelesini tanır ve dayanışma gösterir.
- İrkçi, cinsiyetçi, homofobik, transfobik, türcü söylem ve davranışı barındırmaz.

ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu

ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu, kurulduğu 1982'den bugüne hala faaliyet yürütmekte olan, topluluk içerisinde herhangi bir hiyerarşik yapılaşmanın olmadığı ve herkesin kendini özgürce var edebileceği ODTÜ'deki önemli köklü topluluklardan biridir. Mimarlık Fakültesi Topluluğu, fakültedeki mimarlık, şehircilik ve tasarım alanından farklı disiplinlerdeki öğrencilerin bir araya gelip ortak işler yapabileceği çeşitli etkinlikler ve atölyeler düzenleyerek ders dışındaki zamanlarda da öğrencilerin bir araya gelerek kolektif bir şekilde bir şeyler üretmesine, tartışmasına, kendilerini geliştirebilmesine ve birlikte zaman geçirmesine olanak sağlar. Topluluğumuz fakültedeki sorunlarımız başta olmak üzere, güncel politik olaylara yönelik sorunları, kent, doğa ve bunun gibi diğer birçok mücadele hatlarını da yakından takip edip, buralara yönelik de her zaman söz söyleyip mücadele etmeyi de geçmişten bu yana kendine ilke edinmiştir. Mimarlık Fakültesi içerisinde 8 numaralı odada faaliyetlerini yürüten topluluğumuzun kapısı; ırkçı, faşist, transfobik, homofobik olmayan ve rant, talana, doğa katliamına karşı olan herkese açıktır.

MSGSÜ MEKİK (Metropolitan Kentsel İncelemeler Kulübü)

Çalışmalarına 1987-1988'de başlayan ve 1989'da onaylı bir kulüp olarak kurulan MEKİK'in amacı, öğrencilerin kentsel çalışmalar hakkında bilgi edinmesinin sağlamak; çalışma hayatı koşullarını göstermek; sosyal projelere katılımını teşvik etmek ve yaratıcılığı geliştirmek; ulusal ve uluslararası atölye çalışmaları okulumuzu temsil edebilecek ekipler oluşturmak ve projeler hazırlamak; üyeler arasında ilişkileri güçlendirmektir. Kulüp bu amaçları gerçekleştirmek için üye alımını özendirir, kurslar açar, ulusal ve uluslararası yarışmalara katılır, kent gezileri, film gösterimleri, konferanslar, sempozyumlar, atölyeler, paneller ve forumlar düzenler; ekip bünyesinde oluşturulacak komiteler ya da uzman kişiler aracılığıyla çalışma konularında incelemeler, araştırmalar ve yayınlar yapar. Şehir ve Bölge Planlama bölümünün her öğrencisi kulübün doğal bir üyesidir.

Marmara İHAK (İnsan Hakları ve Anayasa Hukuku Araştırmaları Kulübü)

Kasım 2019'da ayında kurulan Marmara Üniversitesi İnsan Hakları ve Anayasa Hukuku Araştırmaları Kulübü (İHAK) öncelikle kampüs içinde tartışma ortamı yaratmayı ve ülkedeki insan hakları ihlalleri konusunda bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır. Üniversitelerin asıl özneleri olan öğrenciler ve akademisyenler arasındaki hiyerarşik ilişkiye karşın düzenlediğimiz panel, toplantı ve tartışmalarla hiyerarşik güç ilişkilerinin olmadığı bir tartışma ortamı oluşturmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken üniversitelerin apolitize edilmesine karşın demokratik bir zeminde bir araya gelme alanı yaratmaktadır. Kampüslerde temel hak ihlallerinden olan ifade özgürlüğü hakkının benimsenmesini sağlamak ve kampüs işleyişinde, eğitim sisteminde eleştirdiklerimizin alternatifini oluşturmak gayesiyle çıktığımız bu yolda mahkeme kararlarını, insan haklarına dair gelişmeleri sıra arkadaşlarımızla tartışıp kendimizi toplumsal anlamda geliştirmeyi istemektedir. Aynı zamanda hukuku farklı ideolojiler ve disiplinlerle birlikte ele alıp anlamaya çalışmaktadır.

Özgürlük, Akademi-syen, Kampüs, Hoca, Parti, Kadın

Tüm odak grup tartışmalarında gençlerin kullandığı kelimeler/kavramlar araştırmamız için belirlediğimiz temalar hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Tartışma kayıtlarında en sık kullanılan kelimeler, "özgürlük", akademi-syen", "kampüs", "hoca", "parti" ve "kadın" kelimeleridir. İlk sırada "özgürlük" kelimesi gelmektedir. Öğrencilerin hem kampüste hem toplum içinde hem de siyaset alanında özgürlük konusunda son derece duyarlı olduklarını gözlemledik. Gençler için en temel sorunların özgürlük ve katılım olduğunu söyleyebiliriz. Gençler kampüste, siyasette ve toplumda düşüncelerin ve fikirlerin özgürce ifade edilmesini istiyorlar ve buna karşılık yaptırımlarla, cezalarla ve müdahalelerle karşılaşmak istemiyorlar.

"Akademi(syen)"- "hoca", "kampüs", "yönetim" ve "rektör" kelimeleri de en sık kullanılanlar arasındadır. Öğrenciler, akademisyenlerle dayanışma içinde olmak ve hiyerarşik olmayan bir iletişim kurmak isterlerken; yüksek akademik unvana sahip hocalarla öğrencilerin iletişimin zayıf olduğunu belirtiyorlar. Rektörlük ise üniversite içindeki hiyerarşik yapının somutlaşmış ifadesi ve iktidarın tahakküm aracı olarak kabul ediliyor. Öğrenciler, seçim ve katılımın üniversite yönetiminde esas olmasının gerektiğini belirtiyorlar. Dolayısıyla "seçim" ve "demokratik" kelimelerinin sık kullanılması hem siyaset alanını hem de üniversiteyi ilgilendiren bir durumdur.

"Tartışma", "mücadele", "hareket", "eylem" kelimelerinin "parti", "siyasi", "iktidar", "izin" ve "AKP" kelimeleriyle beraber üst sıralarda yer alması da dikkat çekici. Tartışmalarda; kampüslerin türlü sorunlara ve kısıtlamalara rağmen, gençler için farklı olanla ilişkilenme, tanıma-tartışma mekânı olduğu ve daha demokratik bir Türkiye için kampüsteki ilişkilerin bir model olarak görüldüğü anlaşıldı. Öğrenciler, barışçıl tartışmaları geliştirici buluyor ve toplumsal hareketleri de katılımcı demokrasinin unsuru olarak görüyorlar. Salt seçimle sınırlı demokrasiyi yetersiz bulan gençler, katılım mekanizmalarının geliştirilmesini istiyorlar. Kurumsal siyaset alanını da -iktidar ve muhalefet partileriyle birlikte- gençlerin sorunlara duyarsız, katılımlarına kapalı görüyorlar. Gençler, hak mücadelesi anlayışının gelişmekte olduğuna inanmakla birlikte bu hakkın kullanımının engellendiğinin altını çiziyorlar.

"Kadın", "feminist" ve "LGBTİ+" kelimeleri de en sık kullanılan kelimeler arasındadır. Kadın ve LGBTİ+ öğrenciler; güvenlik, kampüste hiyerarşi ve ayrımcılık konularında (heteroseksüel) erkeklere göre daha fazla sorun yaşıyorlar. Bu durum onları hak mücadelelerinde daha motive ederken; kısıtlamalar konusunda da daha duyarlı hale getiriyor. Birçok görüşmeci çözümü "feminist üniversite"nin oluşmasına ve ayrımcılığın son bulmasına bağlı görüyor. "Güven-li" ve "baskı" kelimesinin sık kullanılması da kadınlar, LGBTİ+'lar ve muhalif öğrenciler için kampüslerin güvensiz olduğu ve ayrımcılık yapıldığı düşüncesiyle ilişkilidir. Gençler, görüşmelerde sıklıkla kampüslerin güvensiz olduğundan ve sözlü ve fiziksel şiddet ve tacize varan durumlarla karşılaştıklarını belirttiler.

Son olarak "bilgi" ve "bilim" kelimelerinin üst sırada yer almasının önemli olduğuna dikkate çekmek isteriz. Görüşmeci gençlerin tümü, üniversiteleri, kamusal fayda ve bilimsel üretime değil sermaye için üretime ve kariyere odaklanan kurumlar olarak görüyor. Gençlere göre, ideal üniversite bilimsel faaliyetlere odaklı çoğulcu ve demokratik bir kurum olmalıdır.

Kampüs merkezli örgütlenen öğrenci topluluklarıyla odak grup tartışmalarına dayanan bu çalışma 2021 yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında farklı örgütlenme biçimleri etrafında bir araya gelen ve farklı alanları temsil eden üniversite merkezli 16 farklı öğrenci topluluğu 4 farklı başlık (Kampüsten Dayanışmalar, Kampüsten Hak Mücadeleleri: Feminist ve Kuir Hareket, Kampüsten Alternatif Siyasi Birliktelikler, Kampüsten Hak Talepleri: Çevre, Kent ve İnsan Hakları) altında toplanmış ve bu toplulukların her biriyle ayrı ayrı, "Nasıl Bir Üniversite?", "Kampüste Siyaset", "Kurumsal Siyaset ve Gençlik" ve "Kutuplaşan Türkiye'de Toplum ve Gençlik" temaları üzerinden 16 odak grup tartışması yürütülmüştür. Ayrıca araştırmanın sonunda 2 karma odak grup oluşturulmuş ve bu karma odak gruplarıyla "Siyaset Alanı ve Gençlik", "Siyasetin Dili", "Siyasetin Aktörleri, Mekânları ve Araçları", "Siyasi İttifaklar, Taraflar, İlkeler ve Amaçlar" ve "Yönetim Sistemi" temaları çerçevesinde tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma odağına üniversite gençliğini almakta ve farklı konularda üniversite gençliğinin sorunlarını, taleplerini ve potansiyellerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın detaylı sonuçlarına geçmeden önce günümüz Türkiye üniversite gençliği ve çalışmaya ilham veren ve bugün hala devam "kayyum rektörlere" karşı mücadelesini devam ettiren Boğaziçi Direnişi üzerine kısa bir hatırlatma yapılacaktır. Saha araştırmasının temel temalarının kavramsal çerçevesi ve araştırmanın yöntemi açıklandıktan sonra kısa bir değerlendirmeye çalışmanın verileri farklı başlıklar altında ortaya koyulacaktır.

Üniversite Gençliği

AKP hükümetleri döneminde, 2002'den 2021'e kadar geçen sürede, Türkiye'deki üniversite sayısı 76'dan 207'ye, üniversite öğrenci nüfusu ise yaklaşık 1 milyon 600 binden, (5 milyonu örgün lisans eğitimi içinde olan) 8 milyon 240 bine çıkmıştır.¹ Türkiye'de yükseköğretim net okullaşma oranı ise 2018/2019 öğretim yılında %44.1'e ulaşmıştır.² Kabaca artık her iki gençten biri yüksek öğrenim içindedir. Öğrenci gençliğini sosyolojik anlamda esas gençlik olarak gören anlayışla hareket edersek; ülkenin en büyük toplumsal gruplarından biri olarak gençliğin önemi büyük ölçüde artmıştır. Öğrenci hareketinin etkili olduğu 1968'de öğrenci kitlesinin genç nüfusun sadece %3'ünü oluşturduğu³ hesaba katılırsa, üniversite gençliğinin bugünkü potansiyel gücünü anlamak daha da kolaylaşacaktır.

1 URL:<https://istatistik.yok.gov.tr/>

2 URL:<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2019-33731>

3 Lüküslü D.(2015), Türkiye'nin 68'i Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi, Dipnot yay., s.35.

Nüfusumuz yaşılanıyor ama sosyolojik anlamda "gençler" in nüfusu arttığı gibi gençlerin sorunları da büyümekte ve üniversite gençliğinin toplumdaki ağırlığı da artmaktadır. Buna karşılık son yıllarda yaşanan ekonomik zorluklar, gündelik hayata müdahale, üniversitelere yapılan baskılar ile genç karşıtı olarak nitelenebilecek politikalar; gençlerin hareket alanını kısıtlamakta ve yer yer siyaset söylemlerinin hedefi haline getirmektedir. Bu duruma pandemiye de eklediğimizde, Türkiye'de son yılların en çok kaybedenlerinden birinin üniversite gençleri olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumun yansımalarını önümüzdeki yıllarda göreceğiz.

Gençlik hakkında oluşturulan mitler ve kuşak odaklı yaygın önyargılar gençliğin potansiyelini görmemizi ve gençleri tanımamızı engelliyor. Öncelikle günümüz gençlerini aşırı bireycilik ve toplumsal sorunlara duyarsızlık üzerinden okumanın yanlış bir tespit olduğunu belirtmeliyiz. Yanlış bir tanımla "depolitize" anlamında kullanılan "apolitik" gençlik söylemi, özellikle 1990'larda popüler dile girmiş ve medyada yer almıştır. Bilhassa 68 kuşağını idealleştiren bu anlayış, 80 sonrası kuşağın eleştirisini de içermekte; 68 gençliği ve 80 sonrası kuşakları birbirine karşıt şekilde kurgulamaktadır⁴ Oysa bu iddianın yanlışlığını uluslararası literatürdeki verilerden de gösterebiliriz. Dominique Reynié'nin yönetiminde hazırlanarak 2011'de basılan ve içinde Türkiye'nin de bulunduğu 25 ülkeyi kapsayan bir araştırma ilginç veriler sunmaktadır. Araştırma yapılan ülkenin gençleri arasında, Türkiye'deki gençlerin %63'ü "ideal toplumu, kişisel performansın ödüllendirildiği bir toplum değil, zenginliklerin hakkaniyetli olarak dağıtıldığı bir toplum" olarak ifade ederek toplumsal duyarlılık açısından Brezilyalı gençlerin ardından ikinci gelmektedir⁵ Belki de Türkiye gençleri, yaşlıların sandığı kadar "maddiyatçı" ve "bencil" değildir?

Gençler toplumun geri kalanından gitgide daha fazla farklılaşıyor. KONDA'nın kendi veri tabanından 2008-2018 yıllarını baz alarak hazırladığı "10 Yılda Gençlerde Neler Değişti?" ve "Gençler Toplumdan Ne Kadar Farklı?" araştırmalarına baktığımızda gençler ile toplum arasındaki farkları görebiliriz. Örneğin Türkiye'nin %29'u kendisini modern olarak tanımlarken; bu oran 15-29 yaş arası gençlerde %43'e çıkmaktadır.⁶ Aynı çalışmada gençlerin 10 yıl önceye göre etnik, dini ve mezhepsel farklılıkları kabul oranının arttığını ve siyasi alanda askeri müdahaleye ve parti kapatmaya daha yüksek bir oranda karşı olduğunu da görüyoruz. Gençler daha fazla özgürlük talep ederken, idam cezasının geri getirilmesi ve parti kapatma gibi insan hakları ve demokrasiye aykırı uygulamaların siyaset alanında partiler tarafından tartışılır olması, gençler ile siyaset alanı arasında bir uçurum olduğunun işaretleridir.⁷

4 Tanyaş, B. (2015). "Gençler ve Politik Katılım: Gezi Parkı Eylemleri'nde "Apolitik" Nesil" Eleştirel Psikoloji Bülteni, Sayı 6.

5 Reynié D. (2011) La jeunesse du monde, Eds. Lignes de Repères, s. 109

6 Gençler Toplumdan Ne Kadar Farklı, İstanbul, KONDA, 2020. URL: <https://interaktif.konda.com.tr/gencler-2018#secondPage>

7 10 Yılda Gençlerde Ne Değişti?, İstanbul, KONDA, 2020. URL: <https://interaktif.konda.com.tr/gencler-2018>

Boğaziçi Direnişi

2 Ocak 2021 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan Cumhurbaşkanı kararıyla Üniversitesi rektörlüğüne Melih Bulu getirilmesinin ardından başlatılan protesto eylemleri, Bulu'nun görevden alınıp yerine yardımcısı Naci İnci'nin rektör olarak atanması sonrasında da bugün hala devam etmektedir. Boğaziçi Dayanışması, öğrencileri ve akademisyenleri Ankara'dan yapılan rektör atamasına karşı çıkmakta ve özerk, özgür ve demokratik üniversite mücadelesi vermektedirler.

Bu süre zarfında Boğaziçi Dayanışması, Boğaziçi üniversitesi öğrencileri ve diğer üniversitelerden öğrenciler, üniversitelerde ve farklı mekânlarda eylemler düzenleyerek ve açıklamalar yaparak "kayyum rektörleri" protesto etmiştir. Buna karşılık polis, öğrencilerin kampüse girmesini önlemek amacıyla kapıya kelepçe takmış, kampüse girerek öğrencilere sözlü ve fiziksel şiddet uygulamış ve onlarca öğrenci gözaltına alınmıştır. Cumhurbaşkanı, hükümet üyeleri ve iktidar ortağı tarafından "terörist" gibi ifadelerle hedef gösterilen ve hakkında iddianame düzenlenen bazı öğrencilerin bursları kesilmiş, tutuklanmış ya da ev hapsi cezası almışlardır.

Melih Bulu'nun rektör olarak atanmasını protesto eden Boğaziçi Üniversitesi akademisyenleri ise rektör devir teslim töreninde rektörlük binasına sırtlarını dönerek atama kararını protesto etmişlerdir. Ayrıca, Can Candan ve Feyzi Erçin gibi birçok akademisyen "kayyum rektörler" tarafından görevlerinden alınmış ve kampüse girişleri yasaklanmıştır. Boğaziçi Üniversitesi akademisyenleri de özerk, özgür ve demokratik bir üniversite "kayyum rektörlere" ve görevden alınmalara karşı her gün üniversite rektörlüğünün önünde durarak eylemlerine devam etmektedirler.

Boğaziçi Dayanışması, Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri ve akademisyenleri tarafından başlatılan Boğaziçi Direnişi'ne farklı üniversitelerdeki öğrenciler ve akademisyenler de destek vermiştir. Birçok farklı ildeki üniversitede halihazırda kurulu ya da direniş sürecinde kurulan öğrenci dayanışmaları, farklı mekânlarda eylemler düzenlemiş ve sosyal medya üzerinden direnişe destek açıklamaları yayınlamıştır. Toplumsal muhalefet de evlerinin pencerelerinden tencere ve tava çalarak, eylemlere katılarak ve sosyal medyada "#AşağıBakmayacağız" etiketini paylaşarak atama kararına ve öğrencilere ve akademisyenlere yönelik yaptırımlara karşı tepkisini göstermiştir. KONDA'nın 2021 Mart ayında yaptığı araştırmada toplumun %67'sinin "öğrenciler kayyum atamasına karşı haklı tepki gösteriyor" yanıtını verdiğini görmekteyiz⁸

⁸ Toplumun Boğaziçi Üniversitesi Olaylarına Bakışı, İstanbul, KONDA, 2021. URL: <https://konda.com.tr/tr/rapor/toplumun-bogazici-universitesi-olaylarina-bakisi/>

Boğaziçi Direnişi; rektör seçimi üzerinden özerk, özgür ve demokratik üniversite tartışmasını yeniden gündeme getirmiştir. Bu süreçte öğrencilerin farklı kimliklerle öğrenci sorunları merkezli kurulan dayanışmalarda bir araya gelmesi ve bu dayanışmaların farklı şehirlerdeki üniversitelere yayılması üniversite gençliğinin eylemselliklerini göstermesi ve taleplerini, sorunlarını ve potansiyellerini yansıtmaları açısından oldukça önemlidir. Yaptığımız çalışmada da öğrenciler; özerk, özgür, demokratik ve bilim merkezli bir üniversite ile güvenli ve farklılıkların bir arada özgürce yaşayabileceği, canlı, öğrenci odaklı ve eğlenceli kampüsler istediğini ortaya koydu. Biz bu çalışmayı sonlandırmaya yaklaştığımız sırada Boğaziçi Dayanışması kendini feshetmiş ve temsiliyetini genişletmek amacıyla Boğaziçi Öğrenci Meclisi'ni kurmuştur. Boğaziçi Öğrenci Meclisi, 20 Ekim 2021 tarihinde sosyal medya üzerinden "kayyum rektörlerin" gönderilmesini, YÖK'ün kapatılmasını ve öğrenci kulüpleri ve topluluklarının önündeki engellerin kaldırılması gibi istekleri içeren "İlke ve Taleplerini"⁹ açıklamıştır.

Gençlik, Toplumsal Kuşak ve Gençlik Mitleri

Çalışmanın esasını oluşturan saha araştırmasının temel temalarının kavramsal çerçevesi; gençlik, toplumsal kuşak-gençlik ve gençlik mitleri'dir. Araştırma sahası "kaynak olarak gençlik" yaklaşımı üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla saha araştırmaları verilerini değerlendirmeden önce bu kavramları metinde kullanacağı şekilde tanımlamak, araştırmada kullanılan yaklaşımı ve araştırma yöntemini açıklamak gerekmektedir.

Bir Toplumsal Kategori Olarak Gençlik

Gençlik; biyolojik bir kimlik değildir, dolayısıyla gençlik doğal bir durum değil, toplumsal bir kurgudur. Gençlik tanımı aslında tarihseldir ve belirli bir tarihsellik ve toplumsal ilişkiler içinde şekillenmektedir. Hem gençlik olgusunun kapsamı hem de "hak ve görevleri" zamana, topluma, gençlerin toplumsal aidiyetlerine, cinsiyetlerine vb. göre farklılaşmaktadır.

Ünlü sosyolog Pierre Bourdieu kendisiyle "gençlik" in toplumsal bir kimlik olarak oluşması hakkında yapılan bir görüşmede "gençlik laftır" der. Bu görüşmede Bourdieu, yaş grupları arasındaki bölünmelerin keyfi olduğunu anımsatmanın bir sosyolog için mesleki refleks olduğunu belirterek, tıpkı Pareto paradoksuna göre zenginliğin nereden başladığını bilemediğimiz gibi yaşlılığı da nereden başlatacağımızı bilemeyeceğimizi belirtir.

⁹ <https://twitter.com/bounmeclis/status/1450579516632584201>

Dolayısıyla hem gençlik dönemini ifade eden yaş dilimleri hem de bununla bağlantılı olarak oluşturulan ve geliştirilen hak ve görevler, toplumsal kurgular olarak, toplumsal gruplar arasında çatışma/uzlaşma sonucu "keyfi" olarak belirlenmektedir!¹⁰ Üstelik 21.yüzyılda (önceki dönemlerle karşılaştırıldığında) "gençlik uzamıştır". Batı ülkelerinde 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren başlayan bu süreç¹¹ 2000'li yıllarda Türkiye'sinde de önemli bir toplumsal olgu haline gelmiştir.¹²

Yükseköğrenimin yaygınlaşması, iş yaşamına giriş yaşının ve evlenme yaşının ilerlemesi gibi sebeplerin etkisiyle gençlik yaş dilimi uzamaktadır. Bu yüzden gençliğin hem kapsadığı süre hem de (eğitilmiş gençler kastedildiğinde) demografik ağırlığı artmaktadır. Bu durum yaş grupları arasındaki gerilimleri, siyaset alanı da dahil olmak üzere her alanda arttırmaktadır.

Gençlik ve Toplumsal Kuşak

Araştırmada, üniversite öğrenci kitlesini bir toplumsal kuşak olarak ele alıyoruz. Karl Mannheim, kuşak kavramını ve "toplumsal kuşak"ı ele alan ve bugün bir klasik olarak değerlendirilen metninde; bir kuşağın oluşması için somut bir bağ oluşmasının ve aynı tarihsel-toplumsal birliğin ortak kaderine katılımın gerektiğini belirtir.¹³ Bir başka deyişle toplumsal kuşak; düşünceleri, duyguları ve yaşam tarzları benzeşen ve unsurları oldukları toplumu etkileyen ve büyük olaylara benzer tepkiler veren, ortak fiziksel, entelektüel ve ahlaki koşullarda yaşayan insanlar topluluğu ve yaş grubudur.¹⁴

Günümüz gençliğini, milenyum kuşağını oluşturan somut bağın ve tarihsel-toplumsal birliğin, neoliberalizmin 2000'li yıllarda girdiği krizle de bağlantılı değerlendirilebilecek üniversite krizi ve buna verilen ortak tepkiler olduğunu belirtmek mümkündür. Kuşağı oluşturan bağdan bahseden Mannheim, aynı zamanda kuşağın kendi içinde homojen olmadığını da altını çizerek; her kuşağın içinde var olan farklı kuşak kümeleri olduğunu da belirtir. Ancak bu farklı kuşak ünitelerinin (generation units) varlığına rağmen aynı dönemde ve benzer koşulların içine doğmaktan dolayı aynı kuşağın üyelerinde ortak bir kuşak bilinci oluşabilir. Günümüz Türkiye'sinde bu kuşağı birleştiren unsurların en önemlilerinden biri de yaşanan sorunların yanı sıra kendilerini ifade etmek ve konumlarını güçlendirmek için kullandıkları araç ve olanaklardır.

10 Bourdieu, P. (1992), "La jeunesse n'est qu'un mot", Questions de sociologie, Éditions de Minuit, Paris, s. 143-144.

11 Anatrella, T. (2003). "Les Adolescents", Etudes, Sayı : 7., s. 37-47.

12 Fırat, D. (2013). "Bitirilmeyen Gençlik", Lüküslü D. ve Yücel H. (der.), Gençlik Halleri, Ankara, Efil yay. 26-53.

13 Mannheim K. (1990), Le problème de générations, Nathan, Paris, s. 58-69.

14 Favre, P. (1989), "De la question sociologique des générations et de la différence à la résoudre dans le cas de la France", in J. Crête ve P. Favre (der.), Générations et Politique, Economica, Paris, s. 285.

Günümüzde gençler, popüler biçimde harflerle de ayrılıyor ve doğum tarihlerine göre X, Y, Z gibi ifadelerle tanımlanıyor. Halbuki bu harfler; gençleri, gençlerin problemlerini ve taleplerini anlamaktan ziyade gençliğe ürün pazarlama gözüyle bakan şirketler için yapılmış toptancı bir sınıflandırmadır. Tarihçi Annie Kriegel'e göre oldukça sorunlu olan bu sınıflandırma;¹⁵ ekonomik ve sosyal olarak güçlü olanları öne çıkarırken; tehdit olarak görülen, dışlanan ve ötekileştirilen gençleri dışarıda bırakıyor. Bir sınıflandırma yapılacaksa da Karl Mannheim'ın aynı tarihsel-toplumsal birliğin ortak kaderi diye tanımladığı toplumsal kuşak kavramı kullanılmalı ve genç olmaktan kaynaklanan ortaklıklar dışında toplumsal, sosyal ve kültürel sermayelerine ve kimliklerine göre farklı kuşak gruplarının olduğu unutulmamalı.

Gençlik Mitleri

Gençlik, 1980 sonrası gençlik politikalarıyla sıkı denetim altında tutulması gereken hatta zaman zaman "tehlikeli sınıf"¹⁶ gibi değerlendirilen bir toplumsal grup haline dönüşmüştü. 2000'li yıllar Türkiye'sinde ise Foucault'cu bir okumayla "disiplin toplumu"nın unsuru olan, doğrudan ya da dolaylı yasaklamalar ve eğitim politikalarıyla biçimlendirilmiş, muhafazakâr olmaktan daha çok otoriter bir anlayışla oluşturulmuş görünen "imanlı gençlik" hedefi almıştır. Bu mitin otoriter ve merkezîyetçi anlayışla biçimlenmesi, muhafazakâr kesimden gelenlerin bir kısmının da son olaylarda gördüğümüz üzere tepki vermesinde etkili olduğunu düşünüyoruz.

Kurumsal siyasetin, özellikle kitle partileri örneğinde gençlerin katılımına açık olmamasından ve siyasetin ahlaki açıdan prestiji düşük bir faaliyet olarak görülmesinden dolayı gençlerin büyük bir bölümü tarafından reddedilmesinden kaynaklanan bir apolitiklik 1990'lı yıllardan beri varlığını sürdürmektedir. Ancak bu durum gençlerin toplumsal-siyasal sorunlardan bihaber olduğu ve bu sorunlarla ilgilenmediği anlamına gelmez. Siyasi parti üyeliği yüksek düzeyde olmasa da birçok genç; öğrenci kulüpleri, alternatif gençlik oluşumları ve STK'lar aracılığıyla dolaylı yoldan da olsa siyasi faaliyet yapmaktadır. Öğrenci hareketleri de bu temel üzerine yükselmektedir. Bu bağlamda Boğaziçi Direnişi'yle yeniden gündeme gelen öğrenci eylemleri 1970'lerin Fransa'sında öğrenci eylemleri için geliştirilen "samimi apolitizm [apolitisme sincère]" terimiyle anlaşılabilir. Jean-Paul ve Claudine Baschy'nin tanımıyla, samimi apolitizm, öğrencilerin savunulması ve etkin bir şekilde sorunların çözülmesi hedefiyle birleşmek apolitik olmayı gerektirir anlayışıyla oluşturulmuş bir stratejidir.¹⁷ Dolayısıyla gençler, ortak değerler ve sorunlar etrafında, siyasi kimliklerini koruyarak ama siyaset üstü bir bağlamda birleşip birlikte hareket etmektedirler. Bu anlamda oluşan stratejik niteliğe sahip "apolitiklik" birliği sağlamakta harekete güç kazandırmaktadır.

¹⁵ Kriegel, A. (1978), "Generational Difference: The History of an Idea", Daedalus, 107 (4), 1978.

¹⁶ "Tehlikeli sınıf" [la classe dangereuse] kavramı hakkında özellikle bkz. Chevalier, L., Classes Laborieuses et Classes Dangereuses à Paris pendant la première moitié du XIXe siècle, Plon, Paris, 1958.

¹⁷ Baschy J.P & C.(1973), Les étudiants et la politique, Armand Colin, s. 94.

Araştırmanın Yaklaşımı, Yöntemi, Evreni ve Sahası

Bu çalışmanın saha araştırması "kaynak olarak gençlik [jeunesse comme ressource]" yaklaşımıyla gerçekleştirildiği için yöntem hakkında bilgi vermeye "kaynak olarak gençlik" ile "tehdit olarak gençlik [jeunesse comme menace]" yaklaşımlarını açıklayarak başlamak anlamlı olacaktır. "Tehdit olarak gençlik" algısı ve bunun üzerine inşa edilen araştırmalar ve politikalar, gençliği; tutarsızlık, biyolojik ve zihinsel kargaşa ile biçimlenmiş ve bir an önce aşılacak toplumsal hayata entegre olunması gereken bir yaş dönemi içindeki toplumsal grup olarak ele alır.¹⁸ "Tehdit olarak gençlik" bakış açısı gençlerin sorunlarından çok "gençlerin toplumda yol açtıkları sorunlara" odaklanırken, bu yaş diliminin biyolojik olarak sarsıntılı bir döneme işaret ettiğini ve toplumsal-ekonomik krizlerin de bu dönemi etkilediğini ileri sürer. "Tehdit olarak gençlik" paradigmasının tematikleri gençlik sorununu; sürtüşme, tehlikelilik ve damgalanma üçlüsü üzerinden ele alır. Bu yaklaşımda gençler, denetlenmesi ve karar mekanizmalarına katılmalarının engellenmesi gereken bir toplumsal grup olarak değerlendirilir.¹⁹

Gençliği "kaynak" olarak değerlendirme yaklaşımı ise gençlik gruplarının iç mekanizmalarını ve sorunlarını çözme pratiklerini ciddiye alma, söylemlerini ve pratiklerini öne çıkarmayı hedefler. Bu anlayış gençliği klişelerle konumlandırmama çabasının ifadesidir. Bu bağlamda "kaynak olarak gençlik" yaklaşımı gençlik araştırmaları alanı içinde bir başka önemli paradigmadır. Bu yaklaşımda göre yapılan çalışmalarda gençlik, "toplumsal kaynak" olarak "özne" merkezli bir anlayışla değerlendirilmektedir. Vulbeau'nun tanımıyla "kaynak olarak gençlik" yurttaşlık bağlamında gençler ile demokratik yaşamın kurumlarının biçimleri arasındaki karşılıklı etkileşimine özellikle gönderme yapar ve katılımı önemser.²⁰ "Kaynak olarak gençlik" yaklaşımı sadece gençlik(ler)in anlaşılmasını sağlaması nedeniyle değil, bununla bağlantılı olarak kuşak çatışmasının diyalogu da içerecek bir hal almasını sağlayacak bir yaklaşım olmayı hedeflemesiyle de önemlidir. Bu yaklaşım uyarınca gençlik gruplarının toplumsal pratiklerini ciddiye almak, bunları ikincil sosyalleşme ortamları olarak değerlendirmek, dolayısıyla da kurumlarla iletişim sağlayan özelliklerini dikkate almak gerekir.

¹⁸ Vulbeau A.(2001), "La jeunesse comme ressource: une paradigme pour un espace de recherches", Vulbeau A. (yay.haz), La Jeunesse Comme Ressource, ERES, s. 10-11.

¹⁹ Ibid., s.12.

²⁰ Vulbeau A.,op.cit., s. 13-14.

Odak grup çalışmasında katılımcılara ana temalara ilişkin sorular yöneltilmiştir. Odak grup görüşmelerimizi 4-5 kişiyle sınırlama kararımız ise bu konudaki çeşitli akademik kaynaklara dayanmaktadır. Kitzinger, Markova ve Kalampakilis, "Odak gruplar nedir? [Qu'est-ce que les focus groups?]" başlıklı makalelerinde şöyle derler: "Odak gruplar genellikle 4 ila 8 katılımcıdan oluşur; bunun ötesine geçildiğinde görüş alışverişlerini izlemek güçleşir. Odak grup katılımcıları birbirini tanımayan kişilerden oluşabilirler, ancak çoğu kez gruplar bir şekilde birbirini zaten tanıyan- komşular, aynı aile mensupları, arkadaşlar, iş arkadaşları- kişilerdir."²¹

Ancak araştırmanın nitel ve nicel araştırmaların geçişli birlikteliğiyle oluşturulmuş bir yapısının varlığından da söz edilebilir. Tüm toplantıların kayıtları incelenip en sık yinelenen kelimeler tespit edilip rapor içinde aktarılıp yorumlanmıştır. Dolayısıyla araştırmamız kapsamında, hem niceliksel yöntemlerin kesinliğinden ve genelleştirilebilir olmasından, hem de niteliksel çalışma yönteminin derinlemesine bir biçimde ayrıntıları gösterebilme özelliğinden yararlanılmıştır. Her iki yöntemin ele aldığı konuları birbirleriyle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda özel olarak, saha araştırmamızda, karşılaştırmalı niteliksel-niceliksel analiz [(Analyse Quali-Quantitative Comparée (AQQC))] yöntemine özel bir önem vermiş olduk²² ve çalışmamızı bu karma yöntem anlayışına uygun olarak yürüttük. Böylece "söylemin bilimiyle" "sayıların bilimini" bağdaştırmayı amaçladık.

Gerçekleştirdiğimiz araştırmanın evreni üniversite kampüsü merkezli gençlik grupları üyeleridir. 2021 yılı içinde çevrimçi olarak gerçekleştirilen odak grup toplantılarına dayanan araştırmada 16 odak grup tartışması ve dörder kişilik 2 karma odak grup tartışmasıyla beraber toplamda 18 odak grup çalışması yapılarak toplamda 75 üniversiteli gence ulaşılmıştır. Örneklem için 4 başlıkta toplanabilecek dörder grup, toplamda ise 16 grup seçilmiştir. Araştırmadaki odak grupların üniversite kampüslerindeki farklı grupları ve farklı alanları temsil edici örnekler olmasına özen gösterilerek seçilmiştir. Ek olarak, saha araştırmamız sırasında görüştüğümüz kişileri anonim kılmak için tüm görüşmecilere takma isim verdik.

²¹ Kitzinger, J., Markova, I. ve Kalampakilis, N. (2004). "Qu'est-ce que les focus groups?" Bulletin de psychologie/ cilt 57 (3). s.240.

²² Albarello, L. (2007). Apprendre à chercher. 3. baskı, De Boeck & Larcier, Bruxelles. s.96.

Kampüsten Dayanışmalar	Kampüsten Hak Mücadeleleri: Feminist ve Kuir Hareket
Boğaziçi Dayanışması GSÜ Dayanışması ODTÜ Dayanışması Topluluğu Ege Öğrenci Dayanışması	Kampüs Cadıları Üniversiteli Kadın Kolektifi Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü
Kampüsten Alternatif Siyasi Birliktelikler	Kampüsten Hak Talepleri: Çevre, Kent ve İnsan Hakları
Gri Bölge Arayüz Kampanyası Öğrenci Kolektifleri Öğrenci Faaliyeti	Eko-Öğrenci Hareketi ODTÜ Mimarlık Fakóltesi Topluluğu MSGSÜ MEKİK Marmara İHAK

Kampüsten Dayanışmalar: Üniversitelerde örgütlenen, üniversitelerin ve öğrencilerin sorunlarını merkeze alarak farklı siyasi ve kültürel kimliklere sahip öğrenci gençliğini kapsayıcı bir siyaset dili ve pratiğı oluşturan kampüs merkezli gençlik gruplarıdır.

Kampüsten Hak Mücadeleleri: Feminist ve Kuir Hareket: Kurumsal siyasetin yeterince ilgilenmediğı; feminist, LGBTİ+ ve kuir hareket üzerine siyaset üreten öğrenci gruplarını kapsamaktadır. Bu gruplar aynı zamanda farklı kesimleri bir araya getirerek ve farklılıkları tanıyarak, "dayanışmacı özneler" olarak birlikteliklerini sağılayan ve iletişim odaklı mücadeleler içindedir. Üniversite öğrencilerinin bu mücadeleleri "Hepimiz Farklıyız Hepimiz Eřitiz" anlayışı içinde değerlendirebilir.

Kampüsten Alternatif Siyasi Birliktelikler: Kurumsal siyaset alanında kendine yer bulamayan üniversite öğrencilerinin kampüs merkezli oluşturdıkları ve alternatif bir siyaset yaparak güncelle müdahil oldukları ve politika üretmeye çalıştıkları gruplardır.

Kampüsten Hak Talepleri: Çevre, Kent ve İnsan Hakları: Kurumsal siyaset alanının, iktidarın ve muhalefetin siyasetin temel konuları arasında görmediğı, rant ve ekonomik fayda adına geri plana atılan çevre ve kent odaklı konular ile hukuk gibi konularda üniversite öğrencilerinin taleplerini yansıtan birlikteliklerdir.

Odak grup tartışmaları dört ana tema üzerinde yapılan tartışmalar üzerinden ilerledi. Bunlar, "Nasıl Bir Üniversite?", "Kampüste Siyaset", "Kurumsal Siyaset ve Gençlik" ve "Kutuplaşan Türkiye'de Toplum ve Gençlik" temalarıdır. İlk tartışma "Nasıl Bir Üniversite?" sorusu çerçevesinde ele alındı. Bu bölümde gençler; üniversite, rektörlük, üniversite yönetimi, YÖK, akademisyen-öğrenci ilişkileri ve kampüste özgürlük-öğrenci hakları bağlamında ve deneyimleri ışığında yaşadıkları sorunları ve taleplerini ortaya koydular. İkinci tartışma "Kampüste Siyaset" üzerine gerçekleşti. Bu bölümde kampüs ve siyaset ilişkisini, olanaklarını ve potansiyellerini tartışan gençler, Boğaziçi Direnişi ve dayanışmalar ile öğrenci hareketinin bugününü ve geleceğini değerlendirdiler. Odak grup tartışmalarının üçüncü teması "Kurumsal Siyaset ve Gençlik" üzerine gerçekleşti. Bu bölümde gençler, kurumsal siyaset ve gençlik ilişkisi etrafında kurumsal siyasetin gençliğe bakışını, gençlikle kurmaya çalıştığı iletişim biçimlerini ve gençlik politikalarını tartıştılar. Son bölümde ise gençler, toplumdaki genel geçer hâkim değerleri ve bunların gençlerin değerleriyle hangi ölçüde farklılaştığını ve benzeştığını belirterek; hangi değerlerle çevrilmiş bir Türkiye'de yaşamak istediklerini anlattılar.

Gençler; özgür, özerk, demokratik, bilim merkezli, ekolojik ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı üniversitelerde eğitim görmeyi hayal ediyorlar. Mevcut durumda iktidarın üniversitelere ve kampüslere yönelik müdahalesinden dolayı üniversitenin idealin çok uzağında olduğunu ifade ediyorlar. Bu durum gençleri bir yandan hayal kırıklığına uğrattırıyor, diğer yandan da gençlerin yaşam alanı olarak gördükleri üniversitelerin ve kampüslerin iktidar tarafından tahakküm altına alınmaya çalışılması karşısında gençler, kampüslerde yeni bir mücadele alanı yaratıyorlar. Bu noktada özellikle kadın öğrenciler, ideal üniversiteler için çözüm olarak kampüslerin feminizasyonunu işaret ediyorlar ve feminist üniversite istediklerini söylüyorlar.

Gençleri üniversite konusunda umutsuzluğa düşüren birçok neden bulunurken; bir gecede Cumhurbaşkanı kararıyla üniversite bileşenleri yok sayılarak üniversitelere rektör atanması ilk sırada geliyor. Gençlere göre "kayyum rektörler", iktidarın üniversitedeki yapılanması ve muhalif hareketleri bastırması için bir araç. Gençler, üniversite yönetimi ve rektörlük seçimi için sadece akademisyenlerin katılacağı bir oylamayı da kabul etmediklerini, öğrencilerin ve üniversitede çalışanların da oylarını verdiği bir rektörlük seçimi istediklerini belirtiyorlar. Rektörlük, üniversite yönetimi ve YÖK tartışmasında; öğrencilerin katılımcı, özerk, özgür ve demokratik bir yönetim istediği görülüyor. Bu taleplerin önündeki engellerden birinin de YÖK olduğu ifade ediliyor. YÖK'ün Cumhurbaşkanı'nın isteklerini uygulamak dışında bir işlevinin kalmadığı ve YÖK'ün üniversitelerde bir baskı aracına dönüştüğü belirtilirken; YÖK'ün kaldırılmasını talep ediliyor.

Bu bölümün bir diğer tartışması da akademisyen-öğrenci ilişkileri üzerine gerçekleşti. Öğrenciler, hocalarının baskı altında olduklarını ve bu yüzden derslerde otosansür uyguladıklarını ve bu baskı koşulları altında hocalarıyla dayanışmak istediklerini söylüyorlar. Diğer yandan siyasi iktidarın politikalarıyla uyumlu davranan ve öğrencileri hedef gösteren akademisyenlerin varlığından da şikâyet etmekte. Akademisyen-öğrenci ilişkilerinde öne çıkan bir konu da akademisyenlerin derslerde kullanıldığı homofobik ve kadın düşmanı dil oldu. Gençler, bazı hocaların uyarıları olumlu karşılayıp homofobik/kadın düşmanı dili terk ettiklerini, bazı hocaların ise uyarıları ciddiye almayıp nefret söylemine varan düzeyde bu dili kullanmaya devam ettiklerini belirttiler. Gençler, hocalarının kendileriyle homofobik ve kadın düşmanı olmayan, eşit ve hiyerarşiden uzak bir iletişim kurmasını istiyorlar.

İlk bölümün sonunda kampüste özgürlük ve öğrenci hakları tartışıldı. Gençler, kendi kuşakları için iletişim kanallarının açık ve eğer bir müdahale olmazsa kampüsün birlikte yaşam pratikleri için önemli bir mekân olduğunu belirtiyorlar. Buna karşı ortak söylem, iktidar ile açıkça ilişki içinde olan rektörlerin ve üniversite yönetimlerinin iktidara muhalif her türlü düşüncenin kampüs içerisinde yayılmasını engellemesi için kampüslere giriş çıkıştan kampüs içi etkinliklerin kısıtlanmasına uzanan otoriter uygulamalarının, kampüslerin özgürlüğü ve öğrencilerin hakları açısından oldukça sorunlu bir noktaya ulaştığıdır. Bu tartışmada iki unsur öne çıkmaktadır. Gençler, özellikle feminist ve kuir hareket içindeki öğrencilerin, kampüslerin güvenli olmadığını ve kampüslerde fiziksel ve sözlü şiddet ve tacize varan durumlarla karşılaştıklarını belirtip, öğrenci kulüplerinin faaliyetlerinin de "keyfi" bir biçimde engellenmeye çalışıldığını ve özel ayrımcılık yapıldığını söylüyorlar. Kampüste özgürlük ve öğrenci haklarının mevcut durumunu bir görüşmecinin "Kampüslerde biz korunmuyoruz sanki kampüsler bizden korunuyor" sözü somut bir şekilde durumu özetliyor. Bu tür kısıtlamalar gençliğe "kaynak olarak gençlik" değil "tehdit olarak gençlik" anlayışla yaklaşıldığının bir örneği olarak görülebilir. Farklı kampüslerde taciz olaylarına karşı öğrenci inisiyatifiyle alınan önlemler ve kampüslerde kadınlar için güvenli alan belirleme gibi girişimler de dayanışma örnekleri olarak verildi.

Öğrenci hakları üzerine yapılan tartışmalarda da kampüslerin fiziki koşullarının yetersizliği de öne çıktı. Gençler, üniversitelerin barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçları karşılamaktan uzak olduğunu, yemekhane sırası yüzünden birçok kez yemek yiyemediklerini ve kütüphane yetersizliği nedeniyle uygun koşullarda ders çalışamadıklarını belirtiyorlar. Her şehre bir üniversite politikasının üniversitelerin birçoğunun sadece tabela olarak kalmasına yol açtığını ve eski üniversitelerin bile öğrencilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğunu gösteriyor.

Tartışmaların ikinci teması kampüste siyaset üzerine gerçekleşti. Gençler bu başlıkta; kampüs-siyaset ilişkisini, Boğaziçi Direnişi ve öğrenci dayanışmaları ile öğrenci hareketinin bugününü ve geleceğini tartıştılar. Görüşmeciler, üniversitelerdeki ve kampüslerdeki sorunlara karşı tepkide ve taleplerde bulunmanın siyasetin bir biçimi ve siyaset yapmanın da kaçınılmaz olduğunu belirtiyorlar. Buna karşılık rektörler ve üniversite yönetimlerinin özgürce iktidar yanlısı siyaset yaptığı ve öğrencilerin yaptığı siyaseti iktidar karşıtı eksende ele alıp engellemeye çalıştıkları görüşmecilerin ifadelerinden anlaşılıyor. Özellikle kadın ve LGBTİ+ öğrenciler, kendilerine yönelik sözlü ve fiziksel taciz ve şiddete varan durumlara karşı siyaset yapmama gibi bir tercihlerinin olmadığını söylerlerken; rektörlerin ve üniversite yönetimlerinin öğrencilerin siyasi pozisyonuna göre ayrımcılık yaptığının altını çiziyorlar. Gençler, kampüslerde özgürce siyaset yaparken kendilerine ayrımcılık yapılmamasını ve güvenliğin sağlanmasını talep ediyorlar.

Boğaziçi Direnişi ile daha fazla gündeme gelen dayanışmalar, gençleri, özellikle kadın öğrencileri, umutlandırıyor. Gençler tarafından dayanışmaların içinde tartışma ortamlarının mükemmel olmayışının ve öğrenciler arasında da bazı problemler yaşanmasının eleştirilmesi dahi demokratik kültür zeminin Türkiye'nin genel haline göre daha sağlam bir yere oturduğuna kanıt görülebilir. Farklı odak gruplarında, dayanışmaların kapsayıcı ve etkin bir alternatif örgütlenme modeli oluşturduğu, öğrenci hareketine dinamizm kattığı ifade edildi. Bu katkının etkenleri olarak hem farklı kimliklerden öğrencilere seslenebilme böylece ötekiyle tanışma ve buluşma imkânı sağlaması hem de yeni ve ses getiren eylem biçimleriyle öğrenci hareketini güncellemesi gösterildi. Ancak bazı öğrenciler, ortak eylemlerde LGBTİ+'ların sorunlarına karşı duyarsızlığın ve homofobinin aşılmadığı durumlarla karşılaştıklarını da söylediler.

Öğrenci kitlesinin sekiz milyonluk bir nüfus oluşturması ise(virgül vardı sildim) bazı öğrenciler tarafından, gelecek ve özellikle işsizlik kaygısı ile bazı ortak sorunlarda birleşen bir kitle oluşması bağlamında bir potansiyel olarak görülmektedir. Ancak diğer öğrenciler de büyük kentler ile taşra kentlerindeki (özellikle yeni) üniversitelerin arasında büyük bir uçurum olduğu ve "sosyolojik anlamda" aslında sekiz milyondan çok daha az öğrenci olduğu görüşüyle öğrenci hareketi için bu durumun bir potansiyel oluşturmadığını düşünmektedir.

Görüşmelerden edindiğimiz izlenime göre üniversitelere ve kampüslere yönelik müdahalenin artması ve muhalefetin yetersizliği karşısında gençler, alternatif oluşumlarda bir araya geliyor. Gençlere göre, aynı sorunları yaşayan farklı kimliklere sahip öğrencilerle bir araya geldikleri bu oluşumların birliktelik ve dayanışma gücü kendilerini daha cesur kılıyor. Diğer yandan gençler, öğrenci sorunlarını merkeze alan bir siyaseti öncelediklerini ve bu sayede sıra arkadaşlarıyla bir araya gelebildiklerini belirtiyorlar. Gençler, öğrenci sorunlarını merkeze alan ve yaratıcı eylemler ortaya koyan kapsayıcı gençlik örgütlenmelerinin gençlik hareketini güçlendireceğini düşünüyor.

Tartışmaların üçüncü bölümünde kurumsal siyaset ve gençlik ilişkisi ele alındı. Görüşmeciler, kurumsal siyaseti birçok konuda sert ifadelerle eleştiriyorlar. Muhalefetin Boğaziçi Direnişi'ndeki tavrı, kurumsal siyasetin gençleri özne olarak görmeyip sorunlarını anlamaya çalışmaması, kurumsal siyasetin yaşlı, erkek, hiyerarşik ve otoriter bulunması, kurumsal siyasetin özellikle sosyal medya üzerinden gençlere kalıplaşmış yargılarla ve yüzeysel/ ciddiye alınmayan bir "genç dili" kullanarak iletişim kurmaya çalışması; görüşmecilerin ortak eleştirileridir. Gençlerin, öğrenci merkezli siyaset yapmayı ve öğrenci oluşumlarında var olmayı kurumsal siyasette yer almaktan daha değerli bulması kurumsal siyaset açısından oldukça düşündürücü olmalıdır. Mecliste ve kurumsal siyasi partilerde yapılan siyasetin gençler için pek bir anlamı olmadığı anlaşıyor. Kurumsal siyasette örgütlü olan çok az görüşmecimiz bile partilerin gençlere kapalı olduğunu vurgularken, siyasi partilerin gençlik kollarını değerlendiremediğini ve gençlik kollarında bulunan gençlerin de parti içi kariyer hedefleri için genç olmaktan uzak durduğunu belirtiyorlar. Gençler, siyaset yapmanın tek yolunun Meclis siyaseti yapmak olmadığına inanıyor ve genç kalarak gençlik üzerine söz söyleyen alternatif gençlik oluşumlarında bir araya gelmeyi değerli buluyorlar.

Kutuplaşan Türkiye’de Toplum ve Gençlik Üzerine

Raporda ilgili bölümde ayrıntılı bir biçimde görüleceği üzere gençler, genel olarak gençliğin değerleriyle siyaset alanının ve toplumun değerlerinin büyük ölçüde ayrıştığı görüşündeler. Yine gençlerin kampüs deneyimi, demokratik toplum oluşturma sürecinde son derece önemlidir. Kendi hayatlarından örnek veren gençler, kampüs hayatının ve kampüsteki karşılaşmaların gençleri ötekini anlamaya, onunla diyalog kurmaya, dayanışma içinde bulunmaya yönelttiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla kampüs hayatı yaşayan gençler, eski kuşakların egemen olduğu siyaset alanındaki kutuplaşmanın siyaset anlayışları bakımından uzağındalar diyebiliriz. Bu deneyimi yaşayan gençler, karar verme süreçlerinde egemen olduğunda kutuplaşma ve ötekileştirmeye dayalı, yereli evrensele, devleti bireye yeğleyen değerler dünyası da dönüşecektir.

Odak grup tartışmalarının son bölümünde “Kutuplaşan Türkiye’de Toplum ve Gençlik” teması altında ve değerler çerçevesinde “Nasıl bir Türkiye’de yaşamak istersiniz?” ve “Gençlik toplumla farklılaşıyor mu?” soruları üzerinden tartışmalar gerçekleşti. Milliyetçilik, adaletsizlik, kimliğinden dolayı dışlanma ve ayrımcılık, evrensel ve çevresel değerlere uzaklık ve mevcut durumdaki din-siyaset ilişkisi en çok eleştirilen konuların başında geliyor. Görüşmeciler, iktidarın ve toplumun hâkim kılmaya çalıştığı değerler üzerinden gençlere, kadınlara, LGBTİ+’lara baskı yaptığını ve otoriter olmayan, özgürlükçü, ayrımcılık yaşanmayan ve çoğulcu bir toplumda yaşamak istediklerini söylüyorlar. İktidarın ve toplumun bu baskısı, genç göçünün sebeplerinden biri olarak görülüyor. Bunun yanı sıra hâkim kılınmaya çalışılan değerler ile gençliğin değerleri arasında farklılıklar bulunuyor. Gençler, kendi kuşaklarının ve zamanlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri kampüslerin topluma ve toplumsal alana göre iletişime daha açık, daha özgürlükçü ve daha barışçıl olduğunu da belirtiyorlar.

Karma Odak Grup Tartışmaları Üzerine

Çalışma kapsamında farklı örgütlenme biçimleri etrafında bir araya gelen, farklı alanları temsil eden ve 4 başlık altında toplanan üniversite merkezli öğrenci topluluklarından 2 karma odak grup oluşturulmuştur. Bu karma odak gruplarından birincisi Kampüsten Dayanımlar başlığında bulunan topluluklardan birer öğrenci, ikincisi ise diğer başlıklardaki topluluklardan bir öğrenci seçilerek gerçekleştirilmiştir. Karma odak gruplarıyla "Siyaset Alanı ve Gençlik", "Siyasetin Dili", "Siyasetin Aktörleri, Mekânları ve Araçları", "Siyasi İttifaklar, Taraflar, İlkeler ve Amaçlar" ve "Yönetim Sistemi" temaları çerçevesinde tartışmalar yürütülmüştür.

"Siyaset Alanı ve Gençlik" ilişkisini ele aldığımız ilk tartışmada görüşmeciler, siyasette gençlerin özne olarak kabul edilmediği, gençlerin sorunlarının siyaset alanında doğru algılanmadığı ve siyaset alanının gençlere kapalı olduğu hususlarında birleştiler. "Siyasetin Dili" ise gençlere göre son derece sorunlu bir dildir. Kurumsal siyasette hâkim olan siyaset dili toplumsal kesimleri birbirine düşman eden bir dil olarak görülmekte, kutuplaştırıcı ve özellikle dezavantajlı gruplar söz konusu olduğunda ayrımcı bulunmaktadır. Bu bağlamda iktidarın gençlik politikasının dilini esas olarak baskıcı olarak değerlendiren gençler, muhalefetin gençlerle ilişki kurma tarzını ve bu bağlamda oluşturduğu "genç dili"ni ise hem yüzeysel hem de ciddiye almamaktadır.

"Siyasetin Aktörleri, Mekânları ve Araçları" bölümünde de siyaset alanında yeterli düzeyde temsil edilmeyen toplumsal grupların, özellikle de gençler, kadınlar ve LGBTİ+'ların, siyaseti Meclis'ten çıkararak, sokakta ve sosyal medyada daha etkili bir biçimde yaptıkları ve bu bağlamda siyasetin hem aktörlerinin hem de mekânlarının radikal bir biçimde değiştiği belirtildi. Buna rağmen kurumsal siyaset alanının hala belirleyici olduğunun ve bu nedenle terk edilmemesi gerektiğinin de altı çizildi.

Son bölümde ise "Siyasi İttifaklar, Taraflar, İlkeler ve Amaçlar" ve "Yönetim Sistemi" ele alındı. Mevcut siyasi ittifaklara amaçları, hedefleri ve temel ilkeleri konusunda kapsamlı eleştiriler getirilip, alternatif olarak toplumsal tabandan gelen ve temel toplumsal çıkarlar üzerinde yükselen siyasi-toplumsal ittifaklar önerildi. Temel toplumsal çıkarlar ve özgürlük-siyasi katılım temelli olarak tabandan yükselen bir ittifakın etkili ve değerli olacağı inancının gençlerin genel eğilimi olduğu görülüyor. Gençler, parlamenter sisteme dönüşü gerekli ama yeterli bulmuyor, yerel siyasetin ve yerel siyasete katılımın güçlendirilmesi, demokrasinin gelişimi için bireysel hakların merkeze alınmasının öncelik olduğunu düşünüyorlar. Mevcut sistem yeterli bulunmuyor, katılımcı bir demokrasi ve ittifakların birliği ve popülizm amacıyla insan haklarından ve ilkelerden taviz verilmemesi isteniyor. Ezcümle gençler; yönetim sistemi veya iktidar değişiklikleri nedeniyle hiçbir koşulda hiç kimsenin özgürlüğünün kısıtlanmadığı bir Türkiye hayali kuruyorlar.

Cumhurbaşkanı kararıyla Boğaziçi Üniversitesi rektörlüğüne 2 Ocak 2021 tarihinde Melih Bulu'nun atanmasıyla öğrenciler ve akademisyenler tarafından başlatılan protesto eylemleri, Bulu'nun görevden alınıp yerine eski yardımcısı Naci İnci'nin rektör olarak atanması sonrasında da devam ediyor. Bu süreçte özellikle Boğaziçi Dayanışması'nın²³ (Bugünkü haliyle Boğaziçi Öğrenci Meclisi) "kayyum rektörleri" protesto amaçlı başlattıkları direnişin etkisi öğrenci dayanışmalarının önemini gösterdi. Farklı şehir ve üniversitelerde hâlihazırda kurulmuş ya da Boğaziçi Direnişi'yle birlikte kurulan dayanışmalarda farklı kimliklerden öğrencilerin, öğrenci kimliği üst çatısında bir araya gelip; odaklarına üniversite, kampüs ve öğrenci sorunlarını almaları da öğrenci dayanışmalarının kapsayıcı niteliğini ön plana çıkarmaktadır. Öğrencilerin; polis şiddeti, gözaltı ve ev hapsi gibi antidemokratik uygulamalara karşı taleplerini barışçıl bir şekilde ortaya koymaları ise otoriter bir iktidarın yönettiği Türkiye'de umut verici gelişmelerin başında geliyor.

Çalışma kapsamında; Boğaziçi Dayanışması,²⁴ GSÜ Dayanışması, ODTÜ Dayanışması ve Ege Öğrenci Dayanışması'ndan toplamda 20 öğrenciyle odak grup görüşmeleri gerçekleştirildi. Dayanışmalardaki öğrenciler, bir kurum olarak üniversiteyi; çok kültürlü, çoğulcu ve farklılıklarla bir arada yaşanacak barışçıl bir ortam olarak tasvir ediyor, üniversitelerin günümüzdeki durumunun ise idealin çok uzağında olduğunu belirtiyorlar. Gençler, mevcut durumda yaşanan sorunların, iktidarın ve üniversite yönetiminin öğrencilerin yaşam alanı olarak tanımladığı üniversitelere ve kampüslere müdahalesinin bir sonucu olduğunu ifade ediyorlar. İktidarın üniversiteleri kontrol altına alma, kampüsleri bölme ve üniversiteler üzerinde tahakküm kurma çabaları, öğrencilerin tepkisiyle ve güçlü direnişiyle karşılaşırken, özellikle uzun bir geçmişi ve kurumsal kültürü olan üniversitelerdeki öğrencilerin bir araya gelerek gösterdiği tepkiler müdahalenin büyüklüğü nispetinde artmaktadır.

Gençler; özerk, öğrenci katılımının olduğu, özgür ve bilim odaklı bir üniversite talep ediyorlar. Görüşmelerimizde bu taleplerinin ısrarla altını çizen gençler, bu niteliklerle donatılmış bir mekân hayalleriyle üniversiteye gelip kampüs deneyimlerinin ardından hayal kırıklığına uğradıklarını belirtiyorlar. Öğrenciler, üniversite yönetimi ve rektörlük seçimi için sadece hocalarının katılacağı bir oylamayı değil, kendilerinin ve üniversite çalışanlarının da oylarını verdiği bir seçim istiyorlar. Çoğu öğrenci, rektörlük-iktidar ve akademisyenlik-devlet memuru ilişkisi üzerinden tartışmayı genişleterek; bilim odaklı bir üniversitenin hem devletle hem de sermayeyle bir bağının olmaması gerektiğini savunuyor.

²³ Boğaziçi Dayanışması, 2021 Ekim ayında kendini lağvederek Boğaziçi Öğrenci Meclisi'ni kurmuştur.

²⁴ Boğaziçi Direnişi'ne destek veren Nermin ve Ercüment organik olarak Boğaziçi Dayanışması'ndan olmalarına rağmen tartışmayı zenginleştirmek adına çalışmaya katılmışlardır.

Dayanışmalardaki gençler, farklı kimliklerin üniversitelerde maruz kaldığı taciz, istismar ve hedef gösterilme sorunlarını ön plana taşıırken, özellikle 15 Temmuz sonrasında üniversitelere yönelik artan baskının ve kampüslere giriş çıkıştan kampüslerde gerçekleştirilmek istenen faaliyetlere uzanan denetlemelerin altını çizmektedirler. 15 Temmuz sonrası OHAL ile yönetilen, fikir ve ifade özgürlüğünün kısıtlandığı, gündelik hayata müdahalenin arttığı Türkiye’de, iktidarın farklılıklara izin vermeyen politikasının üniversiteye yansımaları gençlerin deneyimleri üzerinden görülmektedir.

Görüşmeciler, akademisyenler üzerinden de çift taraflı bir değerlendirme yapıp, bir yandan uygulanan baskıcı politikaların akademik kadroyu da kapsadığını belirtiyorlar, diğer yandan iktidarın ve yönetimin bu politikasıyla uyumlu davranarak kendilerini hedef gösteren akademisyenlerin varlığından şikâyet ediyorlar. Ayrıca gençler, üniversitelerde siyaset yapmak istediklerinde üniversite yönetimlerinin engellemeleriyle karşılaştıklarını söylüyorlar. Gençlerin ifadelerinden “siyaset” kavramının iktidar ve üniversite yönetimi tarafından “muhalif” düşünceler ekseninde değerlendirildiği görülüyor. Gençler, üniversitelerde yaşanan sorunlar karşısında ses çıkarmanın ve üniversite-öğrenci-siyaset ilişkisinin kaçınılmaz ve gerekli olduğunu ifade ediyorlar.

Görüşmeciler, dayanışmalarda ortaya çıkan tartışmaların ve tartışma ortamlarının yapılarına bakarak, dayanışmalardaki demokratik zeminin Türkiye ortamına göre daha sağlıklı bir yere denk düştüğünün altını çiziyorlar. Diğer bir nokta ise İstanbul, Ankara ve İzmir’deki üniversitelerde kurulan dayanışmaların, diğer şehirlerdeki üniversitelere sıçraması ve buralardaki eylemler ve protestoların gençleri umutlandırmasıdır. Bu durum, kapalı bir kutu olan taşradaki üniversite gençliğinin sesini duyurması ve üç büyükşehirdeki öğrencilerle ilişkiye geçmesi açısından da önem arz ediyor.

Son olarak gençler, kurumsal siyasetin gençliğe bakışını sert ifadelerle eleştiriyorlar. Özellikle CHP’nin, Boğaziçi Direnişi sürecindeki tavrını ve politikasını sorunlu bulan gençler, kurumsal siyasette var olan hiyerarşiden ve özne olarak ele alınmamaktan şikâyet ediyorlar. Kurumsal siyasetin mevcut durumunun gençleri siyaset yapmaktan değil, Meclis’teki partilerde siyaset yapmaktan uzak tuttuğu anlaşıyor. Gençlerin, öğrenci merkezli siyaseti ve öğrenci oluşumlarında var olmayı kurumsal siyasetten daha değerli bulması, siyasi partiler ile gençlik arasındaki anlayış farkını gösteriyor. Kısaca gençler, kurumsal siyaseti; yaşlı, erkek, hiyerarşik ve otoriter buluyor. Siyasi partiler ve gençlik ilişkisini ele alan araştırmalara da baktığımızda, gençlerin eleştirilerinin, Türkiye siyasetinin ve partilerin yapısal sorunlarına işaret ettiğini söyleyebiliriz.²⁵

²⁵ Gülüm Şener, Hakan Yücel, Umur Yedikardeş, Siyasi Parti Üyesi Gençlerin Sosyal Medya Kullanımı Araştırması, Heinrich Böll Stiftung Derneği ve TÜSES, 2018.

URL: https://tr.boell.org/sites/default/files/siyasi_parti_uyesi_genclerin_sosal_medya_kullanimi_raporu.pdf

En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler:*Boğaziçi, Okul, Özgür, Toplum-sal ve Türkiye*

Dayanışmalardaki öğrencilerin görüşmelerde en sık kullandığı kelimeler, gençlerin konulara bakışını gösteriyor ve öne çıkardıkları sorunlarla ilgili önemli ipuçları veriyor. En sık kullanılan ilk beş kelimeye baktığımızda; kampüslerdeki özgürlüklerin kısıtlandığı, bu durumun sadece kampüslerle sınırlı olmadığı ve üniversitedeki problemlerin; Türkiye’de yaşanan sorunların bir izdüşümü olduğu görülüyor. Öğrenciler hem siyasi iktidar hem de gündelik hayat içerisindeki farklı iktidarlar tarafından haklarının kısıtlandığını ve bu durumun kampüslerde özellikle kadınlar ve LGBTİ+’lara yönelik güvenlik problemleri yarattığını belirtiyorlar. Öte yandan üniversitelere yönelik baskıya ve müdahaleye karşı direniş sergileyen dayanışmalardaki öğrencilerin, “siyasi”, “politik” ve “mücadele” kelimelerini/kavramlarını ön plana çıkarması da şaşırtıcı gözüküyor.

Dayanışmalardaki öğrenciler, Boğaziçi Direnişi sürecindeki tavrı ve sosyal medya üzerinden yaptığı açıklamaları nedeniyle CHP’yi eleştirirken, gençlerin siyasi partiler tarafından özne olarak görülmediğini söylüyorlar. Gençlerle kurumsal siyaset arasında gittikçe açılan bu uçurumun nedenlerinin ve AKP’den herhangi bir umudu olmayan ve AKP’yi öğrencilere ve demokrasiye karşı bir oluşum olarak nitelendiren öğrencilerin, ana muhalefet üzerine ortaya koyduğu yapıcı eleştirilerin her fırsatta gençliği işaret eden tüm muhalefet partileri açısından dikkate değer olduğunu düşünüyoruz.

1.Nasıl Bir Üniversite?

Son yıllarda gündelik hayata müdahalenin artması ve demokrasiden uzaklaşılmasıyla farklı kimlikler toplumsal baskıya maruz kalmaktadır. Bu koşullardan azade olmayan üniversitelerde okuyan gençler, üniversiteleri de mevcut-ideal ikiliğinde tanımlarken, idealde; özgürlüğü, çoğulluğu ve bir arada yaşayabilmeyi ön plana çıkarıyorlar:

“Bu sosyalleştiğimiz alan içerisinde en büyük beklentimiz özgür olmak ve bir baskı hissetmemek. Üniversite; özellikle etnik, dinsel ve cinsel olarak farklı kimlikleri içinde barındıran ve bu farklı kimliklerin bulunduğu barışçıl bir ortam.” (Melike-GSÜ Dayanışması)

Gençlere göre ideal üniversiteyle mevcutta olan arasında büyük fark var. Bu farklılıkların başında ise eğitim sistemi geliyor. İdeolojik olarak tartışmaya kapalı müfredata ve tektipleştirici politikaya sahip 12 yıllık zorunlu eğitimin ardından üniversiteyi daha sorgulayıcı ve daha eleştirel bir ortam olarak hayal eden gençlerin çoğunda bir umutsuzluk hâkim. Üniversitelerde umduklarını bulamayan gençlerin, bilginin mekanikleşmesi ve sınav odaklı sistem karşısında üniversitede geçirdikleri zaman azalıyor ve gençler yapmak istedikleri birçok faaliyeti okul dışına aktarmak zorunda kalıyor:

“Üniversiteyi kendi kişiliğimi geliştirmemde yardımcı olabilecek ve topluma entegre edebileceğim değerleri bana katabilecek bir yer olarak düşünmüştüm. Oysa gördüğüm; kariyerist bir bakış açısıyla kuru bir bilginin verildiği, verilen mekanik bilginin sonrasında geri istendiği ve daha çok sınav geçme odaklı sisteme sahip bir yer. Hayal kırıklığına uğradım.” (Ece-GSÜ Dayanışması)

“Üniversitede geçirdiğim vakit bana kayıp geliyor. ‘Şu ders bitsin, yapacağımı yapayım’ düşüncesi oluyor. Hiçbir zaman istediğim verimi alamadım. Eskiden ‘Burası kıymetli bir yer, burada buluşuyoruz ve bir şeyler öğreniyoruz’ derdim ama şu an ‘Bitirelim de yolumuza bakalım’ diyorum. Çünkü okumak ya da yapmak istediklerim sürekli üniversitede bulunduğum zamanın dışında kalıyor.” (Defne-GSÜ Dayanışması)

Türkiye’de üniversitelerin devletle olan bağı özellikle 1980 askeri darbesinin ürünü olan YÖK’ün kuruluşuyla güçlenmiş ve resmileşmiştir. Yaşanan sorunların arkasındaki temel sebebin kurumun statüsü olduğunu belirten görüşmecilerimize göre, devlet ve üniversite ilişkisi çözülmeden üniversitelerin özgür ve özerk olması beklenemez. Batuhan, bu durumu üniversite hocalarının devlet memuru olması üzerinden örneklendiriyor:

“Özerk ve özgür bir üniversiteden aynı zamanda devletin bir kurumu olmayan üniversiteyi de anlıyorum. Üniversite devletin bir kurumuysa, özerkliği ve özgürlüğü bir yere kadardır. Eğer hocalar devlet memuruysa, üniversite ancak bir yere kadar özgür olabilir. Üniversitelerin hem devletin bir kurumu hem de sermayenin bir aracı olmaktan çıkması gerektiğini düşünüyorum.” (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

Günümüzde üniversiteler sadece bilimin üretildiği alanlar değildir. İktidarlar, eğitim kurumlarını da iktidarlarını korumak ve iktidarlarının devamlılığını sağlamak için ideolojik bir araç olarak görmektedir. Bir gecede çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’yle 2021 Şubat ayında kurulan Boğaziçi Hukuk ve İletişim Fakülteleri, okul bileşenleri ve kamuoyu tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiş ve Boğaziçi Direnişi’nin de itiraz noktalarından biri olmuştur. Görüşmecilerimizden Melike’ye göre iktidar, üniversiteler üzerinden bir nesil yetiştirmeye çalışıyor:

“İktidar, Boğaziçi’ndeki yeni açılan fakülteler gibi, kendi okullarını ve üniversitelerini açıyor. Orada kendi hayat tarzlarını ve dünya görüşlerini aktardıkları öğrenciler yetiştiriyorlar ve bu sayede seçimle gitseler bile iktidar olma durumları devam edecek. Kendine sadık insanları üretiyorlar.” (Melike-GSÜ Dayanışması)

Türkiye’de üniversiteler sadece iktidar tarafından değil aynı zamanda sermaye tarafından da araçsallaştırılırken, sermayenin sektörel dağılımı üniversitelerin ve üniversite bölümlerinin eğitim politikalarını da etkilemektedir. ODTÜ’de okuyan sosyal bilimler ve mühendislik öğrencileri, bu dönüşümü kendi bölümleri üzerinden “değersizlik” ve “bilimden uzaklaşma” ile eleştiriyorlar:

“Üniversite dediğimiz ortam bilim merkezli olmak zorunda fakat günümüzde her şey çok fazla endüstri merkezli ilerliyor ve bu birçok bölümün, birçok fikrin, birçok projenin, birçok öğrencinin ve hatta akademisyenlerin önünü tıkayan bir şey. Sosyoloji öğrencisi olarak çıkıp sahaya veri toplamak istiyorum ama kimse buna fon sağlamaz. Çünkü ben işletme okumuyorum ve Türkiye şartlarında bu bölümün pek bir değeri yok.” (Erdem-ODTÜ Dayanışması)

“Şu an ODTÜ’nün içinde bulunduğu durumu, açıkçası fikir veya bilgi üretme merkezinden ziyade sanki çok kapsamlı bir şirketin Ar-Ge departmanı olarak görüyorum.” (Mine-ODTÜ Dayanışması)

Kampüslerde yaşanan güvenlik sorunları, tacizler ile polis ve ÖGB'lerin uyguladıkları psikolojik ve fiziksel şiddet, raporun diğer bölümlerinde daha detaylı bir biçimde tartışılacak olsa da öğrenci dayanışmalarına mensup gençlerin, özellikle kadın öğrencilerin, bu sorunları ideal üniversite üzerinden ortaya koyması oldukça önemli gözüküyor. Kadın öğrenciler, üniversitelerdeki taciz ve şiddet vakalarının altını çizirken, 15 Temmuz öncesi ve sonrası üniversitelerin durumunu iyi-kötü olarak ayırmadan, üniversitelerde baskının arttığını söylüyorlar:

"Üniversitede tacize ve şiddete maruz kalmamak isterdim. Kaldığım takdirde bunun sorumlularının cezalandırılmasını isterdim. CİTÖK'lerin işlevsizleştirilmediği ve ortadan kaldırılmadığı bir üniversite isterdim. ÖGB ve polis üniversiteyi sarmalıyor ama bunun öğrencilerin güvenliği için olmadığının farkına varılması gerekiyor. Ben tacize uğradığımda polis bir şey yapmayacaksa, neden orada? Üniversitemde polis istemiyorum." (Ezgi-Ege Öğrenci Dayanışması)

"15 Temmuz sonrası üniversiteye giren bir öğrenci olarak, polisin ve ÖGB'nin üniversitenin içindeki pek çok unsuru tehdit altına aldığını, üniversitedeki birçok sorunu talep etmenin bile-yemekhane zamlarından tacizci akademisyenlere kadar- tehditlerle karşılaştığını görüyorum." (Pelin-Ege Öğrenci Dayanışması)

Kadın öğrenciler, eğitim içeriği anlamında da üniversitenin kendilerini koruyabilecek bir mekanizmadan uzak olduğunun altını çiziyorlar. Üniversitede bilginin kontrol altında tutulması ve denetlenmesi müfredat açısından da kadın öğrencilerin yalnız bırakılmasına sebep oluyor:

"İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun Hukuk Fakülteleri'nden çıkmış durumda. Benim yaşamımı koruyacak bu bilgi üniversitelerde yok." (Pelin-Ege Öğrenci Dayanışması)

Öğrenciler tarafından sıklıkla dile getirilen ve raporun önemli bir bölümünü oluşturan kampüslerde yaşanan güvenlik problemlerinin ve üniversiteye giriş çıkışın sıkı kontrol altında tutulmasının, aynı mekâna ait birer unsur olarak karşımıza çıkması oldukça düşündürücü. Görüşmecilerimiz, okullarını fiziksel olarak "hapishane" ve "kale" gibi yerlere benzetiyorlar ve bu durumun mekân ile kurmak zorunda bırakıldıkları her türlü ilişkiyi de açıkladığını vurguluyorlar:

"Kampüsümüzün her yanı kafeslerle çevrili. Bu bir Foucault esprisi değil ama okulumuz gerçekten bir hapishaneye benziyor. Okula girerken bize verilen hissiyat okulun işleyişi hakkında çok şeyi açıklıyor. Hepimiz kartlı ve numaralı olarak bir kamp alanına girer gibi okula giriyor ve okulda potansiyel suçlular olarak yaşıyoruz." (Kaan-Ege Öğrenci Dayanışması)

“Üniversite dışarıya kapalı, kale gibi bir yer, sur gibi duvarları var, sadece kapıdan görebiliyorsun, [dışarıdan] kimse giremiyor... Galatasaray Üniversitesi dışarıya çok kapalı ve birçok insan için dışarıdan karargâh izlenimi veriyor.” (Halit-GSÜ Dayanışması)

Boğaziçi Direnişi'nin de temel itiraz noktalarından biri olan öğrencilerin söz hakkı ve katılım talebi, görüşmecilerimiz tarafından da sıklıkla dile getirildi. Gençler, üniversitelerin “müze” gibi hem mekânsal hem de işleyiş açısından söz haklarının olmadığı yerleri anımsattığını ve bu durumun artık kendi aralarında bile normal olarak kabul edildiğini söylüyorlar:

“Bizim okulumuz biraz müze gibi. Bizim uslu ziyaretçiler gibi oraya gidip, bize izin verilen ölçüde bir şeyler izleyip, sonrasında da oradan gitmemiz isteniyor. Orada herhangi bir şeyin yerini ya da işleyişini değiştirmemiz söz konusu değil. Böyle bir hakkımız yok.” (Kaan-Ege Öğrenci Dayanışması)

“Mekân olarak yaratma özgürlüğümüzün olduğu bir üniversite istiyoruz. Öğrencilerin fikirleri dikkate alınmıyor ve bu durum öğrenciler arasında da yerleşmiş. Sınıf guruplarında bazı şeyleri tartışırken ‘Biz karar mercii değiliz. Biz öğrenciyiz. Biz bir şey yapamayız’ tavrını görüyorum.” (Esin-ODTÜ Dayanışması)

Öğrenciler, ideal ve mevcut üniversite farkını birçok açıdan ifade ederken, ortalama dört yıl boyunca eğitim gördükleri kurumlardan mezun olduklarında büründükleri ruh halini kendi cümleleriyle şöyle aktarıyorlar:

“İnsanlar bir birey ve genç yetişkin olmak için üniversiteye geliyor. Maddi ve manevi olarak yaşantımızın dört senesini orada harcıyoruz ama üniversiteden tükenmiş olarak mezun oluyoruz.” (Mualla-Ege Öğrenci Dayanışması)

Rektörlük, Üniversite Yönetimi ve YÖK

Melih Bulu'nun Boğaziçi Üniversitesi'ne "kayyum rektör" olarak atanmasının ardından birçok farklı şehirden birçok farklı üniversitedeki dayanışmaların yaptığı açıklamalar, üniversite öğrencilerinin merkezi yönetim tarafından atanan rektöre karşı olduğunu gösteriyor. Görüşmecilerimizin de hepsi "kayyum rektörlere" karşı olduklarını belirtirlerken, rektörlük makamını ve üniversite yönetimini "katılımcılık" ve "demokrasi" çerçevesinde tartışmaya açıyorlar:

"Kısa vadeli bir amaç olarak atanmış değil, seçilmiş rektörlerin varlığını savunsam da üniversite özgür olacaksa; [üniversitenin] temsil siyaseti ve vekalet verilen kişiler vasıtasıyla değil, hiyerarşik olmayan bir şekilde ve doğrudan demokrasiyle örgütlenmesi gerekiyor. Karar alma süreçlerine, üniversite dediğimiz şeyin nasıl belirleneceğine ve nasıl şekilleneceğine dair tartışmalara [üniversite bileşenlerinin] doğrudan katılabilmesi ve üniversitenin o insanların var ettiği bir yer olması gerekiyor." (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

"Rektör seçilmesindense, rektörün seçilmediği bir durumu bile isteyebiliyorum çünkü Türkiye'de belli bir otorite ortaya çıktığı zaman sorunlar oluyor. Sadece rektörün olduğu bir yönetim istediğimi sanmıyorum. Diyelim ki; işleri daha hızlı yürütmek için meclis ya da bir heyet seçildi. Heyetin de binanın içinde kaldığı, alana inmediği, öğrencinin potansiyel sorunlarını takip etmediği bir sistem düşünmüyorum. Aktif, daha genç ve enerjisi yüksek olan insanlardan oluşan bir yönetim düşünüyorum." (Alper-Boğaziçi Dayanışması)

Gençler, öğretim üyeleri arasından seçimle gelen rektörün bile kabul edilemez olduğunu, sadece öğretim üyelerinin ya da öğrencilerin değil, tüm üniversite bileşenlerinin eşit oy hakkına sahip olduğu bir seçim istediklerinin altını çiziyorlar:

"Rektörlük seçimlerine kantincinin ya da fotokopicide çalışan işçilerin, öğrencilerin ve hocaların da katılması ve karar alınırken ortak bir karar alınması, oy sayılırken de işçiye yarım oy akademisyene iki oy şeklinde olmaması gerekiyor." (Halit-GSÜ Dayanışması)

Görüşmecilerimiz, üniversitelerin özerk ve özgürlüğün olması konusunda hemfikirler ama üniversitelerin bu niteliklere sahip olabilmesi için rektörlük seçimi tartışmasından önce YÖK'ün kaldırılması gerektiğini düşünüyorlar:

"Şeffaf, hesap verebilir ve bunları sağlayabilecek özerk bir üniversite isterim. Bunun önündeki en büyük engel ülkenin siyasi sistemi ve YÖK'ün kendisi. YÖK olduğu sürece bu ideallere sahip bir üniversiteye erişmek imkânsız." (Ercüment-Boğaziçi Üniversitesi)

Akademisyen-Öğrenci İlişkileri

Gençler, üniversitelerde yaşanan sorunların bir parçasını da akademisyenler olarak görüyorlar. Görüşmecilerimiz, akademisyenlerin bazen bu sorunların öznesi bazen de nesnesi olduklarını ifade ediyorlar ve akademik kadroyla kurmaya çalıştıkları ilişkilerde temel problemin katı hiyerarşi olduğunu ve bunun bilgi üretimine de yansıdığını vurguluyorlar:

“Özgür üniversitede öğretmen-öğrenci ayrımının da bir yerde silikleşmesi gerekiyor. Kimi konularda daha yetkin, emek verip belli birikime birikim meydana getirmiş ve mesai sarf etmiş insanlar varsa, onların bilgilerinden ve deneyimlerinden elbette yararlanmalı ama bir tarafın sadece öğreten diğer tarafın da edilgen bir şekilde yalnızca öğrenen konumunda bulunduğu bir yerde özgürlüğün bir yere kadar var olacağını düşünüyorum.” (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

Akademisyenlerin elinde bulundurduğu güç ile öğrenci üzerinde bir korku yarattığı ve bu korkunun öğrencinin ifade özgürlüğüne zarar verdiği görüşmelerimizde birçok kere dile getirildi. Öğrenciler gerek not ile gerekse idari olarak korkutulmanın yanı sıra herhangi bir konuda hocalarıyla farklı düşündüklerini ifade ettiklerinde açık ya da örtük olarak yaptırımlarla karşılaşacaklarını ve hatta fişlenebileceklerini düşünüyorlar:

“Mesela derste bir akademisyenle bir konuda siyasi bir fikrimi içeren bir diyaloga girdiğimde, ben biliyorum ki hem öğretmenlerim tarafından hem etraftaki öğrenciler tarafından hatta mesele büyürse idari kısım tarafından fişleneceğim ve bunun benim eğitim hayatım için çok kötü etkileri olacak. Çünkü ben her zaman onların gözünde ‘O çocuk’ ya da ‘O kişi’ olacağım. Bu devasa kötü bir şey.” (Erdem-ODTÜ Dayanışması)

Öğrencilere göre ifade özgürlüğü kısıtlamaları, akademisyenler üzerinde de bir tür baskı ve otosansür yaratıyor. Bu durumun etkileri hem kampüs yaşamında hem de derslerde gözlemleniyor:

“ÖGB sadece bize değil, akademisyenlere de baskı uyguluyor. Biz okul bahçesinde hocalarla konuşurken gözlerini üzerimize diyorlar.” (Mualla-Ege Öğrenci Dayanışması)

“Hocalar da bazı derslerde bazı şeyleri söylemekten çekiniyordur. Hocaların kendi öğrencilerine bile güvenememe durumunun olduğunu düşünüyorum.İhbar vs.” (Ercüment-Boğaziçi Üniversitesi)

Kampüste Özgürlük-Öğrenci Hakları

Öğrenciler, yaşamlarının en az dört yılını kampüslerde geçiriyorlar. Öğrenci yurtlarının bazı üniversitelerde kampüs içinde olması ve kampüsün şehir merkezine uzaklığı nedeniyle öğrencilerin bu süre zarfında üniversite dışına çok fazla çıkmayı tercih etmediği belirtiliyor. Görüşmecilerimiz "evi" gibi gördükleri kampüslerin, farklı kimliklerin çoğulluk içerisinde bir arada yaşama kültürüne ve kişisel hayat hikâyelerindeki değişime sunduğu katkıya dikkat çekerken, öğrenci hakları üzerine düşünmeye çağırıyorlar:

"Üniversite bir çoğumuzun evi. Çoğu insan üniversite içinde yaşıyor ve yıllarımızı orada geçiriyoruz. Üniversite okul olarak değil de bir yaşam alanı olarak düşünülmeli. Biz buranın halkıyız, burası bizim evimiz ve öğrencilerin hakları olabildiğince geniş olmalı." (Esin-ODTÜ Dayanışması)

"Boğaziçi, liseye kadar gördüğüm dünyayı daha geniş ve daha farklı görmemi ve küçük mahallemden çıkabilmemi sağladı. Beş yıldır Boğaziçi'ndeyim. Boğaziçi'nde her şeyi görerek ve birçok şeyi tanıyarak kendi kimliğimi oluşturduğumun farkındayım. Öğrencilerin çok aktif olduğu bir yaşam alanı içerisindeyiz. Yurtlar ve öğrencilerin gerçekleştirdiği farklı aktiviteler okul içerisinde. Bu şekilde birbirimizi daha çok tanıma ve belki farklı mahallelerden ve farklı alanlardan insanlarla daha çok karşılaşma şansı buluyoruz. Boğaziçi'ni, herkesi gördüğümüz ve kendimizi daha çok tanıyarak kendimizi inşa etme şansını bulduğumuz bir yer olarak görüyorum." (Nermin-Boğaziçi Üniversitesi)

Üniversite ve kampüs, gençler için sadece eğitim alınan bir mekân olmaktan daha fazla anlam taşıyor dolayısıyla mekânla kurulan çok boyutlu bu ilişkide yaşanan fiziksel, yönetsel ve sosyal sorunlar da doğrudan gençleri etkiliyor. Görüşmecilerimizden bazıları kampüslerin dışarıyla ilişkisinin kesilmesinden rahatsız olduklarını söylerken, fiziksel mekân olarak kampüsün yaratıcılığa katkısına değinen Esin, kampüslerin bugünkü durumunu ve idealde nasıl olması gerektiğini belirterek, yasaklardan ve engellerden şöyle bahsediyor:

"Kampüslere başkaları da gelebilmeli ve kampüsler topluma daha fazla açık olmalı. Ben başka bir üniversiteye gidebilmeli ve orada bir etkinliğe katılabilmeliyim. Oradaki arkadaşlarım ya da dışarıdan insanlar da benim üniversiteme gelebilmeli." (Soner-GSÜ Dayanışması)

“İdealde fiziksel mekân olarak üniversitenin her şeyden önce yaratmaya açık bir yer olması gerekiyor. Öğrencilerin fiziksel mekâna sürekli eklemeler yapması, bir yerleri boyayabilmeleri, bir yerlere grafitler yapmaları gerektiğini düşünüyorum. Fakültelerin içinde heykeller ve resimler olmalı. Bu şu an yasak ya da engellenmeye çalışılıyor. Üniversitenin, insanın hayatı boyunca en yaratıcı olduğu ve farklı arka planlardan insanlarla tanışabildiği, konuşabildiği ve yaratma sürecini en yüksekte yaşadığı bir yer olması gerektiğini düşünüyorum.” (Esin- ODTÜ Dayanışması)

Üniversite ve kampüs ile yan yana anılan kelimelerin başında güvenlik, polis ve ÖGB’ler geliyor. Görüşmecilerimiz, özellikle kadın öğrenciler, kampüs içerisinde kendilerini güvensiz ve savunmasız hissettiklerini sık sık belirttiler. Gençler, bir yandan üniversitenin dışarıya kapalılığını eleştirirken diğer yandan üniversite yönetimi tarafından çeşitli sebepler-bahanelerle örülen bu “duvarların” aslında seçici geçirgen bir nitelikte olduğunu deneyimlerinden örneklandiriyorlar:

“Dokuz Eylül Üniversitesi’nde kasapların olduğu bir sokak var. O sokakta ülkü ocakları var. Ben bu insanların çevik kuvvetle birlikte okula nasıl girdiklerini gördüm.” (Kaan-Ege Öğrenci Dayanışması)

Görüşmecilerimiz, özellikle son dönemde kampüslere yönelik baskının gittikçe arttığını belirtiyorlar. Okullarda sürekli polisin bulunması ve çevik kuvvetin sıklıkla okula girmesi, gençlerdeki tedirginliği artırıyor. Batuhan ve Esin’e göre yönetim ve güvenlik tarafından alınan önlemler, öğrenci güvenliğini sağlamıyor aksine öğrencilere yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin ana sebebi haline geliyor:

“Okulda polis olduğu zaman tedirgin hissediyorum. Son kapanma döneminde okulda polis devriye atmaya başladı. İnsanlar kendilerini tedirgin hissediyorlar. Yakın zaman önce okula girmeye çalışan okulun öğrencisi olan bir arkadaşımızın güvenlik tarafından şiddete maruz kalması da zaten bizim güvenliğimiz adına yaptıklarını söyledikleri değişikliklerin doğrudan bizim güvenliğimize zarar verdiklerini görmemizi sağlıyor.” (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

“Yakın zamanda okulda gerçekleştirdiğimiz ve herhangi bir şekilde yasak olmayan merdiven boyama etkinliğinde iç hizmetlerin sürekli bizim peşimizde dolaştığını ve bizi takip ettiğini gördük. Bu gibi şeyler ya da ODTÜ kapısına çevik kuvvet getirilmesi ve elinde kocaman tüfikle polisin kapıda durması... Okul güvenliğinin bize karşı giderek daha agresifleşmesi gibi bir durum söz konusu.” (Esin-ODTÜ Dayanışması)

"Üniversitelerdeki güvenlik uygulamaları, okul yönetimleri tarafından "öğrencilerin güvenliği" nedeniyle meşrulaştırılmaya çalışılırken, öğrencilere göre önlemler tam tersi kampüsü güvensizleştiriyor, taciz vakalarını ve okul dışından kaynaklı saldırıları arttırıyor. Görüşmecilerimizin çoğu güvenliğin polisle sağlanamayacağı konusunda uzlaşıyor. Özgür ve özerk bir üniversite talep eden gençler için kampüsler bu haliyle "distopik" bir dünyayı anımsatıyor:

"Ben kart göstermeden okula girmek isterken 'Ama tacizci okula girse ne olacak?' gibi bir soruyla karşılaşabiliyorum. Okula polisin daha rahat girdiği ve güvenliğin arttırıldığı zaman öğrenciler depolitize oluyor, örgütsüzleşiyor ve kampüs daha güvensiz bir yer geliyor. Güvenliğin etkisi artarken ve okula polis daha rahat girebilirken, okuldaki taciz olayları da arttı. Faşistler okula daha rahat girip insanlara saldırmaya başladılar. Bizim güvenliğimiz için okula soktukları polis bize saldırdı ve şiddet uyguladı. Bu bakımdan güvenlik dediğimiz şeyin de polis ya da güvenlikle sağlanabileceğini düşünmüyorum." (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

"Özel güvenliğin gittikçe arttırılması, kısıtlamalarla önümüzde sürülmesi, yetkilerinin, özgüvenlerinin ve saldırganlıklarının artması, kampüs hayatını ve öğrenci hareketliliğini kısıtlamaya yönelik yapıyor. Okula turnikeyle girmek, geçerken kameraların bizi sürekli izlemesi ve on tane güvenliğin bize durmadan bir şeyler sorması gerçekten distopik." (Cem-ODTÜ Dayanışması)

Tüm öğrenciler, güvenlik ve polis tarafından sözlü ve fiziki şiddete maruz bırakıldığını ifade ederken, LGBTİ+ öğrenciler için durum daha da zor bir hale geliyor. Erdem, okulda var olmaya çalıştığı her an polis tedirginliği hissettiğini ifade ediyor:

"LGBTİ+ olarak, yalnızca fikrimi ve burada olduğumu söylemeye ve insanlarla dayanışmaya çalışırken, okulda elimde bayrakla çıksam; polisin beni gözaltına almayacağını bilmiyorum. 'Evet, mavi saçlı çocuk bağırıyordu ve elinde bayrağı var...' Bu korkunç bir şey." (Erdem-ODTÜ Dayanışması)

Üniversite kampüslerinde öğrencilerin güven içinde yaşamasının önündeki engellerin sadece polis ya da güvenliklerle sınır olmadığı görülüyor. Görüşmecilerimize göre okul içerisinde örgütlenen bazı öğrenciler, diğer öğrencilere sözlü ve fiziki müdahalelerde bulunurken, okul yönetimleri ve polisler tarafından da bu tarz olaylara göz yumuluyor. Pelin, üniversiteyi bir bilim merkezi olarak gördüğünü belirterek, özellikle maddi anlamda yetersizlik yaşayan kadın öğrencilerin kampüs içi güvenlik problemlerinden KYK yurtlarına kadar bir sarmalın içinde bulunduğunu söylüyor:

“Kampüste özgürlüğün önündeki engeller bir yandan polis ve ÖGB, diğer yandan ise sivil faşist çeteler dediğimiz öğrenciler, öğrenciliğini 30-40 yaşına kadar uzatanlar, fakülte reisleri, bölüm reisleri... Bazı gruplar bilim düşmanı. Bilimsel üretim merkezlerinde bilim düşmanlarına yer verilmemeli. Sen bilgi üretim merkezine geliyorsun ama paran olmadığı için öğrenci evine çıkamadığından bunlarla muhatap olmak durumunda kalıyorsun ve kendini bir ablukanın içerisinde buluyorsun. KYK yurtlarında cinsiyetçilik var. Bir kadın olarak en geç gece 11’de girebiliyorsun. Erkeklerde saat önemsenmiyor. Oradaki barınma durumun da mevcut konjonktürden farksız.” (Pelin-Ege Öğrenci Dayanışması)

Son yıllarda üniversitelere yönelik gerek mekânsal gerekse fikir ve ifade özgürlüğü açısından baskının artması, üniversite bileşenlerinin yaşam alanlarını kısıtlıyor. Gençlere göre iktidar, kampüslerde farklı kimliklerin ve farklı düşüncelerin bir arada yaşayabilmesinin önüne geçebilmek için mekânı parçalara ayırmaya çalışıyor:

“Diğer üniversitelerle kıyasladığımızda Boğaziçi’nin özellikle coğrafi anlamda kendi alanı ve maddi zenginliği temelinde sunduğu ayrı bir şey var. Nasıl ki şu an ODTÜ’nün varsa, nasıl ki zamanında bu durum İstanbul’da neşet bulduysa; şimdi de Boğaziçi’nde var. Rejim de bunun verimli olduğunu gördüğünden olabildiğince kampüssüz üniversitelere ya da kampüsleri dağıtma üzerine yatırım yapıyor.” (Hasan-Boğaziçi Dayanışması)

Görüşmelerimizde sıklıkla kampüslerin fiziki imkânlarının temel gereksinimleri bile karşılamaktan uzak olduğundan bahsedildi. Barınma, beslenme ve hatta kampüs içi yolların özellikle öğrenciler için önemli bir problem haline geldiği görülüyor. Devlet üniversitelerinde okuyan öğrenciler mekânın fiziksel yetersizliklerinden şikayetçiler:

“Tuvaletlerin durumundan, normal kampüs yollarında görme engelliler için tırtıklı yola ve bazı binaların erişebilirliğine kadar ciddi sıkıntı var.” (Ercüment-Boğaziçi Üniversitesi)

“ODTÜ’de çok ciddi bir barınma sorunu var. Kütüphanede ve bölümlerde yaşayan insanlar var. Duş için spor salonlarının duşlarını kullanan insanlar var.” (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

Öğrencilerin kampüs içinde bir araya geldiği zamanlardan en önemlisi öğrenci kulüp faaliyetleri. Boğaziçi'nde iktidarın "kayyum rektör" aracılığıyla LGBTİ+ kulübünü kapatması, öğrencilerin hareket alanlarının giderek daha fazla kısıtlanmaya çalışıldığına bir örnek olarak karşımıza çıkıyor. Gençler, sadece yönetimle arası "iyi" olan ve "sakıncasız" olarak görülen kulüplerin faaliyetlerine izin verildiğini ve kampüs içerisinde herhangi bir toplumsal olaya karşı söz söylemeleri ve talep belirtmeleri durumunda "fıskiyelerin çalışması" gibi bir müdahaleyle karşılaştıklarını söylüyorlar:

"Pandemi ötesinde kayyum tarafından seilmeyen toplulukların bir yerde etkinlik yapmak için bina bulamaması ve rektörlüğün onlara bina vermemesi de bir örnek. Açık havada yapınca fıskiye çalışıyor. Okulun her yerinde bir topluluk bile iş yapamaz hale getiriliyor. Çok rahat ve kolay olması lazım. Bu tarzdan şeylerde nereden öğrenciyi sıkıştırırsam ve mesaj versem gibi bir durum var." (Cem-ODTÜ Dayanışması)

"Gazete dağıtmak, herhangi bir engelle karşılaştığımda basın açıklaması yapmak ya da herhangi bir talebimi dile getirirken veya herhangi bir toplumsal olayla ilgili söz söylerken bir engelle karşılaşmak istemiyorum. Biz kampüsün özneleriyiz." (Ezgi-Ege Öğrenci Dayanışması)

Kulüp faaliyetlerinin üniversite yönetimleri tarafından engellenmesi, toplulukların alanlarına göre seçici davranılması ve iktidar ile üniversite yönetimlerinin fiktisel olarak paralel bir anlayış sergilemesi, öğrencilerin farklı konularda bir kulüp çatısı altında bir araya gelmesini ve özgür bir tartışma ortamının oluşmasını engelliyor:

"Birinci sınıftan beri yandaş olmayan hocalarımızla fakültemizde sinema kulübü kurmaya çalışıyoruz ama üç yıldır kurabilmiş değiliz. Çünkü amacımız yandaş olmayan, sosyalist çizgide olan filmleri izlemek ve bunları analiz ederek ve tartışarak bilgi üretimi yapmak ama sermaye için bilim üretildiğinden ve bunun sermayeye herhangi bir katkısı olmadığından izin verilmiyor." (Damla-Ege Öğrenci Dayanışması)

"Üniversitelerde topluluk kuramıyorsun. Dünyada LGBTİ+ hakları, kadın mücadelesi, feminizm, vegan aktivizmi ve ekolojik grevler konuşuluyor ve bunlara dair fikir üretiliyor ama bunların hiçbirisi üniversitelerde kabul edilmiyor." (Pelin-Ege Öğrenci Dayanışması)

2.Kampüste Siyaset

Türkiye siyasal, ekonomik ve sosyal sorunlarla mücadele ederken ve iktidarın düşünceye ve ifadeye yönelik baskıları artarken; gençlerin ülke ve kendi geleceklerinden duyduğu endişe, yurtdışına göç oranlarının artmasından da görünüyor. Tüm bu kaygılar özellikle göç etmeyen ya da göç etmeyi tercih etmeyen gençleri, bir çıkış yolu bulmak için düşündürdüğünü ve kendi aralarındaki sohbetlerin de ana konusunu haline getirdiğini yaptığımız görüşmelerden tespit ettik.

Dayanışmalarda bulunan gençler için üniversitede siyasetin olmaması düşünülemez. Görüşmecilerimiz, siyasetin hayatın bir parçası olduğunu ve gündelik yaşam pratiklerinden ayıramayacağını belirtiyorlar. Hasan, gençliğin tarihsel gücüne vurgu yaparak üniversitede siyaset yapmanın gerekliliğine ve önemine dikkat çekiyor. Damla ise yapılan siyasetin kampüslerle sınırlı kalmadığını ifade ediyor:

"Üniversitelerde siyasetin özgür olması gerekiyor. Liseden üniversiteye geçerken en basitinden devletin bizzat tanığı olduğu ve seni muhatap aldığı bir yere geliyorsun ve bu alanda kendini geliştirdiğin bütün bagajını yalnızca kendi inisiyatifine dayanarak kullanabilmen lazım. Bunun da en doğal karşılığı bana göre siyaset yapmak. Bugün borçlu olduğumuz politik akımlar üniversitelerdeki tartışmalardan ve gençlikten çıkmış şeyler. Bu sebeple siyasi tartışmaların yapılabilirdiği ve siyaset yasağının olmadığı üniversiteler olması lazım." (Hasan-Boğaziçi Dayanışması)

"Her şey siyasidir. Hayatın her alanında öğrenci, kadın, LGBTİ+ olarak da bir talebimizi dile getirirken siyaset yapmış oluyoruz. Üniversitelerde de dayanışmadan dolayı kampüs dışında bir söz söyleyeceğimiz zaman hep 'Kampüsten sokağa' deriz. En basit ifadeyle 'Kampüsten sokağa LGBTİ+ vardır', 'Kampüsten sokağa kadınlar vardır' deriz çünkü kampüs ülkenin küçültülmüş bir versiyonudur." (Damla-Ege Öğrenci Dayanışması)

Üniversitelerin Türkiye'den, üniversitelerde yaşanan sorunların da Türkiye'nin genel sorunlarından kopuk olmadığını belirten görüşmecilerimiz, üniversitelerde siyaset yapmanın sakıncalı hale getirilmesini ve yasaklanmaya çalışılmasını eleştiriyorlar. Zaten gençler kampüslerde siyaset yapılmasının değil, hâkim ideoloji dışında fikir beyan edilmesinin engellenmeye çalışıldığını söylüyorlar. Ancak görüşmecilerimizin birçoğuna göre üniversitelerde siyasetin engellenmesi hayatın doğal akışına aykırı çünkü öğrenci talepleri olduğu sürece kampüste siyaset de var olacaktır:

“Egemen olan ideoloji ve mevcut olan güç ilişkileri doğal kabul edilip, buna aykırı olan ve buna karşı çıkan şey siyaset diye tanımlanıyor. Ama öyle bir şey yok. Eğer bir yerde yaşam varsa orada siyaset vardır. Üniversite dediğimiz, o gerçekliğin geri kalanından izole ve fanus içindeki bir yer mi ki; siyaset yapılmadığından bahsedelim. Üniversitede siyaset zaten yapılıyor. Üniversite hâkim olan egemenlik ve güç ilişkilerinden azade olan bir yer değil. Yemek yemem gerekiyor. Yemekhane ücretine zam gelmiş. Bununla ilgili bir ortak aksiyon koymam zaten benim siyaset yapmam anlamına geliyor.” (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

Sosyal bilimler bölümlerinde öğrencilerin siyasetle daha fazla içli dışlı olduğu belirtilirken, sayısal ve özellikle mühendislik bölümlerinde güncel siyasetin konuşulmaması gençler tarafından çok fazla eleştiriliyor. Ayrıca bazı gençler, üniversitenin siyaset yapma ve siyasi bilinç kazanma açısından önemli bir yer olduğunu ifade ederken; öğrencilerin ulusal siyasetten ziyade öncelik olarak kampüsteki sorunlara ilişkin siyaset yapmalarının daha önemli olduğunu düşünüyorlar:

“Mühendislik bölümlerinde siyasetin s’si bile yok. Herkes savunma sanayine girip beyaz yakalı mı olmak istiyor? Halk için mühendislik ya da başka bir şeyin neden lafı edilmiyor? Buralarda siyaset yapmak daha da önemli hale geliyor.” (Cem-ODTÜ Dayanışması)

“Siyaset yapılmalı ama öncelik insanın içinde bulunduğu bağlamda olmalı. Üniversite ve kampüs siyaseti olmalı. Ulusal siyaseti yapan zaten başka ögeler ve gruplar var. Bence ideali 20 yaşındaki insanların üniversitede kendi geliştirmesi, tecrübe ve siyasi bilinç kazanması.” (Ercüment-Boğaziçi Üniversitesi)

Üniversitede siyaset yapmaya yönelik kısıtlamaların ve engellemelerin özellikle iktidarın kendine muhalif olarak tanımladığı kesimlere yönelik olduğu görüşmecilerimizin ifadelerinden anlaşıyor. Bundan dolayı gençlerin hedef gösterilen muhalif siyasi partilerle ilişki kurmaları halinde fişleneceklerine yönelik kaygılar taşınması, bazı gençlerin kurumsal siyasete girmemelerinin bir nedeni olarak gösteriliyor:

“Üniversitede insanlar AKP’li olunca siyaset yapabiliyor.” (Nermin-Boğaziçi Üniversitesi)

“İktidarın -tırnak içinde kendi başarısı olarak gördüğü- gençlerde yarattığı kaygı ve gözdağı çok ciddi bir boyutta. Bizim üniversitenin bir kulübünde bir etkinlik kapsamında HDP milletvekiliyle görüşme tartışması açıldığında, ‘İleride çalışmak istediğim güzel yerler var ve kendim için endişeleniyorum’ denilerek çoğunluk tarafından reddedilmişti.” (Nisan-GSÜ Dayanışması)

Boğaziçi Direnişi ve Dayanışmalar

Öğrenci hareketi 1980 darbesiyle kesintiye uğrasa da öğrenciler, 80'lerin ortasından itibaren farklı oluşumlar altında bir araya gelmeye ve üniversitelerde yaşanan ekonomik, fiziki ve sosyal sorunlar neticesinde örgütlenmeye ve taleplerini dile getirmeye ettiler. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Boğaziçi Üniversitesi'ne Melih Bulu'nun atanmasının ardından öğrenciler bu kez dayanışmalarda bir araya gelerek "kayyum rektör" istemediklerine yönelik eylemler ve protestolar gerçekleştirdiler.

Halit, dayanışmaların ortaya çıkma ve oluşum sürecini şöyle anlatıyor:

"ÖTK'lar bizim sorunlarımıza cevap vermiyordu ve böyle olunca dayanışmalar organik biçimde kendiliğinden ortaya çıktı. Siyasi, ekonomik ve sosyal sınıflar açısından farklılıklar var ama ortaklaştığımız konular var. Bu konular çerçevesinde bir araya geliyorsunuz." (Halit-GSÜ Dayanışması)

Dayanışmalar, farklı kimliklerdeki öğrencileri ortak sorunlar çerçevesinde bir araya getirirken, bu birlik olma durumu öğrencilerin birbirlerini daha iyi tanımalarını ve daha iyi anlamalarını sağlıyor. Gençlere göre iktidar ve toplum tarafından ötekileştirilen kimliklerle bir araya gelen öğrencilerin dayanışmalar sayesinde önyargıları yıkılıyor ve istenilenin aksine öğrenciler arasında bir yakınlaşma ve birlik duygusu oluşuyor:

"Örneğin Ayşe diye bir karakter yaratalım. Ayşe, Boğaziçi'ndeki rektör atamasıyla ilgili eyleme gidiyor çünkü iktidarın rektör atamasına karşı. Ayşe'nin yanında Kürtçe slogan atılıyor ve Ayşe eylemde LGBTİ+ bayrağı görüyor. Egemen ideoloji yüzünden biz fark etmeden bazı düşünceler bize yasaklı ve kötü geliyor. O kod bize işlenmiş oluyor. Dayanışmanın ruhu ile bütün kimliklerin bulunduğu yerde, egemen ideolojinin bize işlediği her şey dayanışmanın ruhu ile kırılıyor." (Nisan-GSÜ Dayanışması)

"Dayanışma belirli önyargıların yıkılmasının aracı oluyor. Benzer sorunları olan grupların ortak düşmana karşı bir araya geldiğinde birbirlerinin sorunlarını daha iyi görebiliyorlar ve birbirlerini daha iyi tanıyabiliyorlar. Duvarları aşp onlara daha yakından yaklaşabiliyorlar." (Halit-GSÜ Dayanışması)

Gençler; farklı kimliklerdeki ve farklı siyasi görüşlerdeki öğrencilerin, öğrenci kimliği ve öğrenci sorunları çerçevesinde dayanışmalarda bir araya geldiğini belirtiyor. Gençlerin, birliktelik duygusunu birebirde tanımadığı akranlarından oluşan dayanışmalar aracılığıyla yakalaması; gözaltı, ev hapsi, soruşturma gibi baskılara karşı mücadele güçlerini arttırıyor ve geleceğe dair ümitlendirici bir motivasyon kaynağı oluşturuyor. Özellikle kadın öğrenciler, dayanışmaların gücünü kadın hareketinin son yıllardaki güçlü eylemselliğine benzetiyor:

“Okulun dayanışması kurulmadan önce umutsuzluğa kapıldığımda, bana umut veren kalabalıklar 8 Mart ve 1 Mayıs ile sınırlıyken, bu imajlara bir üçüncüsü eklendi. Boğaziçi eylemlerinde yan yana durduğum, kenetlendiğim ve ismini bile bilmediğim, aynı değerleri paylaştığım ve aynı şeyin savaşını verdiğim o insanların gücü bambaşkaydı.” (Nisan-GSÜ Dayanışması)

“8 Mart’ta yürüyüş için Taksim’e gidip feministlerle buluştuğumda, okulda kadın çalışmalarında yer aldığım insanlarla bir araya geliyoruz. İstanbul Sözleşmesi için düzenlenen eyleme okuldan arkadaşlarla gidiyorum. Kendiniz gibi konuyla hem teorik olarak ilgili hem de birtakım eylemler gerçekleştiren kişilerle alanda karşılaşmak motive ediyor.” (Melike-GSÜ Dayanışması)

“Her şehirde bir üniversite” politikasıyla bugün Türkiye’de üniversitesi olmayan şehir bulunmuyor ama öğrenciler arası mesafe de gittikçe açılıyor. Anadolu’da yeni açılan üniversitelerde kurulan dayanışmalar ve oradaki öğrencilerin seslerini dayanışmalar aracılığıyla duyurması önemli bulunuyor. Farklı şehirlerdeki öğrencilerle aralarında bağ oluştuğunu belirten gençler, genel olarak öğrencilerin ülkenin ekonomik durumundan kaynaklı karşı karşıya oldukları geleceksizlikle ve öğrencilikte yaşadıkları maddi ve manevi zorluklarla baş etmenin yolunun da dayanışmalar üzerinden yürütülecek öğrenci siyasetiyle anlam kazanacağını belirtiyorlar:

“Boğaziçi Direnişi sonrası ismini duymadığım üniversitelerde dayanışmalar açıldı. Bu dayanışmalarla bir araya geldik ve iletişim kurduk. Buralar, iktidarın kendi çıkarları için açmış olduğu üniversiteler olsa da her şey iktidarın kontrolünde olamayabiliyor ve yine de insanlar o egemen olana karşı çıkacak şekilde özneleşme ve politikleşme imkânını bir nebze de olsa bu üniversitelerde bulabiliyor.” (Batuhan-ODTÜ Dayanışması)

“Öğrenciler barlarda ve kafelerde çalışıyorlar, ödev satıyorlar; prekaryanın ve işçi sınıfının parçasılar. Gençliğin hiç olmazsa bunun üzerinden bir siyaset yürütmesi gerektiğini düşünüyorum çünkü gerçekten muhatabı olduğumuz mesele bu. Bu da sadece kurumsal olarak yürütülecek bir şey değil.” (Hasan-Boğaziçi Dayanışması)

Boğaziçi Direnişi'nde dayanışmaya dışarıdan destek veren Nermin, Boğaziçi Direnişi'nin öğrenciler ve kendi üzerindeki etkisinden bahsediyor. Alper de Boğaziçi öğrencisi olmalarının gündeme çıkma ayrıcalığı sağlamasına eleştirel bir açıdan yaklaşarak, dayanışmaların kapsayıcı rolüne işaret ediyor:

"Bu eylemler başladığında birçok Boğaziçili öğrencinin politik bilinç kazandığını düşünüyorum. Ben de kendi adıma da siyasi bilinç olarak çok kazanım elde ettim. Tek ve az olduğumu düşünmüyorum. İşin ucu Boğaziçi'ne dokununca, birçok insan boş veremeyeceğini fark etti. Biz Boğaziçi'ni kurtarılmış alanımız olarak görüyorduk." (Nermin-Boğaziçi Üniversitesi)

"Bu mücadeleyi yaparken insanları dışlamadan ve bir araya katarak yapmamız gerekiyor. Açıkçası muhalefette olup, bu görevi yapması gereken insanları da yapmadığı zaman eleştirmemiz ve dürtmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bizim gündemde kalmamızın sebebi Boğaziçi öğrencisi olmamızın dışında bir şey değil. Biz Migros işçisi ya da ezilmeye çalışılan bir topluluk da olabilirdik ama ses getirmesinin sebebi bu." (Alper-Boğaziçi Dayanışması)

Gençler, çoğu dayanışmalarda farklı kimliklerin yan yana gelememesinden dolayı bazı fikir ayrılıkları çıktığını ama bunların konuşularak çözüldüğünü belirtiyorlar. Çok az sayıda genç dayanışmaların geleceğinden umutsuzken, kurumsal siyasetin dışında dayanışmalarda yapılacak siyasetin ve dayanışmaların güçlenmesinin; gençlik için önemli olduğunun altı çiziliyor:

"Dayanışmalar teorikte güzel ama pratikte olmadı. Bir grup öğrenci yatay hiyerarşiden ziyade iktidar mücadelesine girdi. Böyle olunca iktidarı eleştirdikleri pozisyonlara da düştüğü oldu." (Ece-GSÜ Dayanışması)

"Gençlik nazarında kurumsal siyaset dışında yapılabilecek bir siyaset varsa; bu dayanışma gücünü artırmak olabilir." (Hasan-Boğaziçi Dayanışması)

Öğrenci Hareketi

Bugün Türkiye’de yaklaşık sekiz milyon üniversite öğrencisi var. Başka bir deyişle, farazi açıdan bakılırsa, bu öğrenciler bir parti kursa Meclis’e girebilecek bir niceliğe sahipler. Özellikle son yıllarda artan baskılara öğrencilerin çıkardığı sesler güçlenirken, üniversite öğrencileri talepleri ve mücadeleleriyle Boğaziçi Direnişi’yle yeniden gündeme geldiler. Gençlerden bazıları öğrencilerin mücadelelerinin ve birliklerinin gelecekte artarak devam edeceğini, bazıları bu konuda kararsız olduklarını, çok azı da şu an gündemde olan gençlerin sesinin sadece dönemlik olduğunu belirtiyor.

Anadolu’dan büyükşehre okumaya gelen gençler, metropollerdeki farklılıkların düşünce dünyaları için önemli olduğunu, kendilerini geliştirdiğini ve bu sayede entelektüel bir bilinç kazandıklarını ifade ediyorlar:

“[Bir] Anadolu şehrinden geldim. İstanbul’a gelince hayatında karşılaşmadığın şeyler, farklı politik, dinsel ve cinsel yönelimdeki insanlarla karşılaşıyorsun. Bu, insanın ufkunu, düşünme ve üretme kapasitesini artırıyor. Daha geniş ve daha iyi politik söz üretebilecek hale geliyorsun. Ülkedeki bazı şeyleri net görmeni sağlıyor.” (Alper-Boğaziçi Dayanışması)

Bir yandan iktidar tarafından yaratılan korku, baskı ve ceza politikaları diğer yandan ekonomik ve sosyal kaygıların yanında üniversite öğrencileri özellikle kendi alanlarına ve mekânlarına yönelik müdahalelerde daha güçlü tepki gösteriyorlar. Gençler, bu nedenlerden dolayı öğrenci hareketi penceresinden geleceğe olumlu bakıyor:

“Son yaşananlar bize gösteriyor ki, öğrenciler bir şeyler yapmaya gebe. Sekiz milyon insan bir parti kursa barajı geçebilir. İnsanların içinde bir umut görüyorum. Bu kadar korkuya ve baskıya rağmen insanlar bir şeyler yapmaya çalışıyorlar.” (Soner-GSÜ Dayanışması)

“Fransa’da 68 olayları bir kıvılcımla başladı. Bugün öğrenciler KYK paraları ile geçinemezken, geleceğe güvencesiz bakarken ve işsiz olacaklarını bilirken, ben öğrencilerin daha güçlü söz söyleme ihtimali olduğunu ve bir öğrenci hareketinin doğabileceğini düşünüyorum.” (Damla-Ege Öğrenci Dayanışması)

Gençlere göre, öğrenci protestolarının gücü; üniversitelere, üniversitelerin kültürüne ve kampüsün olanaklarına göre değişkenlik gösterdiği gibi, üniversitelerdeki kulüp faaliyetlerinin aktifliği ve üniversitenin bulunduğu kentler de öğrencileri etkiliyor. Nermin'e göre tüm üniversite öğrencileri muhalif olarak değerlendirilemeyeceği gibi, her muhalif öğrenci de eyleme geçme cesaret taşıyor:

"Kampüse gidip, oradan eve gelen öğrenciler ya da belirli bir yaşam alanını deneyimlemeyen üniversite öğrencileri arasında bir fark oluyor. Belki ODTÜ, Boğaziçi gibi üniversitelerde, üniversite öğrencisi kimliğinin biraz daha sesinin çıkmasının sebebi öğrencilerin bir yaşam alanını paylaşıyor olması. Azımsanamayacak sayıda üniversite öğrencisinin muhalif olduğunu düşünüyorum ama muhaliflik ne kadar aktif? Belki Boğaziçi direnişine iktidarın gözüyle bakmıyorlardır ama birçok öğrenci ya da birçok yaşıttım 'Ne gerek var?' gözüyle bakıyorlardır. Desteklese bile daha çok pasif bir biçimde iktidarı eleştirerek destekliyor. Eyleme geçen ya da geçmeye cesareti olan insanların az olduğunu düşünüyorum." (Nermin-Boğaziçi Üniversitesi)

Öğrencilerin direnişini değerli bulan, bu direnişe destek veren ve mücadele eden gençler arasında öğrenci hareketinin dönemsel olarak güçlü olduğunu belirten ama hem iktidarın üniversite politikası hem de farklı şehirlerde okuyan öğrenciler arasında yaratılan bir kopukluktan dolayı sekiz milyon öğrenciyi nitelikli kolektif bir güç olarak tanımlamayanlar da mevcut:

"Sekiz milyon çok büyük bir sayı. Mecliste olsa %14 olur. Açıkçası ben sekiz milyon öğrencinin kolektif bir gücü olduğunu ve olabileceğini düşünmüyorum. Öğrencilerin çoğu üç büyük şehir dışında üniversite okuyor. Bu üç büyük şehir dışında kurulan üniversitelerin ortalama %90'ının son 20 senede kurulduğunu biliyoruz. Bunlar bir akademik kültürü ve tarihsel bir geçmişi olmayan, bölge esnafı para kazasın, bölgedeki insanların kira gelirleri artsın, ülkedeki üniversite sayısı artsın diye açılan okullar olduğunu hepimiz biliyoruz." (Kaan-Ege Öğrenci Dayanışması)

"Nicel olarak güç olsa [da] nitel olarak politik olmayan bir öğrenci topluluğundan bahsediyoruz. Politik olsalar bile bir araya gelebilecekleri bir platform yok. Ben, kendi üniversitem dururken Ağrı'daki bir üniversite öğrencisinin sorununu bilmiyorum. Ancak Twitter sayesinde öğrenebilirim. O da bir tweeti tutarsa, herhangi bir sorun oluştuğunda." (Ece-GSÜ Dayanışması)

3. Kurumsal Siyaset ve Gençlik

2023 seçimleri yaklaşırken kurumsal siyaset, yüksek bir nüfusa sahip üniversite öğrencisi genç nüfusu etkilemeyi ve gençlerin oylarını kazanmayı istiyor. İktidar ve muhalefet bloğu, sosyal medya üzerinden kendi çizgileri ve kalıplaşmış gençlik yargılarıyla gençliğe seslenmekte ve gençliği kendi tarafına çekmeye çalışmaktadır. Kurumsal siyaset ve gençlik ilişkisini detaylandırmadan önce bir görüşmecimizin gündelik hayat ve güncel siyaset ilişkisine yönelik önemli bir alıntısını paylaşarak, siyasetin gençlerin hayatında kapladığı alanın gençler için bazen oldukça yorucu olduğunu belirtmeliyiz. Mualla, siyaset konuşmaktan bıktığını çevrimiçi flört uygulaması olan Tinder ile örneklendiriyor:

“Durum o kadar trajikomik ki insanlar Tinder’da bile siyaset konuşuyor. Belki başka bir ülkede ya da başka bir evrende yaşıyor olsaydık, bunlar aklımızın ucundan dahi geçmeyecekti. Bunu konuşmamak doğal bir hak ama devlet aldığın suyu bile siyasileştirirken; isyan ediyorsun ve siyaset konuşmaktan nefret eder hale geliyorsun.” (Mualla-Ege Öğrenci Dayanışması)

Çalışmaya katılan gençlerin dördü dışında hiçbirisi herhangi bir siyasi partiye üye olmadığını ve olmak istemediğini ifade etti. Kurumsal siyasetin gençlerin ihtiyaçlarına cevap vermediğini ve iç yapısından ötürü kendilerini orada özgür hissedemeyeceklerini düşünüyorlar.ERCÜMENT, herhangi bir siyasi partide yer almanın aynı zamanda bir risk taşıdığını da ifade ederken, Türkiye’deki siyasi ortamın gençlerin gözünden nasıl gözüktüğü açısından da önemli ipuçları veriyor:

“Kurumsal siyaset şu an gerçekten sandık. Birçok insanda ‘İlk seçimde gidecekler’ düşüncesi var ama ben de yok açıkçası. Gençlerin hayal ettiği idealist siyaseti yapabilecek parti yok. Bir de risk var. Gençler risk almak istemiyor. Bunların hepsi ciddi fedakârlık isteyen riskli şeyler. Kendini ortaya koyacaksın ve sosyal medyada linç edileceksin.” (ERCÜMENT-BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ)

Görüşmecilerimize göre kurumsal siyasi partilerin, iktidar ve muhalefet de dahil olmak üzere, gençlere bakış açısı oldukça sorunlu:

“AKP’nin gençlere nasıl baktığını konuşmak gereksiz. Bakmıyor ya da en fazla bir et çuvalı olarak görüyor. CHP’li ve HDP’li milletvekilleriyle konuştuğumuzda ‘Biz bu muhalefeti yapamıyoruz. Bu muhalefeti siz yapıyorsunuz’ diyorlar. Gençliğe bakmıyorlar ama gençlik onlara nasıl bakacak?” (Alper-Boğaziçi Dayanışması)

Öğrencilere göre, gençler kurumsal siyasette temsil edilmiyor, özellikle partilerde “yaşlılar” tarafından doldurulan koltuklar genç temsiline engel oluyor ve Meclis gençlerdeki siyaset yapma isteğini azaltıyor:

“Muhalefet yapan insanlar çok yaşlılar. Bakınca imaj olarak çok iyi bir şey değil. Her partide öne çıkan genç vekil var ama bunlar sayıca çok azlar. Şu an kimin siyasetini yapıyoruz? Bu ülke kimin ülkesi? Sanki hep yaşlılar konuşuyor ve biz gençler onları dinliyoruz.” (Nermin-Boğaziçi Üniversitesi)

“Meclisi üzerine çok konuşmaya değer bulmuyorum. Tiyatro gibi bir yer. Gençlik üzerine düşünmekten ziyade piyes gibi bir yer ve orada insanlar takılıyor. Meclisin özellikle gençlerde siyaset yapma isteğini azaltan bir yapı olduğunu düşünüyorum.” (Cem-ODTÜ Dayanışması)

İktidar ve muhalefet partileri, teknolojinin gençler için önem sırasının başlarında yer aldığını düşünüyor. Bu ön kabulle birlikte internet, cep telefonu ve çeşitli teknolojik araçlar üzerinden vaatler vererek gençleri etkilemeye çalışıyorlar. Oysa gençlerin sorunları bambaşka. Görüşmecilerimiz bu vaatler üzerinden bile gençlik-kurumsal siyaset ilişkisinin sorunlu olduğunu söylüyorlar:

“Bize 10GB internet vererek bizi orada temsil edemezsiniz. Meclis siyasetinde asıl istediğimiz şeyler çeşitli Youtube reklamları ya da sosyal medyanın kullanılması değil. Bizim asıl istediğimiz şey; yalnızca bu ülkenin değil, dünyanın geleceği olarak yalnızca temsil edilmek, sözümüzün geçerli olması ve gerçek özneler olmak isterken; bu kimsenin umurunda değil.” (Erdem-ODTÜ Dayanışması)

Boğaziçi Direnişi’nde polisin öğrencilere saldırması, öğrencilerin tutuklanması ve eylem alanında öğrencilerin şiddete maruz kalması gençleri oldukça öfkeliyor. Görüşmeciler, özellikle ana muhalefet partisnin sosyal medya üzerinden öğrencileri hedef göstermeye varan söylemlerini ve eylemler sırasında alanda çok az sayıda siyasetçinin bulunmasını şiddetle eleştiriyor. Ece ve Esin, CHP’yi söylemleri ve eylemsizliğiyle eleştirirken, kurumsal siyasi partilerin gençlik politikalarını popülist bulduklarını ifade ediyorlar:

"Boğaziçi eylemlerinde CHP'ye kıl oldum. Gençlerin ailelerine 'Gençleri yatıştıralım' diyorlardı. Yetişkin insanların ailesine seslenmek ne demek ve sen kimsin! Sürekli sosyal medya üzerinden 'Gençlerin yanındayız' diyorlar ama eylem alanında sadece HDP'li vekiller bulunuyordu. Birkaç CHP'li vekil ya vardı ya yoktu. Alanda milletvekilleri olduğunda polislerin tepkileri değişiyor ve bir nevi tampon bölge oluşturuyor. Bunu sağlayamayıp, pratikte de ortaya bir şey koymadıklarında bir anlamı kalmıyor. 'Öğrenci hareketinin yanındayız' diyorlar. Peki ne yapıyorsunuz? Tweet atıyorsunuz." (Ece-GSÜ Dayanışması)

"Bütün partiler 'Z kuşağı ile en iyi biz iletişim kuruyoruz' diyor ama hiçbiri gerçek bir iletişim içinde değil. Sosyal medya influencerları ile konuşmak gibi çok uzak ve anlamsız etkinlikler yapıyorlar. 'Parti olarak sizin yanınızdayız. Meydanlarda da yanınızda olacağız' diyen bir siyasetçi yok. Bir öğrenci hareketine destek denildiğinde, benim aklıma bu gelir. Gencecik öğrencilerin yanında, polisin karşısında ve polis şiddetinin uygulandığı yerde olmak gelir. Ama hiçbir partiden böyle bir şey gelmedi." (Esin-ODTÜ Dayanışması)

Gençliğin parti siyaseti yapmaya uzak olduğu ve gençlik ile kurumsal siyaset arasındaki uçurumun gittikçe arttığı görülüyor. Kurumsal bir siyasi partide siyasi faaliyet yürüten Kaan'ın da parti içi mekanizmaların gençlere ve öğrenci hareketine kapalılığını vurgulaması, gençlik-parti siyaseti ikilisinin bir araya gelmesinin mevcut konjunktürde oldukça zor olduğuna iyi bir örnek:

"Üniversiteye dair bir mücadelenin belli bir partinin tekelinde ya da himayesi altında yürütülebileceğini düşünmüyorum. Benim için dayanışmalar kendi partimin gençlik kollarından daha kıymetli." (Kaan-Ege Öğrenci Dayanışması)

Kurumsal siyaset yapılanmaları gençliği temsil etmiyor, gençlerin sorunlarını bilmiyor ve daha da önemlisi gençlerle ortak paydalarda buluşmıyor. Melike ve Ezgi'ye göre, kendi kuşaklarından insanlarla alternatif gençlik örgütleri ya da dayanışmalarda bir araya gelmek ve bu oluşumlarda yapılan öğrenci merkezli siyaset kendilerini daha çok heyecanlandırıyor:

"Siyasi partiler beni temsil etmiyor ve beni heyecanlandırmıyorlar. Baktığımda çoğu yaşlı başlı adamlar. Ben orada ne yapayım? Alternatif öğrenci örgütleri beni daha çok temsil ediyor. Ortak dertlerimin olduğu ve ortak ilkeler üzerinde bir araya gelebileceğim insanları buralarda buluyorum. " (Melike-GSÜ Dayanışması)

"Üniversite siyaseti yapmayı parti siyaseti yapmaktan daha değerli buluyorum. Parti siyaseti yapanların ya da makamların bizim dertlerimizi dinleseler bile bizim dertlerimizi göremiyorlar." (Ezgi-Ege Öğrenci Dayanışması)

Çalışma kapsamında; Kampüs Cadıları, Üniversiteli Kadın Kolektifi,²⁶ Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu ve GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü'nden toplamda 18 öğrenciyle gerçekleştirilen dört odak grup görüşmesinde; üniversitenin mevcut durumu, rektörlük, üniversite yönetimi, YÖK, akademisyen-öğrenci ilişkileri, kampüste öğrenci hakları ve özgürlükleri, kampüste siyaset, öğrenci merkezli oluşumlar ile kurumsal siyaset ve gençlik ilişkisi tartışıldı.

Gençler, üniversitelerin mevcut durumu hakkında kapsamlı eleştirilerde bulunuyorlar. Üniversitelerin yapısal sorunları olduğunu belirten görüşmeciler, üniversitelerin bilimsel üretim yerine kariyer odaklı faaliyet gösterdiğini ifade ediyorlar. Ayrıca gençler, üniversitelerin toplumsal-ekolojik sorunlarının çözümü yerine sermaye çıkarlarına odaklı olduğu konusunda ve üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve cinsel tacizin önlenmesi için gerekli mekanizmaların işletilmediği hususunda da birleşiyorlar.

Odak grup tartışmalarında, siyasi irade ve YÖK'ün üniversiteleri baskı altına almasına yönelik de eleştiriler getirildi. Üniversite yönetiminin katılımcı ve demokratik olması ve bu bağlamda rektörlüğün gücünün azaltılması gerektiği belirtiliyor. İdeal üniversite için kampüslerin feminizasyonunun öncelik olarak görülmesi ve çözüm için feminist üniversitenin ön plana çıkarılması, feminist ve kuir hareket içinde bulunan gençlerin diğer görüşmecilerden ayrışan yönü olarak ortaya çıkıyor. Birçok genç, feminist üniversiteyi herkesin eşit haklara sahip ve kendini güvende hissedebileceği bir üniversite, dolayısıyla "olması gereken üniversite", olarak tanımlarken; feminizasyonu hem mekânsal hem de bilgi üretim süreçleri açısından temel önemde görüyorlar.

Akademisyen-öğrenci ilişkileri konusunda; LGBTİ+ ve kadın düşmanı dilin derslerde egemen olması ve hocaların -özellikle ileri yaşlardaki hocaların- toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarsızlık göstermeleri ve nefret söylemine varan ifadeler kullanmaları öne çıkıyor. Gençler, ayrıca birçok hocanın LGBTİ+ ve kadın düşmanı söylemleri ve cinsiyetçi klişeleri yeniden üretmekten, kendilerine itiraz edilmesi durumunda hiyerarşiden gelen güçlerini kullanmaktan da çekinmediklerini söylüyorlar. Öğrencilerle "siz" hitabıyla kurulan eşitlikçi ve saygılı dilin ise olumlu karşılandığı, iletişimi kolaylaştırdığı ve aslında -belki eski kuşakların aksine- gençler tarafından artık talep edilen bir tutum olduğu da gençlerin ifadelerinde dikkat çekiyor.

²⁶ Üniversiteli Kadın Kolektifi rapor yazım aşamasında Üniversiteli Feminist Kolektif'ine dönüşmüştür.

Kampüste öğrenci hakları ve özgürlükleri konusunu ve öğrencilerdeki hâkim algıyı, bir görüşmecinin "kampüslerde biz korunmuyoruz sanki kampüsler bizden korunuyor" ifadesi özetliyor. Üniversitelerde, kadın ve LGBTİ+ kulüplerine karşı yapılan ayrımcılık ayrıntılı bir şekilde örneklendirildi. Öğrenciler heteroseksüel olmamanın öğrencinin sözünü üniversitede daha (da) değersiz kıldığı ve kulüp faaliyetlerinin keyfi olarak engellenerek; kadın ve LGBTİ+'ların kampüslerde görünmez olmaya itildiğini söylüyorlar.

Tartışmalarda, kampüste siyaset konusunun kampüslerin güvenliği bağlamında değerlendirilmesi, kadın ve LGBTİ+'ların kampüslerde yaşadığı güvenlik problemlerinin ve fiziki/sözlü tacizlerin ne derecede önemli bir sorun olduğunu gösteriyor. Gerek kampüslerin fiziki koşullarından dolayı gerekse üniversite yönetimleri ve diğer öğrenciler tarafından hak ihlallerine uğrayan gençler, nefret söylemine ve buna dayanan fiziksel saldırılara karşı güvenli kampüsler talep ediyorlar. Gençler, kampüste özgürlüğün ve güvenliğin sağlanması için kampüsün mekânsal olarak feminizasyonunu, dayanışmayı ve örgütlenmeyi çözüm olarak ortaya koyuyorlar. Kampüslerde yaşanan taciz olaylarına karşı kendi inisiyatifleriyle kadınlar için mor nokta belirleyerek güvenli alan yaratma gibi girişimlerde bulunduklarını da ekliyorlar. Gençler, bu bağlamda üniversitede siyaset yapmama tercihlerinin olmadığını çünkü gerek kadın olmanın gerekse LGBTİ+ olmanın doğrudan siyasi saldırıya karşı siyasi savunmayı gerektirdiğinin altını çizerek; İstanbul Sözleşmesi'nin iptali ve LGBTİ+ eylemlerine karşı ayrımcı hukuki, idari ve keyfi engellemeleri örnek gösteriyorlar.

Farklı öğrenci gruplarında, Boğaziçi Direnişi ile ivme kazanan dayanışmaların kapsayıcı ve etkin bir alternatif örgütlenme modeli oluşturduğu ve öğrenci hareketine dinamizm kattığı ifade edildi. Saha araştırmamızda, dayanışmaların farklı kimliklerden öğrencilere seslenerek ötekiyle tanışma ve buluşma imkânı sağlaması ve yeni ve ses getiren eylem biçimleri ortaya koyarak öğrenci hareketini güncellemesi birçok görüşmeci tarafından ifade edildi. Ancak, bazı öğrencilerin dayanışma içinde ve ortak eylemlerde LGBTİ+'ları dışladığı ve LGBTİ+'ların sorunlarına karşı duyarsız ve ilgisiz olduğu da görüşmeci gençler tarafından dile getirildi. Bu noktada dayanışmaların, kapsayıcılık ve öğrenci hakları konusunu yeniden ele alması gerektiğini düşünüyoruz.

Görüşmeciler, kurumsal siyaseti eleştiriyor ve espri değil muhalefet yapan siyasi partiler istiyorlar. Gençler, muhalefetin gençlerle ilişki kurma tarzını yetersiz ve bu bağlamda oluşturduğu "genç dili"ni yüzeysel ve ciddiyetsiz buluyorlar. Hatta siyasi figürlerin gençlerin sorunlarıyla ilgilenmek ve bu sorunları ciddiye alıp çözüm üretmek yerine sahte bir genç dili oluşturduklarını belirtiyorlar. Gençlere göre, siyasetin dili ve siyasetçilerin söylemleri; gençlerin siyasetçiler tarafından özne ve birey olarak görülmediğini gösteriyor.

Gençler konusunda; iktidar, baskıcı ve toplumsal cinsiyet eşitliğine karşıt görülürken; muhalefet partileri ise özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği için risk almamakla, toplumsal sorunlar ve gençliğin problemleri karşısında yetersiz, sosyal sınıflara karşı kör olmakla eleştiriliyor. Kurumsal siyaset ile gençler arasında büyük bir iletişim sorunu olduğu, kurumsal siyasetin gençleri ve gençlerin sorunlarını anlamadığı özellikle ve defalarca ifade edildi. İktidar ve muhalefetiyle, kurumsal siyaset alanı hiyerarşik, yaşlı ve erkek egemen bir alan olarak tanımlanırken; gençlerin kurumsal siyasi partilere güvenmediği görülüyor.

En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler:

Kadın, Kampüs, Hoca, Toplum-sal ve Akademi-syen

Tartışmalarda en sık kullanılan kelimeler; gençlerin üniversite, üniversite yönetimi, üniversite bileşenleri, kampüste yaşanan sorunlar ve gençlik-siyaset ilişkileri hakkında öne çıkardığı sorunlarını, algılarını ve taleplerini somut olarak görmemizi kolaylaştırıyor.

En sık kullanılan ilk beş kelime; "kadın", "kampüs", "hoca", "toplum-sal" ve "akademi-syen" kelimeleridir. "Kadın" kelimesinin en sık kullanılması, kampüslerin güvenliğinden hocaların derslerde kullandığı dile kadar üniversitelerde yaşanan sorunların daha fazla kadınlarla ilgili olmasından kaynaklanıyor. Kampüs, bir yandan mevcut toplumsal ilişkilerin mekânı olarak bir yandan da saldırıların, baskıların, ayrımcılıkların ve bunlara karşı mücadelenin merkezi olarak görülüyor. "Hoca" ve "akademi-syen" kelime ikilisi ise büyük bir yoğunlaşmayı temsil ediyor ve hocalarla/akademisyenlerle hiyerarşik ve eril-homofobik dille karşılaşmayı göstermesi açısından özel bir önem taşıyor. Bu bağlamda ders (lik)ler toplumsal cinsiyet eşitliği talebiyle ortaya çıkan gençler için genellikle olumsuz deneyimler ve sembolik çatışma alanlarını gösteriyor.

Son olarak kayıtlarda öne çıkan kelimeler içinde "politik", "feminist", "rektör", "mücadele", "LGBTİ+" ve "Boğaziçi" kelimelerinin de ayrıca yorumu hak ettiğini düşünüyoruz. Öğrenciler için kadın ve LGBTİ+ olmak gündelik hayata dair siyasi müdahaleler nedeniyle siyaset yapmayı ve bu bağlamda mücadeleyi zorunlu kılıyor ve içinde bulundukları durum onlara bu konuda bir tercih şansı tanımıyor. Feminist üniversite ve mekânın feminizasyonu; üniversiteleri eşitlikçi, katılımcı ve nefret söyleminden arındırılmış mekânlar haline getirmenin koşulu olarak görülüyor. Dayanışmalar, ilişkileri güçlendiren ve sorunlara karşı duyarlılığı arttıran bir örnek vaka olarak öne çıksa da dayanışmalarda yer yer ortaya çıkan LGBTİ+'lara yönelik dışlayıcı tutum da eleştiriliyor.

1.Nasıl Bir Üniversite?

İktidarın, mekânı sınırsızca sermayenin kullanımına açması; kamusal mekânların ve alanların giderek daralması ve buralara yönelik müdahalenin artması, toplumsal tepkilere neden olmaktadır. Üniversiteler de kurum olarak bu koşullardan payını alırken ve işlevlerine yabancılaşırken, bilimin yerini sermayenin almasını öğrenciler şöyle değerlendiriyor:

“Üniversitelerimizde sürekli kariyer ve gelişim zirveleri yapılıyor. Şirketlerin CEO’larının ‘Şöyle yaparsanız daha başarılı olursunuz, şöyle yaparsınız daha fazla para kazanırsınız’ demeye getirdikleri zirveler bunlar. Bunların karşısında gençliğin sorunları bambaşka.” (Diyar-Kampüs Cadıları)

“Piyasalaştırma koşulları içinde biz de müşteri konumuna itiliyoruz. Özelleştirmelerle üniversitelerimizin içerisinde yemekhanelere ve ulaşım giderek artan bir şekilde verdiğimiz ücretle müşterileştiriliyoruz.” (Fatma-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

İktidarlar ve üniversiteleri saran ağlar “erkekliği” yeniden üretirken, kadın öğrenciler bir çeşit denetleme mekanizması ve güvenlik problemleriyle eğitim hayatlarına devam ettiklerinin altını çiziyorlar. Bu bağlamda birçok öğrenci, üniversitelerin misyonlarına uygun davranmadığını, üniversitelerde otoriter bir yapının ve erilliğin hâkim olduğunu, buna karşı girişimler söz konusu olduğundaysa; hocalara ve kendilerine yönelik baskılarla karşılaştıklarını belirtiyor:

“Otorite dışında herhangi bir biçimde bilim üretilmiyor. Üretildiği zaman da ya hocaya ya da bize soruşturma geliyor. AKP’nin kendini ve başkanlık rejimini kadın düşmanlığı üzerinden yeniden var ettiği ve yeniden inşa ettiği bir süreçte, üniversiteler doğrudan genç kadınları denetleme mekanizmasına dönüştü...Kadınların kampüs içerisinde güvenliğinin olmadığı bir üniversitede yaşıyoruz.” (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

“Akademik bir faaliyet yapmak istediğimizde eril bir dille karşılaşıyoruz. Bunlar aynı şekilde bizim geri çekilmemize sebebiyet veriyor ve baskılanıyoruz. Üniversitelerde kadınlar tek başına bırakılıyor.” (Berfu-Kampüs Cadıları)

“Kendimizi güvende hissedebileceğimiz bir üniversite ve kampüs istiyorum. Bunun yanı sıra toplum cinsiyet eşitliğinin ders olarak verilmesini istiyorum. İnsanlar, cinsel kimlik ve yönelimlerinden dolayı aşırı bir ayrımcılığa uğruyor.” (Mısra-Kampüs Cadıları)

Gençler tarafından ideal üniversite; eşitlikçi, katılımcı, güvenli, bilimsel, toplumsal fayda odaklı ve öğrenci dostu olarak niteleniyor. Diğer gruplarda olduğu gibi katılım sorunu ön plana çıkarılırken, güvenliğe ve özellikle de cinsel tacizin önlenmesi hususuna işaret edilerek, üniversitenin yeni bir anlayışla yeniden örgütlenmesi gereğine dikkat çekiliyor:

“Üniversiteler öğrenci dostu olmalı.” (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

“Karar mekanizmalarında olacağımız, demokratik, özgür ve toplumsal cinsiyet odaklı üniversiteler istiyoruz. Cinsel tacizi önleme birimlerinin kurulmasını ve var olan sistemin daha işlevsel hale gelmesini talep ettiğimiz bir üniversite modelimiz var.” (Serpil-Kampüs Cadıları)

Görüşmeciler, kadınların ve LGBTİ+’ların var olan baskıcı yapının en öne çıkan mağdurları olduklarını belirterek, kadınların ve LGBTİ+’ların katılımlarının genel anlamda toplumsal çıkarlar açısından önemli olduğunu vurguluyorlar. Ayrıca özerk ve demokratik bir üniversite talebinde ortaklaşan öğrenciler, kadınların ve LGBTİ+’ların üniversitelerde yaşadıkları ayrımcılığı ortadan kaldırmadan, üniversitenin demokratik ve özerk olamayacağını altını çiziyorlar:

“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yönetmeliği’nin tüm üniversitelerde geçerli hale gelmesini istiyoruz. Bugün üniversitede de kadınların ve LGBTİ+’ların çok daha farklı bir ezilmişliği var. Özel olarak tam da bu ezilmişlikten doğru buraların söz, yetki ve karar mekanizmalarına dahil olabileceği özerk yapıların olması gerek. Bugün üniversite mücadelesi ile özerk ve demokratik üniversite mücadelesi nasıl birbirinden ayrılamazsa; bu yapıların sağlanabilmesi için feminist üniversite mücadelesi de bunlardan ayrılamaz bir yerde duruyor.” (Zilan-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Öğrencilerin çoğu; ideal üniversitenin idari, mekânsal ve bilgi üretimi açısından bir feminizasyon sürecinden geçmesini ve feminist üniversite anlayışının hâkim olmasını istiyor. Cumhurbaşkanı’nın sıklıkla dile getirdiği “kadın üniversiteleri” ya da tartışılan “kadın dostu üniversiteler” öğrenciler tarafından eleştirilirken; feminist üniversitenin sadece kadınların sorunlarını çözmeyeceğini, LGBTİ+ ve heteroseksüeller de dahil olmak üzere herkesin çıkarına olduğu belirtiliyor. Üniversitelerin mevcut hali ise yaşamsal tehdit olarak görülüyor:

“Üniversitede hem mekânsal olarak hem de bilgi üretim süreçleri açısından ciddi bir feminizasyon gerekiyor. Bugün feminist bir üniversitenin var olması kadınlar için yaşam mücadelesinin bir parçası. Çünkü herhangi bir cinsel taciz biriminin veya toplumsal cinsiyet dersinin bölümlerde bugünlerde zorunlu olmaması demek, kadınların yaşam hakkının gasp edilmesi olarak geri dönüyor.” (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

“Feminist üniversite istiyoruz. Feminist üniversitelere olması gereken diyebiliriz. Olması gereken üniversite, herkesin eşit haklara sahip ve kendini güvende hissedebileceği bir üniversite. Kadın dostu üniversite demek, aslında patriyarkanın bir ayağı.” (Berfu-Kampüs Cadıları)

Öğrenciler, kampüslerde kimlikleri üzerinden yaşadıkları problemleri ön plana çıkarsalar da üniversitelerde yaşanan sorunların bunlarla bitmediğini de ekliyorlar. İklim krizinin de öğrencilerin gündemlerinde olduğunu belirtmek gerekiyor. Gençlere göre kampüsler, diğer canlıları da kapsayan birer yaşam alanı olarak düzenlenmeli. Ayrıca öğrenciler, üniversitelerin toplumsal cinsiyet konusunda olduğu gibi ekolojik sorunlara da müdahil olması fikrinde birleşiyorlar:

“Üniversite ve üniversite yönetimi, kampüste canlı ve cansız olmak üzere bütüncül olarak herkese hitap etmeli ve herkese faydasının sağlanması gerekiyor. Üniversite şeffaf ve ulaşılabilir bir yapı olmalı.” (Gökhan-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

“Bunların dışında çok ciddi bir ekolojik krizle karşı karşıyayız. Ekolojik krizin elbette çözümü üniversiteler değil ama biz nasıl her bölüm için zorunlu toplumsal cinsiyet derslerini talep ediyorsak, Temel Ekoloji gibi derslerin de üniversiteler içerisinde yer alabileceğini savunuyoruz. Üniversitelerde bostanlar kurulmasını, ihtiyaçların bu bostanlar tarafından karşılanmasını talep ediyoruz.” (Diyar-Kampüs Cadıları)

Odak gruplarda dile getirilen fikirlerden hareketle, mevcut durumda üniversitelerin; sermaye-kariyer odaklı, otoriter ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten kurumlar olarak algılandığını söyleyebiliriz. Üniversitenin; katılımcı, eşitlikçi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve ekolojik sorunlara duyarlı, tacizi önlemede etkin kurumlar olması, kamusal faydayı öne çıkaracak şekilde bilimsel üretime odaklanması gereğinde düşünce birliği oluşmaktadır.

Rektörlük, Üniversite Yönetimi ve YÖK

Görüşmeler, öğrencilerin rektörün atanma yerine seçimle işbaşına gelmesi talebinin ötesinde taleplere sahip olduklarını ve bu tartışmayı aşmış olduklarını gösteriyor. Üniversite yönetimi konusunda temel olarak iki talep ortaya çıkıyor. Bunlardan ilki, rektör ve üniversite yönetiminin öğrenciler ve tüm üniversite çalışanlarını kapsayacak seçimlerle belirlenmesi; ikinci husus ise birçok öğrencinin üniversitenin seçimle işbaşına gelen yöneticiler tarafından yönetilmesini de sorguladıkları ve alternatif olarak tüm üniversite bileşenlerinin doğrudan sürece katıldığı bir yönetim anlayışını tartışıyor olmasıdır.

Melih Bulu'nun "kayyum rektör" olarak Cumhurbaşkanı tarafından atanması sadece tepkilere neden olmakla kalmadı aynı zamanda öğrenciler tarafından katılımcı üniversite talebini de gündeme getirdi. Bu açıdan öğrencilerin, üniversite yönetimleri konusunda temel talebi diğer öğrenci gruplarında da olduğu gibi sadece akademisyenler tarafından seçilen bir yönetim anlayışından ziyade üniversitenin tüm bileşenlerinin içinde bulunduğu bir oluşum:

"Boğaziçi Direnişi ile öğrenciler, 'Rektörlerimizi kendimiz seçmek istiyoruz' dediler. Bu demokratik üniversitenin en başta zeminine yerleştireceğimiz temel taşlarından bir tanesi. Yani, yetkinin ve kararın üniversite bileşenlerine ait olduğu; üniversitedeki hocaların, öğrencilerin, üniversite işçilerinin, emekçilerinin üniversite yönetiminde söz sahibi olduğu üniversiteler." (Diyar-Kampüs Cadıları)

"Rektör orada oturan ve belli zamanlarda esasını sallayan bir büyücü değil. Rektörlüğün kurum olarak tüm bileşenlere ses veren bir yapı olması gerekiyor." (Gökhan-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Öğrenciler; söz haklarının olduğu, karar süreçlerine aktif olarak katılabildikleri bir üniversite talep ediyorlar ve üniversitenin ancak bu koşullarda faaliyet gösterebileceğini düşünüyorlar. Gençler ayrıca yönetim usulünü ve özellikle rektörlüğün yetkilerini sorgulayarak, ideal olan yönetim biçiminin detayları konusunda tartışmalara açık kapı bıraksalar da mevcut durumun idealden uzak olduğu konusunda hemfikirler:

“Rektörlük seçimi akademinin bütün bileşenlerinin katıldığı bir şekilde olmalı. Bunu diyoruz ama acaba üniversite rektörle mi yönetilmeli yoksa daha eşitlikçi ve hiyerarşi olmadan mı yürütülmeli?” (Gamze-Kampüs Cadıları)

“Rektör bence olmalı. Çünkü sorumluluk açısından başvurulacak bir isim olmalı. Ancak senato daha aktif olmalı ve senato da gencinden yaşlısına mümkün olduğunca herkesi temsil edecek olan bir topluluk olmalı. Rektör, üniversite bünyesinden ve seçimle gelmeli.” (Evrin-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Üniversite yönetiminin, hem öğrenci-akademik personel hem de cinsiyet grupları arasındaki ilişkiler bakımından ayrımcı yapıda olduğu da özellikle belirtiliyor. Bu bağlamda hem hiyerarşi ve baskı hem de iletişimsizlik sorgulanırken, idari olarak rektörlüğün sahip olduğu gücün özellikle LGBTİ+ öğrenciler üzerinde negatif etki yaptığı ve rektörlüğün bu öğrencileri dışladığı görülüyor:

“Rektörlük sahip olduğu güçle bende korku uyandırıyor. Her hareketime dikkat etmem gerektiği hissi uyandırıyor.” (Sema-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

“Arada bir üniversite rektörleri fotoğraflar paylaşıyor ve ‘Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencileriyle buluştuk ve sorunlarımızı konuştuk’ yazıyor. Hangi öğrenciyle buluştun ve bizim neden haberimiz yok? Ben de o fakültenin öğrencisiyim.” (Diyar-Kampüs Cadıları)

Türkiye’de kadınların çalışma oranı her geçen yıl artsa da üst yönetimlerde kadın temsiline oldukça az olduğu görülüyor. YÖK verilerine göre, rektörü belli olan 127 devlet üniversitenin rektörlerinden sadece yedisinin kadın olması, üniversitelerin idari olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinden oldukça uzak olduğunu gösteriyor. Ataerkil yapının üniversitelerde devam ettiği sadece bu oranlar üzerinden bile okunurken, gençlerin eleştirileri önem kazanıyor:

“Ataerkil yapının üniversitede de devam ettiğini ve kadınların yönetim konumunda söz hakkının olmadığını görüyoruz. Söz hakkı olduğunda da erkekleşmiş biçimde orada var olabildiklerini görüyoruz.” (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Görüşmecilere göre, üniversite yönetimleri özellikle söz konusu kendilerini eleştiren ve kendilerinden taleplerde bulunan öğrenciler olduğunda "öğrenci dostu" olmaktan uzaklar. Hem iletişim sorunu hem de baskı mekanizmasının devreye girdiği ve taktiksel olarak farklı usuller benimsense de öğrencilerin üniversite yönetimleri tarafından engellendiği görülüyor. Boğaziçi Üniversitesi'nden olmayan gençler, öğrencisi oldukları üniversitelerdeki rektörlerin, üniversitelerdeki "kayyum" atamalarına ses çıkarmamasını eleştiriyorlar. Hale, kendi üniversitesinde maruz kaldığı sansürü anlatırken, okulunun Boğaziçi Direnişi'nde aldığı tavrın sorunlu olduğunu ifade ediyor:

"Öğrencilerle okul yönetimi arasındaki ilişki geçiştirici ve pırpıslayıcı. 'Şunu şöyle mi yazsanız?', 'Öyle mi yapsak?', 'Tamam yapın ama şöyle yapmayın', 'Okula bir şeyler yapıştırmayın ama masanıza yapıştırın' gibi ufak ufak sansürler yapıyorlardı... Sanki bir fanus içerisindeyiz ve bunu korumak istiyorlar ama sıradakinin biz olmayacağının bir garantisi yok... Burayı korumak isterlerken öğrencilerin o fanus içerisinde istedikleri gibi yaşayamadıklarının da farkında değiller ya da farkındalar ve öyle davranıyorlar." (Hale-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Öğrencilerin, YÖK hakkındaki eleştirileri iki ekseninde gelişmektedir. Bunlardan birincisi YÖK'ün temel hakları yok sayacak şekilde öğrenci faaliyetlerine engel olması, diğeri de YÖK'ün siyasi otorite tarafından araçsallaştırılması ve özerk hareket etme gücünden mahrum olmasıdır. YÖK'ün rektörler aracılığıyla üniversitelerde öğrenci karşıtı politikaları sadece öğrencilerin faaliyetlerine engel olmuyor aynı zamanda güvenlik problemi de yaratıyor:

"YÖK'ün öğrenci disiplin yönetmeliğini incelediğimizde yasaya bile aykırı olarak bizim yapacağımız en ufak faaliyeti izne tabi tutuyorlar. Örneğin Anayasa'da toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü veya düşünce ifade hürriyeti izne tabi kılınmamışken; YÖK, öğrenci disiplin yönetmeliğiyle bunu rektörlükten alacağımız bir izne tabi kılıyor. Bu hukuksuz ve yasal olmayan duruma karşı sivil itaatsizlik geliştirsek de disiplin soruşturmalarıyla karşı karşıya bırakılıyor. YÖK, disiplin yönetmeliğinde hukukun temel ilkelerine aykırı biçimde disiplin cezaları düzenlenmesi bizim kampüslerdeki güvenliğimizi sınırılıyor." (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Görüşmecilere göre, üniversite yönetimleri özellikle söz konusu kendilerini eleştiren ve kendilerinden taleplerde bulunan öğrenciler olduğunda "öğrenci dostu" olmaktan uzaklar. Hem iletişim sorunu hem de baskı mekanizmasının devreye girdiği ve taktiksel olarak farklı usuller benimsense de öğrencilerin üniversite yönetimleri tarafından engellendiği görülüyor. Boğaziçi Üniversitesi'nden olmayan gençler, öğrencisi oldukları üniversitelerdeki rektörlerin, üniversitelerdeki "kayyum" atamalarına ses çıkarmamasını eleştiriyorlar. Hale, kendi üniversitesinde maruz kaldığı sansürü anlatırken, okulunun Boğaziçi Direnişi'nde aldığı tavrın sorunlu olduğunu ifade ediyor:

"Öğrencilerle okul yönetimi arasındaki ilişki geçiştirici ve pırpıslayıcı. 'Şunu şöyle mi yazsanız?', 'Öyle mi yapsak?', 'Tamam yapın ama şöyle yapmayın', 'Okula bir şeyler yapıştırmayın ama masanıza yapıştırın' gibi ufak ufak sansürler yapıyorlardı... Sanki bir fanus içerisindeyiz ve bunu korumak istiyorlar ama sıradakinin biz olmayacağının bir garantisi yok... Burayı korumak isterlerken öğrencilerin o fanus içerisinde istedikleri gibi yaşayamadıklarının da farkında değiller ya da farkındalar ve öyle davranıyorlar." (Hale-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Öğrencilerin, YÖK hakkındaki eleştirileri iki ekseninde gelişmektedir. Bunlardan birincisi YÖK'ün temel hakları yok sayacak şekilde öğrenci faaliyetlerine engel olması, diğeri de YÖK'ün siyasi otorite tarafından araçsallaştırılması ve özerk hareket etme gücünden mahrum olmasıdır. YÖK'ün rektörler aracılığıyla üniversitelerde öğrenci karşıtı politikaları sadece öğrencilerin faaliyetlerine engel olmuyor aynı zamanda güvenlik problemi de yaratıyor:

"YÖK'ün öğrenci disiplin yönetmeliğini incelediğimizde yasaya bile aykırı olarak bizim yapacağımız en ufak faaliyeti izne tabi tutuyorlar. Örneğin Anayasa'da toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü veya düşünce ifade hürriyeti izne tabi kılınmamışken; YÖK, öğrenci disiplin yönetmeliğiyle bunu rektörlükten alacağımız bir izne tabi kılıyor. Bu hukuksuz ve yasal olmayan duruma karşı sivil itaatsizlik geliştirsek de disiplin soruşturmalarıyla karşı karşıya bırakılıyor. YÖK, disiplin yönetmeliğinde hukukun temel ilkelerine aykırı biçimde disiplin cezaları düzenlenmesi bizim kampüslerdeki güvenliğimizi sınırlandırıyor." (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

YÖK ile ilgili olarak bir başka öne çıkan konu da YÖK'ün ataerkil yapıyı kurumsal anlamda üniversitelerde yeniden üretmesidir. İktidar tarafından gündelik hayattan birçok alana kadar yeniden üretilmeye çalışılan ataerkil yapı, gençlere göre Cumhurbaşkanı ve iktidarın "talimatlarıyla" üniversitelerde de kendini gösteriyor ve üniversitelerde kadınları engelleyen yapıları oluşturuyor:

"YÖK, erkek egemenliğinin ülkede sözcülüğünü yapan ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gereksiz gören kurumlardan bir tanesi. YÖK'ü kadın sorunlarının başını çeken ve kadınların yaşadığı bu problemlerin sorumlusu olarak görmek gerekiyor." (Serpil-Kampüs Cadıları)

"Günümüzde, YÖK'ün bir karar aldığı değil YÖK'e talimat verildiği bir düzendeyiz. Hatta üniversitelerin YÖK'e değil, doğrudan Cumhurbaşkanlığı'na bağlı olduğunu da söyleyebiliriz. İki sene önce Erdoğan, Japonya'dan döndüğünde 'YÖK'e talimat verdik, kadın üniversitelerini Türkiye'de de kuracağız' dedi." (Diyar-Kampüs Cadıları)

Akademisyen-Öğrenci İlişkileri

Görüşmelerden hareketle akademisyen-öğrenci ilişkileri konusunda sorunlar birçok başlıkta ele alınabilir. Dile getirilen sorunlar; özellikle tacize uğrayan öğrenciler söz konusu olduğunda, mevcut mekanizmaların işleyişlerinin zorlaştırılarak tacizci akademisyenlerin korunması, derslerde fobik ve kadın düşmanı söylemlerin ifade edilmesi, akademisyen-öğrenci ilişkilerinde tahakküme yol açan ağır hiyerarşi, öğrenciler arasında cinsel kimlik merkezli ayrımcılık yapılması ve kuşak farkından da kaynaklanan iletişimsizlik başlıklarında toplanabilir.

Görüşmelerde kadın öğrenciler, CİTÖK'lerin yeniden açılmasını ve Toplumsal Cinsiyet derslerinin zorunlu olmasını talep ederlerken; bazı üniversitelerde bu uygulamaların göstermelik olarak yapıldığını belirtiyorlar:

"Cinsel Tacizleri Önleme Birimleri'ni istiyoruz ama bunu kurduklarında bir erkeği başına getirmeye çalışıyorlar. Toplumsal Cinsiyet derslerinin zorunlu olmasını istediğimizde, bize dersi seçmeli olarak vererek, bu dersi bir erkek hocanın anlatmasını istiyorlar. Ben derste şiddete değindiğimde erkek hoca 'Şiddetin bu kadar türü vardır. Ben de akşam eşime uyguluyorum ama siz yine de yapmayın' mı diyecek?" (Serpil-Kampüs Cadıları)

Öğrenciler, üniversitelerde cinsel tacizleri önleme ile cinsel saldırıya uğrayanlarla dayanışma mekanizmalarının ve bu suçları izleyen mekanizmaların çalıştırılması konusunda ihmaller ve engellemeler olduğunu belirtiyorlar. Hem eril tahakkümün söylem ve pratiklere yansması hem de "hoca dayanışması" eleştirilirken, güvenli alan yaratılmasının bir koşulu olarak "feminist müdahale" ön plana çıkıyor:

"Okulda bir hoca bir arkadaşımıza tecavüz ettiğinde ve bunu dile getirdiğimizde 'Ama o profesör. Bir şey yaparsak saygınlığı var. Şurada görevi var. Yapmayalım. Okulumuza laf gelmesin' durumu oluyor. Bir profesör kendi kliniğindeki bir çalışanına tecavüz etti. Biz okulda 'Tecavüzcü hoca istemiyoruz' diye eylemler düzenledik. İş yerine giderek orayı teşhir ettik. Davalarında verdiği ifade de dahi uluslararası tezlerinin olduğunu, belli bilimsel toplantılara katıldığını, saygın biri olduğunu ve rektörlük tarafından desteklendiğini söylüyor. Kendini meşrulaştırma aracı olarak iktidarın atadığı rektörlüğü gösteriyor. Oysa tecavüzcü bir hocayı okuldan atıyorsan, bu o okulun onurudur. Çünkü orada feminist bir müdahalede bulunarak kadınlar için güvenli bir alan yaratılmış oluyor." (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, üniversitelerde ve derslerde akademisyenler tarafından da yeniden üretilmektedir. Özellikle pandemiyle geçilen çevrimiçi eğitim sırasında hocaların derslerde kullandığı cinsiyetçi ve ayrımcı söylemlerin sosyal medya aracılığıyla ortaya çıkması sorunu görünür kılmaktadır. Öğrenciler, birçok hocanın derslerde cinsiyetçi/kadın düşmanı söylemlerde bulunmayı kendilerinde hak olarak gördüğünü ve eleştirildiklerindeyse düzeltmek bir yana yinelemeyi sürdürdüğünü, hatta eleştiri yapanlar üzerinde güçlerini kullanıp cezalandırıldıklarını ifade ediyorlar:

"Eğitim Fakültesi'nde Özel Eğitim Öğretmenliği okuyorum. Hoca çıkıp özel bir çocuğun bakımının %90'ının annesine ait olması ve psikolojik süreç olarak da bunun doğru olduğu gerektiğini savunabiliyor. Çocuk sadece anneye atfedilen bir ürün gibi gösterilebiliyor." (Berfu-Kampüs Cadıları)

"Ceza Hukuku hocası inanılmaz cinsiyetçi ve cinsiyetçiliği her ders yeniden üreten ve herhangi bir şekilde denetlenmeye izin vermeyen biri. Okuldaki bütün hocalarımızın özellikle belirtmesine rağmen hala derslerde kadınların açık saçık giyinmesinin erkekleri tahrik edebileceğini ve laf atmasına neden olabileceğini çok rahatlıkla ifade ediyor. Tacizi dersin içerisinde meşrulaştırıyor. 'Hocam böyle söyleyemezsiniz' diye müdahale eden bir arkadaşımı iki sene boyunca dersten geçirmedim." (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Kadın düşmanlığının yanı sıra bazı hocaların derslerde fobik söylemde bulundukları da ifade ediliyor. Yine öğrenciler, bazı hocaların kendileri fobik ifadeler kullanmasalar bile derslerdeki tartışmalarda fobik davranış gösteren ve bu anlamda sözlü tacizde bulunanları engellenmiyor olduklarının altını çizerlerken, özellikle nefret söylemlerine maruz kalan öğrencilerin hocalar tarafından öğrenci kulüpleri aracılığıyla sosyal medya üzerinden hedef gösterilmesi ve bazı durumlarda hocaların yaptırım gücünden dolayı tepki gösterilememesi, gençler üzerinde yıkıcı bir etki yaratıyor:

“Açık kimlikli biriyim. Açık kimliğimden ve kulüpte aktif olmamdan dolayı nefret söylemiyle davrandıklarını biliyorum. Hatta üstüne bazı hocaların kendi kişisel hesaplarında kulübün yaptığı etkinlikleri hedef gösterecek şekilde paylaşımlar yaptığını biliyorum.” (Sema-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

“Ders esnasında fobik söylemler oluyor ve doğru olmadığını bildiğim halde sessiz kalmayı tercih ediyorum. Çünkü ben kişisel olarak kendime baktığımda hassas ve kırılgan birisiyim. Ortaya çıkacak herhangi bir tartışma beni çok fazla gerebilir ve üzebilir. O kişiyle olan iletişimimi etkilemesinden korktuğum için doğrudan kişisel olmayan herhangi bir şeye karşı bir şey söylemiyorum ve biraz geri duruyorum. Örtük nefret söylemi öyle bir şey ki; çok beklemediğiniz bir anda başınıza geliyor. Yaşanılan şokla beraber; ne diyeceğinize, nasıl davranacağınıza ve ne tepki vereceğinize o an tam karar veremiyorsunuz.” (Birol-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Öğrencilerin rahatsız olduğu ayrımcı ve fobik dilin kuşak farkı ve iletişim sorunuyla da ilgisi bulunmaktadır. Hemen hemen her odak grupta dile getirilen iletişim sorunu, kuşak çatışması ve hocaların öğrencilerinin durumuyla ilgisiz olması da söyleme ve söylemden kaynaklı eleştirilere yansıyor:

“Bizim okuldaki akademik kadro orta yaştan yaşlıya kayan bir nüfusa sahip ve bu çok büyük bir jenerasyon farkı demek. 2021 yılındayız. Hala heteronormatif toplumu dikte eden öğretmenlerle karşılaşmak açıkçası gün geçtikçe daha da yorucu oluyor. Her ne kadar hocalarımız kendini eğitmeye çalışsa da bazen ‘Erkekler askere gidince’ ya da ‘Kadınlar çocuklarını eline alınca’ tarzı söylemlerle karşılaşmak insanı gerçekten yoran şeyler. Daha ne kadar uyarabiliriz? Sınıfta doğrudan ikili cinsiyet sistemine göre işleyen ancak sınıfta farklı pronounları tercih eden ve bunların kullanılmasını istediğini doğrudan söylemesine rağmen yok sayılan öğrenci var.” (Canberk-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Görüşmeciler, bazı hocaların eleştiriye açık olduklarını ve öğrencilerin uyarıları karşısında fobik ve ayrımcı dil kullanımını terk ettiğini belirtiyorlar. Öğrencilerin, bazı hocalarla yaşadıkları bu dayanışmanın öğrenciler açısından çok değerli olduğu ve öğrencilerin kampüslerde kendilerini yalnız hissetmediği anlaşıyor. Uyarılmasına rağmen "bilerek" fobik ve ayrımcı dil kullanan hocaların varlığı ise oldukça problemlili gözüküyor:

"En azından bizim fakültede feminist hukuk üzerine çalışan ve feminist bilgi üretim süreçlerine dair özel emek gösteren çok hocamız olduğumuz için başıma herhangi bir şey geldiğinde gidebileceğim, beni dinleyebilecek ve bana hak verecek hocalarımın olduğunu biliyorum. Bir derste anlatılan cinsiyetçi bir şeyi feminist bir akademisyene anlattığımda karşılıklı sohbet edebiliyorduk. Üniversiteli Kadın Kolektifi olarak çıkardığımız Karın Ağrısı dergimiz var. Feminist teoriye dair çeşitli yazılar yazıyoruz. Dergiyi hocalarla paylaşp, hocaların odasında dergi üzerine sohbet edebiliyoruz. Müthiş bir ilgiyle karşılıyorlardı." (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

"Kendi bölümümde de dil konusunu konuştuğumda bazı hocaların verdikleri tepki anlamlı ve en azından bilmediğini söyleyen, anlattığınızda dinleyen ve hak veren hocalarımız var. Bazı hocalar uyarıları çok iyi karşılarken bazıları da bilerek o dili kullanıyor. O dilin nefret söylemi olduğunu biliyor ve buna rağmen devam ediyor." (Sema-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Öğrenciler, hocaları sadece fobik ve ayrımcı dil üzerinden eleştirmiyorlar. Aynı zamanda hocaların kendileriyle dil vasıtasıyla bilgi iktidarına dayanan eşit olmayan ve katı hiyerarşiye dayalı bir ilişki kurduklarını ve bu ilişkinin üniversite dışına da taşıdığını söylüyorlar:

"Hocamın bana 'siz', benim de ona 'siz' demem çok kıymetli bir şey. Bunu yapmayan iki üç hocam var. En büyük problem patetik ilişkinin kurulması. İki taraflı da çok hastalıklı bir durum çünkü hocam orada hocam olarak duruyor. Dışarıda bir hocamla karşılaştığımda, o hocamla olan ilişkimin okuldakinden farklı olması gerekiyor çünkü aramızda mekânın getirdiği bazı tahakküm ilişkileri yok ve bilgi üzerinden bir saygı ilişkisi kurmuyoruz." (Gökhan-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Kampüste Özgürlük-Öğrenci Hakları

Devletin ve siyasi iktidarın gündelik hayat üzerinden en çok müdahale ettiği toplumsal grupların başında kadınlar ve LGBTİ+'lar gelmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasından Onur Yürüyüşü'nün her sene yasaklanmasına kadar birçok antidemokratik uygulama, kadınların ve LGBTİ+'ların yaşam alanları üzerinde tehdit oluşturmaktadır.

Toplumsal yaşam üzerine uygulanan bu baskı mekanizması kampüslerde de görülmektedir. Kadın ve LGBTİ+ görüşmeciler kampüslerde üniversite yönetimi tarafından özgürlüklerinin engellediğini ve haklarının kısıtlandığını vurguluyorlar. Gençler, kampüslerde gerek güvenlik görevlileri gerekse hocalar tarafından gözlem altında tutulduklarını belirtiyorlar:

"Üniversitenin bizi koruması gerekirken, üniversite bizden korunmaya çalışıyor ve bunun için güvenlik görevlileri ve hocalar peşimize takılıyor. Oysaki bizim de her öğrenci gibi görünür olma ve ifade özgürlüğü hakkımız var. Üniversitenin tüm imkânlarından hem kulüp olarak hem de kişisel olarak yararlanma hakkımız var." (Sema-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Kampüslerde fiziki ve sosyal birçok imkânsızlıklar halihazırda mevcutken, bu durumun bilincinde olan gençler, kendi olanaklarıyla inisiyatif olarak eksikleri gidermeye ve farkındalık yaratmaya çalıştıklarındaysa; üniversite yönetiminin engelleyici tutumuyla ve cinsiyet üzerinden maruz bırakıldıkları ayrımcılıkla karşılaştıklarını dile getiriyorlar:

"Çok basit şeylere takılıyorlar. Bazen hocaların aldığı bazen fakültelerin belli yerlerine yapıştırdığımız destekleyici stickerlar var. Bunları sökmek konusunda çok ısrarcılar. Ortamın hijyenik veya erişilebilirlik açısından bir sürü sorunu varken, astığımız stickerlara ve söylemimize takılıyorlar." (Yasemin-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

"Ped dayanışma kutuları koyuyoruz, üniversiteler onları bile kaldırıyor. Kampüsler içinde olan KYK yurtlarına 11'den önce giriş yapmamız zorunlu tutuluyor. Bu saatten sonra giriş yaparsak ailemiz aranıyor. Hepimiz 18 yaşından büyük reşit insanlarız. Buna rağmen hala aileyle korkutuluyoruz." (Berfu-Kampüs Cadıları)

Görüşme gerçekleştirdiğimiz tüm öğrenciler farklı kurumlardan baskı gördüklerini ifade ediyorlar. Gençler, özellikle yasal haklarının engellendiğini, soruşturmalar neticesinde burslarının kesilmesiyle sonuçlanan durumlar yaşadıklarını ifade ediyorlar:

"Yurt Yönetmeliği 54'üncü madde 'Öğrenci onur, şeref ve haysiyetine aykırı hareket etmekten' bize soruşturma açılıyor. Anayasal haklarımızı kullandığımız eylemlerden dolayı böyle bir şeyle karşılaşılıyor. Bu soruşturmalar sonucunda burslarımız kesilebiliyor. Benim üç kere kesildi. Üçünde de dava açtım ve kazandım. Bu şekilde hem ekonomik olarak hem de akademiyle kurduğumuz bağ açısından bizi baskılayan bir yerde de duruyor." (Fatma-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Öğrenciler, hocaların bu konularda inisiyatif alarak "fobiklik" ile mücadele edeceklerine ve öğrencilere rol model olacaklarına, tam aksini yaparak kötü örnek olduklarını ve zaten yaygın olan önyargıları güçlendirdiklerini düşünüyorlar. Evrim, değişimin yukarıdan aşağı olmasını gerektiğini vurguluyor:

"17 Mayıs bifobi, transfobi, homofobi karşıtı bir gün. Bu kapsamda akademisyenlere bir mail atıldı. 'Fobik tartışmalardan kaçınalım. Öğrencilerimiz için güvenli bir alan oluşturmak adına bunu yapabiliriz.' Öğrenciler hata yapıyor. Öğrenciler daha tecrübesiz ama rol modeli olan ve sınıf ortamında güç dinamiği olarak daha üst konumda bulunan hocalarımız da aynı hatalara düştüğünde biz özgürlük diye ağzımızı açamıyoruz. Çünkü bize parmakla 'Doğru bir şey olsaydı onlar onaylardı' şeklinde onları gösteriyorlar. Bu yüzden öğrenci haklarının ve özgürlüklerinin biraz daha yukarıdan aşağı bir değişim yaşanması gereken bir konu olduğunu düşünüyorum." (Evrim-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Dışlanma ve ayrımcılığa uğramak, kişisel sorun olarak yaşandığı gibi kulüp faaliyetlerinin engellenmesi şeklinde de kendini gösterdiği çeşitli örneklerle belirtiliyor. Birçok öğrenciye göre zaten kolay yürümeyen kulüp faaliyetleri, feminist ya da LGBTİ+ kulüpleri söz konusu olduğunda çok yoğun ve keyfi engellerle karşılaşıyor:

"2014 yılından beri resmi olarak faaliyet yürütüyoruz. Üniversitede faaliyetlerimiz 2015 yılından sonra kısıtlamaya başlanıyor. 2017 yılında, OHAL'e dayandırılarak Ankara Valiliği tarafından LGBTİ+ etkinliklerine yönelik olarak bütün faaliyetleri kapsayan süresiz bir yasak getiriliyor. Bu yasak film gösteriminden en ufak toplantılara kadar her şeyi kapsıyor. Bunun hukuki olmadığını anlatmaya gerek yok." (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

"Vadide Rock Şenliği diye bir şey yapıldı. Orada da bizim stant açmamıza izin vermediler. Katılım göstermediğimiz için nasıl geçtiğini bilmiyoruz. İnsan okulun eğlence kısmında bile bir baskı varmış gibi hissediyor. Sadece tek eğlencemiz rektörün samimi olmayan ve doğayı balonlarla kirleten konuşmasıymış gibi gösteriliyor." (Canberk-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

2. Kampüste Siyaset

Öğrenciler, kampüste siyaseti hem zorunlu hem de zorlu bir faaliyet olarak görüyor. Tartışmalarda, bir yandan kendilerini siyasi faaliyet yürütmeye zorunlu kılan etkenler diğer yandan da önlerine çıkarılan engeller dile getiriliyor. Bunun yanı sıra kampüslerin siyasi faaliyet yürütebilme açısından saldırıya açık bir ortam olduğu belirtiliyor. Bu bağlamda güvenli kampüsün koşulu olarak nefret suçunun ve şiddetin kampüste engellenmesi gerektiği özellikle vurgulanıyor.

Feminist Gece Yürüyüşü ve Onur Yürüyüşü'nün yıllardır yasaklanması ve polisin alanlarda toplananlara saldırısı, İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması; Türkiye'de kadın olmanın ve LGBTİ+ olmanın ne anlama geldiğini gösteriyor. Gündelik yaşamdan siyasal arenaya kadar birçok alanda feminist ve LGBTİ+ kimlikler saldırı altında olduklarından, bu kimliklere sahip olanlar için siyaset bir zorunluluk. Devletin ve siyasi iktidarın makbul kimlikler yaratma isteği karşısında, yaşama hakkı için siyaset yapmak kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkıyor:

"Kadına şiddet politik suçtur. LGBTİ+ gruplarına nefret söylemi ve şiddet eylemleri politik bir tutumdur. Kurumlar sadece bilim ve sanat ile şekillenmiş olsaydı ve biz bu çerçevede eğitim alıyor olsaydık ya da bizim problemlerimiz kampüslerde de olmasaydı; siyasetin belki kampüste yeri olmazdı. Ama biz şu an bir üniversite örgütlenmesi yapıyorsak; sebebi üniversite içinde bize doğrudan politik eylemlerin yapılıyor olması, karşımızda bir iktidar gücünün olması, durmadan tahakküm kurmaya çalışmasıdır. Bundan dolayı biz örgütleniyoruz." (Berfu-Kampüs Cadıları)

"İstanbul Sözleşmesi önünde bir engel. Kendi istediği makbul kadını oluşturamıyor. Ben bunu kendi üniversitemdeki mekanizmalarda da görüyorum. Bunların hepsi İstanbul Sözleşmesi'yle birlikte üniversite içinde de mücadele vermemi gerektiriyor." (Fatma-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Öğrencilere göre siyasi faaliyetler, kadınlar ve LGBTİ+'lar için bir tercih değil zorunluluk olarak ortaya çıkıyor. Feminist örgütlenmelerdeki öğrenciler, feminist hareketin diğer toplumsal hareketlerden farklılaştığını ve üniversiteye gelen kadın arkadaşlarını mücadelelerinin öznesi haline getirmeye çalıştıklarını anlatıyorlar:

“Kadınların üniversitede siyaset yapmama gibi bir tercihleri yok. Feminist hareketin kendi içerisindeki politikleşme süreci sosyalist hareketten ve geri kalan toplumsal hareketlerden farklılaşıyor. Feminist hareketin tacizi ifade etme biçiminin dahi iktidar karşıtı bir yere evirildiği bir ülkede yaşıyoruz. Bu yüzden siyaset, feminist hareket için bir tercihe bağlı olmuyor. Üniversiteye gelinde aileden kazandığı kısmi özerklik, kendi yaşamı üzerinde kendi karar verebileceği alanı yaratması ve bunların toplamda politikleştirilip feminist mücadelenin öznesi haline gelmesini amaçlıyoruz.” (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Üniversite yaşamını sosyal ve kültürel aktiviteler yerine tacizler, saldırılar ve engellemeler karşısında mücadele ederek geçirmek, kadın ve LGBTİ+ öğrenciler açısından yaşam hakkıyla aynı anlama gelirken, bu zorunluluk hali öğrenciler üzerinde şöyle etki yaratıyor:

“Bundan birkaç ay öncesinde yeni dönem başlamadan arkadaşşıma ‘Ben bu kadar politik olmak istemiyorum’ dedikten sonra neredeyse her gün politik metin yazmak zorunda kaldık.” (Canberk-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Kadın ve LGBTİ+'lar için zorunlu olan siyasi faaliyet aynı zamanda zorluklar içeren bir faaliyet. Aynı örgütlenmeler içinde var olsalar da öğrencilerin farklı üniversitelerden olduğunu unutmamak gerek. Bu bağlamda yaşanan zorlukların sadece birkaç üniversite için değil tüm üniversiteler için geçerli olduğu söylenebilir. Görüşmeciler, özellikle siyasi faaliyetler ve kulüp faaliyetleri konusunda sürekli ve keyfi engellemelerle karşılaştıklarını ifade ederken, mevcut üniversite biçiminin kendilerini sakıncalı olarak gösterdiğini belirtiyorlar:

“Okulun içerisinde toplanamıyoruz.Çalışmalarımızı okul dışına taşıdık ama bir yanılla kampüsün içini bırakmayan ama o alanı dışarıda yaratmaya çalışan bir tarz izlemek zorunda kaldık.” (Diyar-Kampüs Cadıları)

“Bizi zorlaştıran ve bizi kriminalize eden, başka sol yapıları ya da kadın mücadelesini marjinalleştirerek kampüsün içerisinde yer edinmemesini sağlamaya çalışan bir üniversite modeli ile karşı karşıyayız.” (Serpil-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Kadın ve LGBTİ+ öğrenciler için birinci gündem maddesinin güvenlikken ancak onlar kendilerini kampüs içinde hiçbir şekilde güvende hissetmediklerini belirtiyorlar. İdeal üniversite üzerine düşünen ve tartışan gençler, siyasetin doğal bir hak olduğunu ama siyaseti kampüsün güvenliğiyle birlikte düşünmek gerektiğini söylerlerken; İbrahim, güvenli kampüs meselesini şöyle açıyor:

“Güvenli ortam oluşturulması gerektiğini düşünüyorum. Güvenli ortam nedir? Bizim bayrağımızın, stickerımızın, broşürlerimizin indirildiği değil; yumrukların indirildiği bir güvenli ortam oluşması gerek.” (İbrahim-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Hak ihlalleri ve yaşanan problemler talepleri, buna ilişkin olarak da siyaset yapmayı gerektiriyor. Hem eylemsel hem de söylemsel düzeyde siyasi faaliyette bulunmak, gençlere göre duvarları yıkıyor ve birbirini tanıma, değişme ve dönüşme imkânı sağlıyor. Hale, siyasetin sınırını faşist ve fobik söylemler/eylemler ile çizirken, iletişim kanalıyla sorunların çözülebileceğini vurguluyor. Evrim ise üniversite yönetimlerinin tarafsız kalmasını talep ediyor:

“Bir topluluğun Whatsapp grubu tanımında ‘Grubumuzda reklam, din, ırk, siyaset ve benzeri konular yasaktır’ ibaresi var. Bizim topluluğumuzda böyle şeyler yok. Sadece ‘cinsiyetçi, ırkçı, bölücü ve ayrımcı söylemler yasaktır’ yazıyor. Bence denge de burada olmalı. Bu şekilde bir denge gözetilmeli çünkü Türkiye apolitik bir ülke değil. Siyaset konuşmazsak kendi kalıp yargılarımızla sınırlı kalacağız. Sağcısından solcusuna hiçbirimiz fikrimizi değiştirmeye açık değiliz. Bu yüzden ben üniversite yönetiminin apolitik, tarafsız ve bağımsız kalmasını ama öğrencilerin apolitik kalmaması gerektiğini düşünüyorum.” (Evrim-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

“Faşist ve fobik olmadığı sürece siyasetin sınırı olmamalı. Medeniyet Kulübü daha fazla mescit istiyorsa, oturalım alanlara bakalım ve herkesin mekânsal eşitsizliklerini göz önünde bulunduralım ve böyle bir imkân varsa yapalım.” (Hale-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

İktidarın özellikle her alanda LGBTİ+’ları hedef göstermesi, toplumsal hayatta halihazırda var olan nefreti ve düşmanlığı artırmakta ve LGBTİ+’lar için hayatın tüm alanlarında yaşamsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Görüşmeciler, iktidarın otoritesi altında hareket eden üniversite yönetimlerinin de öğrencilerin kampüs yaşamını ve faaliyetlerini çeşitli “bahanelerle” engellemeye çalıştığını söylüyorlar. Efe, idarenin güvenliği sağlamakla yükümlü olduğunu belirterek, siyaset yapmaya devam etmeleri gerektiğinin altını çiziyor ve özgürlüklerinin sağlanmasını istiyor:

“Bugün LGBTİ+’lara yönelik devlet baskısını gördüğümüzde mevzu şudur. Ankara Valiliği yasakla ilgili açıkça ‘Ben sizi yasaklıyorum ama yasaklamamın sebebi size bir saldırı geldiğinde sizin güvenliğinizi sağlayamayacak olmam’ diyor. Aynı şeyi sonra biz söylüyoruz. ‘Siyaset yapmayacağız çünkü güvenlik sağlanmıyor.’ Hayır, biz siyaset yapacağız ve idare bizim güvenliğimizi sağlayacak. ‘Ülkücüler bize saldırıyor o yüzden biz siyaset yapmayalım’ değil. Biz siyaset yapacağız, Ülkücüler de siyaset yapacak ama birbirimize saldırmayacağız. İdare güvenliğimizi ve özgürlüğümüzü sağlamak zorunda.” (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Çoğunlukla siyaseti kampüslerde bir hak olarak gören görüşmecilerimizin yanı sıra az da olsa üniversitede siyasetin olmamasını isteyen gençler de var. Bu konuda olumsuz görüş belirten gençlerin, kampüslerde can güvenliği endişesi taşıması, kampüslerdeki güvenlik sorununu öne çıkarıyor. Canberk, siyasi iktidara ve devletin ideolojisine yakın grupların tehditlerini ve kampüste yaşadığı problemleri şöyle anlatıyor:

“Ülkücüler kantinimize giriyorlar, topluluğumuza ve standımıza saldırıyorlar. Sebep ne? Bayrak açtılar. Arkadaş LGBTİ+ diye bir ülke yok. Bu bir ülke propagandası değil. Böyle bir saçmalık olamaz. Bu yüzden üniversitede siyasetin olmasını istemiyorum. Hacettepe zaten apolitik bir okul ve bunu fırsat bilen ırkçı ve sağcı yobazlar bir anda boşluğu doldurmaya çalıştılar. Biz bunu kan kusarak ödüyoruz.” (Canberk-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Boğaziçi Direnişi ve Dayanışmalar

Kampüste siyaset bağlamında tartışılan bir diğer konu da günümüzde kampüs siyasetinin ve gençlik hareketinin nasıl şekilleneceği oldu. Görüşmeciler, dayanışmaları; kapsayıcılıkları, farklı öğrenci gruplarını ve farklı kampüslerden öğrencileri birleştirmekteki başarıları ve etkili eylemleri nedeniyle önemli buluyor. Boğaziçi Direnişi’yle dayanışmaların rolü ve önemi, yapıları ve etkileri nedeniyle artarken; öğrenciler, genç siyasetin örgütlenme ve eylem biçimlerinin değişmesi gerektiğini belirtiyor. Diyar, farklı üniversitelerde kurulan dayanışmaların öğrenci hareketine etkisini şöyle anlatıyor:

“Birçok üniversitede, üniversite dayanışmaları kuruldu. Öğrenciler doğrudan inisiyatif aldı ve elini taşın altına koydu. Bunların önemli deneyimler olduğunu düşünüyorum. Özellikle o ölü toprağı da üzerinden atan bir öğrenci gençlik hareketinin de olduğu tespitiyle birlikte Boğaziçi’nin önemli bir yeri olduğunu düşünüyorum.” (Diyar-Kampüs Cadıları)

Görüşmelerimizin en dikkat çekici yanı, örgütlü gençlerin örgütlülük üzerine ortaya koyduğu fikirler. Yüzyıllardır farklı mecralarda ve farklı coğrafyalarda birçok alanda mücadele devam ederken; gençler, tarihsel birikimi sahipleniyor ve günümüzün değişen dünyası ve teknolojisini de hesaba katarak; örgütlenme ve eylem biçimlerini tartışmaya açıyorlar ve taleplerini dile getiriyorlar:

“Klasik örgütlenmeler kabul edilmiyor. Şu an dijital feminizmden bahsedebiliyor ve yargıya ya da emniyete bir şey dayatabiliyor. Orada tacizci bir hocayı kovdurabiliyorsun. Feminizmin kendi içinde geçirdiği dönüşümle bizim de kendimizi yenilememiz bu alternatif örgütlenmeleri yaratıyor gibi geliyor bana. Örneğin Las Tesis diye bir şey çıktı. Normalde eylemde bir basın açıklaması olur, biri ajitasyon çeker ya da slogan atar. Ama bir dans eylemi formunda yaptığında uluslararası bir eylem formuna dönüşebiliyor. Bugünün örgütlenme biçimleri ve özellikle gençlik örgütlenmeleri daha yaratıcı, daha kapsayıcı ve daha esnek formlara erişmek zorunda.” (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Öğrenci Hareketi

Dayanışmaların öğrenci hareketine bir canlılık getirdiği görüşünde tüm gençler birleşirken, öğrenci nüfusunun son 20 yılda hızla artmış olmasının etkileri konusunda ise farklı görüşler ortaya çıkıyor. Sekiz milyon öğrencinin önemli bir potansiyel oluşturduğunu ve gençlik hareketini güçlendirdiğini düşünenlerin yanı sıra bu kadar çok üniversite ve üniversite öğrencisinin olumlu etki yaratmadığını hatta yüksek öğrenimde yaşanan sorunların nedeni olduğunu iddia edenler ve mevcut durumda öğrenci hareketinin kapsayıcılığını sorgulayanlar da bulunuyor.

Kalabalık öğrenci kitlesini olumlu olarak değerlendirenler, gençlerin öğrenci olarak ortak sorunlar yaşadıklarını ve bir potansiyel oluşturduklarını iddia ediyorlar. Bunun yanı sıra kadınların ve LGBTİ+'ların göstermiş olduğu mücadelenin önemine değinerek, tüm bu koşullar altında gösterilen mücadelenin yarattığı bir duruma dikkat çekiliyor:

“Pandemi öncesi ve sonrasında hayat dolu gençlerin intihar ettiğini ve genç intihar oranlarının arttığını görüyoruz. Pandemi öncesinde yemekhane kartında bir buçuk lira olan bir öğrenci intihar etti. Burada belli çatlaklar var ve bunun karşısında mücadele alanlarının yoğunlaştığı bir süreç var. LGBTİ+ hareketi Boğaziçi sürecinde farklı boyuta geldi... İstanbul Sözleşmesi'ni bilmeyen insanların, sözleşmenin kaldırılmasıyla 'İstanbul Sözleşmesi nedir?' diyerek internete baktıkları bir dönem.” (Serpil-Kampüs Cadıları)

Yukarıda örneklendirdiğimiz olumlu algının yanı sıra mevcut durumda öğrenci kitlesinin son derece heterojen olduğunu belirten çok sayıda görüşmeci de oldu. Bazı gençlere göre İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde yoğunlaşan eski üniversiteler ile taşra üniversiteleri aynı şekilde değerlendirilemeyeceği gibi üniversiteler arasında da büyük yapısal farklar bulunuyor. Bu kadar üniversitenin ve öğrencinin olması da aslında yüksek öğretim ve akademiye tehdit eden bir sorun olarak görülüyor:

“Sekiz milyon öğrencinin bir şey değiştiremeyeceğini düşünüyorum. İzmir, Ankara, İstanbul’daki üniversitelerle taşradaki üniversiteler arasındaki eğitim ve vizyon kalitesi çok farklı. Bu da eğitimin altının boşaltılmasından kaynaklanıyor. LGBTİ+ bireyim. Bana ‘Sen bu şekilde görünerek, bu tavırlarınla ve bu savunduğun şeylerle akademiye giremezsin’ diyorlar. Akademiye bu düşüncelerle girip de kendimi ve bu insanları temsil edemezsem ve temsil edebilen insanlar da akademiden çıkarılırsa, nasıl bir iyileşme olacak? Sekiz milyon öğrencinin ve akademisyenlerin kendilerini temsil etme imkânları ellerinden alındığı için iyiye doğru gitmenin çok da mümkün olduğunu düşünmüyorum.” (Yasemin-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Gençler tarafından birçok farklı kimliği içinde barındırması dayanışmaların gücü olarak ortaya koyulsa da bazı gençler dayanışmalarda ara sıra açık veya örtük biçimde birtakım gruplara ayrımcılık yapıldığını ifade ediyorlar. Bu bağlamda öğrenci hareketinin dayanışmalar çerçevesinde kapsayıcılığı sorgulanıyor ve aşılması gereken problemler olduğu belirtiliyor:

“Örneğin bir karşı açıklama yapılırken veya kampüs içinde yapılacak gösteri sonrası okunacak açıklamada ‘LGBTİ+’lara değinelim mi? Mevzunun bununla ne alakası var? Bunu öne çıkartmayalım’ gibi kimi zaman nefret söylemine varan, oldukça yıpratıcı ve sürekli bir tartışma halini alan söylemler mevcuttu. Biz başlarda bunu anlatamadık. Yani LGBTİ+’ları katmalısınız çünkü bu hareket öğrencilerin belli bir kesimine de yöneliyor. Bizi dışlayarak bunu yapamazsınız. O dönemde LGBTİ+’ları öğrenciler üzerinden de karalama kampanyaları yürütülmüştü.” (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

3. Kurumsal Siyaset ve Gençlik

Yaptığımız görüşmelerde öğrenciler, kurumsal siyaseti, iktidar ve muhalefet fark etmeksizin eleştiriyorlar ve kurumsal siyasetin eylem, söylem ve politika olarak gençlere uzak olduğunu belirtiyorlar. Değerlendirmelerde; kurumsal siyasetin kullandığı dil sorunu ve toplumsal muhalefeti temsil etmedeki yetersizliği, partilerin erkek ve yaşlı yönetimlere sahip olması ve yoğun güncel siyasetin yarattığı bıkkınlık ön plana çıkıyor. Görüşmecilerimiz, ayrıca yaşanan bu sorunlar bağlamında bugün ve gelecekte kurumsal siyasi parti çatısı altında bulunmak istemediklerini söylüyorlar.

Görüşmeciler, siyasi partilerin sosyal medya kullanımını ve "genç dili" kullanmalarını yoğun olarak eleştiriyorlar. Gençler, genel olarak partilerin, "genç dili" kullanmalarının bir parodi olduğunu, gençlerin temel sorunlarına odaklanmaları ve çözüm önerileri getirmeleri gerekirken, yüzeysel kaldıkları ve ciddiyetsiz bir siyaset oluşturdıkları düşüncesinde birleşiyorlar:

"Siyasi partilerin yaptıkları çalışmalar, gençliğe yönelik. Yoksa kim animasyon izliyor ki? Kılıçdaroğlu kuş olmuştu, uçuyordu. Yalan makinası animasyonu ya da muhalefet partilerin liderlerinin Twitter üzerinden espriler yapmaları... Gençlik de orada 'Siz muhalefeti yapın, biz espriyi yaparız' dedi ve bence verilen en iyi cevaplardan bir tanesi buydu." (Diyar-Kampüs Cadıları)

Gençlerin eleştirileri, kullanılan dil ve dilin yarattığı eşit olmayan ilişki biçimi üzerine yoğunlaşıyor. Siyasi partilerin ve liderlerinin hedef kitlelerine ve özellikle gençlere yakın olduklarını göstermek amacıyla kullandığı ifadeler özne olarak tanınmayı ve davranılmayı isteyen gençler için oldukça sorunlu bir noktaya temas ediyor. Gökhan'ın siyasi partilerin söylemlerinin kendileri için ne anlama geldiğini ve iktidar ile muhalefeti ayırmadığını belirtmesi, iktidar olgusunu sorguluyor:

"Tüm partilerdeki insanların hepsi AKP'cilik oynuyor. Herkes iktidarın çeşitli temsillerini yansıtıyor. 'Kardeşlerim' çok problemlili bir söylem. Aramızda öyle bir patetik ilişki yok. Ben oy vereceğim, sen benim hakkımı savunacaksın. Romantik bir ilişkiye ihtiyaç yok aramızda. Çık hakkımı savun. Bunları duyunca çıldırıyorum. Partilerin 'Bu gençler milenyum çocuğu, bunlar anime sever' gibi üstten bir bakış açıları var ve bizi çocuk olarak görüyorlar. Bu yüzden gençlerle ilgili bir şey yaptıklarında saçma sapan fotoşoplarla her şeyi yumuşatıyorlar. Oyuncak gibi size şeyler sunuyorlar. Çok acınası bir durum." (Gökhan-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Muhalefet partisi liderlerinin çeşitli sosyal medya platformları üzerinden gençlerle iletişime geçmeye çalışmaları ve popüler kültürün bazı unsurlarını kullanarak gençlere yakın olduklarını gösterme gayretlerine son yıllarda sıkça tanık oluyoruz. Bu iletişim biçimi ve iletişimde kullanılan ifadelerin gençlerin beklentileriyle uyuşmuyor. Canberk'in ifadelerine göre gençlerin beklentileriyle muhalefetin eylemleri arasında uçurum var:

"Dark diye bir dizi var. Netflix yasakları ima edilmeye başladığında Meral Akşener 'Dark'ın son sezonunu izlemedim Recep Bey, sakın yasaklama' ve Kılıçdaroğlu da 'Bak yasaklar. Böyle şeyler yazma' dedi. 60 yaş üstü insanların bu şekilde kendini şirin göstermeye çalışması çok komik. Biz Facebook'ta yaşlı insan videosu izlemiyoruz. Biz siyaset ve muhalefet bekliyoruz ama bununla karşılaşmıyoruz. Kendi politikalarını açıkça yansıtmaları gerekiyor. Bundan çekinmeleri gençleri bıktırmış durumda." (Canberk-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Ayrıca bazı gençler kurumsal siyasi partilerin gençleri belli kalıplarla değerlendirmesini eleştirerek, "Z kuşağı" tanımına karşı çıkıyor:

"Partilerin tırnak içinde gençliği analiz etmeye çalıştıklarında 'Z kuşağı' kavramını kullanarak sınıf körü analizler ve propagandalar yaptıklarını görüyorum." (Dilara-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Gençler, diğer gruplardaki görüşmecilerle siyasi partilerin yetersizliği, toplumsal sorunları dile getirmeme/getirememe ve temsil etmeme/edememe eleştirileri konusunda aynı düşünceleri paylaşıyor. Kadınların ve LGBTİ+'ların kurumsal siyasette temsil edilmemesi ve bu nedenle kurumsal siyasete olan güvenin düşük olması, yaşadıkları problemlerin çözümünde siyaset alanının etkisiz görülmesine neden oluyor:

"Meclis ya da parti siyaseti kadınların sorunlarına ve onların çözüm noktalarına dair asıl çözümleri söylemeyen bir noktada. Üniversitenin ya da kadınların gerçek sorunlarının Meclis'ten çözülebileceğini düşünmüyorum." (Fatma-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

"Şu an Türkiye'nin bulunduğu koşullar içinde de Meclis siyasetinden ilerlenecek bir mücadele eksenini öngörmüyoruz." (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Genç, kadın ve LGBTİ+ kimliklerinin yanı sıra başka kimlikler de taşıdıklarının altını çizen gençler; bu kimlikleriyle de hiçbir partide siyaset yapamayacaklarını söylüyorlar. Başka bir deyişle gündelik hayatta ve siyasal alanda "sakıncalılaştırılan" kimliklere sahip gençlerin, iktidar partisi dışında da diğer siyasi partilerin kendilerine hitap etmediğini söylemeleri hem demokratikleşme hem de muhalefet ve muhalefetin geleceği açısından soru işareti oluşturmaya yetiyor. Bazı öğrencilere göre, iktidarın seçim ve oy kazanma stratejileri artık kendi kitlesi tarafından da benimsenmiyor:

"Liseden beri aktif siyaset ve sokak siyaseti içinde rol alıyorum. Şunu görebiliyorum; [AKP] hedef gösteriyor, hedef kitlesini yükseltiyor ve oy oranını toparlıyor. Son süreçte artık bunun olmayacağını farkında. Çünkü öğrencilere ve kadınlara saldırıyorlar. Kendi kitlesi içinde 'Bunlar kadın, bunlar öğrenciler, bunlar öldürülüyor, ne yapsınlar?' gibi bir tutum var. Genç, kadın ve Kürt kimliğimle siyaset yapmak istesem, Meclis'teki partilerden hiçbiri bana hitap etmiyor." (Berfu-Kampüs Cadıları)

Gençler, kurumsal siyasette yaşlı ve erkek egemenliğinin bulunduğunu söylüyor. Bu bağlamda gençler, kurumsal siyasetin iktidardaki ve muhalefetteki aktörlerini eleştirirken, sosyal medyada gençlere ulaşmak amacıyla kullanılan siyasal iletişimin siyasetin bu yapısını değiştirmeyeceğini; değişim ve dönüşümün politika üretmekten ve kendini dönüştürmekten geçtiğini belirtiyorlar:

"Feminist bir bakışla baktığım zaman kurumsal siyasetin çok hiyerarşik bir yapısı olduğunu düşünüyorum. Aslında bence siyasetin genel anlamda işte özünde belki eril bir yerden çıktığını, erkeklerin tanımladıkları bir alan olduğunu düşününce de burası ne kadar dönüşebilir? Kurumsal siyaset sosyal medyayı kullanma biçimleri ya da animasyonlarla gençleri kapsamaya çalışıyorlar. Ama bu animasyonla olacak iş değil, buraya dair politikalar üretmek ve kendini dönüştürmek gerekiyor." (Gamze-Kampüs Cadıları)

Feminist örgütlenmelerde bulunan kadınlar, siyasetin yaşlı ve erkek işi olarak gözüktüğünü söylerken, kurumsal siyasi partilerin yalnızca kadın kotası değil aynı zamanda gençlik kotasıyla gençlerin müdahalesine açılması gerektiğini de ekliyorlar. Bunun yanı sıra bu değişim ve dönüşümü sadece partilere bırakmamak gerektiğini, aynı zamanda gençlerin bu alana müdahale etmesini gerektiğini de ekliyorlar. Diyar, gençlerin genç olmalarından dolayı yaşadığı problemlerin olduğunu belirtiyor ve mücadelenin yalnızca kurumsal siyasi partilerle olmayacağını altını çizerek, gençliğin bu sorunların çözümü için "kendi öz örgütünü" de kurması gerektiğini söylüyor. Diyar'ın kendini mütemadiyen muhalefet etmek isteyen değil, dönüşüm ve değişim isteyen biri olarak konumlandırması da oldukça önemli:

“Siyaset 50 yaş 60 yaş göbeği çıkmış, bıyık bırakmış ve takım elbisesini çekmiş erkeklerin yaptığı bir şey olarak gözükyor. Biz buraya müdahale etmezsek hiç değişmeyecek. Bazı partiler kota uyguluyor. Bu olumlu bir şey. Kadın kotası varsa, gençlik kotası da olmak zorunda. Gençliğe en az %25 kota ayrılacak zorunda. Gençliğin öznel problemleri var ve bu problemler genel siyaset içerisinde eriyebilen şeyler olabiliyor. Bu erimeye müdahale etme açısından gençliğin kendi öz örgütünü de kurması gerekir. O genç kitlenin doğrudan bir araya geldiği, kendi sorunlarını, kendi çözüm arayışlarını tartıştığı bir öz örgüt. Biz; her şeye karşı çıkan, ömrünün sonuna kadar her şeye çıkmak ve muhalefet etmek isteyen insanlar değiliz. Biz bir şeyleri kazanmak ve en nihayetinde iktidarı, düzeni ve sistemi değiştirmek istiyoruz.” (Diyar-Kampüs Cadıları)

Gençlere göre muhalefet; gençlerin, kadınların ve LGBTİ+'ların sorunlarını bilmiyor ve bilmediği gibi anlama gayreti de göstermiyor. Muhalefet partileri, gençliği kalıplaşmış yargılarla ve ön yargılarla ele alıyor ve özne olarak görmüyor. Efe, kendilerinin siyasi arenada yetişkin birey olarak kabul edilmediğini Boğaziçi Direnişi üzerinden örnekleyerek, Türkiye’de yaşamının kendisi için mümkün olmadığını belirtiyor ve özellikle muhalefetin sosyal medya üzerinden gençlere ulaşmak için izlediği yöntemi şiddetle eleştiriyor. Efe’nin aşağıda söyledikleri, yalnızca Efe’nin değil tüm görüşmecilerimizin ortak söylemi olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda iktidara aday olan partilerin toplumsal muhalefetin en önemli unsurlarından gençler, kadınlar ve LGBTİ+'larla arasındaki bu uçurum oldukça düşündürücü:

“Gençlerin problemlerini hala idrak edebilmiş değiller. 18 yaşını geçmiş üniversite öğrencilerini birey olarak görmüyorlar. Boğaziçi olayları olduğunda bizi ‘Çocuklarınıza sahip çıkın’ diye ebeveynlerimize şikâyet ettiler. Bunu muhalefet yaptı. Ben ciddi anlamda anksiyete ile boğuştuğum bir dönemdeyim. Bu ülkede artık bana yer yok. Burada istenmiyorum, özgürlüklerim, haklarım hatta yaşamım dahi kabul edilmiyor. Gün aşırı hedef gösteriliyorum. Böyle bir ortamda rap şarkısı yapıp, Netflix izlediğini söyleyerek beni anladığını falan anlatmaya çalışıyorlar. Sanki çocukmuşuz gibi bizimle oyun oynama üzerinden politika üretiyorlar. Umarım hatalarının farkına varırlar. Çünkü varamadıkları müddetçe ne iktidar değişecek ne de Türkiye daha özgürlükçü bir ülke olacak.” (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Muhalefet partilerinin, iktidar tarafından hedef gösterilen ve "sakıncalılaştırılan" LGBTİ+'lar üzerinden yaptığı açıklamalarda demokrasi vurgusu yapması ama söylemlerinde LGBTİ+'lara yer vermemesi, kurumsal siyasetin ve özellikle muhalefetin özgürlükler çıkmazlarından biri olarak yerini alıyor:

"Parti liderleriyle çevrimiçi bir toplantıya katıldım. Orada her gelen lidere LGBTİ ile ilgili bir soru sorduk. Çoğu LGBTİ bile demedi, 'Hayat tarzı', 'Yaşam tarzı', 'Oluyor öyle şeyler herkes baksın işine' gibi bir tutum takındı. LGBTİ bile diyen yok. Yasaklı bir şey." (Hale-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Görüşmecilere göre, kurumsal siyaset aynı zamanda gençlerden ve kadınlardan korkuyor. Tam da bu nedenle siyaseti, bu korktuğu kesimler için korkutucu bir faaliyet alanı haline getirmeye, onların karar mekanizmalarına katılımını ve belirleyici aktörler olmalarını engellemeye çalışıyor. Birçok görüşmeci aynı zamanda siyaset yapmanın riskli olmasının da caydırıcı bir neden olduğunu belirtiyor:

"Siyaset yapmaktan korkuyorum ve kaygılanıyorum. Bu ülkede kaygılanmanın çok doğal olduğunu düşünüyorum. Eğer bir partide örgütlenirsem bu AKP ya da CHP olmayacağı için ileride bir eylemde sadece örgütlü olduğum için gözaltına alınacağım. Hiçbirinin gerçekten gençleri anladıklarını düşünmüyorum çünkü gençler haklarını ve özgürlüklerini istiyor. Ama onlar tek derdimizin internet olduğunu sanıyor." (Hale-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Görüşmecilere göre, iktidarın bazı toplumsal kesimler ve gençler üzerine uyguladığı yıldırma ve baskı politikasının, Türkiye'de son yıllarda bu baskıya en güçlü tepkiyi gösteren toplumsal hareketlerin başında gelen kadın hareketi özelinde tam tersi bir etki yarattığı açık. Binnur, feminist hareketin ve kadınların iktidarın politikaları karşısındaki duruşunu ve mücadelesini anlatırken; Zilan da gençliğin, gençlik hareketinin ve feminist hareketin karakteristik özelliklerinden bahsederek, iktidar ve gençliğin zıt iki kutup haline geldiğini söylüyor:

"AKP'nin genç kadınlar üzerinde özel bir politikası var. 18-25 yaş arası kadınların, feminist hareketin en dinamik ve sürükleyici kesimini oluşturduğunu kendileri de biliyor. Feminizmin bu kesimde popülerleştiği ve popüler bir kültür haline geldiği bir durum var. Bunun karşısında AKP'nin yaptığı her hamle kadın düşmanı bir yerde durduğu için bir karşıtlık yaratıyor ve bir süredir makbul kadın imajının tamamen dışında ve denetlenemez bir kesimi oluşturuyor. Üniversitede yurtların giriş çıkış saatleri ya da verdiği eğitimler üzerinden denetlemeye çalışıyor ama yapamıyor. Kontrol altında tutma çabası başarısız kalıyor." (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

“AKP’nin mevcut politikalarıyla elinde tutamadığı bir gençlik var. Gençliğin belli karakteristik özellikleri de var. Bunlar; kısmen daha sorgulayıcı, teknoloji ve dijitalleşmeden daha iyi anlayan vs. Gençlik ya da feminist hareket gibi dönemin en kurucu ve en dinamik hareketlerinin parlamenter sisteme sıkışması, hareketlerin var oluşuna çok aykırı olduğundan kapsayan bir yerden gelişmiyor. Hareket oradan çok daha büyük ve orayı çok daha aşan bir yerde.” (Zilan-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Kurumsal siyasete karşı geliştirilen bir diğer yaygın tutumun ise bıkkınlık olduğu görülüyor. Görüşmecilerimizin neredeyse tamamı kurumsal siyaset ve özellikle muhalefete karşı umut değil, bıkkınlık hissediyor. Kendilerini dünya gençleriyle kıyaslayan ve mücadele etmekten gençliklerini yaşayamadığını ifade eden birçok genç için kurumsal siyaset yetersiz ve umut verici olmaktan uzak:

“Gençler kurumsal siyasetten bıktı. 20 yaşında biri olarak 47 yaşındaki bir Avrupalıdan daha fazla siyasi olay gördüm ve yoruldum. Sürekli gelecek kaygısıyla yaşıyorum ve hiçbir partinin de buna dair bir çözüm ürettiğini düşünmüyorum. Gerçekten bir sorunla ilgilenme değil iktidarı nasıl eleştirebilirim dertlerindeler. ‘Hangi partiye oy veriyorsun?’ dediklerinde hiçbirini desteklemediğimi söylüyorum ve apolitik olarak eleştiriliyorum. Hayır, apolitik değilim. Politik düşüncemi karşılayan bir siyasi parti yok.” (İbrahim-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Öne çıkan diğer bir duygu da değersizlik hissi. Genç, kadın ve LGBTİ+ kimliklerinin yanı sıra başka kimlikler de taşıyan gençlerin, kimliklerinin her alanda saldırıya uğradığını ve bunları gördükçe her şeyin değersizleştiğini ve akranlarıyla zaman geçirdiklerinde bile Türkiye’nin baskıcı atmosferinden kurtulamadıklarını söylemeleri, artan genç göçünün en önemli nedenlerinden biri sayılabilir:

“Hiçbir şeyin değeri kalmadı. Hiçbir şeyin anlamı kalmadı. Çünkü akranlarımla konuştuğumda Kırmızı Oda’nın yeni bölümü çıkmış diye muhabbete başlayıp yine muhabbeti siyasetle ve ‘Bunaldık’ kelimesiyle bitiriyoruz. Herkesin kafasından geçenler aynı ve herkesin bir konuşma isteği var. Herkes artık değersiz hissediyor. Ben bir kadın olarak değersiz hissediyorum. Tecavüz haberlerini ve suçlularının serbest bırakıldığını gördüğümde değersiz hissediyorum. Hayvan sahibi olarak hayvanlara yapılanları gördüğümde değersiz hissediyorum. LGBTİ+ olarak değersiz hissediyorum. Bir öğrenci olarak değersiz hissediyorum. Hangi kimliğimi öne sürersem süreyim, yaranamıyor gibiyim.” (Evrin-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Çalışma kapsamında farklı üniversite öğrencilerinin bir araya gelerek oluşturduğu Gri Bölge, Arayüz Kampanyası, Öğrenci Kolektifleri ve Öğrenci Faaliyeti'nden toplamda 18 üniversite öğrencisiyle odak grup görüşmeleri gerçekleştirildi. Gençlerle, üniversitelerin mevcut durumu, rektörlük seçimi ve üniversite yönetimi, akademisyen-öğrenci ilişkileri, kampüste öğrenci hakları ve ideal kampüs, kampüste siyaset, dayanışmalar, öğrenci merkezli alternatif siyasi yapılar ve kurumsal siyasetin gençlikle ilişkisi tartışıldı.

Gençler; demokratik, özerk, katılımcı ve bilim merkezli bir üniversite istiyorlar. Öğrenciler, bu isteklerinin yanına feminist üniversite talebini de ekliyorlar. Gençler, üniversitenin ve kampüsün, özgürlüklerin kısıtlanmaması koşuluyla toplumun bir arada yaşama pratiklerine katkı sağlayabileceğini ve kendi kuşaklarının iletişime açık olduğunu ifade ediyorlar.

Boğaziçi Üniversitesi'ne "kayyum rektör(ler)" olarak atanmasının ardından daha geniş bir çerçevede cevap aranılan "Üniversite nasıl yönetilmeli?" sorusu öğrencilerin de ana gündem maddelerinden. Özerk üniversite talebinde birleşen gençler için atanmış rektörlerin siyasi iradeyle kurduğu ilişki, üniversitenin tarafsızlığını kaybetmesine sebep oluyor. YÖK'e de değinen gençler, YÖK'ün günümüzde ve özellikle bu siyasi konjonktür altında bir işlevinin kalmadığını söylerken, bazı görüşmecilerimiz de YÖK'ün iktidarlar tarafından bir baskı aracı olarak kullanıldığını ve bu yüzden de çalışma biçiminin değişmesi, sadece üniversiteler arasında koordinasyon sağlayan bir kurum olması gerektiğini belirtiyorlar. Öğrenciler güvenli bir üniversite ve kampüs yaşamı için katılımcı, aşağıdan yukarı örgütlenen ve denetlenebilir bir yönetim istiyorlar.

Bir sonraki tartışma konusu, akademisyen-öğrenci ilişkileri üzerine gerçekleştirildi. Ders aldıkları hocaların isteksizlikleri ve üzerlerindeki ortak baskılar karşısında birlikte dayanışmayı umut ettikleri hocaların sessiz kalmaları, öğrencileri hem derslerden hem de üniversiteden uzaklaştırıyor. Diğer yandan gençler, hocaların derslerde otosansüre ve sansüre başvurduğunu ifade ediyorlar. Gençler, kendileri gibi hocaların da farklı cezalarla ve şikâyetlerle karşı karşıya kaldıklarının farkında olduklarını belirtiyorlar ve hocalarından beklentilerinin birlikte dayanışmak olduğunu söylüyorlar.

Kampüslerde özgürlük ve öğrenci hakları üzerine yapılan tartışmalarda öne çıkan konu başlıkları, kampüslerin fiziki koşullarının yetersizliği ve kampüs içi aktivitelerin keyfi denetlemeden geçirilmesi oldu. Gençlerin neredeyse tamamı üniversitelerin yüksek öğrenci nüfusuna karşın, kampüslerin barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçları karşılamaktan uzak olduğunu belirtirken, yemekhane sırası yüzden yemek yiyemediklerinin ve kütüphane eksikliği nedeniyle ders çalışamadıklarının altını çiziyorlar.

Ayrıca öğrencilerin yaşam alanları olarak gördükleri kampüslerde üniversite yönetimlerinin kulüp faaliyetlerini engellemeye çalışması bir diğer sorun olarak görülüyor. Gençlere göre, üniversite yönetimleri iktidara muhalif düşüncelerin özgürce ifade edilmesini istemiyor ve bu amaçla kulüp faaliyetlerini keyfi bir şekilde engelliyor.

Gençler için kampüs içinde yaşadıkları sorunlar karşısında talepte bulunmak ve örgütlenmek, siyaset yapmak anlamına geliyor. Kadın öğrencilerin üniversitede siyaset yapmayı yaşamsal bir hak olarak görmeleri, güvenli kampüs meselesini öne çıkarıyor. Öğrencilere göre üniversite yönetimleri dilediği gibi siyaset yapıp, belli öğrenci gruplarının yaptıkları siyasete izin verip muhalif öğrencileri engellemesi, iktidarın rektörler üzerinden üniversitelerde oluşturduğu yapılanmayı da açıkça ortaya koyuyor.

Görüşmecilere göre, kampüs-siyaset ilişkisinin yok edilmeye çalışılmasının temelini üniversiteli kimliğini yok etmek oluşturuyor. Bunun yanı sıra sol siyaset yapan gençler, kendi gruplarının siyaset yapma biçimlerini de eleştirerek, üniversitede yapılacak olan siyasetin öğrenci merkezli ve ortak sorunlar etrafında örülmesi gerektiğini ve ancak bu sayede sıra arkadaşlarıyla beraber mücadelelerini büyütebileceklerini söylüyorlar. Öğrencilerin siyaset yapma biçimini eleştirmeleri ve öğrenci merkezli ve aşağıdan yukarı bir siyaset ağı kurmaya çalışmaları, öğrenci hareketinin bugünkü durumu ve geleceği açısından oldukça önemli bir noktaya işaret ediyor. Ayrıca gençler, dayanışmaları ve dayanışmaların siyaset yapma biçimini değerli bulurken, günümüz toplumsal hareketlerinin yeni bir siyaset dili ortaya koyduğunu ve ortaklaşa bir üretim yaptıklarını da belirtiyorlar.

Son bölümde kurumsal siyasetin gençlerle ilişkisini ve alternatif siyasi oluşumları tartıştık. Neredeyse tüm gençler kurumsal siyasi partilerin kendilerine sadece oy gözüyle baktığını ve gençlerin sorunlarını çözmek gibi bir amaçlarının olmadığını çünkü gençleri ve gençlerin yaşadıkları sorunları bilmediğini söylüyorlar. Kurumsal siyasi partilerin sosyal medyada "genç dili" kullanarak gençlerle iletişime geçme çabası gençler tarafından komik bulunuyor ve eleştiriliyor. Görüşmeciler; siyasi partileri, demokrasiye ve değişime kapalı kurumlar olarak tanımlıyorlar. Herhangi bir siyasi partide yer almayı istemeyen gençler, siyasi partilere girdikleri takdirde düşüncelerini özgürce açıklayamayacaklarını ifade ediyorlar. Siyasi partilerin kendi gençlik kollarındaki gençleri bile özne olarak görmediği ve onların potansiyellerinden yararlanmadığı da sıklıkla ifade edildi. Gençlere göre, genç ve öğrenci merkezli alternatif oluşumlarda yer almak hem özgür tartışma ortamı hem de genç kalarak gençlik politikası üretme alanı sağlıyor.

En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler:*Siyaset, İnsan, Toplum-sal, Akademi-syen ve Politik*

En sık kullanılan kelimeler, tartışmalardaki konuları hangi kelime veya kavramlarla ilişkilendirdikleri açısından önemlidir. En sık kullanılan ilk üç kelime "siyaset", "insan" ve "toplum-sal"dır. "Politik", "siyasi" ve "politika" ile "parti", "iktidar" ve "sistem" de sık tekrarlanan kelimeler arasında yer alıyor. Gençler, siyaset alanı üzerine yapılan tartışmalarda; ifade özgürlüğüne ve toplumsal faydaya odaklanıyor ve devleti değil bireyi; hamaseti değil, evrensel değerleri önceleyen bir siyasi yaklaşım benimsenmesi ve siyasetin buna göre yenilenmesi gerektiğini belirtiyorlar. Gençler, kurumsal siyaseti gençlerin katılımına kapalı ve sorunlarına duyarsız olmakla eleştiriyorlar.

Tartışmalarda üniversiteyle ilgili birçok kelimenin de sık kullanıldı. Başta "akademisyen" ve "hoca" olmak üzere "kampüs", "ders", "eğitim", "bilgi" ve "rektör" sık kullanılan kelimelerdir. Gençler, hoca-öğrenci dayanışmasını önemli buluyor ama mevcutta beklentilerinin karşılanmadığını söylüyorlar. Hocaların öğrencilerle kurduğu iletişim biçiminin, öğrencileri üniversiteden ve derslerden soğutan bir etken olduğu düşünülüyor. Gençler, rektörlüğün ve üniversite yönetiminin hak ve özgürlüklerini engellediklerini belirtiyorlar.

Son olarak sık kullanılan kelimeler arasında "özgürlük" ve "ifade" kavramlarının olduğunu görüyoruz. Gençler, üniversitelerin özgür olmadığını ve cezalandırma korkusunun sansür ve otosansüre yol açtığını ifade ediyorlar. "Hareket", "dayanışma" ve "mücadele" kelimelerinin de sık kullanıldığını belirtmek isteriz. Siyasetin mekânının, aktörlerinin ve yöntemlerinin değiştiğine vurgu yapan görüşmeciler, kurumsal siyasetinin ve onun içinde yapılan muhalefetin yetersiz kaldığını düşünüyorlar. Bu nedenle, kurumsal siyaseti reddetmeseler de sosyal medyada yapılan siyasetin ve sokak siyasetinin asıl muhalefet odağı haline geldiğinin altını çiziyorlar.

1.Nasıl Bir Üniversite?

Türkiye’de iktidarın toplumsal hayatı tasarlamaya yönelik politikaları ve farklılıklara karşı baskıcı ve otoriter tutumu gündelik yaşam üzerinde yıkıcı bir etki yaratırken; toplumsal alanın özgürlükler açısından daralması, özellikle gençlerin tepkisine neden olmaktadır. Gençlere göre üniversite ve üniversite dışı toplumsal alan arasında sosyokültürel farklılıklar bulunmaktadır. Üniversiteye geçtikten sonra toplumsal sorunlarla daha fazla ilgilenmeye başladığını ifade eden Büşra, üniversiteyi bir düşünce sahası olarak konumlandırıyor:

“Üniversite klasik tabirle bir kültür yuvasıdır ve öğrenci üniversiteye gittiği zaman bambaşka bir dünyayla karşılaşmalı. Bu farklılığın ortasında kendini bulduğu zaman ister istemez farklı düşünmeye başlıyorsun ve ülkeyle, ekonomiyle ve siyasetle o güne kadar ilgilenmediğin kadar çok ilgileniyorsun.” (Büşra-Gri Bölge)

Gençlerin çoğunun üniversite ve farklılık kelimelerini birbirleriyle ilişkilendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda birlikte yaşam için kampüsün bir fırsat olduğunu düşünen öğrenciler, koşullar sağlandığında kendi kuşakları için iletişim kanallarının kapalı olmadığını belirtiyorlar:

“İnsanların birbirleriyle daha iyi empati kurabilmesi ve daha iyi ilişkilere sahip olabilmesi için ortak alanlar yaratmak çok önemli. Üniversiteler bu anlamda çok şanslı yerler. Her düşünceden, her kimlikten ve her bölgeden insanlar gelebiliyor. Daha özgür ortam olursa ve bu ortak alanları daha iyi kullanılırsa, bizim üst kuşağımızdaki insanların daha fazla sahip olduğu yankı odaları dediğimiz alanları kırma şansı elde edebilir ve iletişimi güçlendirebiliriz.” (Ayşe-Gri Bölge)

Gençler, ideal üniversiteyi bu şekilde tanımlarken, mevcut durumun ise tam tersi olduğunu düşünüyorlar. Nedim’e göre AKP’nin “Her şehre bir üniversite” politikası, üniversitenin dönüştürücü etkisine vurulmuş bir darbe:

“Türkiye’deki üniversitelerin daha dönüştürücü bir etkisinin olmasını isterdim. 2006 yılından itibaren çok fazla üniversite açıldı. Bu durum insanların kendi şehirlerinden çıkmadan üniversite mezunu olmalarına neden oluyor. Bu bizim toplumumuz açısından kötü çünkü üniversitelerin bizi değiştirip dönüştürmesi gerekiyor.” (Nedim-Gri Bölge)

Boğaziçi Direnişi'yle öğrenci hareketi ve öğrenci sorunları yeniden gündeme gelse de öğrenci merkezli alternatif siyasi oluşumlar için geçmişten bugüne sorunlar hiç değişmedi. Bunun yanı sıra öğrenci hareketini tarihsel perspektiften ele alan öğrenciler, özerk ve demokratik üniversite talebinin yanına bugün "feminist üniversite"nin de eklendiğini belirtiyorlar:

"Özerk ve demokratik üniversite mücadelesi, bir dönem 1970'lerde ve 1980'lerde gençliğin vermiş olduğu nitelikli anti-faşist, anti-emperyalist gibi sayılabilecek birçok bileşende yan yana geliyordu ama bugünün gerçekliğinde mücadele içine nitelik bakımından özerk ve demokratik üniversite talebi kendi yanına feminist üniversite talebini de ekleyerek, aynı zamanda bugün uygarlığın içerisinde bulunmuş olduğu salgınla daha da derinleşen birçok krize çözüm üretebilecek ve kendini gerçekleştirebilecek bir niteliğe ve misyona sahip olduğunu göstermiş oldu. Eğer bir üniversitede bir kadın tacize uğruyorsa, üniversitedeki bilgi üretim sürecinin tamamına kadın düşmanlığı bulaşmış demektir. Tasavvur ettiğim şey, bununla mücadele eden bir mekanizmanın gerçekliği." (Tuğba-Öğrenci Kolektifleri)

Üniversiteler, idari olduğu kadar mekânsal olarak da iktidarın ekonomik ve sosyal politikalarının bir parçası haline gelmiş durumda. Rıza, üniversitelerin sermayeyle kurmak zorunda bırakıldıkları ilişki neticesinde öğrencilerin pasifleştirildiğini, kampüsler ve rant ilişkisi üzerinden örneklendiriyor:

"Günümüzde sermayenin bütünüyle üniversiteyi ele geçirmeye çalıştığı bir model görüyoruz. Mekân açısından bakarsak, öğrenciye ve üniversite bileşenlerine sorulmadan kampüsler aniden şehir merkezinin dışına taşınıyor. Boşalan o kampüsün de herhangi bir inşaat şirketi tarafından ranta açıldığını görebilirsiniz." (Rıza-Öğrenci Faaliyeti)

Türkiye'de devlet ve siyasi iktidarların kurumlar üzerinde hâkimiyet kurmaya ve eğitim sistemini ideolojik bir aygıt olarak kullanmaya çalışması, her dönemde rastlanabilir bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisine imza atan akademisyenlerin ihracı ve 15 Temmuz sonrası OHAL ve KHK'larla üniversitelerdeki baskının artması, öğrencileri hayal kırıklığına uğrattırıyor:

"Üniversiteye kadar resmi tarih anlatısıyla büyümüş ve bu tarihin ötekisini bilmediğimiz bir durum var. Üniversiteye bunu aşma niyetiyle geliyoruz. En azından ben daha geniş bir bakabileceğim bir perspektif kazanırım ümidiyle gelmiştim. Şanssızlığımız muhtemelen bu döneme denk gelmek oldu. Hukuk Fakültesi'nden birçok hocamız ihraç edildi. İbrahim Kaboğlu gibi birisini terör örgütü üyesi ya da terör örgütü propagandası yaptığı iddiasıyla ihraç eden bir dönem. Çok akıl alır işler değil." (Yusuf-Öğrenci Faaliyeti)

Üniversitenin öğrenim dışında toplumsal olarak birçok işlevinin olduğunun bilincinde olan ve üniversiteyi salt mekân olarak görmeyen gençler; pandemiden önce üniversitenin her şeye rağmen bir anlam ifade ettiğini ama pandemiyle geçilen çevrimiçi sürecin üniversiteyi sadece ders yapmayla sınırlı bir hale getirdiğini belirtiyorlar:

“Eskiden bir nebze yine KHK’lar ve üniversiteye saldırılar olsa da akademisyenle okulun bahçesinde çay içip sohbet edebildiğin bir ortamın vardı. Bu salt dersten ziyade bizim için büyük bir şeydi. Üniversite bizim için salt bir fiziksel yapı değildi. Ama bu online süreçle hocanın kayıt yüklediği, benim slayt izlediğim ve kendi fikrimi dahi ifade edemediğim bir hale dönüşmüş durumda. Eskisinden giderek daha da kötüleşti.” (Ümitcan-Öğrenci Kolektifleri)

Rektörlük, Üniversite Yönetimi ve YÖK

Boğaziçi Direnişi’yle yeniden gündeme gelen üniversite yönetimi ve rektör seçimi tartışması öğrencilerin gündeminde de önemli bir yer kaplıyor. Öğrencilerin tamamı siyasi irade tarafından atanmış rektöre karşı olduklarını belirtiyorlar. Üniversitenin özerkliği üzerinde hemfikir olan gençler, atanmış rektörlerin siyasi iradeyle bağlarının olduğunu ve bundan dolayı söylemlerinin aksine tarafsız olamayacaklarını söylüyorlar:

“Üniversitenin atanmış bir rektörle yönetilmesini çok uygun bulmuyorum çünkü ister istemez atanmış rektörlerin siyasi bir bağı olduğunu düşünüyorum. Atanmış rektörler bağımsız olduklarını ve tarafsız bir şekilde yöneteceklerini söyleseler de bunun etkilerini görebiliyoruz.” (Betül-Arayüz Kampanyası)

Üniversitede ortalama dört sene geçiren gençler için üniversite öğrenim görülen bir mekândan farklı anlamlara sahip. Öğrenciler, üniversiteyi bir yaşam alanı olarak görürlerken; rektörlük ve üniversite yönetimi seçimi üzerinden tartışmalar yürütüyorlar. Mehmet, bağımsızlığın korunması ve zamansal dengenin sağlanması için akademi ve idarenin yönetsel olarak ayrılması gerektiğini ifade ediyor:

“Akademiyle idarenin ayrılması gerektiğini düşünüyorum. İdari bir görevi olan akademisyenin artık akademik bir beklentisi olmamalı ki; idarenin de ondan akademik bir beklentisi olmamalı. Fakültelerin dekanları derslere giriyor veya derslere giren diğer öğretim üyelerini yönetiyor ve yönlendiriyor. Fakat idareye ayırdığı vakit ile akademiye ayırdığı vakit arasında denge kurulamayacağı için -bence kesinlikle kurulamaz çünkü bir yerde bağımsızlık öbür tarafta da bağımlılık söz konusu- böyle bir beklentiye girilmemesi, hem bu işin içerisinde olan akademide görev alanları hem de bu görevi verenleri rahatlatacaktır diye düşünüyorum. İdari görevi olan bir akademisyen idari görevi bitene kadar akademisyenliği bırakmalı.” (Mehmet-Arayüz Kampanyası)

Gençlere göre, üniversitelerin özerk ve bağımsız olabilmesi için ekonomik ve politik baskıların ortadan kaldırılması gerekiyor. Aksi takdirde öğrenciler, istenen baskı mekanizmalarının yeniden kurulacağını söylüyorlar:

“Üniversitelerin özerk ve bağımsız olabilmesi için ekonomik ve politik bütün baskıların ortadan kaldırılması gerekiyor. Üniversiteler ekonomik abluka altına alınarak üniversitede istenilen koşullar elde edilebilir ya da ödenekler üzerinden bir kontrol mekanizması kurulabilir. O yüzden üniversite yönetiminin bağımsızlığı için mali özerklik şart.” (Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

Gençler sadece mevcut üniversite yönetim biçimine karşı çıkmıyorlar aynı zamanda ideal olan için tartışıyorlar ve fikir üretiyorlar. Tüm bu fikir yürütmelerde öne çıkan husus, yukarıdan aşağıya değil aşağıdan yukarıya işleyen bir yönetim anlayışı ve bunun sonucu olarak denetlenebilir bir yönetim tarzı:

“Üniversitenin akademisyenler, öğrenciler ve üniversite personelleri olmak üzere üç ana bileşeni var. Bu üç ana bileşenin ortak söz hakkının olduğu bir meclis kurulması gerekiyor. Bir bölümden en az iki kişi seçilmesi ve bu iki kişinin geri çağırılma hakkı olması gerekir. Örneğin, bir fakültedeki öğrenciler kendilerini iyi temsil etmediğini düşündüğü kişileri belli bir süre zarfında değil her zaman geri çağırabilecek pozisyonda olması gerekir.” (Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

Öğrenciler, üniversiteleri ve kampüsleri bir yaşam alanı olarak görüyorlar ve bu yaşam alanlarında katılımcı bir yönetim istiyorlar. Görüşmeciler, katılımcı olmayan her yönetimin özellikle kadınlar ve LGBTİ+'lar için güvenlik problemleri oluşturacağını ve sermayenin her türlü müdahalesine açık alanlar yaratacağının altını çiziyorlar. Seçimi salt oy vermeye indirgemeyen ve hesap sorulabilirliğin imkânlarının oluşmasını isteyen öğrenciler, üniversitenin idari her katmanı için söz sahibi olmak isterken, mevcut durumda istenen verimi tam olarak sağlayamasa da ÖTK seçimlerinin bile iptal edildiğini belirterek, güvenli ve sağlıklı bir kampüs yaşamı için katılımcı bir yönetim mekanizmasının şart olduğunu düşünüyorlar:

"Bu yaşam alanlarına dair toplu karar verebilmenin ancak bileşenlerin inisiyatifi ve seçimiyle olabileceğini ve ancak bu sayede bu yaşam alanlarının hem sağlıklı bir yaşam alanı olabileceği hem de bilgi üretiminin salt sermayeden çıkarak; tüm kadın ve LGBTİ+'lar için en güvenli alanı yaratabilecek bir yönetim haline dönüşebileceğini düşünüyorum." (Zöhre-Öğrenci Kolektifleri)

"En başında fakülteler özelinde bir öğrenci temsil kurulları olması gerekiyor. Yıllardır bunun içi boşaltılmaya çalışılıyor ve son yıllarda ÖTK seçimleri tamamen iptal edildi. Bunları tekrar oluşturabilirsek, üniversitenin her bileşeninin yönetimde sözünün olduğu ve yönetime katıldığı bir yapıyı da oluşturabiliriz." (İpek-Öğrenci Kolektifleri)

YÖK'ün siyasi iradeyle kurduğu ilişki üniversitelerin temel işlevlerine zarar vermekte ve iktidar, YÖK aracılığıyla üniversiteleri denetlemektedir. Gençler arasında YÖK'ün kaldırıp kaldırılmaması konusunda farklı fikirler bulunsun da günümüzde YÖK'ün işlevsel olarak bir anlamı olmadığını söyleyen bazı gençler, YÖK'ün yerine yeni bir sistem önerirken, bazıları da YÖK'ün çalışma alanının değişmesi gerektiğini düşünüyorlar:

"YÖK olmamalı. Bence üniversitelerin birbirleriyle iletişim halinde olmasını, birbirlerini takip etmesini ve birbirlerini desteklemesini sağlayan bir üniversiteler ağı olmalı... Her üniversite, her yönetim ve her kültür aynı değil." (Süheyla-Arayüz Kampanyası)

"YÖK sadece akademik ve disiplin noktasında bir denetim mekanizması olarak kalmalı. Ama onun haricinde bir ceza mekanizmasına dönüşüyor. O gün yönetim kimdeyse, ona muhalif olan tarafı birazcık da bastırma organına dönüşüyor. Halbuki akademik noktada YÖK'ün uğraşması gereken bir sürü problem var. Öğrencilerle ilişkiler ve dersin verilme şekli bile özerkliği elden bırakmadan denetlenmeli." (Mehmet-Arayüz Kampanyası)

Öğrencilere göre yukarıdan aşağı baskı altında tutulmaya çalışılan üniversitelerin bilimsellikten uzaklaşmasının etkileri ve hocaların üstten aldıkları baskılar nedeniyle otosansür uygulamak zorunda kalmaları, hocaların ders sırasındaki ifadelerinden ve dersin işlenme şeklinden de anlaşılıyor. Gençlere göre YÖK, üniversitenin temel işlevi olan bilimselliğe zarar veriyor ve özgür üniversite için bir tehdit unsuru oluyor. Bu durum da katılımcı ve özgür üniversite modelinin önünde engel oluyor:

“ODTÜ özelinde baktığımızda birçok hoca gerçekten kendi kurallarına ve kendi ilkelerine bağlı olarak halk için bilim üretmeye yönelik çalışmalarda bulunmaya çalışıyor ama YÖK’ün getirdiği sınırlar çerçevesinde ne kadar başarılı oluyor? Bunu tartışmak lazım. Örneğin bir tartışmada hoca, ‘Arkadaşlar ben burada öğretmenim, ne yazık ki daha fazla devam edemeyeceğim’ minvalinde şeyler söylüyor. Bu da üniversitenin tartışma ve katılımcı ortamına zarar veren bir durum. Çünkü hocanın kendisinin işinden olması söz konusu.”
(İpek-Öğrenci Kolektifleri)

Akademisyen-Öğrenci İlişkileri

Gençler, üniversiteyle sadece idari ve mekânsal olarak ilişki kurmuyorlar. Akademik kadro ile kurulan ilişkiler ve akademik kadronun kendilerine yönelik tavrı da gençlerin motivasyonlarını etkiliyor. Öğrenciler, hocalarını bazen bir yol gösterici olarak bazen de birlikte dayanışma sergileyecekleri bir konumda görüyorlar. Betül’e göre derslere giren hocaların isteksizliği, öğrencilerin derslerden uzaklaşmasına neden oluyor:

“Öğretmenlerin ‘Biz aslında bu dersi vermeyecektik ama işte bu dersi bana verdiler’ diyerek derse girdiklerini ve bunu hep en başta belirttiklerini gördüm. Ben bundan çok ciddi rahatsızlık duydum. Zoraki ve gönülsüz veriliyormuş gibi. O saatten sonra dersi çok ciddiye alamıyorum. Hocalarımızın bizim kadar hevesli olmasını, ulaşılabilir olmasını ve bizim yanımızda durabilmelerini beklerdim.” (Betül-Arayüz Kampanyası)

İktidarın ve iktidarın yayın organlarının değerler üzerinden üniversiteleri kontrol altına alma politikaları karşısında siyasetle ilişkilendiklerini bildikleri üniversite yönetimlerinden destek göremeyeceğini bilen gençler, hocalarının da aynı tavrı sergilemesini ve baskılar karşısında boyun eğmesini umut kırıcı buluyorlar. Betül, kendi deneyimi üzerinden hocalarından beklentisini ortaya koyuyor:

"Bizim okulumuzda bir öğrenci bitirme çalışması olarak bir ödev yapmıştı. Duvara bir resim çizmiş. Resimde de kadın bebeğini emziriyor. Daha sonra Akit gazetesi bu resmi 'Yıldız Teknik'te ahlaksız çalışma' olarak haberleştirmişti. Hocalar, öğrencinin arkasında durmak yerine bu çalışmayı oradan kazımayı tercih ettiler. Öğrencinin kendisi o çalışmayı kazıdı. Bu bir Sanat Fakültesi için çok üzücüydü. Burada hocalarımızın konuya 'Bu bir sanat ve eser' diye bir yaklaşmasını beklerdim ama öğrencinin ve çalışmanın arkasında durmak yerine, gelen tepkilere o eseri kaldırarak cevap vermeyi tercih ettiler." (Betül-Arayüz Kampanyası)

Yukarıdan aşağı oluşturulan baskının farkında olan gençler, akademisyenlerin dayanışmak yerine öfkelerini öğrencilere yöneltmesini eleştiriyorlar ve yalnız kaldıklarını belirtiyorlar. Ayrıca hoca dayanışmasının bazı fakültelerde öğrenci haklarını ihlal edecek noktaya gittiği de ifade ediliyor:

"Akademisyenler, rektörün ve yönetimin aldığı kararları eleştiriyorlar ve uygulamak zorunda kalıyorlar. Onlara olan öfkelerini bize yansıtıyorlar. Biz de orada ne yapacağımızı bilemediğimiz için ne akademisyenler ne rektörler tarafından dikkate alınmıyoruz. Tamamen kenara itiliyoruz." (Süheyla-Arayüz Kampanyası)

"Hukuk Fakültesi özelinde sınav itirazlarına okuldan bir geri dönüş alamıyoruz. Mahkemeye başvursanız da mahkemenin atadığı bilirkişiler bizim hocalarımızın eski öğrencileri oluyor. O yüzden orada bir akademik dayanışma sezip, umutsuzluğa kapıldığımız çok oluyor." (Mehmet-Arayüz Kampanyası)

KHK'lar ve çeşitli yöntemlerle akademi üzerine kurulan baskının üniversitenin her noktasında gözle görülür olduğu aşikâr. Öğrenciler, her politikanın doğrudan ya da dolaylı olarak etkisinde kalıyorlar. Roza, dinlediği derslerin günden günde değişmesini, siyasal iktidarın üniversite politikasıyla ilişkilendiriyor:

"Siyasal iktidarın açtığı soruşturmalar ve hocaların tasfiyesi gibi durumlardan sonra bu sefer bizim dinlediğimiz dersler değişmeye başlıyor. Baskı, korku ve sindirme politikası üniversiteye o kadar sinmeye başlıyor ya da siyasal iktidarın üniversiteyi arka bahçesi olarak tasarlamak için uygulamaya çalıştığı politikalar o kadar işlemeye başlıyor ki, iki yıl önce dinlediğim ders ile bugün dinlediğim ders örtüşmüyor." (Roza-Öğrenci Faaliyeti)

Kampüste Özgürlük-Öğrenci Hakları

Kampüsteki özgürlüğü ve öğrenci haklarını, kampüslerin fiziki imkânlarının yetersizliği de etkiliyor. Her şehre bir üniversite açan iktidarın üniversiteleri açarken mekânların fiziksel altyapısını düşünmediği kampüslerde yaşanan sorunlardan görülüyor. Yemekhane, kütüphane, yurt... Öğrencilerin temel şikayetleri bu noktalarda yoğunlaşıyor. Bir yandan yemekhane sırası beklerken yemek yemekten vazgeçen ve kütüphane eksikliği nedeniyle gürültü içinde ders çalışma zorunda kalan öğrenciler, diğer yandan bu sorunlara sessiz kalan iktidar ve üniversite yönetimi:

"Yemekhane ve kütüphanemiz her zaman yetersiz. Özellikle sınav dönemlerinde öğrenciler bahçede ders çalışıyor. Bir saatlik yemek arasında 200 metrelik kuyruklar oluyor. Çok defa 'Sıra gelmeyecek ve yetişemeyeceğim' deyip yemeği atladığım ya da başka bir yerde yemek yediğim oldu." (Süheyla-Arayüz Kampanyası)

"Bizim bir merkez kütüphanemiz vardı. Merkez kütüphane yaklaşık beş katlı bir yerd. Öğrendiğimiz kadarıyla Cumhuriyet mimarisi adına da çok önemli bir binaymış. O yıkıldı ama yerine 'Şurada çalışabilirsiniz' diye hiçbir yer gösterilmedi veya hiçbir imkân tanınmadı. Ders çalışmamız için bazı sınıflar açıldı ama sınıflarda da ders çalışılacak ortam yok ya da sıralar müsait değil. Zaten koridorlardaki sestten dolayı çalışmak imkânsız. Yemekhane yıkıldı ve sonra yapıldı. Çadır içerisinde yemek yeniliyor. Sonrasında prefabrike dönüştürüldü." (Mehmet-Arayüz Kampanyası)

Sağlıklı bir kampüs yaşamı için öğrencilerin en temel haklardan mahrum bırakılmaması ve oluşturulacak katılımcı bir sistem ile taleplerin yönetimle paylaşılması isteniyor. Öğrenciler, şikayetçi olduklarında nereye gideceklerini bilmediklerini ifade ederken, bu konularda üniversitelerin yapması gerekenleri şöyle özetliyorlar:

"Herhangi bir şikâyetim olduğunda nereye danışacağım konusunda fikrim yok. Yönetici olsam, öğrencilerin herhangi bir sorununda iletişime geçebilecekleri ve sorunları bildirebilecekleri bir kılavuz hazırlar ya da öğrencilerin bunları direkt gidip söyleyebilecekleri masalar oluştururdum." (Süheyla-Arayüz Kampanyası)

"Öğrenci haklarının iki temel noktası var. Birincisi hak arama olanaklarının sistemsal açıdan üniversitelere entegre edilmesi gerekiyor. İkinci açıdan da daha hak arama kısmına varmadan önce süreçlerin daha şeffaf yönetilmesi gerekiyor ki; öğrenciler hak aramaya başlamadan birtakım şeyleri bilebilsinler." (Demir-Arayüz Kampanyası)

Üniversitenin derse, öğrencinin de misafir ve müşteri pozisyonuna itildiği günümüzde, üniversiteler sadece bilimsel faaliyetlerden uzaklaşmıyor aynı zamanda toplumsallaşma işlevini de yerine getiremiyor. Öğrencilerin sosyal ve düşünsel gelişimi için önem arz eden kulüp faaliyetleri de üniversite yönetimlerinin denetimleri altında yürütülmeye çalışılırken; gençler, yapmak istedikleri her şey için derinlemesine sorguya tutulduklarını ve eğlencenin kampüs içinden uzaklaştırıldığını belirtiyorlar:

"Bir etkinlik yapmak istediğiniz zaman spor, kültür, sağlık daire başkanlığı gibi üniversite içerisindeki en az sekiz mekanizmadan onay gerekiyor. Örneğin film gösterimi yapmak istedik. Kendi aramızda böyle bir etkinlik düzenlemek istedik. Basit bir film gösterimi. 'Siz kimsiniz?' ve 'Siz nesiniz?' soruları geliyor. Üniversite öğrencisiyiz. Ne olabiliriz? Bir tane film gösterimi yapacağız. Bunun için de bir tane projeksiyon bir tane de sınıf istiyoruz. Çok basit ama bunu mesele değil. Sekiz yerden ayrı ayrı 'Hayır' cevabı geldi." (Rıza-Öğrenci Faaliyeti)

"Yıllardır bahar şenlikleri ya da kampüslerde eğlenceli aktiviteler yapamıyoruz. Hep bir bahane bulunuyor." (Süheyla-Arayüz Kampanyası)

Görüşmecilerimize göre üniversite yönetiminin bu sorgulamaları ve kısıtlamaları, üniversite yönetimlerinin siyasi iktidarla kurduğu ilişkiden ileri geliyor. Rektörlerin bir gecede Cumhurbaşkanı tarafından atanması, üniversiteyi bilimsellikten uzaklaştırdığı gibi üniversitenin özgür tartışma ortamına da zarar veriyor. Gençlere göre siyasi iktidar kendisine muhalif olan her fikri sakıncalı ve zararlı görüyor ve atadığı rektörler üzerinden kampüslerdeki faaliyetleri engellemeye çalışıyor:

"Üniversite kültürünü görece koruyabilen Boğaziçi, Galatasaray, ODTÜ, Koç ve Bilkent gibi okullarda bu kültürün korunmasının nedeni ilk olarak kulüp faaliyetleri. Bu okullarda köklü kulüp faaliyetleri var ve öğrenciler birbirlerine temas edebiliyorlar. Ama onun dışında bu ortamın çok fazla zedelendiğini ve rektörlerin daha da siyasallaşmasıyla bu ortamların azaldığını düşünüyorum. Çünkü bu ortamlar ister istemez sizin duymaktan çekindiğiniz fikirleri de barındırıyorlar. İktidarın da bu kamusal alanlarda çok fazla tartışılması ve çok fazla açığının bu kamusal alan tanışmalarında ortaya çıkması, onları rahatsız ettiği için rektörler üstünden bu özgür alanı, bu tartışma alanını ve kamusal alanı daralttığını söyleyebilirim." (Nedim-Gri Bölge)

İstanbul, Ankara ve İzmir dışında üniversitede okuyan öğrenciler, bulundukları şehrin üniversite kampüsünde muhalif olmanın çeşitli yaptırımlara maruz bırakılmaya ve etiketlenmeye neden olacağını, bu yüzden de problemlerin dile getirilmediğini belirtiyorlar:

“Ülke genelinde siyasetten duyduğunuz rahatsızlığı kampüs ortamında kolay kolay ifade edemiyorsunuz. Çünkü toplumun çoğunluğu ne düşünürse kampüste karşılaştığınız insanların çoğunluğu da o şekilde düşünüyorlar. Siz bir eleştiride bulunduğunuzda etiketlenmenize sebep olabiliyor. Bundan dolayı çok da fazla muhalif bir görüş bildirmek pek mümkün olmuyor.” (Recep-Gri Bölge)

Boğaziçi Direnişi sırasında öğrencilerin ev hapsine alınması ve polisin öğrencilere yönelik saldırıları sadece iktidar ve öğrenciler arasında bir gerilim yaratmamış aynı zamanda toplumsal muhalefet ile iktidarı da karşı karşıya getirmiştir. Boğaziçi Direnişi ile dayanışmak isteyen öğrenciler, kampüslerde üniversite yönetimleri tarafından sadece engellemelere maruz bırakılmıyor aynı zamanda öğrenci eylemlerine karşı rektörler ve üniversite yönetimlerinin aldığı tavırlar öğrencileri hedef göstermeye kadar gidebiliyor. Buna karşılık toplumsal muhalefetin desteğinin öğrencilere güç verdiği görülüyor:

“Boğaziçi gündemiyle alakalı LGBTİ+ fobik kayyumların ve atanmış rektörlerin, LGBTİ+ fobik tavırları ve eylemlerine karşı kampüsümüzdeki merdivenleri LGBTİ+ renklerine boyama etkinliği yaptık. Biz boyadıkça rektörlük griye boyamaya başladı. İkinci boyadığımızda rektörlük gri yerine kırmızı-beyaza boyayarak işi provoke etme durumuna getirdi. Daha sonra biz tekrardan orayı boyadık ve bunu sosyal medyadan yaydık. Halkın nabzını tuttuğumuzda, kendisini milliyetçi, ulusalcı ya da Kemalist olarak tanımlayan insanlar bile bunu yanlış bulmadılar ve ‘Sizin yaptığınız yanlış değil çocuklar. Gidin orayı tekrar boyayın’ minvalinde tepkiler verdiler. Bu sefer yönetim tarafından beyaza boyanıp, kırmızıyla ODTÜ yazısı yazıldı ve Türkiye Cumhuriyeti bayrağı renklerine değil ODTÜ bayrağının renklerine boyadık imajı verilmeye başlandı.” (Ulaş-Öğrenci Faaliyeti)

Üniversitelerde ve kampüslerde öğrencilerin barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması öğrencilerin yaşadığı sorunların başında geliyor. Ayrıca, üniversite dönemi aynı zamanda sosyal ve kültürel gelişim için önemli bir aşamayken, bugün öğrenciler sosyal ve kültürel gelişim bir yana, eğitimlerine devam edebilmek için bir yandan da güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalıyorlar. İpek, öğrencilerin yaşama koşullarına dikkat çekerek; devletin ve üniversitenin bütçesinden öğrenciye düşen payı tartışmaya açıyor:

“Üniversite öğrencilerinin tam anlamıyla özgür olabilmesi için maddi olarak koşulların da yeterli olması gerekiyor. Dersten çıkıp koşarak barda, kafede ya da özel ders için çalışmaya giden öğrencilerin tam anlamıyla özgür olabileceğini de söyleyemeyiz. Bunun için de üniversite yönetimleri öğrencilere destek vermeli. Aslında istendiği zaman destek verebilecek koşullara sahipler. Çünkü bir üniversite yemekhane için öğrenciden aldığı üç lira ile ayakta durmuyor. Bunu devlet sağlayabilir. Bedava yemek imkânı sağlanabilir. Böyle olduğu zaman bir üniversite öğrencisi kampüs içerisinde ve hayatta kendini daha çok hobilerine, kültüre, sanata, spora, bilime ayırabilecek vakti bulacaktır.” (İpek-Öğrenci Kolektifleri)

Tuğba da üniversite dışında çalışmak zorunda kalan ve kazandığı parayla ancak barınabilen ve geçinebilen öğrenciler için herhangi bir kültür-sanat etkinliğine para ayırmanın imkânsız olduğunu belirterek, buolanakların kampüs içerisinde sağlanması gerektiğini söylüyor:

“Üniversitelilerin bundan 30 yıl önceki gibi yaşamadığı çok açık. Bugün üniversitelilerin büyük bir kısmı ekonomik krizden dolayı maddi olarak geçinemediğinden üniversiteyi çalışma hayatıyla iç içe yaşıyor. KYK yurtları barınmayı karşılamadığı için çoğu öğrenci özel yurtlara mecbur kalıyor. Şimdi bir üniversiteli açısından bunların her birini düşündüğümüzde, sosyalleşme alanı açısından da üniversitede çok imkân yok. Zaten kampüste; tiyatro, sinema, konser gibi olanaklar iktidarın doğrudan saldırısıyla sınırlandırıldı. Bir de üzerine üniversitelilerin çalıştığı paradan artırıp, tiyatroya ya da konsere gidebilecek bir olanakları yok. Tek çıkış yolu, kampüsün ve kampüs içerisindeki olanakların olabildiğince niteliğinin geliştirilmesi.” (Tuğba-Öğrenci Kolektifleri)

2.Kampüste Siyaset

Düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırlandırılmaya çalışılması ve maddi imkânsızlıklar bir araya gelince; gençler, hem barınma ve beslenme gibi temel haklara ulaşmakta zorluk çekiyor hem de iktidarın müdahaleleriyle kampüs içerisinde özgürlük alanlarının daraltılmasıyla karşı karşıya kalıyor. Tüm bu problemlere karşı tepki gösteren gençler için kampüste siyaset yapmak kaçınılmaz oluyor.

Gençlerin çoğu siyaseti kavramsal olarak ele aldıklarını ve güncel olanla sınırlandırılmamasını gerektiğini belirtirlerken, sorunlar karşısında talepte bulunmanın ve örgütlenmenin en doğal ifade biçimi olduğu konusunda hem fikirler. Ayrıca kadın öğrenciler, yaşadıkları güvenlik problemleri karşısında siyaset yapmanın “yaşam hakkı” ile eş değer olduğunu söylüyorlar:

“Yemekhaneye gelen zam ve buna karşı yapılan müdahale bence siyasettir. Siyaseti, Meclis ve sandık gibi sistem içi unsurlardan koparmak ve insanların kendi sözünü söyleyebildiği alanları yaratmak gerekiyor.” (Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

“Feminist bir bakış açısıyla güvenli kampüs meselesini daha da önemsiyorum. Kadınların ve LGBTİ+’ların, erkek egemen bakış açısıyla inşa edilmiş yurt ve kampüs alanlarında güvenli barınmadığını ve barınmadığı alanlarda da mecburen siyaset üretmek durumunda kaldıklarını düşünüyorum. Bu yaşam hakkına sahip olabilmek için koyduğün bir tepkidir.” (Roza-Öğrenci Faaliyeti)

İktidar, toplumsal muhalefeti baskılamak için üniversiteleri, KHK’lar ve atanmış rektörler ile abluka altına almaya çalışırken; üniversite yönetimlerinin de iktidara karşı olabilecek herhangi bir muhalif söylemi engellemeye çalışması, iktidar-üniversite yönetimi ilişkisini berraklaştırıyor. Betül, iktidar ve üniversite yönetimi arasındaki bu ilişkinin farkında olduğunu belirterek; öğrencilerin de üniversitede siyasi aksiyon alabilmesi gerektiğini belirtiyor. Yusuf’a göre kampüs siyasetinin önüne geçilmek istenmesinin temel sebeplerinden biri üniversiteli kimliğini yok etmeye çalışmak:

“Bizim okulda bir öğrenci fotoğrafına İstanbul Sözleşmesi koyduğu için hoca bunun siyasi bir şeye hezimet ettiğini söylüyor ve öğrenciyi dersten atıyor. Bu mesele olmamalı. Bu bir fotoğraf. Altı üstü çok basit bir şey. Ben iktidar partisine yakın biriyle de fotoğraf ya da tamamıyla farklı bir fotoğraf da koyabilirim. Bir öğrenci bunun için dersten atılmamalı. Hepimizin görüşleri var ve bunu belli yerlerde belirtebiliriz. Bizim okul iktidarın arka bahçesi gibi. Okul birçok politikasında iktidarı açık açık desteklerken bir öğrenci de kendi fikrini belli edebilir.” (Betül-Arayüz Kampanyası)

"Biz bir edebiyat fanzini çıkarttık. Gerçekten edebiyat fanzini. Kasıtlı olarak 'İçeriğini çok siyasi yapmayalım' dedik ama buna bile izin vermeyen bir rektör ya da yönetim var. Burada üniversiteli okur, yazar, üretir kimliği de bir anlamda yıkılmış oluyor ya da bu kimliğin tasfiye edilmeye çabasını görmüş oluyorsunuz. Hal böyle olunca da okuldaki herhangi bir yemekhane hakkını savunmanız da 'Arkadaşlar siyaset yapmayın'a dönüyor." (Yusuf-Öğrenci Faaliyeti)

Gençlerin ifadelerinden üniversitelerde siyaset yapmanın, iktidara muhalif olmakla eşdeğer tutulduğu görülüyor. İktidar ve üniversite yönetiminin ikili ilişkileri ve üniversitenin özerklikten uzak olması, muhalif öğrenci seslerinin kampüslerde bastırılmaya çalışılmasına sebep olurken; Kemal'e göre üniversite yönetimleri, öğrenciler arasında siyasi görüşe göre ayrımcılık yapıyor ve bu ayrımcılık hak ihlallerine neden oluyor:

"Üniversitede siyaset yapılması gerekir. Ancak üniversitede kirli siyaset yapılmaması lazım. Biz gidiyoruz masa açıyoruz, bize dayak; AKP'liler masa açıyor, onlara el bebek gül bebek. Böyle bir adaletsizlik var. Eskişehir'de AKP Gençlik Kolları'na istediği gibi kullanacağı kantinler veriliyor ama bizim üniversitede yürümemiz bile mesele oluyor. Yürümekten kastım sadece yürümek. Slogan atmak değil. Sıkıntı burada."(Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

Öğrencilerin kampüslerde özgürce alternatif siyasi oluşumlar yaratabilme ve fikirlerini ifade edebilme imkânı; üniversitelerin devlet ya da vakıf üniversitesi olmasına, tarihine, kültürüne ve bulunduğu şehre göre değişkenlik gösteriyor. Büşra, okulunda siyaset yapılmamasını "cansızlık" olarak değerlendirirken, taşrada eğitim hayatına devam eden Recep ise üniversitesinde toplumsal pratikleri deneyimleyemediğini ifade ediyor:

"Benim okulum öğrencilerin siyaset yapmasını kesinlikle istemiyor ve bütün öğrencilerin apolitik olmasını arzuluyor. Felsefe kulübündeyim ama siyaset felsefesi üzerine hiçbir etkinlik yapmıyoruz. Bizim okulda yemekhanede bir masada siyaset konuşan bir grup öğrenci göremezsiniz. Bizde taraflar yok. Benim okulum tamamen bir akademik ticarethane. Sadece akademik kimliğinizle burada bulmalısınız ve hayata dair bir şey konuşmanız gerekmiyor. Mesela benim okuluma dışarıdan gelen arkadaşım bana 'Burada sıkılmıyor musun? Çok cansız bir okul' diyor." (Büşra-Gri Bölge)

"Bizim üniversitede ülkü ocaklarının faaliyeti çok fazla. Taşrada yaşadığımız için çok fazla sol kesimden insanla tanışamıyoruz. Çoğunlukla sağ kesim ve hocaların görüşleri de bu şekilde. Toplumsal pratikleri görmek bize çok katkı sağlar ama ben bunları üniversitede çok fazla göremiyorum."(Recep-Gri Bölge)

Az sayıda öğrenci ise kampüslerde siyaset yapılmaması gerektiğini düşünüyor. Seray'a göre üniversitede siyaset yapmak için bir kültür oluşması gerekiyken; bugün üniversiteler siyaset yapmak için uygun ortamlar barındırmıyor:

"Ben kampüste siyaset yapmam. Böyle bir gereklilik görmüyorum. İnsanların gerçekten birbirini dinleyebilecek seviyeye geldiği bir ortam olmalı. Bu şekilde bir ortamı sıradan bir kampüste bulmak gerçekten kolay değil. Günlük hayatımızda böyle bir topluluk yok. Aksine zıtlaşmayı seven bir toplum yapısı var." (Seray-Gri Bölge)

Kampüslerde siyaset yapma konusunda genel olarak hemfikir olan gençler, siyaset yapmanın kaçınılmaz olduğunu ve üniversitelerde siyaset yapmak engellenmeye çalışıldığı takdirde daha büyük sorunların ortaya çıktığını çıktığının ve baskının geri teptiğinin söyleyerek, "Nasıl yapılmalı?" sorusuna cevap arıyorlar:

"Nasıl yapılmalı? Bir siyasi partiyi savunan bir kulüp bunu böyle açık açık değil ama genel değerleri savunan, genel değerleri ifade eden, genel fikirleri ifade eden kulüpler veya gruplar bir araya gelebilir. Bunlara imkân sağlanmalı. Bunlara imkân sağlanmadığı zaman oluşacak baskı da toplumsal infiale sebep oluyor." (Mehmet-Arayüz Kampanyası)

Görüşmecilerimiz özellikle barınma ve beslenme gibi temel haklarından mahrum bir öğrenci hayatı sürdürdüklerini her fırsatta belirttiler. Gençler, haklarını alabilmek için siyaset yapmayı elzem görüyorlar ve siyasetin talepleri karşılayabilecek kadar güçlü bir etkiye sahip olabilmesi için de üniversitedeki öğrenci arkadaşlarıyla ortak sorunlar üzerinden birleşmenin önemini ve bu eksen üzerinden bir siyasi anlayışın geçerliliğini şöyle anlatıyorlar:

"Ücretsiz barınma, ücretsiz yemek... Bunların hiçbiri sağlanmıyor. Harçları kaldırdık diye çok reklam yapıyorlar ama normal lisans yılı sonrasında devam etmek isterseniz katkı payı ödüyorsunuz. İkinci öğretimler için de harç var. Ücretsiz geçtim; sağlıksız, yetersiz ve içinde ne olduğunu ve hangi koşullarda yapıldığını bilmediğimiz yemekler var. Buradan kampüste siyaset yapma hakkı otomatikman doğuyor. Çünkü bütün bu saydığımız temel öğrenci haklarını kazanmaktan bahsedeceksek siyaset yapmak gerek. Benim yemekhane ile alakalı yaşadığım sorun 100 arkadaşımın sorunu olabilir. Dolayısıyla o sorunu çözebilmek için sorunun ortaklaştığı bir siyaset üretmek gerekiyor." (Rıza-Öğrenci Faaliyeti)

"Üniversite merkezli yürüttüğün siyaset biçimleri kapsayıcı ve en derinden gelmek zorunda. Çünkü yanındaki sıra arkadaşını ilgilendiren bir meseleden de bahsediyoruz. Çünkü bu haftaki talepleri örgütleyemezsen, üniversiteyi de örgütleyemezsin. O yüzden ürettiğin siyaset, ürettiğin pratik biçimleri, üretken dil gibi şeyler bu anlamıyla yanındaki sıra arkadaşını da etkileyebilir." (Roza-Öğrenci Faaliyeti)

Türkiye'de öğrenci hareketi uzun bir tarihsel geçmişe sahip. Öğrenci hareketini özellikle sol anlayışla siyaset yapan öğrenciler sahiplenirken, görüşmecilerimiz siyaset yapma biçiminin değiştiğini düşünüyorlar. Yusuf, örgütlü ya da örgütsüz diğer öğrencilerin sorunlarıyla ortaklaştıkları için kendi oluşumlarının güçlendiğini söylüyor. Başka alternatif öğrenci merkezli sol oluşumlardan olumsuz tepkiler de aldıklarını belirten Yusuf, günümüzde klasik sol siyaset yapma biçiminin değişmesi gerektiğini ve yeni bir anlayışla kampüs ve öğrenci merkezli siyaset yapmanın politik olarak örgütlenmeye ve güçlenmeye katkıda bulunacağını şu ifadelerle anlatıyor:

"Öğrenci Faaliyeti olarak kök salabilmemizin nedeni de biraz da bizim yanıımızdaki sorununun ne olduğuna dair eğilmek. Tuvalet kağıdıysa, tuvalet kâğıdı. Suriye'deki savaşın ne olacağına dair tabii ki bir bakış açımız var ama bu yanıımızdaki arkadaşımızın çok umurunda değil açıkçası.

Bize de sol içerisinde 'Onlar zaten tuvalet kâğıdı ile uğraşsın' şeklinde -eleştiri sayılırsa- eleştiriler gelmiş oluyor. Zaten okulda bağ kurmak için herhangi bir sosyal ve kültürel meseleyi yani en az politik tutmaya çalıştığın meseleyi bile yapamıyorken, insanların önyargıyla yaklaştığı meseleleri konuşmak mümkün olmuyor. Bahsedilen daha üst perdeden 'Devrime gidiyoruz' söylemleri ile oluşan anlayış 1980'de yenildi, bitti ve gitti.

Artık bu yerleşmiş klasik sol üslup ya da klasik sol siyaset yapma tarzı ve üniversiteyi sadece bir afiş asma, bildiri dağıtma, masa açma alanı olarak gören anlayışın mahkûm olması gerekiyor. Çünkü kampüs dediğimiz hayat gerçekten insanların gündelik ilişkileri içerisindeki çelişkileri anlayabildiği ve bunlarla yüz yüze gelebildiği bir mecra. Biz bugün üniversitede devrimcilik yapıyorsak, bizim de buradaki görevimiz o çelişkilerin politik bağlantısını bu insanlara bir şekliyle gösterebilmek." (Yusuf-Öğrenci Faaliyeti)

Boğaziçi Direnişi ve Dayanışmalar

Dayanışmalar, yapıları itibariyle farklı siyasi görüşlerden öğrencilerin bir araya geldiği ve ortak sorunlar çerçevesinde hareket eden gruplar olarak öne çıkıyor. Üniversite öğrencisi merkezli alternatif siyasi oluşumlardaki öğrenciler, kendi örgütlenmelerinin yanı sıra dayanışmalarda da siyasi kimlikleriyle bulunduklarını belirtiyorlar. Öğrenciler, dayanışmaların gücünün ve yaptığı siyaset biçiminin önemli olduğunu düşünüyor. Nedim, dayanışmaları öğrencilerin bir araya gelebilmesi ve tepki gösterebilmesi bağlamında değerlendiriyor:

"İki nokta bence olumlu. Birincisi, öğrencilerin sorunlara karşı hala tetikte olabildiğini ve örgütlenebildiğini gördüm. Bunu iyi bir şekilde yönlendirebilirsek, öğrencilerde hala siyasal bir enerji var ve bu bence çok değerli. İkincisi ise bu insanların gerçekten temel sorunlarda hala bir araya gelebildiğini gösteriyor. Bu da ülkedeki kutuplaşmanın öğrencilere daha geç tesir ettiğini gösteren bir şey." (Nedim-Gri Bölge)

Tuğba, toplumsal muhalefetin desteğinin hem dayanışmalardaki öğrenciler hem de kendilerini devrimci olarak tanımlayan öğrenciler için ortak bir motivasyon kaynağı olduğunun altını çizerek, eylemlerin yayılmasının etkisini şu şekilde anlatıyor:

"...eylemlerin özerk demokratik üniversite mücadelesi etrafında yan yana gelmesi ve bunu hem kampüste direnişi devam ettiren hem de üniversiteden çıkartıp toplumsal muhalefetin kent merkezlerine eylem koymasını sağlayabileceği, Kadıköy ve Beşiktaş gibi alanların ve toplumu Anadolu kentlerinde üniversitelilerle yan yana getirip; o illerde bile eylem yapılmasını sağlayan bir pozisyona getirilmiş oldu. Sonuç olarak hepimiz üniversitede çalışma yapan ve kendimizi bir devrimcilik faaliyeti içerisinde özdeşleştiren insanlar da olsak, genç insanlar olarak bir sözlü tartışmadan ziyade somut pratikte ve gerçeğe yaslanan bir haliyle görmek hem bir motivasyon kazandırıyor hem de aynı zamanda kitlelere güven veriyor." (Tuğba-Öğrenci Kolektifi)

Sol siyaset yapan gençlere göre; Boğaziçi eylemlerinin aşağıdan yukarı örgütlenmesi, kapsayıcı olması ve hiyerarşinin karşısında durması, üniversite merkezli yapılan siyaseti dönüştürme potansiyeli taşıyor. Çünkü bu eylemler ve dayanışmaların sergilediği siyaset, sadece söz ya da eylem birliği değil, yeni bir siyaset dilinin yanı sıra ortaklaşa bir üretim ortaya koyuyor:

“Son dönemde sol siyasetlerin alışkanlıklarıyla üniversitedeki siyasetler ‘Bunu yapmalı, şöyle olmalı’ söylemleriyle üstten söylüyorlar. Bu üstten söylemi kitap okuyan herkes söyleyebilir ama üniversitenin örgütü olabilmek, üniversitenin bütün bileşenlerini kapsayabilmek demek. Boğaziçi eylemlerine baktığımızda üniversitenin bütün bileşenleri orada ve ortak bir irade koymuşlar. Personeller, çalışanlar... Sadece eylem yapıp rektöre karşı bir protesto yapmıyorlar. Orada bir şeyleri de yapıyorlar. Boğaziçi Dayanışması oradaki öğrenci profilini yansıtabiliyor. Dans yapıyorlar. Nöbet tuttuklarında sadece nöbet yapmıyorlar. Orada sürekli bir bilgi üretimi var. Atölyeler kuruluyor. Akademisyenler söz alıyor, öğrenciler söz alıyor. Herkesin kendini yansıtabilecek bir ortamın inşası var. Dayanışmalarla beraber yeni bir kapı açıldığını düşünebiliriz.” (Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

Öyle ki hem dayanışmalarda hem de kendi alternatif siyasi oluşumlarında siyaset yapan öğrenciler, dayanışmalarda farklı kimliklerin bir araya gelmesini ve Boğaziçi Direnişi özelinde dayanışmaların güçlü olmasını, herhangi bir kurumsal siyasi oluşumdan bağımsız olmasına bağlıyorlar:

“Boğaziçi Direnişini dayanışmalara kazandıran temel neden, dayanışmaların parti ve örgüt gibi birtakım kurumsal birliktelikler ile yan yana gelmek yerine üniversitenin kendi içinden çıkan bir pratikle yan yana gelmesi daha olanaklı olması meselesi.” (Tuğba-Öğrenci Kolektifleri)

Öğrenci Hareketi

Önceki bölümlerde de ifade ettiğimiz üzere gençlerin, öğrencilik hayatlarında barınma ve beslenme gibi en temel ihtiyaçlarına erişmekte yaşadığı sıkıntılar ve yaşam alanları olan üniversitelerde baskıya maruz kalmaları, öğrencilerin tepkilerine ve öğrenci hareketinin sesinin yükselmesine neden olmaktadır.

Roza, öğrenci hareketinin tarihselliğine vurgu yaparak, öğrencilerin toplumsal aktör olarak önemine ve gücüne değiniyor:

“Öğrenci hareketi çok dinamik olduğu için biz öğrencilerin bütün toplumsal hareketlerin motor gücü pozisyonunda durduğunu düşünüyoruz. Harekete geçirici bir özelliğe sahip olduğunu, bunun için vakti olduğunu ve bu dinamikleri de memlekete yayabilecek bir gücü olduğuna inanıyoruz. O yüzden öğrenciler bizim için tarih sahnesinde bir aktör.” (Roza-Öğrenci Faaliyeti)

Görüşmecilerimiz, özellikle sol siyaset yapan öğrenciler, üniversite öğrenci nüfusunun yüksek olmasına rağmen siyaset yapma biçimlerinden dolayı geçmişe kıyasla daha dar bir çerçevede örgütlendiklerini söyleyerek özeleştiri yapıyorlar:

“Bu sekiz milyon öğrencinin potansiyel olmamasının sebebi de bir yerde bizim güçsüzlüğümüzle alakalı. Bizden kastım iyisiyle kötüsüyle sol. Çünkü yerleşmiş olan üst siyaseti kıramadığımız için bu insanlara değme şansımız da olmuyor. Bu insanları bir özne olarak ya da bir üniversiteli kimliğini taşıyan bilinçli insanlar olarak bir şekliyle harekete geçirememiş oluyoruz. Ciddi bir potansiyeli var. Bunu tarihsel deneyimlerden de çıkarabiliriz. Sekiz milyon üniversiteli var ve bütün bu sekiz milyonu kapsayıcı bir perspektifle yaklaşmak gerekiyor. Üniversite siyaseti, ideolojik mücadelenin ya da ideolojik pozisyonunu almanın da önem taşıdığı bir mecra fakat bugün daha partili gençlik örgütlerinin ya da yukarda bir parti olan üniversite yapılanması olan ekiplerin kavradığı tarzda sadece tabanlarını dışarıya genişletecek bir mecra değil.” (Yusuf-Öğrenci Faaliyeti)

Bunun yanı sıra üniversite öğrencilerinin, sadece istenen öğrenci kimliğine sahip olarak okul ve ev ya da yurt arasında gidip gelemeyeceğinin altını çizen gençler, öğrencilerin en basitinden hayatlarını devam ettirebilmek ve “üniversiteli” gibi yaşamak için çalışmak zorunda kaldıklarını vurgulayarak, bu koşullar altında öğrenci kimliğinin sınıfsal nedenlerle siyasallaştığını belirtiyorlar:

“Mezun olunca, bu insanların birçoğunun işsiz kalması, diplomalı işsizlerin çoğalması... Üniversitedeki herkes çalışmak zorunda. Çünkü hayatımızı idame ettirebilmek için KYK bursunun yanında part-time iki ya da üç günlük bir işte çalışmamız gerekiyor ki; ev kirası çıksın ya da gerçekten daha üniversiteli gibi yaşayabilelim. Kitap, tiyatro, sinema... Bu yüzden yeni üniversiteli kimliğinin de sınıfsal bir açıdan siyasallaştığını düşünüyorum. Sadece bunu böyle gösterecek pratikler ya da perspektif gerekiyor.” (Yusuf-Öğrenci Faaliyeti)

3. Kurumsal Siyaset ve Gençlik

Gençler, farklı ideolojilerle farklı oluşumlarda siyaset yapan kişilerden oluşuyor. Kurumsal siyasi partiler yerine gençlik merkezli siyasi oluşumlarda olmayı ve bu oluşumlar üzerinden siyaset yapmayı tercih ediyorlar. Mecliste olan siyasi partileri ve Meclis siyasetinin iç dinamiklerini, gençliğin sorunlarına bakışını ve gençlikle ilişki kurma biçimini ise eleştiriyorlar.

Görüşmecilerimize göre kurumsal siyaset; gençleri bir kalıba sığdırmaya çalışıyor ve siyasi partiler yukarıdan aşağı katı bir hiyerarşik sistem ile örgütleniyor. Partilerin bu yapıları, gençleri kurumsal siyasetten uzaklaştırırken; partilerin gençlere sadece "oy" gözüyle bakmaları görüşmecilerimiz tarafından eleştiriliyor. Ayrıca Betül, siyasetçilerin gençlerle ilişki kurabilmek için sosyal medya uygulamalarını kullanmalarını "komik" buluyor:

"Kurumsal siyasette yaşlıların egemen olduğu bir düzen ve biz gençlerin tecrübesiz olduğumuzdan dolayı söz hakkımız olamayacağına ve bir birikimimiz olmadığından yola çıkarak mantıklı çözümler ve öngörüler sağlayamayacağımıza dayalı bir anlayış var. Bunun yanlış olduğunu düşünüyorum. Siyasi partiler bize sadece oy gözüyle bakıyor. Davutoğlu, gençlere daha yakın olabilmek için TikTok indirmişti. Böyle şeyler yapmalarına gerek olmadığını düşünüyorum. Gençleri anlamak ve gençlere daha fazla yakın olmak için yapılan bu şeyler gerçekten komik." (Betül-Arayüz Kampanyası)

"Kurumsal siyasette hiyerarşi parti içinde aşırı değerli gözüküyor. Siyasi partiye bugün girip değerli fikirleriniz olduğu için yarın belli bir noktada görev alamıyorsunuz. O kadar teknik bir yaklaşım yok. Belli bir zaman harcamanız gerekiyor ki; o parti içinde değerli bir hale gelebilesiniz. Bu yüzden uzak kalıyorum." (Demir-Arayüz Kampanyası)

İktidar ve muhalefet parti liderlerinin sosyal medya uygulamalarını kullanarak sadece söylemsel düzeyde genç dilini benimsemeleri en çok eleştirilen konuların başında geliyor. Gençlere göre siyasetçiler, kendilerine yalnızca "oy" gözüyle bakıyor, siyasi partiler gençlerin sorunlarını çözmek yerine oylarını arttırmaya çalışıyor ve siyasette kişisel çıkarlar ön plana çıkıyor:

"Türkiye genç nüfusa sahip olmasından kaynaklı olarak partiler için gençlik sayılardan ibaret. Gençliğin karakteristik özelliklerinden kaynaklı iktidarla buluşamadığı noktalar var ve bu noktalar üzerinden siyaset yaparak kendine oy kazandırma çabaları ve her siyaseti tweet atayım, Tiktok açayım, Twitch'e gireyim, gençler nerede ben orada olayım... Oy toplama çabalama. Gençler ne düşünüyor? Gençler ne istiyor? Toplum için iyi olan ne? Bunu nasıl sıfırdan inşa edebiliriz? Bunların cevabı yok." (Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

“Günümüzde siyasetin özellikle siyasi partiler üzerinden tamamen kişisel ve o partinin çıkarları üzerine dönen bir şey olduğunu düşünüyorum. Parti için iyi olan neyse o yapılıyor. Toplum için iyi olan yapılmıyor.” (Süheyla-Arayüz Kampanyası)

Görüşmecilerimizin çoğu bugün ve gelecekte herhangi bir siyasi partide kariyer yapmayı düşünmüyorlar. Gençlere göre, kurumsal siyasi partiler ve gençler arasındaki uzaklığın nedenleri arasında parti içi demokrasinin olmaması, partilerin dönüşememesi ve partilerin çatı kimlikler üzerinden politika üretmesi geliyor:

“Meşakkatli bir süreç olmasının yanı sıra benim kurumsal siyasete girmeme sebebim kararların zaten önceden alınmış olması. Partiler, uzun süreçte çatı kimlikler belirliyor ve bu çatı kimlikler üzerinden politik süreçleri ilerletiyor. Örneğin LGBTİ+ hakları ile alakalı aldıkları belli bir karar var. ‘Bu alanda çok konuşmayacağız. Ne negatif ne pozitif görüneceğiz’ diyorlar ve bunlar üzerinden süreçte ilerlemeye devam ediliyor. Sadece değişen şey, eskiden insanlar hiç dinlenmiyordu. Şu an dinleniyor ama biz bu insanları dinliyoruz demek için dinleniyor.” (Ayşe-Gri Bölge)

“Kurumsal siyasetin çok zor dönüştüğünü düşünüyorum. Türkiye’de LGBTİ+ konusunda kaç senedir aktif bir zemin var ama hala Kemal Kılıçdaroğlu en fazla ‘Aile yapısını bozmaz’ diyebildi. Bunu diyebilmesi bile kaç yıl aldı ve muhtemelen arka planda da milyon tane toplantı yaptılar.” (Nedim-Gri Bölge)

Gençler, herhangi bir siyasi partide olmak istemiyorlar çünkü siyasi partilerin aldığı kararların özgürlüklerini kısıtlayacağını ve istemeseler de kolektif biçimde alınan karara uymak zorunda kalacaklarını düşünüyorlar. Betül, düşüncelerini özgürce ifade etmeyi tercih ettiği için Arayüz Kampanyası’nda bulunduğunu söylüyor ve ekliyor:

“Kurumsal siyasette olmak istemiyorum çünkü X partisinde yer aldığınızda, partinin tasvip etmediğinizi yönlerini belirtemiyorsunuz. Bunu belirttiğinizde parti içinde kaosa sebep olabilir. Orada olduğunuzda her görüşü bir şekilde siz de temsil ediyorsunuz. Arayüz’de bu yok. Herkes istediğini söyleyebiliyor. Yanlışla yanlış diyebiliriz. Bence bu çok kıymetli. Siyasi partilerde bunun böyle olduğunu düşünmüyorum. Diyelim ki iktidar partisinde siyaset yürütüyorum ve İstanbul Sözleşmesi’nde parti yanlı bir tavır sergiliyor. İstanbul Sözleşmesi kaldırıldığı zaman bir şey deme hakkına sahip olamıyorum. Eminim iktidar partisinde de İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılmasını istemeyenler vardır ama bunu belirtebilecekleri bir zemin yok.” (Betül-Arayüz Kampanyası)

Hiyerarşi, kişisel çıkarlar, parti içi demokrasinin olmayışı... Siyasi partilerdeki birçok problem gençleri kurumsal siyasetten uzak tutarken, yaşadıkları sorunlar üzerine birlikte düşünmek ve birlikte çözümler üretmek isteyen gençler, siyasi partiler yerine STK'larda yer almayı tercih ediyor:

"Bir noktada dürüstlüğümü kaybetmem gerektiğini ve kendime öbür insanlara karşı dürüst olmayacağımı düşünüyorum. Bu yüzden kendim ve kendi düşüncelerim olarak var edebileceğim bir yer olduğu için bir STK'nın parçası olmak beni daha fazla mutlu edecektir." (Büşra-Gri Bölge)

"Gençlerin enerjisi çok fazla STK'ya kayıyor. Bunun temel bir sebebi, kurumsal siyasetin bizi çok fazla kalıba sığdırması." (Nedim-Gri Bölge)

Boğaziçi Direnişi süreci ve bu süreçte kurumsal siyasi partilerin ve muhalefetin tavrı gençlerin tepkisine neden oluyor. Özellikle CHP'nin üst düzey yöneticilerinin söylemleri ve eylem alanında çok az milletvekilinin bulunmasını eleştiren gençler, yalnız bırakıldıklarını düşünüyor:

"Boğaziçi sürecine baktığımızda eylemlere katılan herkes için bir komünist yaftası gibi bir şey söz konusu olduğunda cevap dahi veremeyen ve 'Bunlar terörist' söylemi olduğunda duran siyasal partilerin, gençler için herhangi bir çözüm üretebilecek kabiliyette olmadığını düşünüyorum." (Zöhre-Öğrenci Kolektifleri)

"Boğaziçi Direnişi ya da ODTÜ'deki Kavaklık Direnişi'nde örneklerini gördük. 'Gençler yanınızdayız, sizinleyiz, ne istiyorsanız yapalım, sizin destekçiniz' söylemlerinin ötesine gidemedikleri bir durum var." (İpek-Öğrenci Kolektifleri)

Gençler siyaset yapmayı ve siyaset yaparak çözüm üretmeyi önemli buluyor. Boğaziçi Direnişi'nde iktidarın öğrencileri ailelerine ihbar etmesi, Türkiye'de gençlerin özne ve birey olarak görülmediğini gösteriyor. Büşra'ya göre hükümetin bu tavrının sebebi, siyasetin kuşaksal olarak farklı algılanmasıyken; bu bağlamda "Siyaset nasıl yapılabilir?" sorusuna da cevap veriyor:

"Boğaziçi Üniversitesi'ndeki eylemlerden sonra hükümet, öğrencilerin ailelerini aradı ve onları olaya dahil ederek öğrencilerin geri çekilmelerini sağlayabileceklerini düşündü. Çünkü ebeveynlerimizin kuşağı her konudaki siyasette yetkin olabileceklerini düşünüyorlar ve siyasetin farklı alanları olabileceğinin bilincinde değiller. Kampüsteki sorun, öğrencilerin sorunudur. Ailelerin müdahale etmemeleri gerekiyor. Toplumun belirli kesimleri 'Ben bu konuda bir şey diyemem ve bilgim yok' derse, siyaset daha efektif yapılabilir." (Büşra-Gri Bölge)

Siyasi partiler gençlik kolları, görüşmelerimizde tartışılan bir diğer konudur. Gençler, gençlik kolları üyelerinin siyasi partilerde belli mevkilere gelmek ve söz sahibi olmak için kıyafetlerini ve söylemlerini değiştirmesini eleştiriyor ve gençlik kolları üyelerinin bu davranışlarını genç olmaktan vazgeçme olarak değerlendiriyorlar. Genç kalarak gençlik politikası değerli bulunuyor:

“Gençlik kollarında görev alan gençler zamanla büyükler gibi davranmaya başlıyor. Bence asıl kayıp da burada oluyor. Burası gençlik kolları, sen de genç olduğun için buradasın ve genç olmaya devam etmelisin ki; bir şey söyleyebilirsin. Temsilciler Meclisi’ne giren en genç temsilci Alexandria Ocasio-Cortez’i örnek verebiliriz. Sen, spor ayakkabılarını ve kot pantolonu giy ve öyle siyasi faaliyet yap çünkü sen genç olduğun için gençlik politikaları üzerine konuşman gerekiyor. Halbuki takım elbiseleri çekip liderinin yanında poz verince hiçbir anlamı kalmıyor ve sen de artık onlardan biri oluyorsun. Bence Arayüz’ün en önemli farkı bu. Arayüz, genç kalarak gençlik politikası üretiyor. ” (Mehmet-Arayüz Kampanyası)

Görüşmecilerimize göre siyasi partilerin katılımcı bir mekanizmaya sahip olmaması, genç göçünü arttıran sebeplerden biri. Siyasette var olmak isteyen ve kendine siyasi bir kariyer çizmek isteyen Nedim, Türkiye’de karar alma mekanizmalarının gençlere kapalı olduğunu ifade ederek bu sebepten dolayı gençlerin göç ettiğini belirtiyor:

“Hep birlikte karar almak ve hep birlikte bir şey yapmak o insanın aidiyetini artırıyor. Neden gençler gitmek istiyor, neden Türkiye’de kalmak istemiyor? Biz bu ülkede herhangi bir karar alma mekanizması içine dahil olamıyoruz. Bunun için çok fazla efor sarf etmemiz gerekiyor. Türkiye’de siyasette önseçim yok. Ben bir karar alıcı olmak istediğimde kendimi gösterebileceği bir alan yok.” (Nedim-Gri Bölge)

Nedim’in kendi tabiriyle gençlerin siyasette görünür olmaları için çabalaması “gençliğini götüreceksen”, siyasette tartışmalar ve sağlıklı politikalar arasındaki ilişkiye ve tartışmaların önemine değinerek, bu çabasının karşılığını yaşlılığında görmek istemesi oldukça anlamlı bir noktaya işaret ediyor:

“Bence sorumluluğu dağıtmak iyi çünkü sorumluluğu dağıttınız zaman karar almanız zorlaşıyor, karar almanız zorlaştığı için de ya gerçekten gerekli şeyleri karar alıyorsunuz ya da tartışmalar dönüyor. O tartışmalar da politikayı onarıyor. Bir genç olarak bunu istiyorum ama bunu yaşlandığımda da yapmak istiyorum. Çünkü muhtemelen gençlerin siyasal temsilde daha fazla görünür olması için mücadele verirken gençliğim gidecek. Bu yüzden bunun meyvelerini sonrasında da en azından katılımcı süreçler otursun da yiyeyim ve bu sürecin içinde birey olarak var olmaya devam edebileyim diye isterim.” (Nedim-Gri Bölge)

Çalışma için görüşme gerçekleştirdiğimiz gençler, elbette tüm gençliği temsil etmemektedir. Alternatif siyasi oluşumlarda örgütlü olarak siyaset yapan gençler, çoğu gencin siyaset yapmama sebebinin; eleştiri ve müdahale olduğunu düşünüyorlar. Süheyla, bu durumu kendi ailesi üzerinden örneklendiriyor:

“Ben Rizeliyim ve ailemin büyük bir kısmı iktidara çok yakın. Bunları dile getirsem; eleştirileceğimden ve onlara derdimi anlatamayacağım için kısır döngüye girecek bir tartışma ortamı olacağından hiç dile getirmemeyi tercih ediyorum. Bence gençler, örgütlenmekten ve örgütlendiği için eleştirilmekten de korkuyor.” (Süheyla-Arayüz Kampanyası)

Son olarak, kurumsal siyasetten uzak farklı platformlarda siyaset yapan gençler, kurumsal siyasi partilerin gençlik kollarında bulunan gençler tarafından eleştirildiklerini dile getirdiler. Kendilerine yönelik “kariyerist” suçlamalarına cevap veren Nedim, kurumsal siyasi partilerin kendi gençlik kollarıyla ilgilenmediğini ve onların potansiyellerinden yararlanamadığını belirtiyor:

“Kurumsal siyaset bile kendi içindeki gençlik yapılanmalarını ve gençlik örgütlerini asla kullanmıyor. Dışarıdan genç ithal ediyor. Bizle görüştüktan sonra biz bu görüşmeyi sosyal medyalarımızda paylaştık. Sonrasında parti içinde yıllarını harcamış olduğunu iddia eden birisi bana ‘Siz kariyer odaklı bir hareketsiniz. Sizin yaptığınız şey aslında sistemi atlatmak ve direkt yükselmeye çalışmak’ gibi bir suçlamada bulundu. Bunun nedenini sorduğumda, bizim gibi oluşumlar kurumsal siyasetin dışında kalarak kurumsal siyasetin tepesine çıkmaya çalışıyormuş. Kendisine göre olması gereken; bizim gençlik kollarına girmemiz, gençlik kollarında boy göstermemiz, afiş asmamız, beklememiz, her şeye evet dememiz ve sonra abilerimiz bize yer açarsa orada kendimizi göstermemizmiş.” (Nedim-Gri Bölge)

Araştırma kapsamında; Eko-Öğrenci Hareketi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu, MSGSÜ MEKİK ve Marmara İHAK'tan toplamda 19 öğrenciyle odak grup görüşmeleri yapıldı. Gençlerle, üniversitelerin durumu, üniversite yönetimi, akademisyen-öğrenci ilişkileri, ideal kampüs, öğrenci hakları, kampüste siyaset, dayanışmalar, öğrenci hareketi, öğrenci merkezli alternatif siyasi oluşumlar ve kurumsal siyaset üzerine tartışmalar gerçekleştirildi.

Gençler, ideal üniversite için özgürlüğü öne çıkarıyorlar. İktidarın üniversiteler üzerinde kurmaya çalıştığı baskıyı, sınıflardan yurtlara kadar kampüsün her yerinde hissettiklerini belirten görüşmeciler, iktidarın üniversiteyi ideolojik bir araç olarak gördüğünü ve muhalif hareketleri rektörlerle üniversite yönetimleri vasıtasıyla cezalandırmaya çalıştığını iddia ediyorlar. Rektörlerin, Cumhurbaşkanı tarafından atanmasını "akademik darbe" olarak nitelendiren gençler; üniversite yönetimlerinin, üniversite bileşenleri tarafından seçimle belirlenmesini talep ediyorlar. YÖK'ün de mevcut durumda Cumhurbaşkanı'nın ve iktidarın taleplerini yerine getirmek dışında bir işlevi olmadığını da ekliyorlar.

Tartışmalarda; özerk, özgür, katılımcı ve ekolojik üniversite talepleri öne çıkıyor. Gençler özerk bir üniversite için akademisyenlerin devlet memuru olmasını bir çelişki olarak görüyorlar ve hiyerarşik, yukarıdan aşağı yapılanmalara karşı olduklarını belirtiyorlar. Üniversiteyi sadece insan merkezli de düşünmeyen gençler, küresel iklim krizine müdahil olan ve bilimsel üretim hedefiyle faaliyet gösteren üniversitelerde eğitim görmeyi hayal ediyorlar. Kısacası gençler özgür, özerk, katılımcı, bilim merkezli ve ekolojik bir üniversite istiyorlar.

Odak gruplarda akademisyen-öğrenci ilişkileri üzerine yapılan tartışma, iktidar ve üniversite bağlamında şekillendi. Gençler, iktidarın üniversiteleri baskı altına almaya çalıştığını ve akademisyenlerin de özgürlüklerinin kısıtlandığını söylüyorlar. Gençlere göre hocalar şikâyet ve ihbar gibi durumlarla karşılaşmamak için derslerde otosansür uygulamakta ve böylece günden güne derslerin içerikleri değişmekte. Akademisyenlerin öğrenciler için bazen bir rol model bazen de baskı koşullarına karşı dayanışma kurulmak istenen bir üniversite bileşeni olduğu, öyle olmaları istendiği görülüyor. Hocalarla öğrenciler arasındaki ilişkiyi belirleyen diğer bir faktör de akademik unvanlar. Gençler, yüksek akademik ünvanlı hocalarla (profesörler, doçentler...) katı hiyerarşiden dolayı sağlıklı ilişki kuramadıklarını, hatta hocalara derste soru bile sormadıklarını vurguluyorlar.

Gençler, iktidarın kampüsleri kontrol altına almak ve kampüslerdeki her türlü muhalif sesi bastırmak için kampüslerin giriş çıkışlarından kolluk kuvvetlerinin her an kampüs içi müdahaleye hazır olmasına kadar birçok uygulamayla kendilerinin denetlendiğini ve gözetlediğini belirtiyorlar. Bu baskının özellikle 2017 Anayasa değişikliği referandumunun ardından arttığı belirtilirken, kampüs içinde artan polis ve güvenlik görevlisi nedeniyle öğrencilerin kendilerini güvende hissetmedikleri görülüyor. Diğer yandan kampüslerde barınma ve beslenme gibi temel haklara erişimde sorun yaşadıklarının altı çizen görüşmeciler, ideal kampüsü; özgür düşüncenin ifade edilebildiği, dışarıya açık, çoklu kullanım alanlarına sahip ve faaliyetlerin özgürce gerçekleştirilebildiği öğrenci dostu/öğrenci odaklı mekânlar olarak tanımlıyorlar.

Kampüsü bir mekân olarak ele alan gençler, mekânın kendisinin siyaseti doğurduğu düşüncesinden yola çıkarak, siyasetin kolektif bir hareketle mekânsal özgürleşme yarattığını söylüyorlar. Öğrenci hakları ile siyaseti birlikte değerlendiren gençler hem hak mücadeleleri hem de gelecekte sahip olacakları meslekler açısından kendileri için siyaset yapmanın kaçınılmaz olduğunu da ekliyorlar. Gençlerin ifadelerinden, rektörlerin ve iktidar ile ittifak ortağına bağlı öğrenci gruplarının üniversitelerde özgürce siyaset yaptığı ama muhalif olarak görülen öğrencilerin siyaset yapma haklarının ellerinden alınmaya çalışıldığı görülüyor.

Görüşmeciler, kendileri gibi aynı sorunları yaşayan farklı kimliklere sahip farklı üniversitelerden akranlarıyla bir araya geldikleri dayanışmaların ve alternatif siyasi oluşumların kendilerine cesaret verdiğini söylüyorlar. Boğaziçi Direnişi ile yeniden gündeme gelen öğrenci hareketinin geleceği ve gücü ise önemli bulunuyor. Bu durumu üniversite öğrenci nüfusundan bağımsız olarak değerlendiren gençler, öğrenci hareketinin kendi içinde her zaman bir dönüştürme ve değiştirme potansiyeline sahip olduğunu düşünüyorlar. Gençlerin artan sorunları karşısında muhalefetin destek olmaması, gençlerin taleplerine cevap verememesi ve gençlere kapalı olması sonucunda gençler, öğrenci merkezli alternatif oluşumlarda bir araya geliyor. Kurumsal bir siyasi partide örgütlü olan görüşmecimizin dahi siyasi partilerin hantal bir yapıya sahip olduğunu belirtmesi, gençlerin dayanışmalarda ve alternatif siyasi oluşumlarda politik bir tavır koymasını değerli bulması, gençlerle siyasi partiler arasındaki mesafenin büyüklüğünü gösteriyor.

Gençler, siyasi partilerin hak taleplerine ilgisiz olduğunu, kendileri dışında başka birçok toplumsal grubu temsil edemediğini ve bu grupları özne olarak görmediğini ifade ediyorlar. Parti siyaseti yapmak isteyen ve kendisine bu doğrultuda bir kariyer çizmek isteyen gençler de Meclis siyasetini ve Meclis'teki partileri ideolojik olarak kendilerine uzak görüyorlar ve alternatif siyasi oluşumları öne çıkarıyorlar. Son olarak gençler, partilerin sosyal medya aracılığıyla kendileriyle iletişim kurma biçimini ve kullandıkları dili komik ve anlamsız buluyorlar.

En Sık Kullanılan Kelimeler ve İlişkilenmeler:

Toplum-sal, Özgür-lük, Parti, Hoca ve Akademisyen

En sık kullanılan kelimeleri, tartışılan konular üzerinde bırakılan önemli izler olarak değerlendiriyoruz. Görüşmecilerimizin bir kurum olarak üniversiteyi toplumdan ayrı olarak düşünmediğini, yaşanan tüm sorunların ve baskıların aynı zamanda üniversitelere de sirayet ettiğini belirtiyorlar. Kampüste eğlenceyi temel bir hak olarak tanımlayan gençler, eğlence bir yana ifade özgürlüğünün bile kısıtlandığını ifade ederek; ideal üniversite ve kampüs için özgürlüğü öne çıkarıyorlar. Sıklıkla kullanılan "hoca", "akademisyen" ve "ders" kelimeleri de üniversitenin mevcut durumuna dair itirazlarının başında otosansür ve sansürün geldiğini gösteriyor.

En çok kullanılan ilk beş kelime arasında bulunan "parti" ile ardından gelen "kampüs", "siyasi", "politik" ve "izin" kelimelerini bir arada ele almak gerekiyor. Öğrencilerin neredeyse tamamı kurumsal siyasi partileri eleştiriyor ve kurumsal siyasetin gençliğin sorunlarına çözüm getiremeyeceğini söylüyor. "Kampüs", "siyasi", "politik" ve "izin" ile "özgür-lük" kelimeleri de mevcut üniversitede yaşanan sorunları ve öğrencilerin kampüsü içi hareketliliğinin, politik veya dar anlamda politik olmayan faaliyetlerinin sürekli bir izin altında olduğunu gösteriyor. Özellikle "kadın" ve "güven" kelimelerinin sıklıkla kullanılması ise kampüslerdeki güvenlik sorunlarının bu gruptaki gençler tarafından da öne çıkarıldığını gösteriyor.

Son olarak; "devlet", "AKP" ve "CHP" kelimelerinin kullanım sıklığı, hem devlet ve siyasi iktidarın üniversiteler ve muhalif gençlik üzerinde kurmaya çalıştığı tahakkümle hem de kurumsal siyasetin ve bilhassa muhalefet partilerinin gençlerin sorunlarına duyarsız olduğu ve gençleri yalnız bıraktığı eleştirileriyle açıklanabilir. Görüşmecilerimize göre iktidar ya da muhalefet partileri, gençleri önyargılar ve genel geçer kalıplarla değerlendirip, gençleri özne olarak değil sadece bir oy olarak görüyor.

1. Nasıl Bir Üniversite?

Düşünce ve ifade özgürlüğü sokaktan sosyal medyaya kadar her alanda kısıtlanırken, görüştüğümüz gençlerin tamamı bilim merkezli ve ideal üniversite için ekonomik sorunlardan önce özgürlüğü öne çıkarıyor:

“Daha katılımcı bir süreçle yönetilen, görüşümüzü rahatça dile getirebildiğimiz bir üniversite... Siyasetle ilişkilenen durumlarda hem kulüp hem de öğrenci olarak görüşlerimizi rahatlıkla dile getirmek istiyoruz.” (Şiir-MSGSÜ MEKİK)

“Fikirlerimizi özgürce ifade edebildiğimiz, etkinlik yaparken izin almak zorunda olmadığımız ve yapmak istediklerimizin onay sürecine tabi tutulmadığı bir üniversite hayal ediyorum.” (Banu-MSGSÜ MEKİK)

Öğrenciler, üniversitenin özerk, demokratik, homofobiyle mücadele eden ve bilim merkezli bir kurum olması gerektiğini belirtiyorlar. Ayrıca canlıların yaşam hakkına saygı duyan, küresel iklim krizini gündemine alan ve küresel iklim krizine müdahil olan bir kurum talebinin, canlıların ve dünyanın geleceğin açısından önem arz ettiğini ifade ederek, “ekolojik üniversiteyi” istiyorlar:

“Eşit, demokratik, anadilde eğitimi tanıyan, özgür ve homofobik olmayan bir üniversite istiyorum. Dinsel değil bilimsel eğitim olmalı. Kampüsler herkes için güvenli olmalı. Vegan yemekler olmalı, hayvan deneyleri olmamalı.” (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

“Öğrencilerin özne olduğu, söz sahibi olduğu, iklim kriziyle ilgilenen ve çözüm geliştiren ekolojik bir üniversite olmasını isterdim. Üniversite kampüsleri açık kampüsler olmalı. Oysa her yerde güvenlik kameralarının olduğu ve kulüp faaliyetlerinin engellendiği üniversitelerle karşı karşıyayız. İklim krizini üniversiteler ciddiye almıyor ve problem olarak görmüyor. Üniversiteler bunu problem olarak görmeli ve müdahil olmalı. (Ömer-Eko-Öğrenci Hareketi)

Gençler, üniversitelerdeki problemlerin yanı sıra, üniversitenin işlevini sorguluyorlar ve üniversitelerin çağın gerekliliklerine ayak uyduramadığını belirtiyorlar. Günümüzün koşullarına göre değişen ve dönüşen bir üniversitenin işlevsel olacağının altı çizilirken; Bora, gerek derslerin içeriği gerekse yönetim biçimi açısından esnek ve iletişimi güçlü bir yapıda eğitim almak istediğini söylüyor:

“Üniversite kurumunu kesinlikle çağın gerisinde kalmış bir kurum olarak görüyorum. Üniversitelerdeki müfredat ve zorunlu ders dayatmasının kesinlikle kalkması gerektiğini düşünüyorum. İnsanlar nasıl bir eğitim almak istediklerine ve oradaki bilgilerden nasıl faydalanmak istediklerine kendileri karar verebilmeli. Bizim bölümde İnternet Hukuku ya da Çevre Hukuku diye bir ders yok. Ben bu dersleri almak istiyorum dediğimde, öğrenci temsilciliği veya rektörlüğe başvuru yapabilmeliyim. Orada karar alma mekanizmalarında öğrencilerin taleplerini yerine getirmekle yükümlü olan bir temsilci olmalı ve bu kişi de öğrencilerden gelen bu talepler doğrultusunda İnternet Hukuku seçmeli dersi açabilmeli. Kurumsal olarak bu iletişimi ve bu talepleri dile getirebileceğimiz bir yapı yok.” (Bora-Marmara İHAK)

Rektörlük, Üniversite Yönetimi ve YÖK

Görüşmecilerin tamamı “kayyum rektörlere” karşı olduklarını ifade ettiler. Üniversite yönetimlerinin ve rektörlerin siyasi iktidarla olan ilişkisi de en çok eleştirilen konuların başında geliyor. Hanım, rektörlerin Cumhurbaşkanı tarafından atanmasını “akademik darbe” olarak değerlendirirken; Tülay ise üniversite yönetimi için sandığı işaret ediyor:

“Üniversitelerde akademik özerklik olmalı. Yönetim bağımsız olmalı ve mutlaka seçimle işbaşına gelmeli. Diğer türlü ‘akademik darbe’dir. Bunu, üniversiteler kendi demokratik seçimleri ile yapabiliyor olmalı. Yönetimin siyasal bir angajmanı olmasını eleştiriyorum. Benimle aynı düşüncede ya da farklı düşüncede olmasıyla ilgili değil. Kendi düşüncesini ve herhangi bir siyasal düşünceyi geçiren bir anlayış sorunlu.” (Hanım-Eko-Öğrenci Hareketi)

“Türkiye nasıl sandığa gidip oy kullanıyorsa, bir rektör seçiminde de sandığa gidip oy kullanılabilmesi.” (Tülay-Marmara İHAK)

Üniversitelerin özerk olması talebinin arkasında bilimsel özgürlüğün yanı sıra kurumsal ve mekânsal olarak üniversitelerin sahip olduğu kültür de önemli rol oynuyor. Beliz, bu kültürü önemsediğini belirtirken, Selin ise iktidarın üniversiteyi ideolojik aygıt olarak gördüğünü ve bu çerçevede üniversite içerisinde rektörlükle ilişkili yapılanmaların varlığından bahsederek, muhalif her eylem ve tavrın ceza mekanizmasıyla karşılaştığını söylüyor:

“Bizim hocalarımızla ilişkilerimiz gayet kuvvetli ama rektörlüğe gittiğinde dönüş olmuyor. Rektörlerin atamayla gelmesini okulun kendi kültüründen dolayı doğru bulmuyorum. Öğrenciler kendi siyasi görüşlerini söyleyebilirler ama siyaset üniversiteye bu kadar karışmamalı.” (Beliz-MSGSÜ MEKİK)

"Belli gruplar var ve bu grupların rektörlükle ilişkisi var. Biz, en meşru talepleri dile getirdiğimizde bir anda engellerle, kısıtlamalarla ve disiplin soruşturmalarıyla karşı karşıya kalıyoruz." (Selin-Marmara İHAK)

Gençlere göre siyasi iktidar ve üniversite yönetimi ilişkisi örtük olarak kurulan bir ilişkiden öte açık biçimde doğrudan emirler üzerine kurulu. Cumhurbaşkanı'nın bir gecede üniversite bileşenlerinin iradesini yok sayarak atama usulüyle rektör belirlemesi, bunun en net göstergesi. Uğur'a göre siyasi iktidarla kurulan ilişki artık Cumhurbaşkanı'nın üniversitelerde ne isteyeceğini tahmin etme çabasıyla ilerliyor ve "özerk üniversite" tanımı gereği kavramsal ve ilişkisel sorunlar barındırıyor:

"Özümsenmiş ve iktidarın ne istediğini bilerek onu yapan bir yönetimle karşı karşıyayız. Kendisinin bir önemi yok. 'Tayyip Erdoğan burada ne olmasını isterdi?' diyerek hareket ediyorlar. Özerklik kavramının da bir yere çok oturmadığını düşünüyorum. Özgür üniversite dediğimizde, çok basit bir şekilde tamamen toplumsal faydayla çalışan, tamamen toplumsal kaygıyla hareket eden, kendi içinde tartışmak istediği her şeyi tartışabilen, herhangi bir baskıyla karşılaşmayan ve bilimin kısıtsız üretildiği bir nokta." (Uğur-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Gençler, zamanlarının çoğunu geçirdikleri üniversiteleri yaşam alanı olarak görmelerinden ve kampüs içi değişikliklerden birebir etkilenmelerinden dolayı üniversitelerde söz sahibi olmak ve katılımcı üniversite talebini öne çıkararak katılımcılık mekanizmasının üniversitenin her biriminde uygulanabilir olmasını istiyorlar. Katılımcı bir üniversitenin nasıl olacağına dair kesin bir yol haritası çizmeseler de hâlihazırda uygulanan yöntemlerin geliştirebileceğini ifade ediyorlar:

"Şu anda seçim yapılan tek fakülte Mimarlık Fakültesi. Biz de fakülte yönetim kuruluna hem topluluk hem de ÖTK olarak katılabiliyorduk. Mimarlık topluluğunun çabasıyla her yılın ve her dönemin başında açık kürsü etkinlikleri yapıyorduk. Bu açık kürsüyü Kubbealtı dediğimiz salonda yapardık ve hocalar ile öğrenciler gelirdi. Orada sorunlar konuşulurdu. İkinci turda da çözümler geliştirilmeye çalışılırdı. Fakülte yönetimi bize 'Siz bir modelle gelin. Biz bunu uygulayalım' derdi. En son yapabildiğimiz forumda Şehir Bölge Planlama bölümünün müfredatı düzenlendi. Ders yükü ağır olduğu için müfredatı hafifletildi. Böyle bir kültür var. Bu bir model olabilir." (Aygül-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

YÖK; gençlerin demokratik, özerk ve özgür üniversite hayalinin önündeki engellerden biri olarak gözüküyor. YÖK'ün üniversite ve üniversite bileşenleriyle kurduğu sağlıklı ilişkinin yanında, üniversite bileşenlerinin yasal haklarını ceza ve baskı yoluyla engellemesi, üniversitelerin ve öğrencilerin en büyük problemi olarak karşımıza çıkıyor:

“YÖK, bir üniversite öğrencisi için asla ulaşamayacak bir yerde. Üniversitelerde uzaktan bizi yöneten birileri varmış gibi. Fakat bunun tam aksine daha yatay, daha katılımcı ve daha demokratik bir üniversite olmasını isterdim.” (Ömer-Eko-Öğrenci Hareketi)

“Üniversiteler özerk olmalı, demokratik bir ortamda demokratik tartışmalar yapılabilmesi. YÖK, bu konuda engelleyici. Protesto hakkı üniversitelerde engelleniyor ve öğrencilere baskı uygulanıyor.” (Aslı-Eko-Öğrenci Hareketi)

YÖK'ün siyasi çıkarlarla hareket etmesinin ötesinde işlevsel olarak bir anlamının kalmadığının göstergesi olarak Cumhurbaşkanı'nın talimatlarıyla hareket etmesi gösteriliyor. Kısacası YÖK aslında yok:

“YÖK'ün şu an tek adamın sözünü üniversitelere iletmek dışında pek bir işlevi ve kurumsal bir niteliği yok.” (Mustafa-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

İktidarın “Her şehre bir üniversite” politikasının etkisinde, YÖK tarafından bölüm kontenjanlarının artırılması, hâlihazırda fiziksel açıdan yetersizlikler yaşayan üniversitelerin bilimsel verimliliğini olumsuz etkiliyor. YÖK'ün üniversite bileşenlerinin bu konudaki itirazlarını dikkate almaması da ulaşılmaz bir konumda olduğunu doğrular nitelikte:

“YÖK'ün etkisini üniversitede en çok etkisini hissettiğim konu öğrenci kontenjanları. Çünkü tüm akademisyenler gerçekten ‘Yeter artık’ demelerine rağmen her sene kontenjanlar giderek artırılıyor ama akademisyen sayısı ya da araştırma görevlisi sayısı aynı oranda arttırılmıyor. Bunun etkisini her gün derslerimizde görebiliyoruz.” (Aybala-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

“YÖK, bölüm kontenjanlarını belirliyor. Bizim bölümümüzün bu kadar çok sayıda öğrenciyle dolu olmasının sebebi YÖK'ten kaynaklı. Bu da akademik verimliliğimizi etkileyen bir şey. Bizim bölüm 40 öğrenci isterken, YÖK 80 öğrenci istiyor.” (Selen-MSGSÜ MEKİK)

Akademisyen-Öğrenci İlişkileri

Öğrenciler ve akademisyenler arası ilişkide, üniversite yönetimlerinden veya başka sebeplerden dolayı sorunlar yaşansa da görüşmecilerimizden bazıları kendi deneyimlerinden hareketle iyi örnekleri de paylaştılar. Sınıfların düzeninden, sınıflarda bulunan öğrenci sayısına ve bölümlerin eğitim biçimine kadar birçok unsur, öğrencilerle akademisyenler arasındaki ilişkiyi etkiliyor:

“Kendi deneyimim açısından çok demokratik bir okulda okudum. Bizim üniversitenin eğitim sistemi biraz daha farklıydı. Biz diğer üniversiteler gibi koca koca amfilerde derse girmiyoruz. Sınıflar düz ve gruplar şeklinde oturup, her derste demokratik tartışmalar yapıyoruz. Hocalar da bunu teşvik ediyor. Herkes konuşuyor.” (Aslı-Eko-Öğrenci Hareketi)

“Şehir Bölge Planlama’da hocalarımız bizimle yakın ilişkiler kurduğunda, çoğu zaman eşit ilişki kuruyoruz duygusuna kapılıyoruz. Bizim kişisel fikirlerimizi ve tutumumuzu tanıma şansları oluyor ama nihayetinde ellerinde bir hoca iktidarı var ve bunu kullanmak istediklerinde kullanabilirler. Biz mekâna bağlı bir iş yapıyoruz. Teknik gezi yapıyoruz. Alanın bilgisini ediniyoruz ve stüdyo ortamında paylaşıyoruz. Bu yüzden hocalarımızın da ‘Biz sizden öğreniyoruz’ yaklaşımı var. Alanın bilgisine bizim sahip olmamız usta-çırak ilişkisini eşitleyen bir şey oluyor.” (Aygül-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Öğrenciler, hocalarını farklı rollerde görüyor ve rollere göre beklentiler de değişiyor. Bazı öğrenciler akademisyenleri bir rol model, bazıları dayanışmak istenilen üniversite bileşeni olarak görürken bazıları da sadece akademisyen olarak görüyor. Bu farklılık hocalardan beklentileri de bir ölçüde değiştiriyor:

“...hocalarımızın bizi desteklemesini istiyorum. Hocalarımızın arkamızda olduğunu gördükçe, biz fikirlerimizi daha net ifade edebiliriz.” (Tülay-Marmara İHAK)

Hocalarla öğrenciler arasındaki ilişkiyi belirleyen diğer bir husus ise akademisyenlerin unvanları. Gençlere göre hocaların unvanları yükseldikçe, hocalarla öğrenciler arasında bir duvar oluşuyor. Asistan ya da doktor olan akademisyenlerin kendilerine yakın olduğunu ve her konuyu onlara danışabildiklerini belirten görüşmecilerimiz, daha üst unvanlı akademisyenlere derste soru bile sormadıklarından dert yaniyorlar:

"Geçen 'Millet Amerika'da, Avrupa'da hocalarıyla bara gidip bira içiyor. Bizim hocaya günaydın dedim. Cevap vermedi' tweeti görmüştüm. Sosyal olarak vakit geçirdiğimiz, bahçede çay kahve içip sohbet ettiğimiz hocalar, araştırma görevlisi ya da en fazla doktor. Doçent ve profesör unvanına sahip hocalarla aramızda sanki bir duvar var. Ben o kişiye istediğim her şeyi soramayacaksam, neden o kişiyi hoca olarak nitelendiriyoruz?" (Bora-Marmara İHAK)

"Araştırma görevlileri dışında hocaların çoğuna karşı 'Hocaya bu soruyu sorsam, beni salak gibi görür mü?' durumunu hissediyorum. Öğrencilerin heveslerini kıran bir noktada durduklarını düşünüyorum. Daha üst unvanlı hocaların dersinde soru soracağım ama hoca öyle bir tavır takınıyor ki; soramıyorum. Önümüze öyle bir duvar koyuyor ki... Bizim en nihayetinde bir danışman hocamız var. Ben danışmanımın yüzünü şu ana kadar görmedim." (Tülay-Marmara İHAK)

Öğrencilerin neredeyse tamamı sadece yönetsel olarak değil aynı zamanda idari olarak da üniversite ve fakülte yönetimlerinden şikâyet ediyor. Bazı gençler ise hocaların üniversite yönetimlerine nazaran çok daha fazla öğrenci sorunlarıyla ilgilendiğinden bahsediyor. Bunun yanı sıra hocaları üzerindeki baskının da farkında olan gençler, hocaların şikâyet ve ihbar gibi durumlarla karşılaşmamak için derslerde otosansür uyguladığını söylüyorlar:

"Bölüm hocalarımız bizimle çok fazla iletişim içerisindeler ve bizim sorunlarımızı çok fazla çözmeye çalışıyorlar. Üniversite yönetiminin ise böyle görünüp, gerçekte bir şey yapmadığını düşünüyorum." (Banu-MSGSÜ MEKİK)

"Son birkaç senedir öğrenciler hocaları CİMER'e şikâyet ediyorlar. Bu çok saçma. Öğretmenler artık istedikleri gibi konuşamıyorlar." (Aslı-Eko-Öğrenci Hareketi)

Kampüste Özgürlük-Öğrenci Hakları

Siyasal ve toplumsal alanda düşünce ve ifade özgürlüğü kısıtlanırken; kampüslerde de öğrencilerin alanları, üniversite yönetimleri, güvenlikler ve polisler tarafından daraltılmaya çalışılıyor. Öğrencilere göre kampüslerdeki hareket alanı ve imkânı, üniversite yönetiminin ideolojik pozisyonuna ve siyasal iktidarla olan ilişkisine göre değişiklik gösteriyor ve üniversite yönetimleri kampüs içi faaliyetlerde söz konusu olduğunda öğrenciler arasında ayrımcılık yapıyor:

“Okul içerisinde isminde Eğitim Vakfı geçtiği için farklı bir eğitim vakfı stant açabiliyor ama biz tamamen kültür ve sanat alanında yürüttüğümüz bir fanzin çalışılmasını bir topluluk açarak devam ettiremiyoruz ya da o fanzini dağıtmak için stant açamıyoruz. Açıp sosyal medya hesabınıza bakıyor ve sizin görüşünüzü kendince değerlendiriyor. Bu gibi şeylerle karşılaşabiliyoruz.” (Hanım-Eko-Öğrenci Hareketi)

İktidarın, kampüsleri kontrol altına almak ve kampüslerdeki her türlü muhalif sesi bastırmak için kampüslerin giriş çıkışından kolluk kuvvetlerinin her an kampüs içi müdahaleye hazır olmasına kadar birçok denetim ve gözetleme mekanizmasını uygulamaya çalışması, üniversitenin işlevini sorguluyor. Buna rağmen Ömer’e göre ise bazı gruplar kampüslerde sınırsız özgürlüğe sahip:

“Önce turnikeler sonra da güvenlik kameraları geliyor. OHAL'den önce rektörden izin alması gereken polis ve çevik kuvvet istediği gibi okula girip çıkabiliyor. Kapıda daima bir gözaltı aracı bulunuyor. Okulun çok yakınında bir karakol merkezi var. Genel olarak öğrencilerin bir kampüsten diğer kampüse geçişi yasaklanıyor ama ülkücüler okuldan olmasa bile istedikleri gibi girerek istedikleri yemin törenini ve devir teslim törenlerini yapabiliyorlar ve bahçede kalabalık pozlar verebiliyorlar.” (Ömer-Eko-Öğrenci Hareketi)

Özellikle 2017 Anayasa değişikliği referandumunun ardından baskıların kampüs mekânı üzerine denetlemeyi getirdiğini belirten Aygül, giriş çıkış saatlerinden mekânının kullanımına kadar birçok sorunla karşılaştıklarını belirtiyor:

“2015 sonrası çok hızla artan ve daha sonra referandumla resmileşen bu baskıların üniversiteye yansması ilk olarak mekânların denetlenmesi üzerinden olmuştu. Fakültelere akşam 7’den sonra girememeye başladık. Öncesinde üniversite mekânını istediğimiz gibi kullanabiliyorduk ve oranın bir parçası olduğumuz için kimse bize bir şey demiyordu.” (Aygül-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Engellemeler, kulüp faaliyetlerinden ve öğrencilerin sosyalleşmesine kadar birçok uygulamayı kapsıyor. Ayrıca, kampüslere girişlerdeki turnikeler ve çanta aramaları ile kampüsün her noktasında bulunan güvenlik kameraları... Ömer, okulda gözetlenmek istemediğinin altını çizerek, okula giriş çıkışta yaşadığı problemlere değiniyor:

“Kulüp aktiviteleri bürokrasi tarafından engelleniyor. Bir ay önceden etkinliği en ayrıntısına kadar dosyalayıp izin almanız gerekiyor. Özgürce sosyalleşebileceğimiz alanlar sürekli tadilata gidiyor veya kapatılıyor. Güvenlik kameralarının ve turnikelerin kaldırılması, çanta arama gibi uygulamaların olmaması gerekiyor.” (Ömer-Eko-Öğrenci Hareketi)

Bazı öğrenciler de istedikleri aktiviteleri yapma ve kulüp kurma konusunda kendilerini özgür hissettiklerini söylüyorlar ve bunun diğer üniversiteler için bir model olabileceğini düşünüyorlar:

“Bizim okulda Türkiye için bir model olabilir. Bir kulüp kurmak istediğimizde çok rahat sekiz kişiyi toplayıp, gerekli prosedürleri yerine getirerek kulübü kurabiliyorduk. Panel organize etme ya da kulüp kurma konusunda hiçbir engellemeyle karşılaşmadık.” (Aslı-Eko-Öğrenci Hareketi)

Kampüslerdeki özgürlüğün sınırları ve öğrencileri kısıtlamaya yönelik müdahaleler, üniversiteden üniversiteye değişiklik gösteriyor. Bazı öğrenciler, sorunlara kendi çabalarıyla çözüm bulduklarını belirtirken; bazıları da yaşanan birçok fiziksel ve sosyal soruna rağmen öğrencilerin ses çıkarmamalarından yakınıyor:

“Bir açık kürsüde, güvenli gıda ve suya erişimi, çözüm bulacağımız sorunlar olarak belirlemiştik. Pratik olarak da fakülte hayratlarını hayata geçirebilmiştik. Şimdi de fakültenin belli noktalarına su arıtma tesisi kuruldu. Artık ücretsiz, temiz ve içilebilir su sunuluyor.” (Aygül-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

“Dört senedir herhangi bir şeyin protestosuna tanık olmadım. Herhangi bir protesto hakkımızı kullandığımızı düşünmüyorum. Olsa yer almayı çok isterdim.” (Banu-MSGSÜ MEKİK)

ODTÜ’de okuyan gençler, kampüslerin fiziksel durumundan şikayetçiler. Görüşmeciler, özellikle kampüslerde barınma sorununu öne çıkarırken; kendilerini özgürce ifade edebildikleri toplulukların da rektörlük tarafından engellendiğini belirtiyorlar:

“En önemlisi barınma hakkı. Ankara içinde yaşayan öğrenciler için bile okula gelmek hem zor hem maliyetli. Biz fakültede bir ay kaldığımızı biliyoruz. Yurtlar yetersiz. Yurtlarda da dört öğrenci 12 metrekarelik yerde kalıyor. Mutfak ve banyoya erişimi sıkıntılı. Öğrencilere gündelik yaşamını devam ettirebileceği hizmetlerin kampüs içinde ya da yakınında olan 100. Yıl’da sunulması gerekiyor.” (Aygül-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

“Kampüste barınma sorunumuz var. Çoğu öğrenci yurt yetersizliği çekiyor. Çoğu topluluk ODTÜ’de resmi bir şekilde var olsa da bazı topluluklar resmiyet kazanamıyor. Topluluk kurabilme hakkımız olmalı. Kendimizi ifade edebileceğimiz mecraları oluşturabilmeliyiz. Bunun birtakım sebepler öne sürülerek engellenmemesi gerekiyor.” (Berfin-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Diğer öğrenci gruplarında ayrıntılı değindiğimiz güvenli kampüs meselesi her öğrencinin gündeminde yer alıyor. Öğrencilerin, polis ve güvenliklerle çevrili kampüslerde kendilerini güvende hissetmemeleri oldukça düşündürücü. Tülay, güvenlik hakkını öne çıkararak, kendi hissiyatı üzerinden kampüs ve haklar meselesini şöyle değerlendiriyor:

"Hiçbir şekilde kendimi güvende hissetmiyorum. Psikolojik olarak da bir güvensizlik hissediyorum. Öğrencilerin psikolojik olarak kendilerini rahat hissedebilecekleri bir ortamın oluşturulması gerektiğini düşünüyorum. Bu ortam olmazsa hiçbir hakkın gerçekleştirebileceğini düşünemiyorum." (Tülay-Marmara İHAK)

Gençler, üniversitelerde sosyalleşmek, tartışmak, aktiviteler düzenlemek ve en önemlisi özgür olmak istiyor. Oysa üniversiteye girişle başlayan ve devamında aktivitelerin yasaklanmasına ya da ertelenmesine giden bir dizgide bu taleplerin hiçbirisi karşılanmıyor. OHAL'in etkisi ise üniversitelerde hala hissediliyor:

"Giriş çıkışın bu kadar sıkı olduğu bir kampüste kendimi özgür hissedemiyorum. Şenlikler konusunda da çok kısıtlanıyor. Bu da eğlenmek için bir hakkımız. Ya yapılmıyor ya da küçük bir etkinlik olarak kalıyor." (Şiir-MSGSÜ MEKİK)

"Kısıtlamalar özgür hissettirmiyor. Ne zaman girip çıkacağımızın belli olması özgürlüğe engel. Bu biraz liseymiş gibi hissettiriyor. Dayanışma sergileyebiliriz ama ne zaman ve nasıl hareket edebileceğimizi ve kampüsü nasıl kullanmamız gerektiğini bilmiyoruz. Birçok talebimiz hala OHAL sürecine takılıyor. 'Neden bahar şenliği yapamıyoruz?' diye sorduğumuzda, 'Çünkü tehlike arz ediyor' gibi cevaplarla karşılaştık." (Atahan-MSGSÜ MEKİK)

Gençlerin kampüsleri nasıl algıladıkları ve üniversite yaşamını nasıl geçirmek istedikleri konusu tartışmalarda öne çıkıyor. Görüşmecilerimiz, kampüsler üzerinden "eğlenme hakkını" ortaya koyması ve kampüs içerisinde daha fazla vakit geçirmenin öğrenmeye olan etkisinin de altını çizmesi, kampüsün nasıl olması gerektiğine dair ipuçları barındırıyor:

“Kampüs derslerden ibaret olmamalı. Kampüsün eğlenmeye, öğrencinin kafa dağıtmasına ve çalışmasına yetecek büyüklükte ve tasarımda olmasını istiyorum.” (Banu-MSGSÜ MEKİK)

“Sosyalleşme hakkı olmalı. Lokalleri, barları, kafeleri, festivalleri olursa üniversite daha canlı ve sürekli insanların yaşadığı bir yer haline gelebilir. Bu olmadığı için derslere gireyim, çıkayım, evime döneyim, kurtulayım hissiyatı var. Bu imkânlar da öğrencilerin psikolojisinin iyileştirilmesi açısından bir hak olarak bence talep edilebilir. Bilimsel olarak insan kendini daha mutlu hissettiği zaman öğrenmeye daha açık oluyor.” (Bora-Marmara İHAK)

Kampüslere ve haklara ilişkin bu problemlerin yanı sıra öğrencilerin kafa yorduğu bir diğer konu da ideal kampüsün nasıl olacağı. İdeal tasarımdaki bir kampüs, kapalı olmayan ve çoklu kullanım alanlarına sahip bir mekân olarak gözüküyor:

“Bizim okul, bir kampüs üniversitesinden ziyade bir şehir üniversitesi. Eğer şehir bir üniversitesiysek; okulun yapısı şehrin bütün olanaklarından yararlanabileceğimiz şekilde organize edilmeli. Örneğin kapıdaki güvenlikler, bizim mekânla ve dışarının bizimle olan ilişkisini bu kadar çok kesmemeli.” (Selen-MSGSÜ MEKİK)

“[İdeal kampüs] Öğrenci için tasarlanmış ve dışarıya açık olmalı. Sadece öğrencinin girip çıkabildiği bir alan hiçbirimiz için verimli olmuyor çünkü çoğu ihtiyacımızı dışarıda karşılamamız gerekiyor. Kampüsümüz çok küçük. Tek bir kantinimiz var. Onu da sadece yemek için kullanabiliyoruz. Ne çalışmak için ne de başka bir şey için. Çünkü internet çekmiyor. Okulun içinde bir kırtasiye var ama o da çok pahalı.” (Beliz-MSGSÜ MEKİK)

2.Kampüste Siyaset

Kampüslerdeki fiziki ve sosyal sorunlar nedeniyle öğrenciler tepkilerini ortaya koyarken, üniversite yönetimleri özellikle iktidar karşıtı herhangi bir eyleme ve söyleme karşı gençlerin kampüsteki özgürlüklerinin yanı sıra yasal haklarını da ihlal ediyor.

Öğrencilerin çoğu için "Kampüste siyaset yapılmalı mı, yapılmamalı mı?" sorusu tartışmaya kapalı. Kampüsü bir mekân olarak ele alan öğrenciler için siyaset yapmak, sadece kurumsal siyasete ilişkin bir şey değil aynı zamanda kolektif bir hareketle mekânsal özgürleşme anlamına geliyor:

"Biz, 'politika' ve 'polis' kelimesinin aynı kökten geldiğinin farkında olarak ve politikanın, şehirden veya mekândan hiçbir şekilde ayırt edilemeyeceğini bilerek hareket ediyoruz. Böyle olunca da mekânın toplumsallaşması ve kamusal mekânın özgürleşmesi üzerine bir tavrımız var. Bu durum fakülte hayratları konusunda ele alınabilir. Kamusal alanda ücretsiz erişim bir mekânsal özgürleşmedir. İnsanların parası olmadan temel hakka erişimi dediğimiz şey mekânsal özgürleşmedir. Bunu yurtlar konusunda da düşünebiliriz. Merdiven boyama da aynı şekilde. O da kamusal alanı kolektifleştirmedir. Kamusal alan bir erkin doğrudan şekil vermeye çalıştığı biçimde değil de oranın deneyimiyle ve kendi kendine geçirdiği süreçlerle oluşan bir alan oluyor. Böyle olunca da mekânsal dediğimiz politika açığa çıkıyor." (Uğur-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Siyaset kavramı çoğu zaman güncel siyaset ve partilerle ilişkilendirilse de kavramın tanımı bu ilişkiden çok daha öte anlamlar taşıyor. Gündelik hayatta ve kampüs yaşamında engellemeler ve haklarının sınırlandırılmasıyla karşılaşan gençler için siyaset, hayatlarında güncelden daha öte bir yerde duruyor. Aygül, siyaset ile bireyin seçim özgürlüğü arasındaki bağın altını çiziyor ve siyasetin her yerde olması gerektiğini söylüyor:

"İçinde olalım ya da olmayalım, siyasetin hayatımızı her yönde etkilediğini görüyoruz. Dolayısıyla 'Ben siyasetten uzak durmak istiyorum' gibi bir şey dendiğinde boşa düşülüyor. Herhangi bir üniversiteli genç 'Ben siyasetten uzak duruyorum' dediğinde, 'Üzerimde belli kararlar verilmesine iznim var' demiş anlamına geliyor. Siyaset zaten her yerde olmalı." (Aygül-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Türkiye’de siyaset yapmak hem iktidarlar hem de üniversite yönetimi tarafından sadece gündelik anlamıyla ve kendisine muhalif olarak tanımlanırken, siyaset kavramı üzerine düşünceler üreten öğrenciler, siyasetin gündelik hayattan üniversiteye kadar hiçbir haktan ve hak mücadelesinden ayrı düşünölemeyeceğini belirtiyorlar:

“Yaşama hakkının kendisi politik. İfade özgürlüğünün kendisi politik. Kadın olmanın kendisi politik. ‘Kadın hakları insan haklarıdır. İstanbul Sözleşmesi’ni uygulama’ demenin kendisi politik. Her şey bu kadar politikken, üniversiteler politikadan bağımsız düşünölemez.” (Büşra-Marmara İHAK)

Özgürlöklere müdahale edilmesine ve tahakküm kurulmaya çalışılmasına karşın kampüsleri bir mekân olarak ele aldığımızda, kampüsler hak mücadelelerinin mekânları haline geliyor. Mustafa bu bağlamda ODTÜ’nün tarihselliğine değinerek; ODTÜ’deki geleneğini anlatıyor:

“Biz solcular sanki sürekli kavga etmek ve bir şeyleri yok etmek isteyen birileri olarak gösterilmek isteniyoruz. Oysa ODTÜ’de Türkiye içerisinde belli kesimlerin fikirlerini daha özgürce söyleyebildiğini ve daha yaşanabilir bir ortam var. Bunun nedeni de yıllardır sürdürölen bu gelenek ve oranın sürekli politik olarak kendi söylemini üretebilmesi. Yeri geliyor KHK’lar, yeri geliyor okul içinden geçirilecek olan yol, yeri geliyor okuldan çıkarak direkt ölkö sorunları için de söz söyleyebilen bir yer. Söylem üretmesi sayesinde bu kadar özgür. Kampüs içini daha geniş kitlelerce benimsenen ve kitlelerin kendi sözlerini söyleyebildiğini bir yer haline getiriyor.” (Mustafa-ODTÜ Mimarlık Faköltesi Topluluğı)

Siyasetin kampüslerdeki yeri görüşmecilerimiz için kaçınılmazken, “siyaset yapılmalı” ifadesi farklı argömanlarla bir araya geliyor. Siyaseti bir araç olarak gören Zozan, siyasetin herhangi bir alana ya da mekâna hapsolamayacağını belirtirken, Banu da bölümü gereğini siyasetin içinde olacaklarından siyasetten kaçamayacaklarını söylöyor:

“Üniversitede siyaset kesinlikle yapılmalı. Siyasetin yeri olmamalı. Sokakta siyaset yapma, üniversitede siyaset yapma... Kahve içerken siyaset yapma keyfimiz kaçmasın. Siyasetin keyif kaçırın bir şey olmaması gerekiyor. Siyaset bir araç ve bunun her yerde konuşulması ve insanların buna yön verebiliyor olması gerekiyor.” (Zozan-Marmara İHAK)

“Bizim bölümümüz özelinde gerek öğrenciliğimizde gerek ileriki yaşamımızda – belediyede de özelde de- siyaset bizim işimizin parçası. İdeal bir üniversitede, öğrenciler kendi fikirlerini savunacak siyaseti yapmalı.” (Banu-MSGŞÜ MEKİK)

Kampüs ve siyaset ilişkisinde görüşmecilerimiz arasında tartışmaya neden olan bir diğer konu da siyasi kültür meselesi. Türkiye’de siyasi kültürün sağlıklı bir siyaset ortamı yaratmaya müsait olmadığını söyleyenler olduğu gibi, bu kültürün siyaset yapa yapa gelişeceğini belirtenler de var. Üniversite çağını ve üniversiteyi farklılıklarla tanışma ve bir araya gelme olarak görenler, düşüncelerin özgürce açıklanabileceği kampüsleri talep ediyorlar:

“Kampüslerde siyaset kesinlikle yapılmalı ve siyaset yapa yapa bu kültürün gelişeceğini savunuyorum. (Selin-Marmara İHAK)

“Bence üniversitede siyaset yapılmalı çünkü üniversite, bir gencin en çok birikim kazandığı ve düşüncesini en çok ifade ettiği bir dönem. Gençler, kendilerinden farklı düşüncelerle bir araya geldiği bu ortamda fikrini rahatça dile getirebilmeli.” (Şiir-MSGSÜ MEKİK)

Siyaseti tanımlama biçimlerine göre siyasetin kampüs içerisinde olmaması gerektiğini savunanlar, siyasetin ayrışmalara neden olacağını ve toplumda siyasi kültürün olmadığını ifade ederek, siyasetten önce siyasi kültüre ihtiyaç olduğunu ve bu sebepten dolayı siyaset yerine fikir tartışmalarını desteklediklerini belirtiyorlar. Bu bağlamda gençlerin, kampüsteki siyasetin özgürlükleri kısıtlayacağını düşünmesi, bir yandan kendilerinin ve başkalarının özgürlüğüne verilen önemi diğer yandan ise siyaseti güncel ile ilişkilendirdiklerini ve güncel siyaset çatışmalarının üniversiteye yansımından endişe duyduklarını gösteriyor:

“Siyaset yapılmaması gerektiğini düşünüyorum çünkü siyaset yapıldığı zaman diğer kesimin kısıtlandığını düşünüyorum. Özgür bir ortam olmalı. Herkes istediğini söylesin ama net olarak siyaset yapılmasın ve belli bir görüş savunulmasın. Siyaset işin içine girdiği zaman ayrışmaya yol açıyor.” (Beliz-MSGSÜ MEKİK)

“Sosyolojik olarak karşılıklı fikir alışverişi, eleştirel düşünme, tartışma ortamı gibi özelliklere çok sahip olmadığımız için şu an doğrudan siyasetin üniversiteye girmesi daha büyük sorun yaratabilir. ‘Bu hoca solcu, derste kitap fırlatalım’ ya da ‘Bu hoca sağcı, bunun dersine girmeyelim’ gibi tehlikeler de olacak. Bunlar, bizim toplumsal ve kültürel kodlarımızdan kaynaklı problemler. Bunlar çözüldükten sonra üniversiteye siyaset girmeli.” (Bora-Marmara İHAK)

Üniversite yönetimlerinin ve rektörlerinin siyasi iktidarla olan açık ilişkileri ve bu ilişkiler ağının öğrenciler üzerine yansımaları görüşmelerde öne çıkıyor. Öğrenciler, üniversite yönetimlerinin iktidarla ilişkili olarak siyaset yaptıklarını ve bazı rektörlerin de önceden iktidar partisinden milletvekili ya da milletvekili adayı olmasının bunun bir ispatı olduğunu belirtiyorlar:

“Üniversitelerde siyaset yapılıyor ama öğrencilerin siyaset yapmasına izin verilmiyor. Yönetimdekiler çok güzel siyasetini yapıyor ve düşüncelerini çok güzel pazarlıyorlar. Kayyumların daha önceden iktidarın milletvekili olduklarını ve buradan istifa edip daha sonra kayyum olduklarını görmüş olduk.” (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

Selin, kendilerinin taleplerini dile getirme ve eleştirilerini ortaya koyma hakları kısıtlanırken, üniversite içinde bazı öğrenci gruplarının iktidar karşıtı olmadıklarından dolayı kendilerine tanınmayan hakları rahatlıkla kullandığını kendi deneyimleri üzerinden anlatıyor:

“Örneğin biz Göztepe kampüsüne taşındık. Haydarpaşa’daki kampüsü elimizden aldılar. Biz, buna karşılık Göztepe kampüsünde rektörlüğe yürüyüş eylemi düzenledik. Her yerde çevik kuvvet, sivil polis ve güvenlik güçleri, fotoğraflarla ve videolarla bizi açık bir şekilde mimlediler. Bize karşı bir baskı olurken örneğin İstiklal Marşı’nın kabul gününde ülkücü gruplar kampüste naralar atarak yürüyüş yapabiliyorlar. Hiç kimse onlara dokunmuyor.” (Selin-Marmara İHAK)

Bu tartışmaların yanı sıra siyaset-kampüs ilişkisinin sınırlar çerçevesinde gerçekleşmesini ve bu sınırların söylemsel düzeyde olması gerektiğini söyleyen Aslı’ya göre üniversite yönetimleri kendi üniversitesi gibi tarafsızlık ilkesi çerçevesinde kalmalı:

“Bence kampüslerde ırkçı, homofobik ve türcü söylemlere yer verilmemesi gerekiyor. Üniversitelerde siyaset yapılabilmesi ama üniversite yönetimi tarafsız kalmalı. Yönetim öğrencilerin siyaset yapmasına müdahil olmamalı. Öğrenciler, siyasetlerini belli çerçevelerde sürdürebilmeli. Benim okulumda üniversite bir tarafa ekstra destek sağlamıyor.” (Aslı-Eko-Öğrenci Hareketi)

Boğaziçi Direnişi ve Dayanışmalar

Dayanışmalar, öğrencilerin kendilerini özgürce ifade etmesine ve iktidarın şiddete ve cezalandırmaya varan müdahaleleri karşısında dayanışmasını sağlıyor. Gençler aynı dertlere sahip akranlarıyla bir araya gelmenin kendilerini korkusuzlaştırdığını belirterek, dayanışmaların kendileri için önemini anlatıyorlar:

“Üniversitedeki dayanışmaların var olma mücadelemizde güvenli alan sağladığını düşünüyorum. Boğaziçi Direnişi’ni göz önüne alırsak, öğrencilere sadece belirli fikirlerden dolayı hayat boyunca belki de atlatılamayacak travmalar yaşattılar. Bu insanlar, hemen hemen aynı şeyleri savunduğumuz insanlar. Dayanışma ortamları, birbirinin gözünün içinden destek aldığı ve yan yana bulunduğu insanı korkusuzlaştıran ortamlar. Var olmalarını çok önemli buluyorum.” (Selin-Marmara İHAK)

Üniversite ve öğrenci merkezli kurulan ve gündemlerine temel olarak öğrencilerin sorunlarını alan dayanışmalar aynı zamanda farklı ideolojilere ve siyasi kimliklere sahip gençlerin hak mücadelesi içerisinde olmalarına imkân tanıyan oluşumlar olarak öne çıkarken, Bora da siyasi partilerin hantal yapısı karşısında öğrencilerin buralarda örgütlenmesini önemli buluyor:

“Alternatif dayanışmalar ve üniversite içi dayanışmalar kesinlikle olmalı. Farklı görüşten insanların ve gençlerin farklı alanlarda dayanışmalar ve sivil toplum örgütleri üzerinden birleşmesi çok faydalı olabiliyor. Örneğin Marmara Dayanışması diye bir grubun içerisinde CHP’lisi, HDP’lisi ve hatta İyi Partili’si sadece üniversite içerisindeki politik konularda bir araya gelerek birtakım işler yapabiliyorlar. Dayanışmalar, genel siyasi rüzgârdan etkilenmeyerek, yerel düzeyde birleşim sağlaması açısından bence çok değerli. Bunlar kurumsal siyasi yapılara uzak olan, onları gereksiz ve çağın gerisinde kalmış hantal yapılar olarak gören birçok gencin politik tavırlar almasına imkân sağlayan ortamlar.” (Bora-Marmara İHAK)

Öğrenci Hareketi

Üniversiteli öğrenci nüfusunun giderek artması ve öğrencilerin neredeyse Meclis'e girebilecek niceliğe ulaşması, bir yandan üniversitelerde yaşanan problemler nedeniyle öğrencilerin taleplerini daha görünür kılarken diğer yandan öğrencilerin tepkilerinin de yükseliyor oluşunu gösteriyor. Öte yandan gençlere göre öğrenci nüfusunun az ya da çok olmasının bir önemi yok çünkü öğrencilerin bir şeyleri değiştirme ve dönüştürme potansiyeli halihazırda kendilerinde mevcut:

"8 milyon değil, 10 milyonda olsa, 1 milyonda olsa, 100 kişi de olsa, öğrencilerin direniş gücü varsa her şeyi değiştirebileceğini düşünüyorum. Çünkü birden 8 milyon olmayacak. Önce 100 kişi, sonra bin kişi sonra 1 milyon olarak ve direniş artarak her şeyin değişebileceğini inanıyorum." (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

"Biz öğrenciler bir şeyleri değiştirmek ya da bir şeyleri yönlendirmek istiyorsak 8 milyon olmamıza gerek yok." (Aybala-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Her şehre bir üniversite politikası, bölümlerin kontenjanlarının yükseltilmesi, kampüslerin sorunları ve hak özgürlüklerin kısıtlanması yanında gençlerin üniversitelerde ve kampüslerde yaşadığı sorunlar ve gelecek kaygıları ile öğrencilerin özellikle Boğaziçi Direnişi'nde güçlü tepkileri birlikte ele alındığında; öğrenci hareketinin bir potansiyel taşıdığını gösteriyor. Aygül de bu yaşananların öğrenciler üzerinde sınıfsal bir etkiye yarattığını vurgulayarak, asıl sorunun potansiyelin örgütlenmesi olduğunu ifade ediyor:

"81 ile üniversite açılması ile üniversiteler genç işsizliğini oyalama işlevi görüyorlar. Eğer gerçek bir kampüs hayatı olsaydı; üniversiteler de başka bir sosyal ağ inşa etme özgürlüğünün yakaladığı yere dönüşürdü. Yine de 8 milyon genç geleceğinden kaygı duyuyor ve dolayısıyla bu kaygıyı politik reflekse dönüştürme olanağının her zaman çok yüksek olduğunu düşünüyorum. Artık Türkiye'nin en nitelikli üniversitelerinde okusak dahi sigortalı çalışmak gibi bir güvencemiz ve bir hayalimiz bile yok. Pek çok arkadaşımız esnek çalışıyor. Prekaryaya dönüşüyoruz. Ortada politik bir tepki var. Bunun örgütlenme alanı biraz boş kalıyor. Böyle bir çaba gerekli. Bir potansiyel taşıyor." (Aygül-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

3. Kurumsal Siyaset ve Gençlik

Farklı hak talepleri üzerine örgütlenen üniversite öğrencisi gençlerle kurumsal siyaseti, kurumsal siyasi partilerin sorunlarını ve gençlerle ilişkisini tartıştık. Diğer gruplarda da olduğu gibi kurumsal siyasetin gençlere uzaklığı, kurumsal siyasi partilerin gençlere ulaşmak için kullandığı dil ve sorunları çözmedeki yetersizliği en çok eleştirilen konuların başında geliyor.

Kurumsal siyasi partiler ve liderleri her fırsatta gençlere yaklaşımdan söz ederken, özellikle Mecliste bulunan partilerin gençleri özne olarak görmüyor ve parti kadrolarında gençlere söz hakkı vermiyor. Gençlik kollarının işlevini ve gençlerin parti içindeki yerini sorgulayan görüşmeciler, kurumsal siyasetin kendilerini ve sorunlarını görmezden geldiğini belirtiyor:

"Ben gençlerin partilere yaklaşmasını değil partilerin gençlere yaklaşmasını bekliyorum. Broşür dağıtma, afiş dağıtma, evlere çay çorba gönderme... Bunları hep gençler yapıyor ama fakat gençlerin söz alma sırası geldiğinde, gençler dinlenmiyor." (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

"Bir çabala var ama gençliğin parlamentoya girmek, Meclis siyasetine katılmak ve gençlik kollarına girmek gibi bir derdinin olmadığını düşünüyorum. Gençler, yıllardır asla ilgilenilmeyen ve talepleri görmezden geline bir kesim. Bütün gençler de bunun farkında. Bu yüzden başka arayışların olduğunu düşünüyorum." (Ömer-Eko-Öğrenci Hareketi)

Siyasi alanın gençliğe bakışı da gençler tarafından tenkit ediliyor. Beliz, Cumhurbaşkanı'nın söylemleri üzerinden iktidarın ve muhalefetin kendilerine bakışını yorumluyor:

"Geçen gün yapılan bir toplantıda, Cumhurbaşkanı iş bulamayan gençleri niteliksiz olarak tanımladı. Niteliksiz mezun olacaksak neden böyle bir kurum var ve biz mezun olduğumuzda niteliksiz olarak mezun oluyorsak ve iş bulamıyorsak; neden bizi yetiştiriyorsunuz? Bizi her konuda kısıtlıyorlar. Siyasetin, iktidarın ve muhalefetin bize bakışının kötü olduğunu düşünüyorum." (Beliz-MSGSÜ MEKİK)

Gençlerin neredeyse tamamı siyasetle ilgilenmek isterken, kurumsal siyasi partilerde özgürce siyaset yapamayacaklarını ve önlerinde farklı engellerin bulunduğunu düşünüyorlar. Bu oluşumlarda liyakatin yerin "para" ya da "tanıdık" aldığını ifade eden Aslı'ya göre partilerin gençlik politikalarından anladığıyla gençliğin sorunları birbirinden çok farklı:

“Siyasetle ilgilenmek isteyen biri olarak bir yere gelebileceğimi düşünmüyorum. Zaten baktığımda nasıl bir yere gelebiliriz? Liyakatle gelemem. Ya tanıdık ya para. Partilerin içindeki hiyerarşi beni rahatsız ediyor. Gençler böyle düşündüğü için alternatif siyasi oluşumlar var. Umudu kestiğimizde böyle bir araya geliyoruz. Gençler, partilerde yer almak istemiyor çünkü kalıplaşmış ve çok eskiden gelen bir kurumsal siyaset var. Gençlere Twitter’den emoji atmak gençlik politikası olmuyor. Gençlerin istediği bu değil. (Aslı-Eko-Öğrenci Hareketi)

Gençliğin sorunlarının partilerde ve Meclis’te yer bulamamasının yanı sıra gençliğin dert edindiği ve gündeminde olan konuların parti politikalarında yer almaması da gençlikle kurumsal siyasetin ortaklaşamamasının sebeplerinden biri olarak gözüktüyor. Bunun yanı sıra hak ihlallerine uğrayan toplumsal grupların temsilcilerini partilerde göremediğini belirten Türkan, “Biz aynı gemide değiliz” diyor:

“Asla siyasi iktidarla ve orta yol siyaseti yapan partilerle aynı masaya oturamayacağımı düşünüyorum. Bizim dertlerimiz ortak değil. Biz aynı gemide değiliz. Neden partilerde LGBTİ+ görmüyorum? Neden televizyonlarda gerçekten kadın haklarıyla ilgili feminist bir mücadele yürüten birini görmüyorum? Neden veganlık Meclis’te konuşulmuyor? Neden hayvan hakları sadece hayvan korumacılığı ile sınırlı kalıyor? Kurumsal siyasette farklı grupların temsili o kadar sıkıntılı ki! Ben dernekleşme faaliyetleri veya kolektif bir platform aracılığıyla bir araya gelerek ortak sorunlara çözüm üretme yöntemlerinin tartışılmasına ve bu yöntemlerin kurumsal siyasetle ne denli ilişebileceğinin konuşulmasına inanıyorum.” (Türkan-Marmara İHAK)

Görüşmecilere göre, gençlerle kurumsal siyasetin arasındaki mesafenin nedenlerinden biri de siyasi partilerin gençleri kalıplaşmış ön yargılarla değerlendirmesi. Bu çerçevede gençler, sosyal medyanın kullanımı karşısında yaratılmaya çalışılan korku iklimine değinerek, partilerin kendilerinin hayatlarından bihaber olduklarını, partilerin vaatleri üzerinden örneklendiriyorlar. Gençler internet değil siyaset istiyorlar:

“Seçimlerde hala gençlerin taleplerinin internet olduğunu sanıyorlardı. Çok garipti. Snapchat çıkan videolar vardı. Gençlerin hayatını sosyal medyadan ve internetten ibaret zannediyorlar. Bu açıdan da çok uzaklar.” (Aslı-Eko-Öğrenci Hareketi)

“İstedığımız şey tabii ki 5 GB internet değil. Bunu da verseler, kullanımını engelliyorlar. Artık insanlar tweet atmaya ve herhangi bir sosyal medyada paylaşım yapmaya korkuyorlar.” (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

Görüşmecilerimiz arasında kurumsal siyasi partilerde örgütlenmek isteyenler de bulunuyor. Buna karşılık iktidarın yasal bir hak olan düşünce ve ifade özgürlüğünü baskılarla sınırlandırmaya çalışması sadece sosyal medya kullanımını değil aynı zamanda kurumsal siyasi partilerde örgütlenmek isteyen gençlerin de geri adım atmasına neden oluyor. Babasının yaşadıklarının ileride kendi başına gelmesinden çekinen Şiir, bu sebepten dolayı bir partiyle organik bir bağ kuramadığını söylüyor:

“Belli bir partiyi parti içinden desteklemekten korkuyorum çünkü ileride iş sahibi olacağız. Şu an ülkemizde bir iş sahibi olurken, bunun bir kriter olduğunu düşünüyorum. Aynı şeyi kendi ailemde de yaşadım. Babam 30 yıllık tecrübesinin ardından mülakat sonucunda işi bırakmak zorunda kaldı. Resmi olarak bir partiyi desteklemeye çekiniyorum.” (Şiir-MSGSÜ MEKİK)

Siyaset yapma biçimine göre kurumsal siyasi partilerin farklılaştığının altını çizen Uğur, halihazırda siyaset yaptığını ve belediye başkanı olmak istediğini ifade ederek, sorunun siyasi partilerin yapılarında değil, siyaset yapma biçimlerinde olduğunu anlatıyor:

“Ben belediye başkanı olmak istiyorum. Bir partide örgütlüyüm. Kurumsal siyaset dediğimiz şey, her şeyin bürokratik işlediği Meclis siyasetinden ve Meclis partilerinden çok farklı ilerliyor. Ben bunu bir partide olmakla ilgili değil de siyaset yapma biçimiyle ilişkilendiriyorum. AKP’nin ve CHP’nin siyaset biçimiyle benim mensubu olduğum partinin siyaset biçimi, sosyalist olmamız bakımından çok farklı. İkimiz de yasal partileriz ve kurumsal bir yapımız var. Haliyle kurumsal ya da inisiyatif şeklinde değil de siyaset yapma biçimiyle farklılaşıyor.” (Uğur-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Farklı kurumsal siyaset mekanizmalarında ve örgütlenmelerde mekâna göre gençlikle kurulan ilişki de değişkenlik gösterebiliyor. Yerel siyaset üzerinden bir kariyer hedefi çizen Banu’ya göre bir siyasi partinin memleketindeki yerel örgütü gençlere açık ama genç bulmakta zorlanıyor:

“Kendimi herhangi bir partinin içinde, yerel siyasette söz sahibi olan ve çalışan biri olarak görmek istiyorum. Kendi şehrim için konuşursam, gerçekten genç birini ilçe başkanı yapmak istediklerinde, genç bulamadıklarını biliyorum. En azından yerel olarak belediye yönetimi gençlerin girmesine açık ama gençleri bulmakta zorlanıyor.” (Banu-MSGSÜ MEKİK)

Genel olarak gençler, kurumsal siyasi partilerde siyaset yapmayı tercih etmezken; az sayıda görüşmecimiz siyasi partilerde yer alıyor. Bora, bir siyasi partinin içerisinde olmasına rağmen partisinin gençliğe verdiği rolü ve partinin yapısını eleştiriyor ve bir nevi kurumsal siyasi partilere uzak olan gençlere hak veriyor. Kendi partisi üzerinden durumu örneklendiren Bora'ya göre genç olmak parti içerisinde gençleri sınırlandıran bir durum haline geliyor ve sistem soruna işaret ediyor:

"Kurumsal siyasette kariyer hedefim var. Tecrübelerime dayanarak gençlerin kurumsal siyaset içerisinde yer bulabilmesinin çok zorlu bir mücadele olduğunu düşünüyorum. Partinin ekonomi politikası belirlenirken gençlere sadece 'Genç işsizlikle ilgili ne yapalım?' sorusu soruluyor. 'İşsizlikle ilgili ne yapalım?', 'Ekonomi nasıl olsun?', 'Sosyal demokrat mı liberal mi olsun?' soruları sorulmuyor. Genç olmak, sizi gençlik politikalarıyla sınırlıyor ve onun dışına çıkamıyorsunuz. Sistem izin vermiyor. Biz, bugün bir sürü aydınlık genci partiye çekemiyoruz çünkü gençler tüm partileri ağır, gereksiz ve hantal yapılar olarak gördüğü için bu yapıların içerisine girmek istemiyorlar." (Bora-Marmara İHAK)

Siyasal alanın gençlerin kendilerini özgürce ifade etmekten uzak bir alan olduğu da konuşmalarda sıklıkla dile getirildi. Türkan, siyasi parti kanunu ya da siyasi parti özneleri üzerinden bir değişimden ziyade gençliğin eleştirdiği oluşumlar karşısında çözümün alternatif örgütlenmelerde olduğunu söylüyor ve dayanışmaları örnek gösteriyor:

"Türkiye'de hem siyasi partiler içerisinde siyaset genç değil hem de gençler siyaset alanında özne değil. Siyasi Parti Kanunu değiştirmek ya da siyasi parti öznelerini gençleştirmek değil de üniversitelerde dayanışma örgütlerini kurmalıyız. Eleştirdiğimiz şeyin alternatifini dayanışmalarla yarattık. Nereye evrilir, nereye devam eder, bilmiyorum ama en azından bir şeyler yaptığımızın bilincinde olmamıza ve belki de dönüşümün gerçekleşmeye başladığını görmemize ihtiyacımız var." (Türkan-Marmara İHAK)

Kurumsal siyaset dışında gençlik merkezli alternatif oluşumlarda ve dayanışmalarda siyaset yapan gençler, hiyerarşik ve kapalı toplum yapısına karşı olduklarını ifade ediyorlar ve gençliğin kendi öz gücüyle davranmak istediğini belirtiyorlar:

"Gençlerin kendisini umursamayan bir iktidara karşı kendi öz gücüyle hareket etme davranma çabası olduğunu düşünüyorum. Daha çok anlayabilecek ve yeniliğe, özgürlüğe, farklılığa daha açık ve daha yatay bir toplum istediklerini düşünüyorum." (Ömer-Eko-Öğrenci Hareketi)

Kurumsal siyasetin ve partilerin çatı kimlikler üzerinden ilerlediği ve bu durumun parti içi demokrasiyi engellediği düşüncesinde gençler birleşiyor. Boğaziçi Direnişi ile daha fazla konuşulan dayanışmaların güçlü yanının farklı düşüncelere açık olması olduğunu düşünen Berfin, bunun gençler için bir ihtiyaç olduğunu söyleyerek, siyasete katılımını ODTÜ'deki deneyimleri üzerinden anlatıyor:

"Bir yerde parti anlamında örgütlü değilim. Siyasete dayanışmalar üzerinden katılıyorum. Bunlar ihtiyaçlar üzerine oluşuyor. ODTÜ'de güncel durumları, politik olayları ve neler yapabileceğimizi konuşmak için birkaç arkadaş bir forum çağrısı yapmıştık. Sonra farklı şeyler yapmak isteyen insanlar bir araya geldi ve dayanışma ağlarını kurduk. Bu dayanışma ağlarının ve bu alternatif grupların bu kadar artmasının 'Farklı bir şeyler yapmamız gerekiyor' düşüncesinden oluştuğunu düşünüyorum. Farklı sesler çıkıyor ve dayanışma ağlarıyla farklı eylemler yapabiliyoruz." (Berfin-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Ekoloji mücadelesi merkezli örgütlenen gençlerle de ekoloji merkezli siyaseti konuştuk. Sermaye ve iktidarın insan haklarının yanı sıra doğa ve canlı haklarını da ihlal ettiği ve görmezden geldiği günümüzde, gençliğin gelecekte nasıl bir Türkiye ve dünya istediği, siyaset yapma biçimleri ve siyasetin gündemi açısından oldukça önem arz ediyor. Yaprak, ekolojist gençlerin başka türlü bir siyaset istediğini sorunlar ve kendi hayali üzerinden ortaya koyuyor:

"Daha çok doğayla savaş içindeyiz. Kaybedeceğimiz bir savaş içindeyiz. İktidardan istediğimiz de rant ve betonlaşma amaçlı, cebine beş kuruş daha fazla girsin diye yaşam alanlarımızla oynanmaması. Hayvan özgürlüğü istiyoruz. Hayvanların da bir bedeni olduğunu, hissedebildiklerini, haz alabildiklerini ve acıyı hissedebildiklerini unutuyorlar. Hayvanların da duyguları olduğunu söylüyorlar fakat bunu sadece içgüdü diye tanımlamayı seçiyorlar. Hayvanların bizden bir farkı yok. Türcülük istemiyoruz. Kısacası bütün dünyanın vegan olmasını istiyorum." (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

Öğrenci merkezli kurulan topluluklar, kurumsal siyasetin çıkmazlarından uzak kalarak tartışıyorlar ve bilgilendirici bir işlev görüyorlar. MEKİK grubundan öğrenciler, gündemdeki konular üzerinde fikir tartışmalarının siyasete girdiği verebileceğini söylüyorlar. Siyasetin öğrencilerin düşüncelerini ne kadar dikkate aldığıysa soru işareti:

"Kadın cinayetleri, öğrenci hakları, göçmen politikaları ve kent hakları gibi gündemi takip edip bilgilendirici çalışmalar yapıyoruz ve konuşuyoruz. Örneğin Kanal İstanbul projesi için okulda bilgilendirme açısından direkt olarak değil ama bilgilendirici kanallardan biri olarak yer aldık." (Selen-MSGSÜ MEKİK)

İfade özgürlüğünün sınırlandırılması, gündelik hayata müdahalenin her geçen gün artması ve siyaset alanının uzlaşmadan mahrum kalması son yıllardaki problemlerin başında geliyor. Hem siyaset alanında hem toplumda demokrasi ve bir arada yaşama kültürünün zayıflığına yukarıda saydığımız bu problemler de eklenince, siyaset alanının aktörleri ve toplum bileşenleri karşılıklı olarak çatışmayı besliyor, bu durum da toplumun kutuplaşmasına neden oluyor.

Çalışmanın bu bölümünde "Nasıl bir Türkiye'de yaşamak istersiniz?" ve "Gençlik toplumuyla farklılaşıyor mu?" sorularına gençlerin verdiği cevaplar üzerinden gençlerin gelecek hayali ile toplumla gençlik arasındaki farkları ve benzerlikleri ortaya koymaya çalıştık. Gençler; özgürlükçü, çoğulcu, otoriter olmayan ve ayrımcılığın olmadığı bir toplumda yaşamak istiyorlar ve gençlere, kadınlara, LGBTİ+'lara ve diğer kimliklere yönelik baskıların olduğunu ve bunlara karşı ayrımcılık yapıldığını düşünüyor. Milliyetçilik, adaletsizlik, dışlanma, ayrımcılık, evrensel ve çevresel değerlere uzaklık en çok eleştirilen konuların başında geliyor. Gençlere göre, toplumda hâkim kılınmaya çalışılan değerler ile kendi kuşaklarının değerleri arasında büyük farklılıklar var. Ortak hissiyat olarak da ülkenin ve toplumun durumundan dolayı duyulan mutsuzluk ve gelecek için kaygılanma öne çıkıyor.

Türkiye'de, anayasal hak olan düşünce ve ifade özgürlüğünü ve protesto haklarını kullanan toplumsal muhalefetin ve özellikle Boğaziçi Direnişi'yle birlikte öğrencilerin, soruşturmalara maruz bırakılmaları ve tutuklanmaları hukuk devletinden uzaklaştığını gösteriyor. Gençler de Türkiye'de yaşanan en önemli sorunun adaletsizlik ve hukuksuzluk olduğunu düşünüyor:

"Adaletin artık adalet olmadığını, adalet kavramının havada duran bir bulut olduğunu ve hiç kimseye değmediğini söyleyebiliriz." (Diyar-Kampüs Cadıları)

"Gerçekten adaletin iyi tesis edildiği ve adalete hukuksal olarak güvendiğimiz bir toplumda yaşamak isterim. Siyasi partilerden temsilciler davet ederken, HDP'den birini davet etmeye korkuyorum. Ben bu korkuyu yaşamak istemiyorum. HDP; legal, seçilmiş ve altı buçuk milyona yakın insanın oyunu almış bir parti. Ama ben HDP'yi çağırdım diye hafta yemekten ya da Twitter'da etiketlenerek ertesi gün ifadeye gitmekten korkuyorum. Korkak olduğum için değil ama neden hayatımın bir zamanını buna harcayayım?" (Nedim-Gri Bölge)

Gençler uzun yıllardır devam eden aynı iktidar tarafından bir kültür inşa edildiğini ve bu kültürün toplumda problemlere sebep olduğunu düşünüyor. Binnur, bu kültürün değişimini sağlayacak güç olarak feminist harekete işaret ederken; Sema da geleneksel ve Kemalist değerlerin toplumda hâkim olduğunu belirterek toplumsal hareketlerin önemine dikkat çekiyor:

“Uzun yıllar boyunca gericiliğin çok derin bir şekilde örgütlendiğini düşünüyorum. Bunun yıkımı da karşı kültür inşası da hiçbir şekilde kolay olmayacak. Burada feminist harekete fazlaca güveniyorum. Kadınlar arasında o dayanışma kültürü müthiş bir şekilde inşa ediliyor.” (Binnur-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

“Şu an Türkiye coğrafyasında tamamen geleneksel değerler hâkim. Buna dini açıdan da siyasi açıdan da bakabiliriz. Bir taraf iktidardan dolayı İslami muhafazakâr ama bir taraf da Kemalist. Bu ikisi arasında seçim yapmamız gerekiyormuş gibi bir şey var. Bu toplum yeni alternatife bile izin vermiyor ve istemiyor. Bir yandan da değişim var. Bu da toplumsal hareketlerle oluyor.” (Sema-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Devletin ve siyasi iktidarın toplumunu kendi değerleri üzerine kurgulanmaya çalışması, kimliklerin ötekileştirilmesine, dışlanmasına ve sakıncalı görülmesine neden oluyor. Gençler, toplumda hâkim kılınmaya çalışılan değerlere ve bu değerlere sahip olanların baskılarına değiniyor ve aidiyet söylemlerine karşı bir nevi “Borcumuz yok, alacağımız var” diyerek; genç göçüne işaret ediyorlar:

“Beyaz, erkek, heteroseksüel, Müslüman ve Sünni bir insan bir de Türk olduğunda Türkiye’de ondan kralı yok. Belki bu insanın aklıktan ağzı kokuyor ama kendi hayat tarzını o kadar çok birine dayatıyor ki! Beyin göçüne dem vuruyorlar. Toplumun değerleri bize ‘Ülkenize ve vatanınıza sahip çıkın. Dedeleriniz sizin için kazandı’ diyor. Ben bu ülkeye hiçbir şey borçlu değilim. Bu toplum bana borçlu. Kuir olarak, kadınlar olarak, Türk olmayanlar olarak...Üniversite öğrencileri bizim hiçbir şeye borçlu olmadığımızın farkında. Bu yüzden de bu kadar yoğun bir beyin göçü isteği var.” (Canberk-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

“İnsanların erkek, heteroseksüel ve Müslüman olması bekleniyor. Fakat bizler erkek değiliz. Bizler kadınız ve feminist bir bakış açısıyla bunların tamamen kaldırılmasını istiyoruz.” (Mısra-Kampüs Cadıları)

Görüşmelerde, toplumu oluşturan bileşenlerin birbirine güvenmediği ve birbirine karşı ön yargı beslediği tespiti dikkat çekiyor.ERCÜMENT, toplumun birlikteliğinin bir sözleşmede kaldığını belirtirken; Nermin da yakın toplumsal tarihi içi boş hâkim değerler kavgası olarak nitelendiriyor ve ön yargılardan duyduğu rahatsızlığı dile getiriyor:

"Türkiye, teorik olarak aynı vatandaşlık sözleşmesinde olan ama birbirine hiç güvenmeyen insanlar topluluğu." (ERCÜMENT-BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ)

"Biz ne çektiysek bu değerlerden çektik. Sürekli birilerinin değerlerinin birilerinin üstüne çıkma çabasından ve bu değerlerin bir şekilde lafta olmasından çektik. Beni tanımayan insanlar tarafından, ben hep ya FETÖ'cü oldum ya da AKP'li oldum. Üstüme direkt etiket yapıyor." (NERMIN-BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ)

"Solda siyaset yapan bir Müslüman olarak Elhamdülillah dediğimde insanların bana garip bakmamasını isterdim." (HASAN-BOĞAZİÇİ DAYANIŞMASI)

Görüşmecilerimiz, öğrenci kimlikleri dışında başka kimlikler de taşıyor. Birbirinden farklı başka başka kimliklere sahip olan gençler; tavırlarından, söylemlerinden, giydiklerinden ve ifadelerinden dolayı hem siyasi iktidar hem de toplum kaynaklı sorunlar yaşadıklarını söylüyorlar. Gençler, hiç kimsenin kimse karışmadığı özgür bir ülkede yaşamak istiyorlar:

"Özgürlük bizim için çok önemli. İstedğini giymek, istediğini konuşmak ve istemediğini söyleyebilmek...Bu toplumda reddetmek ve 'Hayır' demek zor. 'Hayır' diyebilmek istiyoruz." (GÖKHAN-GSÜ KUIR ÇALIŞMALAR KULÜBÜ)

"Sokağa çıkarken üç defa düşünmemeyi, ne giyeceğime ve nasıl davranacağıma karışılmamasını hayal ediyorum." (MUALLA-EGE ÖĞRENCİ DAYANIŞMASI)

Siyasal iktidarın ve toplumun baskıları sadece İslami değerleri kabul etmeyenlere yönelik olmadığı görülüyor. İktidar dinsel kimliğini öne çıkararak, kendiyle ortaklaştığına inandığı toplumsal kesimleri de kontrol altında tutmaya çalışırken, kendini dindar olarak tanımlayan Betül, kurumsal siyaset aktörleriyle aynı inançsal kimliği taşımak gibi beklentisi olmadığını ve iktidarın politikalarının dindarlara da zarar verdiğini belirtiyor:

"Ülkemizde şu an sadece belli bir kesimin değerleri baz alınıyor ve tamamen onlar üzerinden belli politikalar yürütülüyor. Evrensel değerler baz alınarak yönetilmeyi isterdim. Şu an temel insan hakları noktasında bile çok geride bir ülkeyiz. Herkes Müslümanmış gibi davranılıyor. Bunun benim gibi dindar insanlar açısından da sıkıntılı bir durum olduğunu düşünüyorum. Çünkü artık belli bir kesim dindar insanlardan nefret ediyor. Hiçbir siyasetçinin dindar olmasını beklemiyorum. Bir siyasetçinin çalmamasını, iyi yönetmesini, benim haklarıma saygılı olmasını ve herkese eşit mesafede yaklaşmasını bekliyorum. Hiç kimsenin ötekileştirilmediği bir toplum istiyorum." (Betül-Arayüz Kampanyası)

Farklı kimlikler etrafında ve öğrenci sorunları çerçevesinde birleşen Boğaziçi Dayanışması'nın başlattığı Boğaziçi Direnişi, başka üniversitelerde de dayanışmalar kurulmasına ön ayak olurken, dayanışmanın ruhuyla büyüyen direniş toplum tarafından da destek görüyor. Alper, otoriterliğe karşı çıkarak; Türkiye hayalini, direnişten bir sloganı temel alarak şöyle anlatıyor:

"Otoriter olmayan bir Türkiye'de yaşamak isterdim. Bir protesto kültürünün olmasını isterdim. Herkesin kendi işiyle ilgilendiği bir Türkiye isterdim. Direnişin yüzüncü günü çok güzel ve harika bir örnekti. 'Türkiye içinde küçük bir Boğaziçi değil, Türkiye'yi büyük bir Boğaziçi'ne çevirme' sözü vardı. Boğaziçi de çok mükemmel bir yer değil ama Türkiye'ye göre daha iyi bir ortam." (Alper-Boğaziçi Dayanışması)

Ortaya konulan sorunların ardından gençler, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ve geleceğe yönelik hayallerini sundular. Esin her şeyden önce sorgulayan bir toplum isterken, Nedim de toplumun müdahalelerine yönelik eleştirilerini dile getiriyor ve toplumun kolaylaştırdığını ifade ediyor:

"İnsanların hesap sormayı öğrenmeleri lazım." (Esin-ODTÜ Dayanışması)

"İnsanların gerçekten birbirine sadece saygı duymayı öğrendiği ve birbirinin hayatına müdahale etmeyi kendilerinde hak görmedikleri bir toplum istiyorum. Bunun çok daha kolay bir toplum hayatı olacağını düşünüyorum." (Nedim-Gri Bölge)

Gençlerin devlet ve toplumla ilgili ortaya koyduğu görüşler arasında gençlerin "özgürlük" talebinin baskın çıktığını görüyoruz. 21.yy'da özgürlükler için hala mücadele etmek zorunda kalmayı garip bulan Melike'nin yanı sıra Sema da özgürlük için insanların konfor alanlarından çıkması gerektiğini düşünüyor:

"Özgür tartışma ortamı yok. Paralar büyük dev projelere ve inşaat projelerine gidiyor. Siyasete çıkar için yapılıyor. İdealleri olan insanlara ihtiyacımız var. Bu zamanda hala özgürlük demek garip ama hala ihtiyacımız var." (Melike-GSÜ Dayanışması)

"Tamamen özgürlük üzerine kurulmuş bir idealimiz var. Bu sadece fikri değil, aynı zamanda fiziksel de bir özgürlük. Çünkü tamamen kendimizi konfor alanlarına sıkıştırmış durumdayız. Özgürlüğün bir değer haline geldiği ve herkese sirayet ettiği bir toplum istiyorum." (Sema-GSÜ Kuir Çalışmalar Kulübü)

Rant elde etme amacıyla doğaya ve çevreye verilen zararlar ve yeşil alanların yağmalanması Türkiye'de yaşanan sorunların sadece kişisel hak ve özgürlüklerle ilgili olmadığını gösteriyor. Bu bağlamda, gençler sadece hukukun tesis edildiği özgür bir ülkede değil aynı zamanda tüm canlıların ve doğanın haklarına saygı gösterilip korunduğu bir ülkede yaşamayı hayal ediyorlar. Yaşamayı temel ihtiyaçları karşılamamanın ötesinde değerlendiren Hanım ile hâkim değerler eleştirisi yapan Yaprak, ekolojik değerlerin altını çiziyor:

"Değerler denince aklıma, toplumsal düzende milli ya da dini duyguların gelenekselleştirilmesi geliyor. Fakat biz öncelikle, sonraki kuşak için savaş içinde olmadığımız, su kaynaklarını tüketmediğimiz [bir dünya] ve talan edilmeyen güzel bir doğa ve temiz bir çevre istiyoruz. Bunun bir ahlaki değer olarak görülmesini istiyoruz." (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

"Benim için temel değerler; sağlıklı ve temiz bir doğada yaşayabilmek ve eşit yaşam hakkı. Yaşamak, temel gereksinimlerimizi karşılayabilmekle sınırlı olmasın. Aynı zamanda sosyal ve kültürel aktivitelerimizi yapabilelim, ruhumuzu besleyebilelim ve gezebilelim. Bugün çok daha farklı şeyleri konuşabilirdik." (Hanım-Eko-Öğrenci Hareketi)

Üniversite/öğrenci ve toplum farkı tartışmalarında; gençlerin arasında kendilerinin toplumdan belli noktalarda ayrıldığını düşünenler olduğu gibi toplumla benzeştiklerini düşünenler de bulunuyor. Bu ayrışmalar ve benzeşmeler sadece öğrenci kimliği üzerinden oluşmuyor aynı zamanda toplumsal cinsiyet kimliği gibi başka kimliklerin de ayrışmalar ve benzeşmelerde önemli rol oynadığı görülüyor. Fatma'ya ve Zilan'a göre kadınlar ve LGBTİ+'lar ile toplum arasında derin çelişkiler var:

"Özellikle 2008 krizi sonrası neoliberal iktidarların muhafazakârlaştığı bir dünya var. Bu muhafazakarlaşma topluma da bir şekilde sirayet ediyor. Bunu özellikle üniversiteli kadınlar açısından tartışmak önemli çünkü üniversiteli kadınlar patriyarkanın bir kurumu olan ailede direkt bunun çelişkisini yaşıyor ve bu toplumsal değerlerle yüz yüze geliyor. Gece çıktığı saatten istediği bir yere özgürce gidememesine kadar hayatının sonuna kadar bunu yaşıyor. Ama üniversitede bu toplumun değerlerinden daha farklı bir şey şekilde hayatta var olmak istediğini ve kendisi için kendini yeniden üretebileceğini ve daha özgür olabileceği alanın bu şekilde oluşabileceğini biliyor. Üniversitede bunu görüyor. Bu yüzden ben özellikle üniversiteli kadınlar ve LGBTİ+'lar açısından toplumsal değerlerin tam olarak uyuşmadığını düşünüyorum. (Fatma-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

"Bugün üniversiteli herhangi bir kadının hatta en muhafazakâr olanın bile toplumsal değerlerin çelişkisini yaşamadığını düşünmüyorum." (Zilan-Üniversiteli Kadın Kolektifi)

Bahsedilen çelişkiyi Yaprak'ın kendi yaşantısı üzerinden örneklemesi ve feminist hareketten kaynaklanan bir bilinçle yorumlaması, Fatma'nın yukarıdaki alıntıda ortaya koyduğu ifadeleri somutlaştırıyor:

"Artık feminist hareketlerin daha ilerlediği bir boyuttayız ve her şekilde sesimizi duyurabiliyoruz. Fakat aile baskısı yüzünden kadınlar geride kalmayı tercih ediyorlar. Ben de şu an çok baskıcı bir ailede yetişiyorum. Bir şekilde sesimin kısılmak istendiğini düşünüyorum. Özgürce hareket edebilmek ve gece sokakta özgürce gezebilmek isterken, ailemin bunu kısıtladığından dolayı çok belirgin bir değer farklılığı olduğunu düşünüyorum." (Yaprak-Eko-Öğrenci Hareketi)

Gençlerin bazıları hem gençliği hem de "hâkim" değerleri homojen bir biçimde değerlendiremeyeceklerinin altını çiziyorlar. Efe, insanların fayda prensibine göre sadece kendi değerlerini dayattığını ve toplumda Türk, Müslüman ve Sünni değerlerin öne çıktığını vurguluyor:

"Toplumda homojen olarak bir değer hâkim olduğunu düşünmüyorum. Türkiye toplumunda muhafazakâr ve Sünni değerler var. Müslüman değilseniz 'Bu Türk kültürü' denilerek dayatılıyor. 'Müslüman değilim. Neden ramazanda oruç tutmak zorunda olayım? Neden gizli gizli yemek yiyeyim?' dediğimde 'Bu eskiden beri böyledir. Osmanlı'da bile gayrimüslimler Ramazan'da sokakta yemek yemezdi' gibi bir durum var. Değerleri kendi yaşam pratiğini dayatabilmek ölçüsünde faydalı gördüklerinde kullanıyorlar." (Efe-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Türkiye’de LGBTİ+’lar hem kurumsal siyaset aktörler hem de toplum tarafından ayrımcılığa ve hak ihlallerine maruz kalıyorlar. Gençler, LGBTİ+ mücadelesi bağlamında toplumla kendileri arasında bir uzlaşmazlık halinin olduğunu ve genel olarak istediği kimliğiyle özgürce var olabilmenin toplumun genel geçer değerleriyle mütemadiyen çatıştığını belirtiyorlar:

“İktidar tarafından pekiştirilen muhafazakâr bir yapı var. Bunun tersine bir şey söylediğin zaman toplumla çelişiyor. LGBTİ+’yım dediğin ve haklarını savunduğunda, bir ters düşme söz konusu oluyor. Bir kadın olarak ailemden ayrı yaşıyorum ve etrafımdaki insanlar bunu öğrendiğinde çok aşırı tepkiler verebiliyor. Bunun gibi birçok şeyde bir çatışma durumu var.” (İpek-Öğrenci Kolektifleri)

“Gençliğe ve toplumun genel geçer değerlerine baktığımızda, çok yükselen bir feminist hareket varken ve LGBTİ+ mücadelesi bir varoluşu kanıtlıyorken, insanın kendi varoluşu muhalif olmaya ya da bir kadınsa ya da LGBTİ+ ise doğasında bir muhalife dönüşmüş oluyor. İster istemez de var olabilmek bile toplumun tüm genel geçer değerleriyle çatışır noktada.” (Zöhre-Öğrenci Kolektifleri)

İktidarın her şehre bir üniversite açma politikasına ve kendi değişleriyle üniversiteleri gençlerin ayağına getirmelerine rağmen, üniversite tercihlerinden dolayı şehir değiştiren öğrenci nüfusunun hala yüksek olduğu gözüküyor. Özellikle büyükşehirlere okumaya gelen öğrencilerin daha eski ve görece daha oturmuş bir kültüre sahip üniversitelerde karşılaştığı ortamın, gençleri ve kampüsün yapısını karşılıklı olarak etkilediği Mehmet’in konuşmalarında ortaya çıkıyor:

“Konya’da yaşayan bir genç bir sınavla üniversiteli oluyor ve İstanbul’da yaşamaya başlıyor. Ne kadar direnirseniz direnin, orada çok daha farklı insan, inanç ve fikir gruplarıyla karşılaşıyorsunuz. Bu durum üniversite öğrencilerini ve kampüsü değiştiren bir unsur oluyor. Kampüs dışına göre çok daha açık ve hoşgörülü bir kitle ortaya çıkarıyor.” (Mehmet-Arayüz Kampanyası)

İktidarın çeşitli mekanizmalarla muhalif kesimlerde yaratmaya çalıştığı korku hali bazı toplumsal grupların tepkisine bazılarının da tepkisizliğine neden oluyor. Gençlerle toplum arasında korku ve endişe duygularının farklılaştığını, bunun temel sebebinin de kuşak farkı olduğunu söyleyen Büşra, Boğaziçi Direnişi ve pandemi nedeniyle uzun bir dönem kapalı kalan esnafların eylemsizliğini kıyaslıyor:

“Boğaziçi öğrencileri eylem yapıyorlar. Esnaflar aylardır kapalı ama her yerde kongreler yapılıyor. Ama esnafların organize olarak bir eylem yapmaya cesaretleri yok. Endişeleri belli. Korku politikasının gençlerden ziyade orta yaşlı insanlar üzerinde çok daha etkili olduğunu düşünüyorum.” (Büşra-Gri Bölge)

Kuşak farklılığının yansımalarından bir diğeri de temel ihtiyaç ve kültürel ihtiyaçların algılanması üzerinde görülüyor. Gençler, daha önce ideal kampüs üzerine yapılan fikir yürütmelerde kampüs içi eğlenceyi de bir hak olarak gördüklerini ifade etmişlerdi. Bu bölümde de gençler eğlenceyi bir ihtiyaç olarak değerlendirirken; İbrahim’e göre ülkenin gelişmemesinin sebeplerinden biri kuşakların ihtiyaç tanımları arasındaki farklılık:

“Mesela 20 yaşındaki bir genç neye para harcar? Temel beslenme ve barınma gibi şeylerin dışında eğlence sektörüne para harcar. Eğlenceyi bir ihtiyaç olarak görür. Bence bu doğru bir şey. Mesela 20 lira Netflix parası verir, 15 lira Spotify parası verir ama bu bir yaşlı için çok fuzuli bir masraf. Çünkü ona ihtiyaç duymuyor. Daha azına kanaat getirebiliyor. Maalesef gelişmememizin sebebi de bu. İki kuşak arasındaki farklardan biri de bu.” (İbrahim-Hacettepe Kuir Araştırmaları Topluluğu)

Kültürel çatışma sadece ihtiyaçlar değil aynı zamanda toplumun ve gençliğin genel geçer değerleri üzerinden de şekilleniyor. Uğur, geleneğin ön plana çıkarıldığı ve ailenin kutsandığı Türkiye toplumuna karşı, gençlerin bakış açısını şöyle anlatıyor:

“Bir kültürel çatışma söz konusu. Gençlik, herkesin olduğu gibi ve kendisini ifade ederek yaşamasını istiyor. Ama Türkiye toplumu da genel olarak ‘Bizim değerlerimiz var. Bunlar bizim değerlerimizde yok’ ve ‘Türk aile geleneği’ diyor. Böyle olunca da arada bir çatışma söz konusu oluyor.” (Uğur-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Topluluğu)

Cumhurbaşkanı ve iktidarın kendi makbul gençliği yaratma arzusu ve “Kültürel iktidar olmadık” açıklamaları, üniversite öğrencileri üzerinde kurmaya çalışılan hegemonyanın başarısızlığa uğradığını gösteriyor. Roza, bu çabanın üniversiteyle örtüşemeyeceğini belirtirken, Kemal de kendilerinin çalışmalarını anlatarak; alternatif kültür oluşturmaya atıf yapıyor. Gençlerin her fırsatta üniversitenin ideal işlevine dikkat çekmesi ve her şeye rağmen üniversitenin ve öğrencilerin tarihsel geçmişle bir kimliğe sahip olduğunu belirtmesi, üniversiteyi ve öğrenci kimliğini nasıl anlamlandırdıkları ve tanımladıkları açısından ipuçları veriyor:

"Günümüz koşulları içerisinde Cumhurbaşkanı'nın kendi kültür kodlarını topluma işlemeye başladığını ama üniversitede o kültür kodlarının tutmadığını ve tutmadığına dair nüveleri olduğunu düşünüyorum. Üniversitenin ürettiği, arkasında durduğu ya da savunduğu değerlerle toplumun savunduğu değerler hemen hemen hiçbir zaman örtüşemez." (Roza-Öğrenci Faaliyeti)

"'Biz okumuş insan halkın yayındadır' diye bir proje yapıyoruz. Yoksul mahallelerde yılbaşı şenliği yapıyoruz ve yaz aylarında okullar açıyoruz. Bu toplum için bir şey yapma arzusunu da tetikliyor. Biz, her sene insanlar okula kaydolurken neye ve hangi ders malzemelerine ihtiyaçları varsa, bu sorunları çözeriz. Bu aynı zamanda sistem içinde var olan hegemonik kültüre karşı alternatif bir kültür örgütlememiz anlamına da geliyor. (Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

Toplumun değerleriyle gençlerin değerlerinin farklılaştığını, günümüz toplumsal muhalefetinin mücadele verdiği değerler ve o değerleri taşıyanların gençler olduğu üzerinden okuyan Kemal, iktidarın hâkim kılmaya çalıştığı değerler üzerinden toplumu böldüğünü ifade ediyor:

"Bence gençlik, toplumun bir sonraki evresini ve ileri olanı görebilen ve buna uygun duygular geliştirebilen bir yapı. Örneğin bugün veganizm mücadelesini gençler oluşturuyor. Feminist mücadelede sokakları dolduran kadınların büyük bir kısmı genç. Toplumda ise tersi yönünde Türk, Sünni ve erkek bir kültür oluşturuluyor ve bunun karşısında marjinalleştirilmiş Kürt, Alevi, LGBTİ+, vegan ve sosyalistler bulunuyor. Toplumun parça pinçik edilmiş bir hali var. Bunlar iktidar politikalarıyla beraber oluşuyor." (Kemal-Öğrenci Kolektifleri)

Gençlik ile toplumun farkını yorumlayan Erdem, hâkim değerler bağlamında, tüm toplumu ve tüm gençliği tanımadığını belirterek kendi çevresindeki taban tabana zıtlığı örnek olarak veriyor. Bunun yanı sıra kampüs ortamının dışarıya göre düşünce ve ifade özgürlüğü açısından daha hoşgörülü bir yer olduğunun söyleyen görüşmecilerimiz de bulunmakta. Betül, buna rağmen kendilerinin açık fikirliliği konusunda şüpheleri olduğunu belirtiyor:

"Türkiye genel olarak değer gibi konularda olgunlaşmamış bir ülke gibi. Türkiye'de başarı çok büyük bir değer. Kolaycılık, köşeyi dönmek, social network dediğimiz yapıyı tanıdık ve akrabayla sağlamak da Türkiye toplumunda çok büyük bir değer. Bunlar Türk toplumunun genel geçer değerleri. Kendi etrafımdaki genç çevresi hakkında konuşacak olursam, birçoğunun değerleri ile toplumun değerleri taban tabana zıt." (Erdem-ODTÜ Dayanışması)

"Açık fikirli değilsek bile üniversitedeki gençler olarak birbirimize karşı daha hoşgörölüyüz. Dışarıda açık açık bir fikrimizi ifade edemiyoruz ama öğrenciler arasında o fikre karşı da olursa açık açık ifade etme ortamı bulunuyor. Hoşgörölüyüz ama açık fikirli değiliz." (Betül-Gri Bölge)

Gençlere göre üniversiteler, idari ve mekânsal sorunlarına rağmen farklı kimliklerin özgürce buluşması ve bir arada yaşama pratiklerinin daha sağlıklı bir biçimde ortaya konması açısından toplumdan farklılaşıyor. Bu farklılaşmada mekânın özellikleri de önemli rol oynuyor. Beliz, bu durumu gençlerin tahammül seviyesi, Banu da gençlerin üniversitelerde ve kampüslerde eğitimli rolüne bürünmesi ve toplumsal çöküntü üzerinden anlatıyor:

"Üniversite içi ve dışı tutumumuz bile değişiyor. Üniversitede her kesimle iletişim halindeyken, dışarı çıktığım zaman sadece kendi istediğim insanları çevreme yaklaşıyorum. Üniversitedeki tahammül seviyem ile dışarıdaki tahammül seviyem bir değil. Üniversitede; din, dil, ırk ve her şeye karşı daha tahammüllüyüm." (Beliz-MSGÜ MEKİK)

"Üniversitede her sorunu çok daha demokratik yollarla çözebiliyoruz ama toplumda çok daha hoşgörösüz ve tahammülsüzüz. Bu durumu biraz büründüğümüz roller değiştiriyor. Üniversitede eğitimli genç rolüne bürünüyor ve bunu demokratik biçimde halletmeye çalışıyoruz. Topluma çıktığımızda bütün ekonomik ve siyasal sıkıntılarının hepsinin toplumun her kesimin üzerine çökmüş olması ister istemez insanlarda bir dolmuşluk yaratıyor ve bu dolmuşluğu demokratik bir tartışmayla çözebilmek mümkün olmuyor." (Banu-MSGÜ MEKİK)

Çalışma kapsamında 16 grup içinden iki karma odak grubu oluşturularak, toplamda sekiz görüşmeyle doğrudan gençlik ve siyaset alanı ilişkisi tartışıldı. Odak grup tartışmalarından birincisi görüşmeler yaptığımız dayanışma gruplarından ikincisi ise diğer gençlik gruplarından seçilen dörder kişiyle gerçekleştirildi. Gençler, bu tartışmalarda; siyaset alanı-gençlik ilişkisi, gençliğin siyaset alanı ve kurumlarına bakışı, siyaset dili ve kuralları, siyasetin aktörleri, mekânları ve yöntemleri, siyasi-toplumsal ittifaklar ve başkanlık sistemi-parlamentar sistem konularına odaklanarak görüşlerini ifade ettiler.

İlk tartışmada; siyaset-alanı gençlik ilişkisi, gençlik siyasetinin nasıl olması gerektiği ve gençlerin kurumsal siyasetteki yeri ile gençliğe siyasette özel bir anlam yüklenip yüklenemeyeceği üzerine odaklanıldı. Bu çerçevede görüşmeciler, gençler adına siyasetin nasıl ve kimler tarafından yapılması gerektiği üzerine fikirlerini sundular. Diğer tartışmalarda da görüldüğü gibi bu karma odaklarda da görüşmeciler, siyasette gençlerin özne olarak kabul edilmediği, gençlerin sorunlarının siyaset alanında doğru algılanmadığı ve siyaset alanının gençlere kapalı olduğu hususlarında birleştiler.

İkinci tartışma, mevcut durumda ve ideal olarak siyasetin dili ve kuralları üzerinden yürütüldü. Bu bağlamda siyasetin dilinin düşmanlaştırıcı ve toplumu parçalayıcı olduğu algısı öne çıkıyor. Gençler, siyaset alanının özellikle azınlıkta kalan ve/veya temsil oranı düşük grupları hedef alan ve gençlerden kopuk bir siyaset diliyle çevrildiğini düşünüyorlar. Genel olarak eleştiriler ve öneriler bu düşünceler etrafında sunuldu.

Üçüncü tartışma, siyasetin aktörleri, mekânları ve yöntemleri üzerine gerçekleşti. Gençler, yeni sistemde Meclis'in öneminin gitgide azaldığını ve siyasi muhalefetin Meclis'te değil siyaset alanında yeterli düzeyde temsil edilmeyen toplumsal gruplar -özellikle de gençler, kadınlar LGBTİ+'lar- tarafından sokakta ve sosyal medyada yapıldığını bu bağlamda siyasetin hem aktörlerinin hem de mekânlarının radikal bir biçimde değiştiğini ifade ettiler. Dolayısıyla "sokak siyaseti" ile "Meclis siyaseti" farkı üzerinden bir değerlendirme yapıldı. Ayrıca siyasetin yönteminin ve konularının da değiştiğinin altını çizen gençler, Meclis'in ve kurumsal siyasetin bunları kapsamakta, yeni gelişmeleri takip etmekte yetersiz kaldığını söylediler. Diğer yandan bazı gençlere göre kurumsal siyaset hala belirleyici bir konumunu sürdürmektedir, bu yüzden tamamıyla terk edilmemelidir.

Dördüncü olarak günümüz siyaset alanındaki ittifakların ve olası ittifakların amaçları, hedefleri ve temel ilkeleri ele alınıp tartışıldı. Bu bölümde mevcut ittifaklara alternatif olarak toplumsal tabandan ve temel toplumsal çıkarlar üzerinden yükselen siyasi-toplumsal ittifaklar önerildi. Gençler, bu konuda siyasi partileri hedeflerini aktarmakta yetersiz bulurken, ittifakların da temel toplumsal çıkarlara ve güçlü ilkelere dayanmadığının altını çiziyorlar. Görüşmeciler, temel toplumsal çıkarlar ve özgürlük-siyasi katılım temelli olarak tabandan yükselen ittifakların etkili ve değerli olduğu/olacağı düşüncesinde ortaklaşıyor. Bazı görüşmeciler de kapsayıcılık amacıyla özellikle kişisel özgürlükleri koruyan ilkelere taviz verilmemesi gerektiğini belirtip ittifaklardaki kapsayıcılık anlayışının popülizm tehlikesini taşıdığını da sözlerine eklediler.

Başkanlık ve (güçlendirilmiş) parlamenter sistemin tartışıldığı son bölümde gençlere, Türkiye'nin ideal olarak hangi sistemle yönetilmesini istedikleri soruldu. Görüşmelerde, gençler için başkanlık sisteminden parlamenter sisteme dönüşün şart ama yeterli olmadığı hususu öne çıkıyor. Gençler, yerel siyasetin ve yerel siyasete katılımın güçlendirilmesini ve demokrasinin gelişimi için bireysel hakların merkeze alınmasını talep ediyorlar. Dolayısıyla mevcut sistemin yeterli bulunmadığını, çok daha katılımcı bir demokrasi istendiğini ve her iki odakta gençlerin bu anlayış çerçevesinde birleştiğini söyleyebiliriz.

Çalışma kapsamında, görüşmeler gerçekleştirdiğimiz Boğaziçi Dayanışması, GSÜ Dayanışması, ODTÜ Dayanışması ve Ege Öğrenci Dayanışması'ndan birer kişi seçilerek toplamda dört kişinin yer aldığı karma odak grubu oluşturuldu. Gençler, girişte andığımız temalar üzerinden gençlik ve siyaset ilişkisini farklı boyutlarıyla tartışarak; *siyaset alanı-gençlik ilişkisi, siyasetin dili ve kuralları, siyasetin mekânı, siyasetin aktörleri, siyasetin araçlarındaki değişimler, siyasi ittifaklar ve siyasi sistem* konularını ele aldılar.

Gençler tarafından siyaset alanı ile gençliğin ilişkisindeki temel sorun olarak gençler adına yaşlıların karar vermesi gösteriliyor ve bu durum gençlerin sorunlarını çözmek bir yana gençlerin anlaşılmasını dahi engelliyor. Çözüm, gençlerin hem doğrudan gençleri ilgilendiren konularda söz ve karar sahibi olması hem de diğer toplumsal sorunlara müdahil olunacak mekanizmaların yaratılmasından geçiyor. Bugünkü siyaset dilini de eleştiren gençler, ideal siyaset dilinin kutuplaştırıcı değil kapsayıcı ve barışçı bir dil olmasını istiyorlar. Siyasetin artık kurumsal siyasete sığmadığı, siyasetin mekânının, aktörlerinin ve araçlarının değiştiği ifade edilirken; muhalif partilerin toplumsal muhalefeti temsil edemediği düşünülüyor. Üniversiteli gençlerin, kadınların ve LGBTİ+'ların artık yeni siyasi özneler; sokağın ve kampüsün de yeni siyaset mekânı olduğu fikrinde birleşiliyor. Temel demokratik ilkelerden vazgeçmeyen, popülist olmayan ve kapsayıcı siyasi ittifaklar talep eden gençler, mevcut ittifakların bu prensiplerden uzak olduğunu belirtiyorlar. Son olarak, parlamenter sisteme dönüşün gerekli ama yetersiz olduğu, ayrıca katılımcılığın artması yönünde çaba gösterilmesi talep ediliyor.

Siyaset Alanı ve Gençlik

Tartışmanın ilk bölümünde; siyaset alanı-gençlik teması çerçevesinde, gençlik için üretilen siyasetin nasıl olması ve kimler tarafından üretilmesi, siyasi bir özne olarak gençlerin siyaset alanına hangi konularda ve nasıl müdahil olması gerektiği konusunda görüşler sunuldu. Görüşmeciler, "gençler için" yaşlıların siyaset yapmasını değil, "gençler tarafından gençler için" siyaset yapılmasını doğru buluyorlar. Gençler hakkında yaşlıların karar vermesi sadece gençlerin sorunlarının anlaşılmasını kısıtlayacağından değil, aynı zamanda gençlerin özne olmasını da engellediğinden önemli bir sorun olarak görülüyor:

"Gençlik için siyaset değil, gençlerin yaptığı siyaseti tercih ederim. Aynı problemleri yaşamıyoruz, aynı sosyal şartlarda büyümüyoruz ve okumuyoruz. Bu yüzden gençlik için siyasetin ideal olandan tamamen uzak olduğunu düşünüyorum." (Nermin)

"Gençler için siyaset üretilmesi, gençleri özne olmaktan çıkarıyor. Gençler adına başkaları karar veriyor." (Batuhan)

"Teorik olarak bir başkası adına konuşmak, egemene iktidar alanı açıyor. Bunu gençlikle bağdaştırırsak, gençlik adına gençler konuşmalı." (Nisan)

Tartışmalarda, gençlerin siyasete katılımının sadece gençlikle ilgili sorunlarla ilişkili olmaması, toplumsal sorunları kapsamaması gerektiği de ifade ediliyor. Gençlerin siyasete müdahalesinin gençlik kollarıyla olamayacağı hatta gençlik ve kadın kollarının siyasi katılıma engel olduğu düşüncesinde birleşiliyor:

"Aktif olarak siyasetle uğraşıyorum ve buna rağmen gençlik örgütlerinin çok efektif olduğunu düşünmüyorum. İdeal olarak gençler karar alma mekanizmalarına entegre edilmeli." (Kaan)

"50 yaşında insan nasıl siyaset yapıyorsa, 25-30 yaşındaki insan da pekâlâ o siyaseti yapabilir. Gençler elbette gençlik üzerine konuşmalı ama sadece kendi yaş grubunun sorunları üzerine siyaset alanı oluşursa, bu problemli. İdeal olanı bu değil." (Nermin)

Gençlerin siyasette özel bir anlamı olup olmadığı, görüşmeciler için tartışmalı bir konu. Bu hususta emin olanlar olduğu gibi, buna özel olarak itiraz etmeseler de özellikle gençliğin homojen olmamasına ve gençlerin farklı aidiyetlerle ve sorunlarla ilişkisine atıf yapanlar da bulunuyor. Bir görüşmeciye göre, ekonomik nedenler gençliğin siyasi katılımını engelliyor. Gençlerin aktör olarak siyasette özel bir anlamı, misyonu ve gücü olduğu, kendine özgü bir potansiyel oluşturduğu iddiası tartışmalı:

"Türkiye'de hiçbirimizin genç olabildiğini düşünmüyorum. Şu an Türkiye'de 30'larının başındaki bir insanın bırakın bakan olmayı, ev kurması bile çok zor. Bu yaştaki insanların maddi koşullarını düzeltmeden siyasi bir gelişmenin olabileceğini düşünmüyorum." (Kaan)

"İnsanlar sadece genç ya da yaşlı, kadın ya da erkek değiller. Başka pek çok konumları ve varlıklarının pek çok yönü var. Bu bakımdan gençlerin başka pek çok meseleyle ilgili de siyaset üretmeleri gerekiyor. Siyaset, kapsayıcı ve keşimsel olmalı." (Batuhan)

Siyasetin Dili

Yukarıda belirttiğimiz gibi görüşmeciler, siyaset dilini yanlış ve yetersiz buluyorlar. Gençler, öncelikli olarak siyasetçilerin üslup sorununa dikkat çekiyorlar. Bu anlamda Batuhan ve Nermin'nin ifadeleri; gençlerin siyasi üsluba ve siyaset diline hâkim olmasını istedikleri ilkeleri özetliyor:

"Siyasetin dili, hakaret ve aşağılama dili olmamalı. Manipülatif, aşağılayıcı ve ayrımcı ifadeler barındırmayan ve eşitlikçi bir dil olmalı." (Batuhan)

"Siyaset dilinde barış ve demokrasi söylemi esas olmalı. Günümüz siyaset dili genel olarak ayrıştırıcı olduğu gibi barış ve demokrasiden de uzak. Kötü bir ideolojiye bile dayanmayan kötülükte. Sadece bir şekilde meşruiyet kazanmak için bir kitleyi şeytanlaştırıyor ve onu hedef haline getirip, kendi meşruiyetini onun üzerinden inşa ediyor." (Nisan)

Dil konusunda başka gruplarda da sıkça dile getirilen bir diğer eleştiri de gençlere yakın bir dil geliştirmek amacıyla özellikle son yıllarda siyaset alanında yaygınlaşan genç dili taklitçiliğidir. Bu yaygın eleştiri, gençlerin siyasetçiler tarafından taklit edilmek değil, anlaşılacak ve ciddi sorunlarına somut çözümler getirilmesi talebini içeriyor. Gençler, siyasetçilerin kullandığı mevcut "genç dilini" iğreti ve samimiyetsiz buluyorlar:

"Çok fazla sosyal medya dili kullanılıyor. 'Boomer' denmesini siyasete uygun görmüyorum demiyorum ama sahte gibi geliyor. Siyasette günlük dil kullanılmasın ya da siyasette üst bir dil kullansın da demiyorum. Bu tarz söylemler çok eğreti duruyor." (Nermin)

Bir görüşmeci ise sorunlu siyaset dilinin aslında başka bir yapısal sorunun semptomu olduğunu ifade ediyor. Dolayısıyla sorunlu siyasi kültür ve onun yansımalarıyla etkin mücadele edilmeli ve bu bağlamda dezavantajlı gruplardan kişilerin siyasete etkin katılımı arttırılmalıdır. Ancak bu koşulda ve etkin bir mücadeleyle sorunun çözülebileceği belirtiliyor:

"Türkiye'nin siyaset dilinde bir problem yok. Kültüründe bir problem var. Bu bir semptom. Bu yüzden buna hastalığın kendisiymiş gibi davranamayız. Politik doğruculuk taraftarıyım. Biz bunu şu anda nasıl düzenleyebiliriz? Bahsettiğimiz insanların katılımını arttıracak kotalar uygulayabiliriz. Toleransı düşman eden söylemlerin toleransla karşılanabileceğine inanmıyorum. Mücadele edilmesi ve savaşılmaması gerektiğine inanıyorum." (Kaan)

Barışçıl ve kutuplaştırmayan bir siyaset dili; demokratik, özgürlükçü ve bireysel haklara müdahale etmeyen bir siyaset anlayışıyla beraber düşünülürken; kutuplaştırmacı olmayan barışçı dil aynı zamanda hak savunuculuğuyla birlikte talep ediliyor:

“Siyasetin sınırlarının çok katı olmaması gerekiyor ve özgürlüklere müdahale edilmemeli. Başkasının hakkını savunabilmeliyiz. Türkiye Cumhuriyeti’nin başından beri yaşadığımız problemlerin temelinde, hep belirli bir grubunun kendi siyasetini ve kendi çıkarlarını düşünmesi yok mu? Siyasiler sadece kendi grubunun siyasetini yapıyor.” (Nermin)

Siyasetin Aktörleri, Mekânları ve Araçları

Görüşmeciler, siyasette kapsamlı bir dönüşüm yaşandığını düşünüyorlar. Özellikle muhalif siyasetin; kurumsal siyasetin aktörleri tarafından, kurumsal siyasetin mekânlarında, geleneksel siyasetin araç ve yöntemleriyle yapılamadığını ve yapılamayacağını söylüyorlar. Gençler; sokakların, meydanların ve kampüsün öne çıkan siyaset alanları olduğunu ve gençler başta olmak üzere temsil edilme düzeyi düşük olan grupların da alternatif siyaset alanlarında öne çıkan aktörler olduklarını belirtiyorlar. Bu nedenle yeni mekânların ve aktörlerin siyaseti dönüştürdüğü ve gelecekte daha da dönüştüreceği görüşünü taşıyorlar. Siyasetin mekân değiştirdiği ifade edilirken; muhalif siyaset açısından bu değişim sürecine bakıldığında, Meclis ve genel olarak kurumsal siyaset kapsayıcılık anlamında gücünü yitiyor ve daha az güvenilir hale geliyor:

“Siyaset, hayatın üretildiği yerlerde olmalı. Buralar; kampüsler olabilir, fabrikalar olabilir, her yer olabilir. Alışlageldik siyaset yapma biçimlerine ve mekânlarına daha güvensiz bir şekilde yaklaşan ve bunu o kurumların ve o mekânların dışına çıkarmaya çalışan ve çıkaran insanlar var. Bu yönde çabalar var.” (Batuhan)

Mekân değiştiren siyasetin aynı zamanda aktörleri ve araçları da değişiyor. Gençlere göre, bu süreçte aktör değişimi özellikle gençler örneğinde son derece açık hale gelerek, sosyal medyada da siyaset yapma aracına dönüştü ve Meclis’in konumunu aşındıran bir noktaya ulaştı. Görüşmecilere göre siyaset; kampüs, sokak ve fabrika gibi mekânlara kayarak, Meclis’i aştığı gibi sosyal medya gibi yeni araçlarla da yeni potansiyeller oluşturuyor:

“İşçileşen gençlikten söz ediyoruz. Bu açıdan aktör bazlı bir değişim zaten çok açık. Siyasetin sokakta, kampüste, fabrikada olduğunu düşünüyorum. Kesinlikle Meclis’i aşan bir kapsam diyebilirim. Bunun dışında araçlar olarak yaşadığımız çağdan kaynaklı sosyal medya çok büyük potansiyel.” (Nisan)

Siyaset sadece yeni mekânlarda ve yeni aktörlerle yapılmamaktadır. Gençler; yeni mekânlarla ve yeni aktörlerle farklılaşan ve gündelik hayatı etkileyen sorunların önemli bir kaynak oluşturduğu bu yeni siyasetin, Meclis siyasetine göre daha güçlü bir alternatif oluşturduğunu düşünüyor. Üniversiteli gençlerin, kadınların ve LGBTİ+'ların etkin olduğu bu yeni siyaset ortamı, söz konusu grupları siyasi özneler haline getiriyor:

"Siyaset, Meclisi aşan bir şey. Şu an sokaklarda ve üniversitelerde daha çok siyaset yapılıyor. LGBTİ+'lar, kadınlar ve üniversite öğrencileri olarak vekillerden daha iyi muhalefet ve daha iyi siyaset yaptığımızı kesinlikle söyleyebilirim. Üç dört sene önce her yerde siyaset olması fikri bana korkunç gelirdi. Siyasetin içinde yaşadığımız ve kopamayacağımız bir şey olduğunun acı bir şekilde farkında vardım. Siyasetin öznesi olmak zorundayız." (Nermin)

Ancak gençler, tüm bu değişimlere rağmen kurumsal siyasetin de ihmal edilemez olduğunu belirtiyorlar. Gençlere göre, kurumsal siyasette düşük oranda temsil edilen aktörlerin geleneksel siyasetin mekânlarından ve araçlarından farklılaşarak ürettikleri siyaset ancak kurumsal siyaset üzerinde bir etki yarattığı takdirde ele aldığı sorunları çözebilir:

"Hepimiz öz örgütlenmeden bahsediyoruz ama kurum dışı siyaset yapmak bir tercih değil, bir zorunluluk. Biz o kurumlara erişemediğimiz için böyle yapmak zorunda kalıyoruz. Toplumun kendini devam ettirmesi için buna ihtiyacımız var. Ama biz niye Meclis'te veya kabinede değiliz? Bunu sormamız gerekiyor. Sokakta bir şey değiştiremiyoruz." (Kaan)

"Siyaseti bulduğumuz yerde, sokakta, kampüste, iş yerinde yapmak; siyaseti salt orasıyla sınırlı tutmak anlamına gelmiyor. Öz örgütlenme dediğimiz birbirinden yalıtık adalar halinde bir örgütlenme değil. Çok sıkı ve koordineli şekilde örgütlenmemiz gerekiyor." (Batuhan)

Siyasi İttifaklar, Taraflar, İlkeler ve Amaçlar

Gençler, bu bölümde siyasi ittifakları, siyasi ittifakların ilkelerini ve amaçlarını ayrıntılı olarak tartıştılar. Geniş tabanlı siyasi ittifaklar olumlu bulunmakla beraber bu ittifakların stratejik olmaktan çok ilkesel olması, temel demokratik değerlere ve ifade özgürlüğünün geliştirilmesine dayalı olmasının gerektiğini düşündüklerini özellikle ifade ediyorlar. Bunun yanı sıra gençler, kapsayıcılık arayışının ve siyasi ilkelerin, popülizme ve/veya muhafazakâr taleplere feda edilmemesini istiyorlar ve mevcut durumun bu riski barındırdığını söylüyorlar. Gençler, ittifakların toplumsal tabandan beslenmesi gerektiğinin altını çizerek, ittifakların çoksesli bir toplumun ve siyaset alanının oluşmasına katkı sağlayabileceği düşüncesinde ortaklaşıyorlar.

Siyasi ittifaklar konusunda dile getirilen görüşler, "ilkelerden taviz vermeden kapsayıcılık arayışı" olarak özetlenebilir. Gençler, temel demokratik ilkelerden ve ifade özgürlüğünden verilecek herhangi bir tavizin, siyaset alanında popülizme yol açacağını belirterek bu anlamda derin kaygıları olduğunu ifade ediyorlar. Gençlere göre kapsayıcılığın sınırları temel ilkelerle belirlenmeli:

"[Siyasi ittifaklar] Olabildiğince kapsayıcı olmalı ama kapsayıcı olması derken; o toplumu ayrımcılıklarıyla, fobileriyle ve düşmanlıklarıyla kabul ederek arkamıza almaya çalışan bir şeyden bahsetmiyorum. İşçilerin, LGBTİ+'ların, kadınların, öğrencilerin, ezilen halkların, faşizme karşı olan ve özgürlükçü bir dünyayı var etmek isteyen insanların bir ittifak oluşturması gerektiği düşünüyorum." (Batuhan)

"Türkiye'de kapsayıcı olmak daha çok muhafazakarlığa ve muhafazakarlara hitap etmek mi? Böyle gibi görünüyor. Bunun üzerine kafa yormalıyız." (Nermin)

Bu bağlamda görüşmecilere göre, çoğulculukla çoğunlukçuluk arasındaki sınırlar belirgin bir şekilde çizilmeli. Gençler, çoğulcu anlayışı savunurken, çoğunlukçuluk ve bu anlayışın neden olabileceği genel geçer muhafazakâr değerlerle uzlaşmanın doğru bir siyaset olmadığı ve özgürlükleri korumanın ittifaklarda esas amaç olması gerektiği görüşündeler:

"Özgürlüğü bütünlüklü bir şekilde savunup, baskıya da bütünlüklü bir şekilde karşı çıkmak. Kapsayıcılık 'Herkes için geçerli olan bir ortak payda bulalım ve burada buluşalım' anlayışına dayanmalı. Üstüne basa basa söylüyorum. Kapsayıcı olmak demek, popülist olmak demek değildir. Çoğunluğa hitap etmek de çoğunluğun huyuna gitmek demek değildir." (Batuhan)

“Bir başka kitlenin siyaseti çok seslilik yakalanarak yapılmalı. Türkiye’yi iyi yerlere taşıyan ittifak ancak bu şekilde gerçekleşecektir.” (Nisan)

Tartışmalarda dile getirilen bir başka husus ise ittifakların kimlerin arasında ile ilgili oldu. Kurumsal (siyasetin içinde gerçekleşen) ittifaklar ile toplumsal ittifaklar ayrımı yapan Nermin’e göre toplumsal ittifaklar üzerine arayışlar olmalı, ittifaklar temel ilkelere dayanmalı ve bu ilkelerden taviz verilmemeli. Çünkü toplumsal /siyasal tabular konusunda verilen tavizler tabuları güçlendiriyor:

“Millet ve Cumhur diye kurumsal ittifaklarımız var. Bir de toplumsal ittifaklarımız var. Ben toplumsal ittifakların kurumsal ittifaklara göre çok daha güçlü ve ayakları yere basan bir yerde olduğunu düşünüyorum. Türkiye olarak şu an çok zor bir konumdayız. Ilımlı davranmanın hiç sağlıklı olduğunu düşünmüyorum. Bence biz bu tabuları aşmak için çabalarsak daha iyi olur.” (Nermin)

Tartışmalarda ittifakların herhangi bir siyasi gücün baskıcılığını önlediği, bu nedenle koalisyon içeren siyasi örgütlenmelerin en azından güç dengesi oluşturarak hak ihlallerini önleyecek bir çare olarak görülebileceği düşüncesi öne çıkıyor. Kaan, siyaset alanında erkler arasında kuvvetler ayrılığının yanı sıra siyasi güçler arasındaki birbirini dengeleme durumunun şart olduğunu düşünüyor:

“Bir arkadaşım ‘Türkiye ancak harita katlandığı zaman bir araya gelebilen bir ülke’ diyordu. Buna katılıyorum. İttifakların, Türkiye’nin hem toplumsal hem de siyasi idaresi açısından gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü Türkiye’de güç ne zaman belli bir zümrenin eline geçse, çirkin şeyler yaşıyoruz. O yüzden Türkiye’de, belki de bunun daimî bir hale getirilmesi gerekiyor diyebiliriz. İnsanların sağlığı açısından farklı güç odaklarının birbirine muhtaç kalması gerekiyor.” (Kaan)

Yönetim Sistemi

Odak grup tartışmalarının son bölümü Türkiye'nin geleceği için hangi sistemin faydalı olacağı üzerine gerçekleşti. Görüşmeciler, başkanlık sistemini eleştiriyorlar ve esas olarak bugünkü sistemde gücün tek elde toplandığını belirterek mevcut durumun sakıncalarına dair örnekler veriyorlar. Bir yandan başkanlık sistemine alternatif olarak parlamenter sistem öne sürülürken öte yandan doğrudan demokrasi ve vatandaşların siyasete daha etkin katılımını sağlayacak mekanizmalar üzerinde düşünülmesini istiyorlar.

Yukarıdaki paragrafta sunduğumuz esasta birleşen görüşmeciler, bunun dışında sistem tartışmaları içinde farklı konulara da değiniyorlar. Bu çerçevede Nermin, "kayyum" uygulamalarını merkeze alarak, son beş yılda mevcut sistem nedeniyle gücün tek elde toplandığını ve buna karşı tüm bireylerin seslerinin siyaset alanında duyulmasını sağlayabilecek bir sistemin oluşturulmasının şart olduğunu söylüyor:

"Bu sistemde Türk, Müslüman ve erkeğin üstün olduğunun, sesinin daha çok çıktığının farkındayım. Ben herkesin eşit oranda sesinin duyulabileceği bir sistemi hayal ediyorum. Güç tek elde toplanmamalı, yayılmalı. 2016'dan sonraki baskıcı süreçte, gücün daha çok tek bir alana toplandığını görüyoruz. Doğudaki belediyelere ve üniversitelere kayyum atanması, bu gücün tek bir tarafta toplandığını ve sorunların bu noktadan çıktığını bize gösteriyor." (Nermin)

Görüşmecilerden Nisan ise parlamenter sistemin dayandığı kuvvetler ayrılığı ve kontrol-denge mekanizmasının önemini altını çiziyor. Böyle bir sistemin geliştirilerek, yatay örgütlenmenin ve katılımcı bir siyasetin hâkim olduğu bir toplumu inşa edecek olan bir rejimin ideal olacağını belirtiyor:

"Parlamentonun kendi içinde gücün yayılması ve kontrol-denge mekanizmasını yürütebileceğini düşünüyorum. Örgütlenmenin yatay bir şekilde gerçekleştiği ve toplumun organik dayanışmasının iktidarın kurumlarıyla beraber topluma yayılacağı bir rejimde kendimi daha rahat hissederim diye düşünüyorum." (Nisan)

Batuhan ise bir yandan temsili demokrasiyi eleştirdiğini ve doğrudan demokrasiyi savunduğunu belirtirken; öte yandan hukukun üstünlüğüne ve parlamenter demokraside daha güçlü olduğunu düşündüğü kuvvetler ayrılığının önemine vurgu yapıyor. Bu çerçevede parlamenter sistemin otoriteyi sınırlayarak, özgürlükleri ve hukuk devletini koruduğunu ifade ediyor:

“Doğrudan demokrasiyi savunuyorum. Bu anlamıyla parlamenter demokrasiye de karşıyım. Ancak kararların kanun hükmünde kararnamelerle ya da devlet başkanının fermanlarıyla verildiği bir örgütlenmeyi, elbette ki Anayasa’nın iktidarın davranış şeklini sınırlayabildiği, hukukun üstünlüğünün söz konusu olduğu bir duruma tercih ederim.” (Batuhan)

Son olarak Kaan da parlamenter sisteme dönüşü savunurken, Anayasa hakkındaki görüşlerini dile getirdi. Yapısal bir sorun olarak Anayasa’nın devlet ve rejime odaklı olduğunu, vatandaş hakları ve özgürlüklerin ikinci sırada geldiğini -değiştirilemez maddeler içinde vatandaş haklarıyla ilgili hiçbir madde olmadığına atıf yaparak- ve devlete sağlanan hakların vatandaşa da aynı düzeyde sağlanması gerektiğini belirtti. Kaan’a göre, vatandaşların hak ve özgürlüklerinin Anayasa tarafından daha güçlü bir şekilde koruma altına alınması zihniyet değişimine yol açacak ve özellikle hak ve özgürlükleri bakımından birçok sorunu çözmemizi sağlayacak:

“Anayasaya baktığımız zaman, değişmeyen maddeler ve değişmesi teklif dahi edilemeyecek maddeler, devletin ve rejimin niteliğiyle alakalı. Ama vatandaş için böyle şey yok. Vatandaşın haklarına dair her şey değiştirilebilir, kaldırılabilir ve görmezden gelinebilir. Devlete sağlanan hakların vatandaşa da sağlanması gerekiyor. Eğer bunu güçlü bir şekilde işletebilirsek, sahip olduğumuz birçok problemi de çözeriz gibi geliyor.” (Kaan)

Kampüs Cadıları, Arayüz Kampanyası, Öğrenci Faaliyeti ve Marmara Üniversitesi İnsan Hakları ve Anayasa Hukuku Araştırmaları Kulübü'nden toplam dört kişinin yer aldığı bu odak grup tartışmasında siyaset alanı ve gençlik ilişkisini temel alan konular çeşitli başlıklar altında ele alındı.

İlk olarak gençlerin sorunlarının siyaset alanında nasıl ele alınması ve siyasi partiler örneğinde kurumsal siyaset ve gençlik ilişkisinin nasıl olduğu ve nasıl olması üzerine tartışmalar gerçekleştirildi. İkinci olarak siyasetin dili ve kuralları üzerinden var olan durum değerlendirildi. Üçüncü tartışma konusu ise mekânlar, aktörler ve araçlar temelinde siyasetteki değişimin boyutları oldu. Bunun ardından siyasi ittifakların mevcut durumu, kimler tarafından ve hangi ilkelere dayalı olarak yürütülmesi üzerine görüşler ifade edilirken; son olarak da mevcut siyasal sistemden ve siyasal-toplumsal korkulardan söz edildi.

Odak grubu tartışmalarında ortak görüş olarak siyaset alanıyla gençlik ilişkisinin sorunlu ve özellikle siyasi partilerin gençlere ve gençlerin taleplerine kapalı olduğu belirtildi. Siyaset alanındaki hâkim dilin kutuplaştırıcı, özellikle de dezavantajlı toplumsal gruplar açısından düşmanlaştırıcı olduğu da ortak görüş olarak ortaya çıktı. Siyasette mekân-aktör-arac değişimi konusunda ise kurumsal siyasette temsil edilmeyenlerin ve bu siyasette yer almayan mekânların öne çıktığı söylendi.

Bunun yanı sıra pandemi etkisinin siyaset yapma tarzına da yansıdığı ve sosyal medyayı güçlendiren önemli bir etken olarak öne çıktığı da iddia edildi. Gençler, siyasi ittifaklar konusunda ilkeler temelinde ortak eleştirilerde bulunurken, katılımcı siyaset için yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin ve hukuksal güvencenin artırılmasının önemine işaret ettiler. Son olarak gençler, toplumda egemen olan kaygıların ve tabuların aşılması için mücadele edilmesi gerektiğini belirttiler.

Siyaset Alanı ve Gençlik

Gençler, siyaset alanı ile gençliğin ilişkisini değerlendirirken; siyasi partilerin hem gençlerin katılımına açık olmadığını hem de sorunlarını görmediklerini belirtiyorlar. Daha genel bir çerçeveden kurumsal siyaset alanının gençlerin sorunlarını yansıtmada ve çözmede yetersiz kaldığı ifade ediliyor. Gençlik hareketleri örneğinde toplumsal hareketlerin ve sokak siyasetinin potansiyelinin kurumsal siyasete yansıtılması ise çözüm olarak öneriliyor. Sadece siyaset yapanların değil siyasetin de gençleşmesi talep edilerek; gençlik kollarının işlevsizliği eleştiriliyor.

Bu odak grup tartışmasında siyasetin gençleşmesinin önemi ortaya çıkan genel bir tespit olarak gösterilebilir. Görüşmeciler, gençlik tartışmalarında gençlerin karar verici olarak masada olması ve gençlerle beraber çalışarak gençlerin temel sorunlarının çözümüne odaklanılması gerektiğini belirtiyorlar. Gençler, siyasetteki gençleşme girişimlerinin ise yapısal etkisi olmayan yüzeysel kalan çabalar olduğu konusunda hemfikirler:

“Gençlerin üniversitelerde, sokaklarda ve STK’larda ürettiği siyaset, kurumsal siyasete taşınmalı. Tek mesele 18-30 yaş arasındaki insanların Meclis’teki varlığı değil. Asıl mesele gerçekten ürettiklerini iddia ettikleri siyasetin, gençlerin önünü ne derece açtığı ve ne derece somut politikalar ürettiği.” (Türkan)

“Siyaset tamamen gençleşmeli. Gençlerle beraber politika oluşturulmalı. Bizim problemlerimizin konuşulduğu masalarda gençler yok. Sadece onlara şirin gözükmeye çalışan yaşlılar var. Yaşlılardan bıktık artık. Genç bir siyaset istiyorum.” (Betül)

Siyasi parti gençlik kollarının işlevsiz olduğunu belirten gençlere göre buralarda siyaset yapmak da sorunları çözmede yetersiz kalıyor; gençlik kolları da sadece geleneği ve yaşlıların egemenliğini güçlendiriyor. Bu nedenle gençlik siyasetinin bağımsız olarak yapılması ve bağımsız bir mücadele alanı oluşturulması fikri öne çıkıyor:

“Meclis içerisindeki partilerin yaklaşımı, tamamen göstermelik ve tamamen araçsal. Gençlik alanı ve gençlik mücadelesi dediğimiz şey bağımsız bir mücadele alanı olmalı. Öbür türlü geçmiş kuşakların, abilerinin, ablalarının söylediklerini yapan, o geleneği devam ettiren bir şeye dönüşmüş olur. Bu da bizim ne sorununuzu çözer ne de günceli yakalar diye düşünüyorum.” (Diyar)

Görüşmeciler, gençlik hareketlerinin ve gençlerin kurumsal siyaset dışındaki alanlarda ürettikleri siyasetin geçmişte de bugün de etkili olduğunu, gelecekte de etkilerinin devam edeceğini ve gençlik hareketlerinin bu anlamda önemli olduğunu düşünüyorlar. Dolayısıyla siyasete katılımda sokak siyasetini kurumsal siyasete tercih ediyorlar:

“Durduğum pozisyon itibariyle sokak siyasetini kurumsal siyasete göre önceleyen bir noktadayım. Bunun geçmişte ya da tarihte nasıl olduğunu gördük. 1968 böyle bir şey yaratmıştı. Gençliğin tarihte gördüğümüz örneklerle birlikte kendine bir yol açma süreci her zaman oldu. Bu sebeple bir yol açma şeklinde ilerleyeceğini düşünüyorum.” (Yusuf)

Siyasetin Dili

Siyasetin dilinin siyasi partilerin tabanlarını mobilize etmek hedefiyle kullanıldığı, düşmanlaştırıcı bir dil, bir nevi “savaş” dili olduğu görüşü odak grup katılımcılarının ortak görüşü olarak söylenebilir. Bu başlık altındaki tartışmada bu dilin daha pozitif hale getirilmesi ve kurumsal siyasetin dilinin toplumsal muhalefeti izleyerek kendini güncelleştirmesi talebi açıkça ifade ediliyor. Bu bağlamda siyasette ilk olarak olumsuz dil sorunu bir tartışma konusu olarak ortaya çıkıyor. Betül’e göre, bazen kullanılan mizahi dil de haksızlıkları sıradanlaştırıyor ve ciddi ifade özgürlüğü ihlallerini dolaylı yoldan normalleştirerek olumsuz bir işlev görüyor:

“Siyasetteki dilden hoşlanmıyorum. Türkiye siyasetinde bir savaş ortamı var. Ben daha pozitif bir dilden yanayım. Bunun dışında ‘Silivri soğuktur’ diye bir espriyi kendi aramızda yaparak, insanların bir tweet attığı için tutuklanmasını meşru kılıyoruz. Bu tarz söylemler de normalleştirilmemeli.” (Betül)

Bir genç özellikle siyasi iktidar bloğuna odaklanarak, siyaset dilini tartışmak gerektiğini belirtiyor. Olumsuzluk üzerine kurulu ve suçlayıcı nitelikteki bir siyaset diliyle birçok kesimin düşmanlaştırıldığına ve bu düşmanlık üzerine kurulu siyaset dilinin kullanarak kitle mobilizasyonun sağlandığına ve hegemonya kurmanın amaçlandığına dikkat çekiyor:

“Bugün AKP ve MHP bloğunun oluşturmaya çalıştığı iklim, merkeze Kürt düşmanlığını alarak, Boğaziçi Direnişi’nde LGBTİ+’ları ve bazı dönemlerde kadınları hedefe koyarak; kendi tabanlarını ve kitlelerini mobilize etme ve bu dille bir hegemonya kurma uğraşında.” (Yusuf)

Ayrıca görüşmecilere göre kurumsal siyaset, siyasetin dilini kapsayacak şekilde birçok konuda toplumu izlemeli. Diyar, özellikle feminist hareket örneğini vererek, toplumsal hareketlerin yeni bir dil oluşturduğunu ve bu hareketlerin siyasi partiler tarafından izlenmesi düşüncesinde olduğunu söylüyor:

“Dönemi yakalamaktan bahsediyorsak, dilimizi de güncellemeliyiz. Gezi’de feministlerin alana müdahalesi ve cinsiyetçi küfürlerle direnmemek üzerinden ürettikleri politikalar öne çıkmıştı. Bunun devrimci siyaset açısından ciddi bir dönüşüm yarattığını düşünüyorum. Feminist mücadelenin yine yükseldiği bir dönemdeyiz. Toplumsal muhalefet de devrimciler de kurumsal siyaset de buraya bakmak zorunda.” (Diyar)

Siyasetin Aktörleri, Mekânları ve Araçları

Bu odak gruptaki görüşmeciler diğer karma odak grubundaki görüşmeciler gibi siyasette mekân, aktör ve araçları temelinde önemli dönüşümler yaşandığını düşünüyorlar. Bu dönüşümde sosyal medyanın pandemiyle daha da artan gücüne, mekân-sosyal medya ilişkisine, feminist, kuir ve ekoloji hareketi gibi grupların eylem ve taleplerinin etkisine vurgu yapılıyor.

Sosyal medyanın artan öneminin altını çizen gençler, bu etkiyi değerlendirirken de eleştirel yaklaşıyorlar. Betül’ün ifadeleri, sosyal medyanın kurumsal siyasette yanlış kullanımlarına ilişkin büyük ölçüde diğer tüm odak tartışmalarında da gençlerin sıkça dile getirdiği eleştiridir ve aynı zamanda kuşak eleştirisi özelliği de taşımaktadır:

“Kurumsal siyasette şu an Twitch yayınına katılan, Instagram ve Twitter üzerinden gençlere hitap etmeye çalışan siyasetçileri görüyoruz. Bir konu hakkında sosyal medyaya bir post çıkmaları gerektiğinde her platform için aynı şeyi kullanıyorlar. Oysa her platformun farklı kitlesi var. Araçlar değişmeli ama araçları değiştirirken komik duruma düşmemeli. Her kitleye ve her platforma uygun hareket edilmeli.” (Betül)

Tartışmalarda bir diğer eleştirel mesafe içeren tutum da teknolojik determinizden sakınmadır. Yusuf, sosyal medyanın ancak bir araç ve alan oluşturduğunu belirterek; araçsal olanla amacı ayırmayı önerip, tarihin de söylemle değil eylemle değiştiğine dikkati çekiyor:

“Pandemi değiştirdi. Şu yaptığımız online toplantı bile bir buçuk sene öncesine kadar çok alışık olduğumuz bir format değil. Yeni yeni girmeye başladı. Sosyal medya dediğimiz şey sonuç olarak daha söylemsel bir şeyi ifade ediyor. Fakat tarih dediğimiz şey de söylemle değil, pratikle kurulan bir şey.” (Yusuf)

Gençler, mekân ile sosyal medyayı ilişkilendiriliyorlar ve siyasetin biçimleri, yöntem ve araçları radikal bir biçimde değişiyor olsa da mekânın önemini yitirmediğini söylüyorlar. Diyar'a göre hem sokak hem sosyal medya siyasal faaliyetlerde birlikte ve eşzamanlı olarak kullanılmalı:

"Siyasetin ve mücadelenin biçimleri istesek de istemesek de değişiyor. Sosyal medya bizim kuşağımız açısından çok önemli. Elbette sosyal medya bizim amacımız değil ama sosyal medya hızlı yan yana geldiğimiz ve bildiğimiz bir alan. Hem sosyal medyada olan hem yüzünü sokağa dönen bir siyaset modeli izlememiz gerektiğini düşünüyorum." (Diyar)

Son olarak bu başlıktaki tartışmada, siyasette aktörlerin değiştiği ve bunun sonucu olarak hak mücadelesinde yeni söylemlerin ve yeni taleplerin ortaya çıktığı belirtiliyor. Ancak yeni aktörlerin sahaya girmesiyle oluşan talep ve söylemlerin eskilerden ayrılmadığı ve hak mücadelelerinin yapısal olarak ayrılmaz halde olduğu da Boğaziçi Direnişi üzerinden örneklendiriliyor:

"Kadınların, kuirlerin, ekolojinin ve hayvanların haklarının önem kazandığını görüyorum. Heteropatriarkal sistem dediğimiz, bir zincirin halkaları gibi. O aktörlerin son zamanlarda ısrarla 'İnadına biz buradayız, inadına haklarımızı savunuyoruz, siz istesenez de istemeseniz de biz buradayız' söyleminin Boğaziçi Direnişi'yle daha kapsayıcı olduğunu ve uzun süredir hep bir ağızdan söylenmesi gereken şeyleri söylediğini gördük." (Türkan)

Siyasi İttifaklar, Taraflar, İlkeler ve Amaçlar

Siyasi ittifaklar konusunda mevcut duruma yönelik eleştirilerde ortaklaşan görüşmecilerin her biri ayrıca farklı unsurlara dikkat çekiyorlar. Böylece ittifakların toplumsal tabanı, kapsayıcılığı, demokratik değerlerin yeri, ilkelerin tespiti gibi konular özellikle öne çıkıyor. Ortak eğilim olarak ittifakların olumlu görüldüğü ama kapsamı ve ilkeleri konusunda tereddütler yaşandığı ve eleştiriler sunulduğu söylenebilir.

İttifaklara yönelik eleştirilere geçmeden önce önemli gözüken bir husus da siyasi ittifakların ne olduğu konusunda seçmenler açısından bir muğlaklığın olduğu iddiasıdır. Betül, siyasi ittifakların anlamı ve işlevi konusunda seçmende kafa karışıklığı olduğunu ve ittifakın bir koalisyon gibi düşünüldüğünü belirtiyor:

"Biz ittifakların ne anlama geldiğini ve ne işe yaradığını bilmiyoruz. Siyasiler de bunu aktarmakta çok yetersizler. İttifakların seçim sonrası bir koalisyona yol açması çok düşük bir ihtimal. Seçmen bunu bilmiyor bence." (Betül)

İttifaklar konusunda içeriğe yönelik eleştirileri ise görüşme kayıtlarından hareketle birkaç başlıkta toparlayabiliriz. Bu anlamda üç farklı soru ortaya çıkmaktadır: İttifaklar siyasi partilerin mi, ezilenlerin mi ittifakı olacak? Demokratik değerlerin ittifaklardaki yeri ne olacak? Farklı parti ve toplumsal gruplar nasıl birleşecek ve farklı kesimler ittifaklar içinde nasıl özneleşecek?

Birinci olarak "ezilenlerin ve evrensel ilkelerin ittifakı" olarak isimlendirebileceğimiz bir talep çerçevesinde oluşan değerlendirmeyi ele alabiliriz. Yusuf'a göre mevcut ittifaklar ilkeler bakımından zayıf olduğundan ittifakın tabanı ve evrensel ilkeler üzerinden yeniden düşünülmeli:

"Kurulan ittifaklar çok temiz ve ilkeli bir ittifak gibi gelmiyor. Benim durduğum yerden [ittifak için cevaplanması gereken sorular] ezilenlerin ortak birlikteliği nasıl olur? Bunun asgari düzeyde şartları nedir? Bunlar üzerinden evrensel ilkeler bağlamında bir ittifak oluşturulabilir." (Yusuf)

İkinci olarak yapılan öneri, ittifakın demokratik ilkeler üzerinde yükselmesi, farklı kurumları ve kesimleri kapsayacak şekilde demokratik olması ve demokratik toplumu hedeflemesidir. Bu anlayışı somut olarak ifade eden Türkan, bu nedenle demokrasinin bir çatı kavram olarak benimsenmesini ve taleplerin demokrasi çerçevesinde oluşturulmasını istiyor:

"Eşitlik, çoğulculuk ve demokratik unsurların birlikte olduğu bir ilkeler bütünü olması gerektiğini düşünüyorum. Demokratik üniversite talebini yinelerken; demokratik belediye, demokratik ülke, demokratik sokak gibi bunun hepsine birlikte etki ettiğini ve demokrasinin çatı bir kavram olarak her alana sirayet etmesi gerektiğini düşünüyorum." (Türkan)

Üçüncü olarak da farklı ideolojiler ve siyasi geleneklere sahip partilerin asgari düzeyde nasıl ortaklaşabileceği, bunun sağlanması için ilkelerin nasıl düzenleneceği ve toplumsal kesimlerin bu ittifakta yerinin ne olacağı konusu ele alındı. Diyar, bu noktada "temel ilkeler ve halk katılımı" bağlamında bireysel ve kolektif düzeyde "özneleşmenin" sağlanmasını ve toplumun ittifakta aktör olmasını ideal durum olarak sunuyor:

"Bütün partilerin ayrı ayrı ideolojileri, gelenekleri ve siyasal hatları olduğunu bilerek yaklaşmalı. O yüzden en asgari düzeyde ortaklaşabilir ve bu düzeyde hareket edebiliriz. Siyasal alanın aktörleri de halkın kendisi olmalı. Halkın özneleştiği, edilgen pozisyondan çıkıp etki edebildiği, kadınların, gençlerin ve çocukların özne olduğu bir siyaset güdülmeli." (Diyar)

Yönetim Sistemi

Gençler, kuvvet ayrılığının güçlendirilmesinin şart olduğuna ve bunun için uygun sistemin parlamenter sistem olduğuna inanıyorlar. Aynı zamanda, yerel yönetimlerin güçlenmesi için vatandaş katılımının artırılmasının, bireysel hak ve özgürlüklerin hükümet değişse dahi korunarak güçlendirilmesinin de zorunlu olduğu belirtiliyor. Ayrıca Türkan'a göre gençler de siyasal sistem hakkında yeteri kadar bilgi sahibi değil:

“Gençler hangi sistemi istiyor?’ başlıklı üniversite içi saha araştırması yapmıştık. Farklı gruplardan gençlerin ne istediğini öğrenmeye çalıştığımız bir çalışmaydı. Güçlendirilmiş parlamenter sistem dediğimizde herkesin anladığı çok başkaydı. Parlamenter sisteme dönmek zaten gerekiyor ama öncesinde güçlendirilmiş parlamenter sistemin ve demokratik mücadelenin halkta nasıl karşılık bulduğunu tartışmamız gerekiyor.” (Türkan)

Gençler, siyasal sistem tartışmasını öncelikle siyasal katılım ekseninde ele alıyorlar. Dolayısıyla sistem tartışmaları onlar için aynı zamanda siyasal katılımı merkeze alan siyasal tarihi içeren yapısal bir tartışma. Diğer odak grubunda olduğu gibi sistem tartışmaları içinde öne çıkan konular; doğrudan demokrasiyi güçlendirme ve yerel yönetimlere katılım üzerinden siyasal katılımı yayma girişimleri:

“Bu topraklar Osmanlı’dan bu yana despotik bir devlet geleneği ile yönetildi. Bu yüzden yerel yönetimler dediğimiz şey insanlara çok uzak geliyor. Yerel yönetimlerin güçlendiği, yerel yönetimlerin temsiliyetlerinin arttığı ve bizlerin yerel yönetimler içerisinde olduğumuz noktada aynı zamanda özne de olmaya başlayacağız ve kendi siyasetimizi yapmaya başlayacağız.” (Diyar)

“Güçlendirilmiş parlamenter sistemin [de] açmazları var. Doğrudan demokrasi kanallarının tekrardan açılıp, geçmişte uygulanan parlamenter sistemin açmazlarını da bu şekilde kaldırılması yönünde bir yönetim şekli kurgulanabilir ya da hedeflenebilir.” (Yusuf)

Bir başka öne çıkan husus da yukarıda belirttiğimiz gibi kişi hak ve özgürlüklerini korumayı hedefleyerek hukukun üstünlüğünün savunulmasıdır. İdeal sistemde bu anlayışın yansıması olarak hukukun üstünlüğünün öne çıkarılması ve böylece sistemin –seçimler sonucu iktidarlar değişse bile– herhangi bir şekilde özgürlüklere müdahale kaygısı oluşturmayacak şekilde düzenlenmesi isteğidir:

“Yargının daha üstte olduğu bir sistemi kesinlikle daha doğru buluyorum. Öyle bir sistemde yaşamalıyız ki; kim gelirse gelsin özgürlüğüme, fikir özgürlüğüme, yaşam özgürlüğüme, ideallerime müdahale etmemeli. Hükümet değişse de bazı noktalarda kaygı yaşamamalıyım. Böyle bir sistem hayal ederdim ve olmasını isterdim.” (Betül)

Ancak sistem tartışmaları içinde toplumsal kaygılar da ele alınıyor. Tartışmalarda anayasal güvencelerin elzem olduğu, insan dışındaki canlıları da kapsayacak şekilde geliştirilmesine vurgu yapılmakla beraber bunun yetersiz kalabileceği kaygısı da -başka konulardaki kaygılarla birlikte- ifade ediliyor. Bu çerçevede OHAL'e dikkat çeken Türkan, güvenceleri kırılgan buluyor:

“Hayvan hakları anayasal güvence altına alınmalı. Doğanın tüm bileşenleriyle birlikte haklarının koruma altında olması önemli. Ancak OHAL sürecinde ülkede nasıl bir siyasi ortam olduğunu gördük. Anayasada bir şeylerin korunmuş olması maalesef pratikte bir karşılığa denk gelmiyor. Bu anlamda daha tanınmamış haklar için anayasal güvence ve bunun yaptırımının olması elzem ama tek başına maalesef yeterli değil.” (Türkan)

Mevcut sistemin toplumsal korkuları oluşturduğu dolayısıyla bu korkuların yapısal bir sorun olduğu da bir diğer görüş olarak göze çarpıyor. Marksist literatürdeki “bilinç” tespitine referans veren Yusuf'a göre koşullar bilinci oluşturuyor ve toplumsal korkuları gidermenin yolu da siyasal mücadeleden geçiyor:

“Yaşadığımız sistemin bize dayattığı şeyler var. Bu anlamda Marx ve Engels'in ‘Yaşamı belirleyen bilinç değil aksine bilinci belirleyen yaşamdır’ sözü önemli. Bugün toplumsal korkular sistemin kendisi ile ortaya çıkmış problemler. Bunun dönüşüp değişmesinin yollarının bu sistemi oluşturan unsurlarla mücadeleden geçtiğini düşünüyorum.” (Yusuf)

Son olarak sistem tartışmaları içinde devleti kutsallaştırmayıp bireyi önceleyen bir anlayışın hâkim olması gereği bir talep, birey merkezli devlet eleştirisinin risk oluşturduğu da bir kaygı olarak ifade ediliyor. Betül sözleriyle hem bu algıyı hem de genç kuşağın bu konudaki tabuları sarstığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda gençlerdeki özne olma arayışının da bir örneğidir:

“Devlet çok kutsal gözüktüyor. Devlete zeval gelmesin, vatan sağ olsun ve devletin bekasının benim yaşamımdan daha önemli olması gibi bir mantık var. Neden benim canım sağ olmuyor da vatan sağ oluyor? Bunu söylediğim zaman hain ilan edilebilirim. Bu tarz şeylerin değişmesi gerekiyor. Genç nesil bu noktada daha eleştirel bakabiliyor.” (Betül)

Bu son bölümde, gerçekleştirdiğimiz saha araştırmasından çıkan sonuçları gençlerin söylemlerini, eleştirilerini ve taleplerini merkeze alarak kamuoyuna yönelik olarak bazı değerlendirmelerde ve önerilerde bulunmak isteriz.

Öncelikle genellikle önyargılara dayalı olan gençlik anlayışı köklü bir biçimde değişmelidir. Artık gençlerin özne olarak kabul edilmesinin zamanı geldi. Gençlerin çok boyutlu ve köklü sorunları ciddiye alınmalı ve gençlerle birlikte çözüm arayışına girilmelidir. Gençler, kendi deyimiyle "kendilerinin üniversitede korunmadıklarına, üniversitenin kendilerinden korunduğunu" düşünüyor. Bu algı ciddiye alınmalıdır. Başka bir deyişle gençler, bir nevi "tehlikeli sınıf" olarak görülüyor ve "tehdit olarak gençlik" anlayışla gençliğe yönelik politikalar oluşturuluyor. Türkiye'de milyonlarca üniversite öğrencisinin bulunmakta ve bu gençlik büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Ancak mevcut durumda gençliğin sunduğu potansiyel kadar önlerine koyulan engeller de çok büyük. Bu yüzden bu potansiyelin topluma katkı sunması için "gençlik karşıtı" politikalar "gençliği özne olarak gören" genç dostu politikalarla acilen değiştirilmelidir.

Üniversitelerde demokratik katılım mekanizmaları ivedilikle oluşturulmalı, üniversiteler katılımcı ve öğrenci dostu bir anlayışla yönetilmelidir. Her ne kadar rektör atamaları doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından yapılıyor ve öğretim üyelerinin eğilim yoklaması süreci iptal ediliyorsa da saha araştırmamızda gençlerin bu tartışmayı çoktan aşmış olduklarını gördük. Gençler hem seçim hem de katılımcı bir yönetim istiyor. Gençler, sadece tüm akademik personelin de değil, öğrenciler ve tüm üniversite çalışanlarının da dahil olduğu bir seçim istiyor. Gençler, seçimin üniversite yönetimindeki tüm kademelere yaygınlaştırılmasını ve üniversite için alınacak kararların katılımcı olmasını talep ediyor.

"Kimin için Üniversite?", "Üniversite neye yarar?" ve "Üniversite kime yarar?" sorularının cevabı, demokratik ve çağdaş bir toplumun geleceği için önemlidir. Gençler; mevcut durumda üniversitelerin bağımsız ve siyasi güçler arasında tarafsız olması gerekirken iktidarın tahakkümü altında olduğunu ve hatta bunun da ötesinde kendiliğinden iktidarın taleplerini öngörerek ona göre hareket ettiğini, katı bir hiyerarşi anlayışıyla keyfi olarak yönetildiğini ve sermaye odaklı faaliyet gösterdiğini düşünüyor, üniversiteleri topluma yabancılaşmış kurumlar olarak görüyorlar. Belki de paragrafın başındaki soruların cevapları; gençlerin hayallerindeki, bilimsel üretimi sermaye odaklı faaliyetlere tercih eden, tüm bileşenlerinin katılımına açık, kamusal faydayı öne çıkaran ve topluma açık kurumlar olan üniversitelerdir.

Gençler, iktidarın üniversitelere, kampüslere, akademisyenlere ve kendilerine yönelik müdahalelerinin ve engellemelerinin farkındalar. Dinledikleri derslerin otosansür ve sansürle günden güne değiştiğini belirtiyorlar. Öğrencilerin hocalarını bir rol model olarak gördüğünü düşünüyoruz. Öğrenciler, hocalarıyla dayanışmak ve birlikte mücadele etmek istiyorlar. Hocaların dayanışmak yerine sessiz kalması öğrencileri hayal kırıklığına uğrattıyor. Diğer yandan gençler, hocalarla aralarındaki katı hiyerarşinin derslerdeki özgür tartışma ortamına zarar verdiğini ve hatta bu sebepten dolayı doçent ve profesör unvanlarına sahip hocalara soru bile soramadıklarını ifade ediyorlar. Bunun yanı sıra bazı hocaların uyarılmalarına rağmen ısrarla kadın düşmanı ve LGBTİ+ fobik dil kullanması gençlere zarar veriyor ve gençleri üniversitelerden uzaklaştırıyor. Demokratik ve haklara saygılı bilim merkezli bir üniversite için akademisyenler de özeleştirici yaparak ve iktidarlardan vazgeçerek söylemlerini ve ifadelerini ayrımcı bir dilden kurtarmalı. Üniversiteler unvanların silikleştiği, katı hiyerarşi duvarlarının kaldırıldığı ve birlikte paylaşarak bilimin yapıldığı yerler olmalı. Özetle, birlikte öğrenmek ve birlikte toplumsal fayda odaklı bilimsel üretim yapmak için hocalar özgürleşmeli, üniversiteler akademik özerkliğe kavuşmalı.

Mevcut durumda kampüsler, gençlerin mekâna yabancılaşmasına neden olmakta ve gençlerin üniversiteye bağlılığını ve üniversitelerin de eğitim kalitesini düşürmektedir. Özellikle kadın ve LGBTİ+ öğrenciler, kampüslerde önemli güvenlik sorunlarıyla karşılaşılıyorlar. Kampüslerdeki kısıtlamalar sadece kültürel, siyasi ve akademik faaliyetleri engellemiyor, ayrıca öğrencilerin motivasyonu üzerinde etkili olan eğlenme hakkını da engelliyor. Tabii ki bu sorunun çözümü de öğrencilerin nasıl eğleneceğini belirlemek değil nasıl eğlenecekleri kararını onlara bırakmaktan geçiyor. Günümüz kampüslerinde festivaller ya çeşitli bahanelerle yapılmıyor ya da öğrencilerin istediği şekilde düzenlenmiyor. Festivallerin olmadığı kampüsler; şenlikli kampüs olmadığı gibi cansız, donuk ve renksiz mekânlara dönüşüyor. Öğrenci faaliyetlerinin ve öğrenci kulüp etkilerinin kısıtlandığı kampüsler sıkıcı dershaneler topluluğuna dönüşürken; mekânsal deneyimler ışığında daha demokratik bir toplum fırsatı da kaçırılıyor. Gençler, sorunlara, haksızlıklara ve adaletsizliklere karşı kampüslerde seslerini yükseltmek ve özgürce siyaset yapmak istiyorlar.

Peki kampüsler nasıl olmalı? Kampüsler, öğrencilerin özgür yaşam alanları olarak kabul edilmeli... Kampüslerdeki tüm kısıtlamalar ve engellemeler kaldırılmalı... Kampüslerden sermaye, polis ve güvenlik güçleri çıkartılmalı... Kampüslerin güvenliği; güvenlik güçleriyle değil, katılımcı ve demokratik yöntemlerle sağlanmalı... Kampüslerde, öğrencilerin barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını sağlanmalı... Şenlikli, eğlenceli ve ekolojik kampüsler tasarlanmalı. Kısaca, kampüsler; demokratik bir toplumun oluşmasının mekânları olarak görülmeli ve yasaklarla değil, özgürlükleri ve özgürlüklerin yaşanmasını kolaylaştıran, bir arada yaşama pratiklerine katkı sağlayan çözümlerle öğrenci dostu mekânlar haline getirilmeli.

Kampüslerdeki sorunlar, ülkedeki ekonomik ve siyasal problemler, adaletsizlik, hak ve özgürlüklerin askıya alınması, gündelik hayata müdahale... Gençler, siyaseti gündelik yaşamın bir parçası olarak görüyorlar, bu sorunlara karşı kampüslerde özgürce seslerini yükseltmek istiyorlar. Her fırsatta "gençler geleceğimiz" deniyorsa, gençlerin gelecekte nasıl bir ülkede ve toplumda yaşamak istediklerine dair taleplerini yaşam alanı olarak gördükleri kampüslerde siyaset yaparak sergileyebilmeleri için muhalif gençlere yönelik baskı kalkmalı. Engellemeler yerine gençlerin dert edindiği sorunlar gençlerle birlikte çözülmeli. Rektörler ve üniversite yönetimleri ideolojik olarak öğrenciler arasında ayırım yapmayıp kampüslerde özgürce ve güvenli bir biçimde taleplerin dile getirildiği ortamları hazırlamalı. Üniversitelerde ve toplumda demokrasi ve özgürlüğün ancak bu şekilde sağlanacağını düşünüyoruz. Kısacası, kampüs herkesin, siyaset herkes için...

Siyaseti Gençlere açmalı! Gençler katılımcı siyaset istiyor, sadece kendileri için verilecek kararlara değil diğer toplumsal sorunlara müdahil olmak ve haklarını almak istiyorlar. Gençlerin kurumsal siyasetten gitgide uzaklaşması önem verilmesi gereken bir sorun. Bu sorun ancak gençleri dinleyerek, gençlerin sorunlarını ve gençlerin de kurumsal siyaseti ciddiye almalarını sağlayarak aşılabılır. Gençlerin; kurumsal siyasete güvenmeleri için kendilerinin oy deposu olarak görülmediklerine, temel sorunlarına gençlerin de katıldığı mekanizmalar tarafından çözüm sağlanacağına, kurumsal siyaset tarafından özne olarak görüleceklerine, sosyal medyada sahte genç diliyle oyalanmadıklarına ikna edilmeli. Tabii bunların sağlanması ve gençlerle genç siyaset yapılabilmesi için kurumsal siyaset dönüşmeli ve siyasi alan gençlere açılmalıdır.

Günümüzde gençlerin önceki kuşaklarla ve kurumlarla arasında derin bir uçurum bulunuyor. Gençlerin tüm kısıtlamalara, engellemelere ve müdahalelere karşın önemli ölçüde kampüs karşılaşmalarından ve kampüs deneyimlerinden oluşturdıkları değerler, sadece siyaset alanıyla değil, toplumdaki genel geçer değerlerle de farklılaşıyor ve zıtlaşıyor. İktidar, muhalefet ve toplum; hamasi ve noel liberal değerler üzerinden homojen bir gençlik oluşturmak için bir "gençlik miti" yaratırken ve bunu bir elbise gibi gençlere giydirmek isterken; gençler bu mitleri aşarak başka şeyler tartışıyor. Gençlerin gündemi; katılımcı demokrasi, gelişkin ifade özgürlükleri, evrensel değerlerin hamasi değerleri ikame etmesi, farklılıklara saygı ve güvence, dayanışmacı bireyi önceleyen bir toplum...Gençler, kimsenin birbirinin ne düşündüğüne, ne konuştuğuna, neye inandığına, ne giydiğine ve nasıl yaşadığına karışmadığı bir toplum istiyor ve "Kime ne?" diyor. Gençler, böyle bir toplumda yaşamının kolay olacağını ifade ederken; toplum neden beraber yaşamayı bu kadar zorlaştırdığını sormalı ve gelecekte sağlıklı bir toplum için gençlere bakmalı.

Ezcümle, *Gençlere öğretmeyelim, gençlerden öğrenelim...*

KAMPÜSTEN ÖĞRENCİ TOPLULUKLARI

Üniversite, Siyaset ve Değerler

Yazarlar: Hakan Yücel & Umut Yedikardeş

Kapak Çizim: Elif Gürlek

Yayın Tarihi: Kasım 2021

"KAMPÜSTEN ÖĞRENCİ TOPLULUKLARI: Üniversite, Siyaset ve Değerler" çalışması Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarlara ait olup, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği'nin kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.